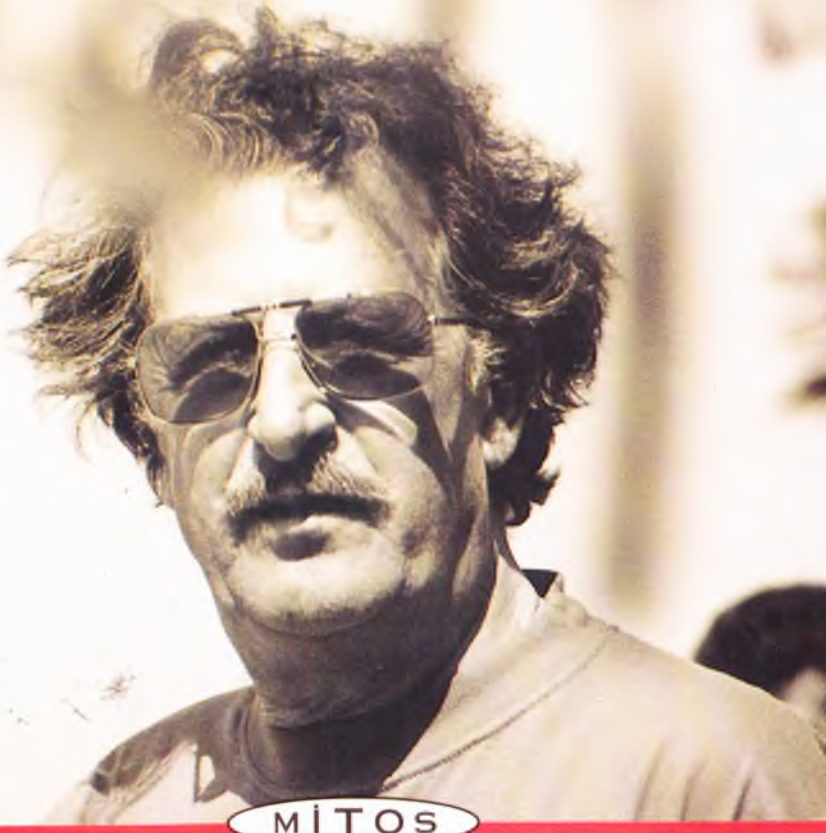
MÜCAP OFLUOĞLU

AĞLAMAKLA GÜLMEK ARASINDA

MİTOS

AĞLAMAKLA GÜLMEK ARASINDA MÜCAP OFLUOĞLU MİTOS

Yazarın basılmış kitapları

Fotoğraftaki Çocuk (Şiir)
1982, Karacan Yayınları

*

Bir Avuç Alkış (Anı)
1.Baskı:1985, Çağdaş Yayınları - 2.Baskı:1992, Boyut Yayınları

*

Aynada (Anı)
1991, Çağdaş Yayınları

Yayın Yönetmeni: Mustafa Küpüşoğlu

Ofset Hazırlık: TEM Yapım
Dizgi: Gelengül Erkara Çakır
Kapak ve İç Baskı: Altan Matbaası
1. Baskı: Ekim 1993

ISBN 975-7468-62-2

MİTOS YAYINLARI
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Oba Sok. 9/1 Cihangir / İstanbul
Tel: 249 87 37-38 Faks: 249 02 18

MÜCAP OFLUOĞLU

AĞLAMAKLA GÜLMEK ARASINDA

Anılar -3

MİTOS
YAYINLARI

Filiz'e...

BAŞLARKEN

Bir avuç alkışla doyduk
Ağlamakla gülmek arasında
Üç duvar ortasında...
1985

Sevgili Okurlar, Sevgili Dostlar,

BİR AVUÇ ALKIŞ ve AYNADA adlı anı kitaplarıma gösterdiğiniz ilgiden cesaret alarak,*Ellinci Sanat Yılımı* kutladığım bu yıl, bir üçüncü kitapla çıkıyorum karşınıza.

Bu kez, televizyonsuz bir dönemin tiyatroyla ilgili konularını ayrıntılarıyla açıklayabilmek için belgelere çokça yer verdim. Genç tiyatro sanatçılarının ve tiyatroseverlerin ilgiyle karşılayacaklarını umarım.

Ayrıca, ağlamakla gülmek arasında geçen inişli çıkışlı bir yaşamın insanı olarak tanığı olduğum kimi olayları da anlatmaya çalıştım.

Sevgilerle.

İstanbul, 7 Ekim 1993
Mücap OFLUOĞLU

"İSTEMEM EKSİK OLSUN..."

Rutkay AZİZ

Ağlamak ve gülmek arasında üç duvara sıkışmış gibi gözüken tiyatro yaşamı... Oysa gerçekte yoğun tiyatro tutkusu, insanın yaşama sanatına duyulan sevda ile tüm güzelliklere kanat gererek, o üç duvara yüce duygularla, coşkularla sınır tanımaz bir yolculuğa iter.

Ben de bu denli yolculuğa, 1970 yılında, LCC (Dil ve Kültür Merkezi) sonrası Mücap Ofluoğlu Hocayla Küçük Sahne'de başladım diyebilirim.

Böylece tiyatroda ilk maaşı, konuk oyunculuk denen şeyi, fuayeye çakılan portremi (ki bugün de saklarım) Mücap Ofluoğlu Tiyatrosunda yaşadım.

O günlerde kendisinden gördüğüm konukseverlik, anılarında, ansızın patlattığı kahkahalarında, kimi zaman da dalıp giden konuşmayı bekleyen bakışlarında, onur duyduğum birliktelik hep sürüp gidiyor.

Öyle ya, o günlerde, tek bir oyunla başlayan kısa süreli, sonu belirsiz bir konuk oyunculuğun, sonradan yıllara yayılan yol arkadaşlığına doğru süreceğini kim bilebilirdi ki...

Sık sık kendisiyle söyleştiğimiz gibi, demokrasinin belki de bir yere kadar geçerli olduğu, ama sevgi ve saygının çok daha büyük boyutlarda yol aldığı, sanatsal üretimin sağlığı açısından disiplinin, acımasızlığın, son sözün, tek ve son söz olduğuna inandığım tiyatroda, pek çok şeyi paylaştık.

Sevgimiz giderek, büyüyerek bugünlerle kucaklaştı.

Dilerim hak etmişimdir.

Yine dilerim, 1954 yılında Muhsin Ertuğrul Hocamızın sahnelediği, o günün yoğun anı ve coşkularıyla dolu, Mücap Hocamın bana armağan ettiği "Hamlet" metnini; bir kere de biz, birlikte sahneye taşırız. Polonius rolünü , Mücap Hocanın oynaması koşuluyla tabii.

Ne mutlu 50. Sanat Yılında da hâlâ sahneyi özler olup, yeni oyunlar, yeni rollerle yaşar olmak. Küçük Sahne'nin perde iplerini çekmeyi, gonga başlama vuruşlarına hazır olmayı, kısaca tiyatro bekçiliğini seçmiş olmak.

Bir avuç alkıştan kucak dolusu alkışlara kolay gelinmiyor.

"İsterim eksik olmasın..."

Bunu, sonsuza dek sürecek alkışları, Sevgili Hocam, sizin adınıza, biz istiyoruz.

BONJUR'LU BEYOĞLU'NDAN THE BEYOĞLU'NA

Şair ve oyun yazarı Ahmet Kutsi Tecer KÖŞEBAŞI adlı oyununda Beybaba'ya "İstanbul'lu bilmez İstanbul'u" dedirtir...

Gerçekten de öyle. İstanbul'da doğmuş büyümüş de olsanız bu koca şehrin her semtini, her mahallesini bilemezsiniz, tanıyamazsınız. Kadıköylü Eyüp'ü bilmez, Eyüplü Beykoz'u, Beykozlu Büyükada'yı, Büyükadalı Büyükdere'yi bilse de, adasını tanıdığı gibi tanımaz. Kimilerimiz Heybeliada'yı biliriz de Kınalıada'ya adım atmamışızdır. Ya Burgazada; Bizans'taki adı Antigoni. Yakın tarihe dek Antigoni Rum azınlığın adasıydı, son yıllarda Yahudi vatandaşlarımız doldurdu Burgaz'ı. Burgaz'ın Antigoni olduğunu söyledik, öbür adaların da eski adlarını söyleyelim oldu olacak. Marmaranın güzelim "PRENS ADALARI" Kınalıada'dan başlayalım, Proti; Burgazada, Antigoni; Heybeliada, Halki; Büyükada, Prinkipo... Eski bir İstanbul türküsü vardır Adalar üzerine, kaçımız anımsarız acaba? "Adalardan bir yar gelir bizlere / Aman Allah gözlere bak gözlere / İpek de çorap varsın düşsün dizlere," diye başlayıp, "Pek şirinsin billah, işvebazsın vallah / Çapkınlardan kolla ," diye sürer...

İtalyanların bir ünlü şairi var, adı D'Annunzio; Musolini'nin hayran olduğu bir şairmiş; D'Anunzio cenapları Napoli kenti için şöyle demiş: "Napoli'yi gör sonra öl! "Ben de, İstanbul şiirimin sonunda (1947) şöyle diyorum: "Dipdiriyim yağmur dolu sabahlarda / Güvercinim ekmeğim defne dalı/ Konarım dalga kırana / Sonra bir sıçrarım/Türküler dizilir kolumda kanadımda / Gidene dek yaşamaya değmeli / İstanbul'da doğup İstanbul'da ölmeli."

İstanbul'da doğup büyümek, İstanbullu olmak çok önemsenirdi, bundan yirmi beş otuz yıl öncesine dek... İstanbullu olmayı, İstanbul'u görenlerden, İstanbul'da askerlik yapanlardan dinleyenler içtenlikle önemserler, İstanbul'da yerleşip yaşamak için can atarlardı.. Sokaklarında otomobillerin pek seyrek dolaştığı tramvaylı İstanbul çok gerilerde kaldı... İsterseniz şiirle sürdürelim İstanbul söyleşimizi:

Şimdi dinle beni kardeşim;
Neresi sevilmez ki
Bu şehr-i Stanbul'un
Fatih'ine Beykoz'unu,
Beykoz'una Kadıköy'ü,
Kadıköy'üne Sarıyer'i değişmem.
Ada'sında Moda'sında
Boğaz'ında limanında gözlerimin rengi var;
Ben burada doğdum,
İstanbul kokuyorum.
İstanbul deniz kokar,
İstanbul kadın kokar aşk kokar
Şiir kokar sahilleri boğazın
Bahçeleri gül kokar leylâk kokar,
Devrik devrik sarmaşıklar örtülü,
Balık kokar İstanbul'un avucu...(1947)

Ne yazık ki, artık İstanbul'un güzelliği, çiçek kokuları, deniz ve balık kokuları sadece şiirlerde kaldı. O güzel İstanbul yerini bir başka İstanbul'a bıraktı. Ne yaparsanız yapınız, o İstanbul artık geri gelmez. Eski yıllarda, Anadolu'dan İstanbul'a gelenler, İstanbul yaşamına, giyimiyle, kuşamıyla olduğu kadar terbiyesiyle de uyarlardı. Ankara henüz bir memur şehriydi; yeni yeni kasabalılıktan sıyrılıyor, başkent olarak ağırbaşlı görünmeye özen gösteriyordu ama, gene de, Yahya Kemal üstadın deyimiyle "İstanbul'a dönüşü" sevilirdi Ankara'nın... Varsa yoksa İstanbul, ama hangi İstanbul?

Temiz, bakımlı, eli yüzü düzgün, ağacına yeşiline dokunulmamış, terbiye kurallarına dikkatli, uygar insanların yaşadığı bir İstanbul...

Geçenlerde bir taksiye bindim. En az üç günlük sakallı şoför, "Dayı nereye gidiyoruz?" diye sordu, sesimi çıkarmadım, yani dayı demesine aldırış etmedim; Sirkeci'den binmiştim, "Taksim'e " dedim. Baktım, bir elinde cigara içiyor, bir yandan tesbih çekiyor, bir yandan direksiyon kullanıyor. Dayamadım, "Şoför efendi, ne zamandan beri tesbih çekerek otomobil kullanıyorsun?" dedim. "Dayı ben tesbihsiz yapamam," demez mi? "Hiç olmazsa cıgaranı söndür," deyince de, ne cevap aldım biliyor musunuz? Utanarak yazıyorum:

"Dayı ben, hayatta cıgarasız, yatakta karısız yapamam."

Şimdi gelin de İstanbul'un terbiyeli, gün görmüş efendi şoförlerini özlemle, saygıyla anmayın!...

Evet, İstanbullu bilmez İstanbul'u.

Ama İstanbullu olup da Beyoğlu'nu bilmeyen var mıdır?

Beyoğlu denince de, Beyoğlu'na çıkmak gelir hemen akla.

Yalnız ne ki, yaşları ilerlemiş İstanbulluların anılarında bir başka Beyoğlu canlanır. Bugünkü Beyoğlu, yaşlı İstanbulluların -1930'larda, 1940'larda, 1950'lerde- yaşadığı renkli, kozmopolit, şık Beyoğlu değildir artık...

Beyoğlu'nun, sararmış eski fotoğraflarıyla dolu albümüne bakar gibiyim. Park Otel'de üstat Yapya Kemal'in çevresine toplanmış genç şairler, yazarlar koyu bir söyleşiye dalmışlar; konu elbette edebiyat. Taksim'deki Majik sinemasında (Venüs Tiyatrosu) Greta Garbo'nun *Mata Hari* filmi geçiyor; Mulenruj'da (Dünya Sineması) ünlü Eftalya'nın, ömrü uzun olsun, ünlü Sayfiye Ayla'nın, Sadi Işılay eşliğinde Türk musikisinden okudukları şarkıları, türküleri duyuyorum adeta. Abdullah Efendi'de çiçekler içinde, şair, yazar Yusuf Ziya'nın beğenisine göre hazırlanmış, bir masada kahkalar atılıyor, hicivler söyleniyor, Etoile(Yıldız) Sinemasında Budd Abbot, Lou Castello'nun bir filmi geçiyor. Degüstasyon'da

bir grup, Ercüment Ekrem Talu'nun kendinden Meşhedi fıkralarını dinleyerek, kahkahalar atarak rakılarını yudumluyorlar. Glorya sinemasında (Saray) bir piyano resitali var. Eski Melek'te (Emek sineması), Gary Cooper ile Marlene Dietrich'in **Yanık Kalpler** filmi oynuyor. İpek sinemasında (Sonraları, İstanbul Belediyesi Yeni komedi Tiyatrosu oldu, şimdilerde işyeri) Yunanlı aktris Zozo Dalmas'ın başrolünü üstlendiği, Muammer Karaca'lı, Ferdi Tayfur'lu, şarkılı, danslı Cici Berber filmi; Alkazar'da üç kovboy filmi, Şık Sinemasında Tino Rossi'nin bir filmi oynuyor. Sinemaların koltukları kadife, yerler halı...

Pariziyen'de (Sonra Hatay pastanesi, şimdiki Silviyo mağazası) beş çayını içenler. Tokatlıyan Otelinin caddeye bakan pencereleri önünde, saksılar gibi sıra sıra oturup, caddeye bakarak gelen geçeni seyredenler; kimilerinin yakalarında karanfil! İsterseniz arkadaki baramerikan'a da geçebilirsiniz; otelin gece kulübünde Perez yeni başlamış çalmaya!...Nisuaz'da, beyaz Rus bayanların servisleriyle votka içip, geceyi programlamaya çalışan, paralı parasız bohemler geçiyor gözlerimin önünden. Fransız Tiyatrosunda, (Sonra SES tiyatrosu, şimdiki Ferhan Şensoy'un Ortaoyuncular'ı), İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun operetleri perde açıyor, **Lüküs Hayat**'lar, **Deli Dolu**'lar, Hazım'lar, Vasfi'ler, Bedia'lar, Şevkiye'ler alkış topluyor tiyatroseverlerden... Güzelim Çiçekçi Pasajından geçmeden olur mu? Üzerinde *Cité de Péra* yazılı kapısından yüzlerce insan girip çıkıyor her gün. Lüks Birahanesinin masaları keten örtülerle kaplı, garsonları smokinli, çoğu Rum vatandaşlar. Haçik'in Seviç birahanesi yeni açılmış, küçük tezgâhmda ayakta bira içenler.

Karşılıklı meyhanelerin önlerinde sıralanmış bira fıçılarının çevresinde oturup içki içenler. Bu arada çiçekçilere çiçek satan çiçekçi dükkânında mezat var, bir gürültü, bir bağırtıdır gidiyor... Balıkpazarına geçiyoruz, her zamanki gibi güleryüzlü.Akşama doğru alışveriş hızlanıyor, öteberi alıp, küçük paketler ellerinde, evlerine

koşanlar; Cumhuriyet Meyhanesinde, Krepen Pasajında demlenen, kendi küçük dünyalarında bahtiyar görünen akşamcılar, ellerinde kadehleri Beyoğlu'nu yaşıyorlar.

Beyoğlu'na çıkmak, Beyoğlu'nu yaşamak, Beyoğlu'nu teneffüs etmek galiba elde kadehle mümkün. Yaşamak, elde kadeh Beyoğlu.

İsterseniz şöyle Tepebaşı'na, Asmalımescit'e uzanıp, oradan Galatasaray'a dönelim. Solda Lala Birahanesi, sağda yakılıp, yıkılan Komedi Tiyatrosunda, Moliére'in *Cimri* komedisi oynanıyor, İ. Galip Arcan Bey, Harpagon rolünde. Komedi Tiyatrosuyla, Dram Tiyatrosu arasında, yazları İstanbul'lulara Türk müziğiyle keyifli akşamlar yaşatan Tepebaşı Gazinosunun bahçesi var. 1942 yazında, Rey kardeşlerin *Alabanda* revüsü bu bahçede oynandı, Safiye'li, Muammer'li, Tevhit Bilge'li kadrosuyla *Alabanda* alkış topladı... Dram Tiyatrosunda *Hamlet* sahneleniyor. Muhsin Ertuğrul'un en sevdiği, Shakespeare'in ünlü yapıtı; Hamlet rolünde Talât Artemel, Ofelya'da Cahide Sonku, Kraliçe'de Neyire Neyir, Kral'da Hadi Hün, Polonius'da Mahmut Moralı, Laertes'de Avni Dilligil. Dekor Perof'un, yorum Muhsin Ertuğrul'un... Tiyatroların karşısında Londra ve Bristol Otelleri; aşağı doğru İzmir Restoran, Tilla Pastanesi, ünlü Kanunuesâsi Kıraathanesi. Dram Tiyatrosunun sırasında Garden Bar; Karlman Pasajının, Tepebaşı geçidinin yanında, Macar müziği dinleyerek *Gulaş* yemek istiyorsanız buyurunuz Çardaş Restaurant'a... Daha eski günlere uzanmak geliyorsa içinizden, Pera Palas bütün görkemiyle karşınızda duruyor.Biraz aşağıda ünlü Novotni tüm ağırbaşlılığı ile sizi bekliyor... Asmalımescit'i Viyana Restaurant'da bira ile *şnitzel* yemeden geçmezsiniz. Elit'te genç edebiyatçılar, şiirler, hikâyeler okurlar birbirlerine; Fazıl Hüsnü, Behçet Necatigil başı çekerler; Salah Birsel, Oktay Akbal, Naim Tirali, Kenan Harun da onlarladır.

Tünele dönüp Fişer'de de bir tek atmak olası. Tünel iki hat üzerinde işliyor... Haşet kitapçısından ne alacaksınız, *Le*

Monde gazetesini mi, yoksa Sartre'ın yeni gelmiş son kitabını mı?... Yahudi yokuşunu geçiyorsunuz. Lebon'dan Fransızca sözcükler geliyor kulağınıza; orta yaşlı, saçları biryantinli beyler çevrelerindeki hanımlara, madamalara kur yapıyorlar. Lebon'un sırasında Macar müzisyen Mazarik'in dansli gece kulübü, sonradan adı Mazhar oldu. Bu değişiklik, oturma izninin uzatılması için eski yaşlı garsonlardan birinin aracılığı ile yaptığı başvuru üzerine bir gece l'ark Otel'de Atatürk'ün emriyle olmuş. Karşı yönde Markiz de aynı havayı çalıyor, Frasızca konuşan alafranga müşteriler, beş çayında *gâteau* (pasta) yiyip, küçük gülücükler atarak çaylarını yudumluyorlar. Caddenin sağında İtkin, solunda Karlman, Beyker, Mayer Mağazaları, Avrupalı görünümleri ve mallarıyla zengin müşteri bekliyor, bunlara Lion ve Orozdibak'ı da katabilirsiniz.

Rejans'ı sakın atlamayın. Sarı votkasını için, zarif Rus bayanların elinden, önünüze konacak *proçki*'lerin, *böf strogonof*'un tadını mutlaka tadın... Hava karardıysa, saat 19:00 olduysa, Hristaki'de Rumca şarkılarla rakı sofrasına ne buyurulur? Hristaki'yi geçtiniz mi, Bohem var, orası da piyanolu, akerdeonlu orkestrasıyla her telden çalarak sizi bekliyordur. Jonglörlü, dansözlü, akrobatlı programlar içeren, bekârlara eşlik eden görevli bayanların da bulunduğu, danslı barları atlayabilir miyiz? Kordon Blö, Turan, Londra en ünlü barlarıdır Beyoğlu'nun. Ankara radyosunda ünlenip İstanbula gelen, tangoların unutulmaz sanatçısı İbrahim Özgür de dayanamayıp Galatasaray'da, ünlü Fotoğraf sanatçımız Ara Güler'in sokağında, bir bar açmıştı, Özgür Bar. 1943'de Kadıköyü'lü arkadaşım Halûk'un açtığı Efendi Bar hemen ünlenmişti. Elhamra Sinemasında, Jeanette MacDonald ile Nelson Eddy'nin unutulmaz filmlerinden biri var.

Hepsi bu mu diye soracaksınız, biliyorum; değil tabii, ama aklıma gelenleri şöyle sıraladım, gelişigüzel. Unuttuklarım, atladıklarım da olacaktır. Amacım Beyoğlu'nun tarihini yaz-

mak değil, yaşadığım yıllarda görebildiklerimi, duyabildiklerimi anımsadığım kadarıyla anlatmak.

1910'larm Pera'sı ile 1940'ların Beyoğlu'su çok uzaklarda kaldı. Her şey değişti. Dünün aheste temposu alabildiğine hızlandı; şıklık, sosyal terbiye, beğeni, dostluk, aşk kavramları yeni boyutlara, anlayışlara yöneldi. Batı uygarlığı bilimle, teknikle doğanın gizemini aşıp yeni bir dünya yaratıyor. Doğu kaderciliği de, yarı yolda kalmamak için gerçekleri görmeye, Batıyı izlemeye mecbur. Elde kadehlerle masalarda yapılan söyleşiler, yerini baramerikan'larda dirsek dirseğe oturup, çeşitli kokteyller içerek, gürültülü, çoşturucu müzik dinlemeye bıraktı. Futbolsevererin doldurduğu statlar artık pop, rok müziğinin dünyaca ünlü orkestralarının dinleyicileriyle doluyor. Konser süresince binlerce genç ayakta dans ederek, çığlıklar atarak kendinden geçiyor... Ne ki, yaşları altmışı geçenler eski günlerin, gençliklerinin şurada, burada kalmış gölgelerinde, anılarını tazeleyerek, torunlarının arasında kendilerine yer bulmaya çalışıyorlar sessizce.

İkinci Dünya Savaşından sonra Fransızca züppelik, İngilizce züppeliğe bıraktı yerini. Gençlik bir başka havada, bir başka dilde konuşuyor, anlaşıyor, sevişiyor, yaşıyor.

Ben kendi adıma gençliğin bu değişimini doğal görenlerdenim. Yalnız mağaza adlarından şarkılara, berber dükkânı adlarından magazin dergilerine dek uzanan İngilizce'nin bu denli yaygınlaşmasına içerliyorum adeta... Bizim Burgazada'da yeni bir berber salonu açıldı, adı "Swiss Kuaför Salonu". Bir berber de Tarlabaşında, "Best Kuaför" yazmış tabelasına. Magazin dergilerine gelince, adları hepimizce malûm. Yabancı dil öğrenmek gerçekten gerekli ama, Türkçemizi kullanacağımız yerlerde öğrendiğimiz yabancı sözcükleri kullanmak doğru değil kanımca. Adam şarkı yazmış, *"Hey Corc, versene borç"* diyor. Bir an düşündüm haksız da değil, biz hep borcu yabancılardan almıyor muyuz? O da, Ahmet'ten, Mehmet'ten isteyeceğime Corc'dan isterim daha garanti olur diye düşünüyor herhalde!... İşin

şakası bir yana, dilimizi koruma altına almazsak, yakın bir gelecekte anlaşmakta güçlük çekeceğiz. En doğru Türkçe, İstanbul'da konuşulurdu geçmiş yıllarda. Önümde bir dergi duruyor, Küçük Sahne Tiyatrosu'nun Ekim 1953 tarihli tiyatro dergisi. İçinde "İstanbul Şivesi Bozuluyor" başlıklı bir yazı var, imzasız bu yazıyı buraya alıyorum.

"Türkçenin en temiz örneği olan Istanbul şivesi gittikçe bozuluyor... diye bir dostum dert yanıyor. Hakkı var dostumun. Başka memleketlerde, en yüksek millî şiveyi bozulmaktan kurtaran müesseseler mektep, mabet, radyo ve sahnedir. Halbuki okullarımızda, Türkçe en çok ihmal edilen bir derstir. Öyle ki, liseyi (Bugün üniversiteyi diyebiliriz) bitirenlerin bile anadillerini doğru dürüst konuşup yazamadıklarına her gün şahit oluyoruz. Camilerde, Türkçeyi Anadolu kırması bir Arap şivesiyle söylemek öteden beri bir marifet sayılır. Başka memleketlerde ise, milli dilin en güzel örneği mabetlerde dinlenir. Radyolarımızdan temiz Türkçe işitmek bir şanstır. Türkçeyi tiyatro sanatkârlarımız kadar düzgün konuşmaları gereken spikerlerimiz bile telâffuz hatası yapmakta birbirleriyle sanki yarış halindedirler. Tiyatroya gelince, o da İstanbul ve Ankara gibi iki şehrimizin imtiyazı olmaktan kurtulamamıştır. Onun için İstanbul şivesini okula, camiye, radyoya hâkim kılmadıkça ve hiç değilse belli başlı vilâyet merkezlerinde birer Şehir Tiyatrosu kurmadıkça, o güzelim İstanbul şivesinin zamanla daha çok bozulması kaçınılmaz bir alınyazısıdır."

Kırk yıl önce yazılmış bu yazıya bugün dudak bükenler olabilir ama kanımca hak verenler de mutlaka bulunacaktır.

1953'de İstanbul nüfusu bir milyonun biraz üzerindedir.

Çoğunluk İstanbul'da doğmuş büyümüştür. Bugün on milyonu bulduğu söylenen İstanbul nüfusunun kaçta kaçı gerçek İstanbul'ludur? Sevgili Anadolu'lu yurttaşlarımız kendi şiveleriyle konuşup, kendi gelenek ve göreneklerine göre yaşamlarını sürdürdükleri İstanbul'da çoğunluğu ele geçirdikleri gibi, büyük şehirde nasıl yaşanması gerektiğini de hiçe saymaktadırlar. Kapıcılarla başlayan köylü istilâsı, giderek her dalda ürün vermeye başlamış, saçı sakalı birbiri-

ne karışmış, İstanbul'da çalıştığı halde İstanbul'u tanımayan bilmeyen, müşterisiyle doğru dürüst konuşmaktan âciz, bir taksi şoförleri ordusu yaratmıştır. Bir lâf vardır," Surata bak süngüye davran" diye. Ben, taksiye bineceksem önce şoförünün yüzüne bakıyorum, sonra biniyorum. Her zaman da fizyonomi testi yapamazsmız ya; işte o zaman bilmem nerenin köyünden gelmiş adam size, "Dayı, yolu anlat da gidelim," diyor. Bu hengâme içinde, magandaların kebaplı fiyakası, zontaların açık yakası, köşe dönücüleren köşe kapmacasında, arabeskin dumanlı, yürekler acısı musikisi işporta kasetleriyle satışa sunuluyor.

Eski tulûat kumpanyalarında söylenen bir düet vardı:

"Köyden geldim şehüre, şaşurdum birdenbire" diye başlayıp köylünün şehirdeki şaşkınlığını sergileyen dizelerde sürerdi.

Leblebici Horhor'da olabilir sanıyorum.

"Leblebiyi kavuram, dumanını dumanını savuram." O leblebiciler İstanbul şehrinin disiplinine, terbiyesine uyan köylülerdi.

Her şey değişti, elbette değişecek de, ama düzenli olarak...

Bir de Kayseri'li düeti vardır:

"Pastırmanın çemeni ayağında yemeni,
ben sana gönül verdim,
ne olur sen de sev beni, aman heyyy! "

Günümüze uyan, en modern türkü bence Karadeniz türküsüdür. Çok bilinir:

"Kız yalvara yalvara ateş duşti şalvara". Şalvar erotizmini yansıtıyor denebilir mi? Eski İstanbul türküleri sosyal yaşamı dile getirirdi,

"Kadifeden kesesi, kahveden gelir sesi,
Oturmuş kumar oynar, ciğerimin köşesi."

Nereden gelirsek gelelim, başka İstanbul yok, bu İstanbul'u sevelim...

Meyhaneler dostlukların kurulduğu, pekiştiği yerler olduğu gibi, kültür alışverişi de olan yerlerdir. Daha çok

Batı'da, şairler, yazarlar meyhanelerde tanışmışlar, yapıtlarını birbirlerine gene meyhanelerde tanıtmışlar, tartışmışlardır. Paris kahvelerinin, Berlin kahvelerinin, Londra Pub'larının birçoğu, ünlü-ünsüz tiyatrocuların, ressamların, edebiyatçıların toplanıp dostluk kurdukları tarihsel lokaller olmuştur.

Büyük burjuva kökenli sanatçıların dışındaki sanatçılar bohem yaşamlarını yarı aç, yarı tok sürdürmüşler, ilgisiz, parasız ölmüşlerdir. On yedi, on sekiz, on dokuzuncu yüzyıllar böyle geçmiş. Yirminci yüzyılda sanatçılar daha derli toplu yaşamaya, eskiye oranla biraz daha anlaşılmaya ve para kazanmaya başlamışlar, ama gene de bohemi sevmişler, yaşamlarını istedikleri gibi sürdürmüşler. Yirminci yüzyıldan çıkıp yirmi birinci yüzyıla geçmek için şurada, yedi yılcık kaldı. Yirmibirinci yüzyıl bohemleri çok daha gürültülü, çok daha sazlı sözlü geliyorlar; çığlıklar atarak, küpeler takarak, yırtık blucin'lerle avaz avaz geliyorlar.

Yaratıcı insan kolay kolay ele avuca sığmıyor. Toplum olarak onları mutlu etmek çok güç, salt ürünleridir onları mutlu eden... İşte ünlü ressamımız Fikret Muallâ, işte ünlü heccav şairimiz, ney sanatçımız Neyzen Tevfik; onları kaç paraya durgun bir burjuva yaşamına çekebilirdiniz? Diledikleri gibi yaşadılar, öyle öldüler. Rıfat Ilgaz, Orhan Veli bohem şairdiler. Rıfat Ilgaz evlendi, ev bark kurdu, çoluk çocuklu oldu ama yazmasına engel olan yasaklar, parasızlık sağlığını bozdu; gençlik yıllarını bilenlerdenim. Ne mutlu ona ki, bu yaşa geldi, bunca yapıt verdi... Otuz altı yaşında yitirdiğimiz Orhan Veli Kanık'ın çıkardığı **Yaprak** dergisini kendisiyle beraber, gazete satan tütüncülere dağıttığımız günleri düşünüyorum da, zavallı Orhan meteliğe kurşun ata ata öldü. Şimdi yaşamda olsa yetmiş dokuz yaşında olacaktı, acaba başını sokacak bir evi olur muydu?

Sevilen, ilgi uyandıran bohemler disiplinli, çalışkan, yapıt veren bohemlerdir. Yoksa dünyaya küsüp, anlaşılamıyorum diyerek köşe bucak kaçıp, alkole sığınanlar değil...

Gelelim biz oyunculara.

Tiyatroda uzun yıllar birlikte çalışıp gerçek dost olan çok az kişiye rastladım. Salt duygularıyla tiyatro oyunculuğunu seçmiş bu insanlar, yaşamın gerçekçiliği karşısında düşsel yaşamlarını sürdürme savaşımı veriyorlardı. Hepsi de tüm zorluklara, yokluklara karşın bireysel yeteneklerini gösterme çabası içindedirler. Birgün sarmaş dolaş olup öpüşenler, bir başka gün birbirlerine yabancı gibi davranırlar. Bu şaşırtıcı davranışlar elbette duygusallığın bir sonucudur. Kanımca oyuncular önce oyunlarını, yani rollerini, sonra ekmeklerini düşünürler.

Yeteneğini kanıtlayıp ürününü beğendirmesi, övülmesi, alkışlanması, kutlanmasıdır oyuncuyu doyuran. Hangi dalda olursa olsun, bu böyledir. En dertli gününde insanları güldüren, en keyifli gününde de ağlatabilen kişi, ne bir komutandır, ne de bir maliyeci. Ağlarken gülen, gülerken ağlayan bu sevimli insanların bir özelliği de çocuksu olmalarıdır. Hemen her şeye inanırlar sonra da kendilerine kızarak saflıklarıyla alay ederler.

Biz aktörler içkiyi severiz, aşkı severiz, sevmeyi severiz.

Biraz para kazanıp, ev bark, çoluk çocuk sahibi olsak da, bohem kalırız. Neden derseniz, yaratıcı yanımız hep canlı, duygulu, bağımsız, özgür olmalı, yoksa ölürüz yaşarken.

Bizim kuşağın bohem yaşamı 1940'lr yıllarda başlar.

Tiyatrocusu, sinemacısı, ressamı, şairi, yazarı çizeriyle şanatçılar, İkinci Dünya Savaşı'nın dünyayı saran kâbusundan kurtulmak, gençliklerinin sanatsal heyecanını yaşamak için, Beyoğlu'nda elde kadeh dolaşmaya başlamışlardı.

Yalnız, tiyatro aktörlerinin diğer sanatçılardan ayrı bir özellikleri vardır. Şairler, yazarlar, ressamlar, hatta sinema oyuncuları belki günün her saatinde içki içebilirler ama tiyatrocular, haftada bir gün dışında, her gün sahneye çıktıklarından, mulaka içkisiz ve ayık olmalıdırlar. Tiyatro sanatçısı alkollü ağızla sahneye çıkmaz, hem kendisine hem

de izleyicisine saygısızlık etmez. Tiyatro bir ekip işidir. Replik alışverişidir. (Film çekiminde olduğu gibi, oyun süreci içinde yineleme yoktur; film çekilirken sahneler yenilenir;hem, sinema oyuncusu izleyicisinden uzaktadır.). Tiyatroda şaşırdın mı, tekledin mi, olan hem sana, hem de oyuna olur, izleyici de bu bozulmuşluğun karşısında ne hale girer, artık siz düşünün.

İkinci Dünya Savaşı'nın henüz sürdüğü 1943 yılına geleceğim, İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığında askerlik görevimi sürdürdüğüm yıla. İstihbarat ve çeviride çalışan üç insan tanımıştım. Bunlardan biri *Vakit Gazetesi*'nde çalışan Fethi Kardeş, biri Almanya'da fotografi ve sinematografi okumuş Faruk Kenç, biri de *Akbaba* mizah dergisinde çalışan, İtalyanca çeviriler yapan Adnan Tahir. Bu üç güzel insanla yakın dost olmuştum. Nitekim, o sıralarda yazdığım bir iki hikâyemi Fethi Kardeş *Vakit Gazetesi*'nde yayımlatmıştı. İmza olarak, ikinci adım Nedim'le, babamın adı Radi'yi kullanmıştım, yani Nedim Radi'yi... Faruk Kenç'in o yıl içinde, 1943 yazında senaryosunu yazıp yönetmenliğini yaptığı, Fransa'da sinematografi üzerine öğrenim gören Baha Gelenbevi'nin kameremanlığını üstlendiği *Dertli Pınar* filminde küçük bir rolle aktörlüğe başlayacaktım. Benim asıl amacım tiyatro aktörü olmaktı. 1938 ve 1941 yıllarında girdiğim Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü sınavlarını ne yazık ki kaybetmiştim ama aktör olmayı bir kez koymuştum kafama (1946'da İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girecektim). Adnan Tahir'le daha çok edebiyat üzerine söyleşir, aktörlükle birlikte şiirle, düzyazıyla da ilgimi sürdürmeyi düşünürdüm.

Evden ayrı bağımsız yaşamam, bir subay arkadaşla tüneldeki Narmanlı Hanında bir oda tutmamızla başladı. Yıl 1943, delikanlılığın en deli günlerini yaşadığımız yaşlar.

Eşyalı bir oda tuttuğumuz Narmanlı Hanında, 1950'lerin başında şair-ressamımız Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Cevat Şakir'in (Halikarnas Balıkçısı) kardeşi, seramik sanatçımız

Füreya'nın teyzesi, ressam Aliye Berger'in de atölyelerinin bulunduğunu öğrenecek, atölyelerinde düzenledikleri toplantılarının konukları arasına katılacaktım. Henüz Avrupa'da silahlar susmamışken, ortaklık yakılıp yıkılırken biz İstanbul'umuzu onarıyorduk. Meydanlar açılıyor, parklar düzenleniyor, İstanbul'un yüzü gözü aydınlanıyordu. Vali ve Belediye Başkanı Dr. Lütfi Kırdar'ın öncülüğünde başlıyordu bu işler.

Taksim kışlasının yeri, İnönü Gezisi oluyor; Spor ve Sergi Sarayı, Açık Hava Tiyatrosu , Mithat Paşa (İnönü) Stadı kapılarını açıyor; 1947'de, şimdiki Atatürk Kültür Merkezi'nin temeli İstanbul Şehir Tiyatrosu adına atılıyordu.

Oda tuttuğumuz Narmanlı Hanı, Tünelle Asmalımescit arasında olduğuna göre, Asmalımescit'te oturuyorduk diyebilirim.

1972'de yaşama gözlerini yuman dostum, gazeteci, yazar, çevirmen Fikret Adil bakınız Asmalımescit'i, *Asmalımescit 74 Bohem Hayatı* (74, oturduğu evin numarasıdır) adını verdiği anı kitabında nasıl anlatıyor:

"Macera peşinde vatanını bırakan, memleketinden hudut dışına atılan, yayan devri âleme çıkan ecnebiler ve barlarda çalışan bütün artistler Asmalımescit'te otururlar. Dünyanın her köşesinden gelmiş, ekserisinin milliyetleri ancak pasaportlarında-eğer varsa-yazılı bu insanların etrafında genc ecnebi, fakat en aşağı yirmi yıldır Asmalımescit'te yerleşmiş bir grup daha vardır. Bunlar artist acenteliği, tefecilik, pansiyonculuk ve tellallıkla geçinirler, her lisanı konuşurlar, hiçbirisini okuyup yazamazlar, Türkçe imza atmayı bilirler ve zabıtada tanıdıkları çoktur.

Marsilyalı bir 'Souteneur', Napolili bir 'lazzarone', Şikagolu bir 'ganster' kendini Asmalımescit'te yabancı hissetmez. Buranın hususiyetini, güneş görmeyen, dolambaçlı, rutubetli, her köşesinden amonyak kokusu neşreden sokaklarına açılan demir kapılı, demir kepenk ve parmaklıklı pencereleriyle, bu pis havayı teneffüs etmeye hazırlanan karanlık evlerin sakinleri tamamlar. Odalardaki çiçekler, saksılardan zayıf dallarını pencerelere doğru uzatmaya çalışır; yirmi beş mumluğu geçmeyen elektrik lâmbaları

küvetlerdeki suların pisliğini göstermez. İnsan bu evlerin birinde oturuyorsa geceleri uyuyamaz. Sürekli topuk sesleri, sofalarda, bitişik evlerde dolaşır. Her an birinin kapınızın önünde nefes aldığını zannedersiniz. Sabaha karşı da uyumak mümkün değildir. Çünkü bu saatlerde artistler işlerinden dönerler. Ekserisi de içmiş olduğu için yüksek sesle konuşurlar;beraber geldikleri adamlarla da yatmayalım daha içelim, diye münakaşa ederler, gramafon çalarlar. Bütün bunlara sokaktan geçmeye başlayan, simitçi, zerzevatçı, sütçülerin naraları, tramvay çanları karışır. Asmalımescit'te insan ancak sabah sekizle, öğleden sonra on altı arasında uyuyabilir."

Fikret Adil'in anlattığı yıllar, 1925 ile 1940 arası.

1940 yılları da hemen hemen aynıydı.

Birinci Dünya Savaşı'nın bitimine, İstanbul'un işgaline rastlayan yıllarda, Bolşevik ihtilâlinden kaçan Beyaz Rus'lar akın akın Avrupa'ya göç etmektedirler. Avrupa'ya kadar gidemeyenlerin ilk durağı Türkiye ve İstanbul'dur. Bolşevik devriminin elebaşılarından Troçki bile Stalin'in gazabından kurtulmak için soluğu İstanbul'da almıştır. İstanbul'a gelen bu Beyaz Rus'lar, yaşamlarını sürdürmek için, olmadık işlere girmişler, kimileri soyluluklarını, askerler yüksek rütbelerini unutup, önemsiz işlere soyunmuşlardır.

Bizim kuşağın liseli yıllarına rastlayan 1936-1940 arasında bile sığınmacı Rus'ların bıraktıkları eğlence yerleri, café'ler, restoranlar, İstanbul'da kalmayı yeğlemiş olanlarınca işletilmekteydi. Petrograd, Moskova, Turkuaz, 1940'dan önce tarihe karıştı. Nisuaz, 1950'lerin sonuna dek sürdürdü yaşamını. Rejans hâlâ ayakta ama işletmecisi bir Türk. Rus'lar yaşlandıkça, çalışamaz hale geldikçe, kaybolup gidiyorlardı.

Bu Beyaz Rus'lar İstanbul'a tam anlamıyla Batılı eğlenceyi getirmişler; kadınlı erkekli deniz banyosunu onlardan öğrenmişiz. Yerli azınlığın, gene başka uluslardan gelen, sığınan, gösteri sanatçılarının katkısıyla, akşamları başlayıp sabahlara dek eğlenen bir İstanbul yaratmışlar. Yalnız Be-

yoğlu mu? Kadıköy'ün Moda semtinde, Fenerbahçe'sinde, Adalar'da yıllar yılı Rus'ların öncülük ettiği eğlence yerleri İstanbul'luların yaşamlarına canlılık ve renk katmış.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra olduğu gibi, İkinci Dünya Savaşı sırasında olsun, sonrası olsun, birçok uluslardan gelen sığınmacı gösteri sanatçıları, İstanbul'u kendilerine mesken edinmişlerdi. İşte Asmalımescit, Tepebaşı, Tarlabaşı, Sıraselviler, Kazancı, Beyoğlu'nun yan sokakları bu gösteri ve müzik sanatçılarının oturduğu pansiyonlar, küçük otellerle doluydu.

Bonjur'lu, *Bonsuvar*'lı bir Beyoğlu'ydu yaşanan.

Raşit Rıza Bey'in, Ağacami'deki lokantası kapanmıştı ama, Hazım Körmükçü'nün Büyük Parmakkapı'da açtığı, Milli Piyango gişesinin de bulunduğu meyhanesi sanatçıların ve akşamcıların buluşma yeri olmuştu. Üniversitelilerin öncülük ettiği, 1937'de başlayan "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyası, Beyoğlu'ndaki sinemaların, kimi işyerlerinin yabancı dildeki adlarını Türkçe'ye dönüştürmüştü, ama gene de kozmopolit Beyoğlu, kilise çanları arasında, bonjur'dan, bonsuvar'dan pek vazgeçmiyordu.

Beyoğlunda işyerleri, Yahudi, Ermeni ve Rum vatandaşlar arasında paylaşılmıştı. Müslüman Türkler azınlıktaydı. Neden derseniz, Osmanlıların paşa veya yüksek rütbeli bürokrat olma hevesleri, ticareti küçümsemeleri, onları, kuşaklar boyu iş çevrelerinden uzak tutmuştu.

Müslümanlar savaştan savaşa koşarlarken, azınlıklar tecimsel varlıkları içinde, varlıklarına varlık katacaklardı. Derken, bir Varlık Vergisi gelecek, kazançlarının hatırı sayılır bölümünü, devlet bütçesine aktarmak isteyecekti... Ekmeğin karneyle satıldığı, çayların (bulunursa) kuru üzümle içildiği, cebinde üç kuruşu olanın, def-i gam ile meyhaneye sığınıp iki tek attığı, bunalımlı yıllar... Tek ve en büyük mutluluk savaşa girmemiş olmaktı.

SANAT DOSTLARI

Sanatçılar dağınık yaşıyorlardı. Ne bir dernekleri, ne de arada bir buluşup söyleşecekleri bir kulüpleri vardı?!.

İstanbul'da sürekli çalışan yerleşik tiyatro salt İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu'dur. Onun dışında, yerleşik tiyatro olarak 1943'te kurulan Ses Opereti'ni, eski Mulenruj'da perde açan Halk Opereti'ni sayabilirim. Bunların dışında, gezginci tiyatro grupları vardı. Raşit Rıza Topluluğu, Naşit Özcan Tiyatrosu, İsmail Dümbüllü Topluluğu, Sadi Tek Tiyatrosu, Halide Pişkin-İhsan Balkır Topluluğu gibi.

Bunlardan başka Anadolu'ya turnelere çıkarak yaşamlarını sürdürmeye çalışan isimsiz gruplar da yok değildi.

Ankara'da Devlet Tiyatrosu henüz 1936'da açılan konservatuarın ilk mezunlarıyla, Tatbikat Sahnesi adı altında çalışmalarını sürdürüyordu; 1949'da Devlet Tiyatrosu kurulacak, genel müdürlüğüne de Muhsin Ertuğrul getirilecekti.

İstanbul'da yalnız tiyatro sanatçıları mı, tüm sanatçılar yazarlar, şairler, ressamlar da örgütlenme gereksemesi içindeydiler. Ressamların toplandığı en önemli ve renkli atölye Nuri İyem'in Asmalımescit'teki atölyesiydi. Henüz tek bir galeri bile yoktu. İlk galeri Maya 1953'te, Adalet Cimcoz'un eliyle açılacaktı.

Yazarları, çizerleri, sanatçıları bir araya getirecek bir lokalin gereksemesini hepimiz biliyorduk ama bu işi gerçekleştirecek bir öncüyü bulup çıkaramıyorduk. Sonuçta bir öncü çıkıp, "Onbeş günde bir Anadolu Birahanesinde toplanalım," dedi. Bu öncü, 1972'de yitirdiğimiz gazeteci, çevirmen Fikret Âdil'di, yardımcısı da Adalet Cimcoz.

Anadolu Birahanesi'nde 1946'da başlayan toplantılar,

1949 yılına dek Splendid Restoranda sürecek, sonra Sanat Dostları Derneği adı ile yerleşik lokallerine kavuşacaklardı. Halep Pasajı içinde, Splendid Restoranın üstündeki bu içkili, yemekli Sanat Dostları Derneği, 1955 yılına dek, her daldan sanatçının sığınağı olarak yaşadı.Ferdi Tayfur,Adalet ve Mehmet Ali Cimcoz, Felsefeci Mustafa Şekip Tunç, Ahmet Hamdi Tanpınar, Asaf Hâlet Çelebi, Sabahattin ve Bedri Rahmi Eyüboğlu, Orhan Hançerlioğlu, kimi zamanlar Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın da göründüğü, Fikret Âdil'in çeki düzen verdiği bir kulüp olarak, günün her yaşta edebiyatçılarını, ressamlarını, aktörlerini bir araya getirdi.

Bu derneğe edebiyatçılar, sanatçılar kulübü de denebilir.

Ünlü hikâyecimiz Sait Faik Abasıyanık, kulubün en hareketli, en heyecanlı ve en küfürü bol üyesiydi. Hanımların bolca olduğu saatlerde Sait küfürü basınca Fikret Âdil kıpkırmızı olur, Sait'in üstüne giderek, kollarını açıp, ne olur yapma, küfürlü konuşma, der gibi pozlar alırdı. Sait öyle pozlara filan bakacak adam değildi, basardı küfürü, atardı kahkahayı.

Ekrem Reşit Rey ayrı bir renkti kulüpte. İkinci martini'den sonra, gördüğü tiyatro oyunlarındaki oyuncuların taklitlerini yaparak, sevmediklerini yerer, sevdiklerini göklere çıkarırdı. Bu arada, yönettiği radyo oyunlarına rol dağıtımı yapar, kulüpte bulduklarına daktilo edilmiş rollerini verir; bulamadıkları için "Yarın saat onda radyoda olsunlar," diye Fikret Âdil'e ricada bulunurdu. Fikret Âdil de, "Gelirlerse söylerim, gelmezlerse, ben gelir boş kalan rolü oynarım," diyerek işi şakaya vururdu. Adalet Cimcoz çok iyi seslendirme yaptığı halde, Ekrem Bey, radyoda ona bir rol oynatamamıştı. Adalet, "Ben film seslendirmesi yaparım, ama yaratıcı oyunculuğum yok, beni oynatamazsınız," derdi.

1947'de gitmeye başladığım, bugün Balıkpazarı'nda bir sıra meyhanenin bulunduğu sokakta, tütüncü Lambo'nun yalnız bira ve şarap içilen, ayakta on kişinin doldurduğu küçücük dükkânı, bohem sanatçıların, yazarların en sevdiği

yerdi. Anadolu'dan gelen şair, yazar, sanatçı takımı da, iyice ünlenmiş Lambo'ya uğramadan İstanbul'dan ayrılmazdı.

Giderek, kimi işadamları da Lambo'ya uğramaya başlamışlardı. Başta Orhan Veli, Cahit Irgat, Metin Eloğlu, o günlerde felsefe öğrencisi Selâhattin Hilâv, arada da olsa, Rıfat Ilgaz, Orhan'ın 1950'de ölümünden sonra kardeşi Adnan Veli, Lambo'ya bohemler arasında ne olup bitiyor merakıyla zaman zaman uğrayan genç yazarlar, Oktay Akbal, Naim Tirali, S. Kudret Aksal terbiyeli tavırlarıyla biz şarapçılara katılırlar, sonra da uzun süre Asmalımescit'teki Elit söyleşilerine çekilirlerdi.

Henüz gece kulüpleri, baramerikanlar yaşantısı başlamamıştı.

Tokatlıyan Otelinin, Park Otelin, ve de Belediye Gazinosunun baramerikanları, gece kulüpleri dışında pek gidilecek kulüp de yoktu. Daha çok Rum meyhaneleri, Nisuaz, Rejans, Degüstasyon revaçta... Bir de, daha çok geç saatlerde dolan, yazarların, aktörlerin, gazetecilerin gittiği Mutfak adlı bir yer vardı, İnönü Gezisi'nin Cumhuriyet Caddesine bakan yönünde. Bu Mutfak, yetmiş yılına kadar yaşadı; keseye uygun yemek yenen, içki içilen bir yerdi.

Boğaz lokantalarında, balıklı yemekler, Anadolu sahillerinde kadeh kaldırmalar, yılda bir iki kez olur, günlerce anlatılırdı.

NEVİN SEVAL VE ...

1948'in kışı, tiyatroda oyun olmadığı bir pazartesi, Splendid'de Nevin ve Kemal Edige ile oturmuş, içip söyleşiyoruz. Nevin birden bire, "Çocuklar, haydi kalkın, terlikçi Ahmet'e gidelim," dedi.

O güne dek, adını duymuştum ama hiç gitmemiştim. Mecidiyeköy'de taze balık yenen, mezeleri ünlü, çalgılı bir meyhaneymiş.

"Nevin, biraz geç olmadı mı, gelecek pazartesiye gitsek nasıl olur?" dedim. Kemal Edige, "Canım, Nevin'i kırmayalım, gidelim, o kadar geç değil," deyince, çaresiz kalktık. İkişer rakı içmiştik, sarhoş değiliz, aklımız başımızda. Nevin pek sevindi.

Nevin oyunculuğu kadar, bohem yaşamıyla da ünlüydü.

1938'de İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu'na girmiş, hemen ilgi çekmiş, beğenilmiş, sinemada da önemli roller almış, iri yeşil gözlü, ince vücutlu, son derece zeki ve esprili bir arkadaştı. O yıl, 1947-48 tiyatro mevsiminde Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda sahneye konan, Ahmet Kutsi Tecer'in *Köşebaşı* oyununda üçümüz de rol almıştık. İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girişimin ikinci yılıydı. Kemal Edige benden iki yıl önce girmişti tiyatroya, ama o da benim gibi henüz oyuncu adayıydı. Rol aldığımız, sahneye çıktığımız zaman para alabiliyorduk tiyatrodan. Nevin kadrolu sanatçıydı.

Ben o tiyatro mevsiminin sonunda, Orhan Veli'nin bir mektubuyla İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nu kurmuş olan Avni Dilligil'e tanıtılacak, Dilligil'in çağrısı üzerine de kalkıp İzmir'e gidecektim. Rahmetli Kemal, tiyatroya boş verip, işi film seslendirme oyunculuğuna, yöneticiliğine dökecekti, oysa tiyatroda yetenekli bir arkadaşımızdı... Ne-

vin de 1949' da İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan ayrılıp evlenecek, ama çok geçmeden kocasını yitirecek, 1955'te Küçük Sahne'de sahneye konan *Çayhane* komedisinde Okinava'lı Lotus Blossom rolüyle tiyatroya dönecek, 1957 sonunda Küçük Sahne kadrosunun dağılması üzerine, bir süre tiyatrosuz kalacak, kurucusu olduğum İstanbul Oda Tiyatrosu'na (1957-58), katılması için yaptığım çağrıyı kabul etmeyerek Adana'ya, Adana Şehir Tiyatrosu'na gidecekti. Sonra da gittiğine pişman olacaktı, ama onu İstanbul'a getirmek olanağını bulamayacaktık.

Mecidiyeköy o yıllarda ava çıkılan bir kırlık gibiydi! Ne avlanırdı, diye sormayın; ama yalnız başınıza Mecidiyeköye, hele geceleri, uzanırsanız bal gibi sizi avlayabilirlerdi!

Terlikçi Ahmet'in gazinosu etrafı telle çevrilmiş bir bahçe içindeymiş. Taksiden indik, hava ayaz, sulu kar atıştırıyor.

Kemal böyle süprizli gezintilere, sabahlara dek süren içki sofralarına pek düşkündü. Nevin'in koluna girdi, bahçeye yürüdüler, ben de çevreyi kollayarak peşlerine takıldım.

Ne diyordum, Mecidiyeköy'de in cin top oynuyor. Kırk beş yıl öncesini düşünün, böyle tenha yerlere bir kadınla gidip, oturup içki içmek, eğlenmek, her babayiğidin harcı değil. Doğrusu o gece ben oldukça endişeliydim, başımıza bir bela gelmesin diye.

Gazinoya girdik, birden masalardan gözler bize çevrildi.

Alaturka sazın iyice hızını aldığı, alkollü ağızların saza eşlik etmeye çalıştığı dumanlı bir ortamda, oldukça çekici bir kadınla gelen bu iki genç adam da kim oluyordu? Biz de önce şöyle bir duraklayıverdik. Kemal'le bakıştık. Nevin, öncü olmanın rahatlığı içindeydi.

Garsonlardan biri, Nevin'i tanıdı, "Hoş geldiniz Nevin Hanım, buyurunuz," diyerek paltolarımızı aldı, bizi kapıya yakın boş bir masaya götürdü. Nevin, kalabalığa sırtını dönüp oturdu, Kemal de yanına, ben de Nevin'in karşısına geçtim. Garson, "Ne emredersiniz?" sorusunu yöneltince,

Nevin, "Mahmut Beyle geldiğimizde, sen bize bakmıştın, gene aynı servisi bekliyoruz," dedi. Garson da, güleç bir yüzle, "Emredersiniz efendim," deyip uzaklaştı.

Nevin'in Mahmut Bey dediği, daha çok biz genç aktörlerin sevdiği Mahmut Moralı idi. Mahmut Moralı'ya, "Mahmut Ağabey" derdik. O yıl bizim de rol aldığımız *Köşebaşı* oyununda, *Kahveci*'yi üstlenmişti, çok da iyi oynuyordu. Gerçekten iyi yürekli, sevecen, yardımsever bir insandı. Kendini, uğraşarak, didinerek, küçük rollerden büyük rollere geçerek, güç kabul ettirmiş, Darülbedayi ekolünden gelen bir sanatçıydı. İşinde çok titizdi; Muhsin Bey hocamıza tam inanmış yönüyle de saygımızı kazanmıştı. Bu sanatçı yönünün yanında, bohem yönü de ağır basıyordu. Henüz elli yaşında yoktu. 1900 doğumluydu sanıyorum. Biz yirmi sekiz yaşımızdaysak, o da kırk sekizindeydi, Vasfi Rıza Zobu kuşağındandı. 1948-49 Tiyatro mevsiminde, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Komedi Bölümünde sahneye konan, Cevat Fehmi Başkurt'un o yıl ünlenen, *Paydos* oyununda Vasfi Rıza'nın dublörü olmuş, Zobu'nun bir ara hastalanması üzerine, uzun bir süre oyunun başrolü *Öğretmen*'i oynamıştı. Altmış yaşını geçenler anımsayacaklardır.

Mahmut Ağabeyle söyleştiğimiz bir gün, "Mücap inanır mısın, oyundan sonra gece şuraya buraya gidip, sabahlara dek dolaşınca, eve gidersem yatarım, sabahleyin de kalkamam, provaya yetişemem korkusuyla, doğru tiyatroya gider, soyunma odalarından birine girip yatardım," diye anlatmıştı... Hatta bir gün, gene kendi anlattığına göre, Muhsin Bey, prova saati geldiğinde, onu yattığı soyunma odasından kaldırmış.

Sanırım elli yaşından sonra evlendi, ya da ikinci evliliğini yaptı. Bir de oğlu olmuştu. Artık bohem yaşama son vermiş, seyrek içki içiyor, evine dönük yaşıyordu. 1950'li yıllar ben Küçük Sahne'deydim. Arada karşılaşınca söyleşirdik. Düzenli yaşamı savunuyordu. Bir gün, evlendikten sonra, sarhoş gelmiş eve. Bir apartmanın üçüncü katında oturuyor,

sallana sallana çıkmış merdivenleri, bir de ne görsün, merdiven başında eşi kucağında yeni doğmuş kundaktaki oğluyla onu bekliyor; işte o günden sonra içkiye de, boheme de paydos demiş.

1948'de ayrıldığım İstanbul Şehir Tiyatrosuna 1960'da döndüm. Sartre'in *Sinekler*'ini oynuyorduk, Mahmut Ağabey de vardı; 1961 kışıydı. 1965'de yitirdik... 66 yaşındaydı öldüğünde.

"Mücrim gibi titrerim baktıkça istikbalime" şarkısıyla titreyen sesler arasında, sofraya serilmiş çeşitli mezeleri atıştırıp rakıları yuvarlamaya başlayalı çok olmamıştı, bir küçük şişe *Istafilina* bitiverdi. Bitiren de Kemal Edige dostumuz; içtikçe açılır, açıldıkça içerdi Kemal, nur içinde yatsın!

Nevin de kafayı bulmuş, meyhane korosuna katılmaya, el kol hareketleriyle, sazı yönetmeye başlamıştı. Nevin'i zaptetmek, yapma etme demek mümkün değildi. Kemal'e "ağır git, sen de sarhoş olursan, ben ikinizi birden nasıl idare ederim," diyorum, Nevin'e duyurmadan. Kemal, basıyor kahkahayı "Korkma bir şey olmaz, bak herkes fitil, eğlenmene bak," deyip çekiyor kafayı. Ben ikinci rakıda durdum, ne yalan söyleyeyim, korkuyordum bir şey olur diye. Nitekim yanımızdaki masadan biri sarkıyor bize.

"Yaşayın Nevin Sultan, ne de güzel söylüyorsunuz." Nevin oralı değil, değil ama, herif kalkıp bizim masaya gelmez mi? Yılışık yılışık, Nevin'e, "Aktrisliğiniz kadar, muganniyeliğiniz de varmış vallahi inanılır gibi değil" le karışık iyice yayılınca, Nevin: "Lütfen yerinize geçiniz, geceyi sulandırmayalım" diskurunu çekti, adam toparlanıp geçti masasına. Böylece ilk olay kazasız atlatılmıştı. İkinci olayın nasıl başlayacağının merakı içinde, şuradan bir an evvel çıkıp gitsek, diye düşünürken, saz takımından kemancı elinde kemanıyla bizim masaya halturaya gelmez mi? Bahriye Çiftetellisi'nde başlayıp, Kadifeden Kesesi'nden çıkıp, Kâtibim'den geçerek Adalar Sahili'nde dolaşmaya başlayınca, gazinoda duman olmuş millet, oturdukları yer-

den avaz avaz saza, kemancıya katılmaya başlayıverdi. Neyse kemancıyı da üç beş kuruş vererek, (örneğin 50 kuruş) memnun edip başka masaya yolladık.

İkinci küçük istafilina rakısı bitmek üzere, Nevin birden fırlayıp, "Ben bir yere kadar gideyim," diyerek yürüdü, tuvalet kapısında kadın beklemeyi sevmediğim için yerimden kıpırdamadım. Kemal zaten kıpırdayacak halde olmadığı için, Nevin'le ilgilenmedi. Kemal'e, Nevin'e göre ayık kaldığım için şişenin dibindekini Kemal'in elinden kurtararak kendi kadehime koydum, ve bir solukta içtim, bu atağımla da Kemal'i şaşırttım.

Nevin masadan ayrılalı nerdeyse on dakika olmuştu, "Yahu Kemal, bu Nevin nerede kaldı, bir bakalım," dedim.

Kemal, "Merak ettinse gidip bak," dedi, pek oralı olmayarak. Nevin'in âşıklarının arasındaydım. Âşıklarının diyorum, çünkü Nevin öyle pek bir iki âşıkla yetinemez, daima yeni bir âşık bulurdu kendine. İşte ben de o aralık bu âşıklardan biriydim. Kalktım, önce kadınlar tuvaletine gittim, tuvaletçi kadına Nevin'i sordum, Ermeniymiş kadın:

"Ah yavruz, o yeşil gözlü ahuyu mu, soroorsun? Beş takke evvel patronun yanına geçtiyse, bir daha çıkmamışıdır. Yoksa sevgilindir?" dedi,

"Patronun odası nerede?" diye sordum.

"Şu gördüğün kapıdır. Terlikçi eyi adamdır, bozulmayasın," diye de uyarıda bulundu. Kadının gösterdiği kapıyı vurdum, ses çıkmayınca araladım, Nevin bir koltuğa oturmuş, elinde bir cigara, karşısmda ayakta duran, iri göbekli biri; kapıyı biraz daha açtım, Nevin'in oturduğu koltuğun karşısındaki koltukta başını arkaya atmış uyuklayan bir kadın. Odaya girdim ama hiçbiri farkında değil. Nevin'e doğru yaklaşacak oldum, adam gördü beni. "Ne o, Nevin Hanımı arıyorsun galiba?" Sonra Nevin'e dönüp:

"Nevin bak seni arıyorlar, merak etmiş olacaklar," deyince, Nevin bana bakıp gülmeye başladı, adama da," Sevgilimdir, ama bu cigaradan anlamaz," diyerek elindeki cigarayı

bana uzattı. Nevin'i öyle görmek canımı sıkmıştı.

"Hadi Nevin, gidelim artık çok geç oldu," dedim.

Nevin hiç karşı koymadan ayağa kalktı, elindeki sigarayı karşısında duran adama (Terlikçi Ahmet olacak) verdi, hafifçe sallanarak yürüdü, odadan çıkıp masamıza geldik hesabı gördüm, vestiyercinin getirdiği paltolarımızı giyip, Kemal'le birlikte Nevin'in koluna girerek gazinodan ayrıldık.

Saat neredeyse sabahın ikisi olmuştu. Garsonun, her an kapıda taksi bekler, demesine karşın, taksi filan yoktu. Sulu kar lapa lapa yağmaya başlamıştı. Soğukta durup taksi beklemektense yürüyelim dedik. Çok geçmeden kar Kemali ayıltmış, Nevin'i de neşelendirmişti. Ben yönetici olarak zaten, bırakın sarhoşluğu, gereğinden fazla ayıktım. Kol kola girmiş tempolu yürümeye çalışıyoruz. Nevin, bir yandan kahkahayı basıyor, bir yandan da: "Sol keratalar sol, siz ananızdan, siz babanızdan hiç terbiye görmediniz mi, sol, sol!" diye komut veriyordu. Nevin'in keyfi, kahkahaları gecenin can sıkıcı olaylarını da unutturmuştu. Şişli tramvay deposunun önüne geldiğimizde bir taksi çıkıyor karşımıza, durdurup biniyoruz. Nevin'i Talimhane'deki evine götürüyoruz; kapısını açıp içeri giriyor, bize de:

"Hadi çocuklar siz de geç kalmayın, doğru evinize!" deyip, kapıyı kapatıyor yüzümüze. Biz bir süre öyle kapının önünde şaşkın, kalıyoruz. Kemal:

"Yahu, bu saatte nereye gideceğiz? Sen Kadıköyü'nde oturuyorsun, ben Fatih'te. Bizi oturma odasına alsaydı yeterdi," daha önce Nevin'in evine geldiğimiz için, biliyoruz evin düzenini, "neden yaptı bunu acaba?"diyor.

"Acabası yok. Cebimizde para kalmadı, bir otele gidemeyiz. Ben Kadıköyü'nde oturduğuma göre, yürü bakalım Fatih'e" diyorum. Sinirlerimiz iyice bozulmuş, gül Allah gül, düşüyoruz yola.

Kar sürüyor, kayıp düşmemek için dikkatli yürüyerek, Tarlabaşı, Unkapanı Köprüsünden geçiyoruz. Köprüden geçerken bir an durup Haliç'in Sütlüce yönüne bakıyorum,

Kemal de durup bana bakıyor, neden durdum, diye. Bir yıl öncesi, 1946-47 tiyatro mevsimi geliyor aklıma. Sütlüce'deki Hayvan Borsa'sında muhasebe memurluğu, *Marko Paşa* gazetesinde mesul müdürlük, tiyatroda oyunculuk, nasıl koşturuyordum... "Hadyi yürü" diyor Kemal, "donacağız". Yürüyoruz.

Kar biraz hafiflemişti, yağıyor ama inceden. Suavi Tedü geldi aklıma nereden nereye. Bir gün söyleşirken, bir iki kez, parasızlıktan, Tepebaşı'ndan evine ,ta Bakırköy'e, yayan gittiğini anlatmıştı.

"Kemal," dedim, "biliyor musun, Suavi parasızlıktan bir iki kez, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'ndan, Bakırköy'e evine yayan gitmiş."

"Biliyorum, tiyatroya girdiği ilk yılmış. Ulan şu tiyatro aşkına çekmediğimiz kalmadı be!" diye de ekliyor.

Bata çıka Kemaller'e geldik. Yatak odaları ikinci kattaymış; kara, çamura batmış ayakkaplarımızı, sırılsıklam olmuş paltolarımızı aşağıda çıkarıp ikinci kata çıkıyoruz. Evin içi de buz gibi, kaloriferi olmayan eski ahşap, beşinci derecede tarihi bir ev, merdivenler gıcırdıyor, tırabzanlar sallanıyor.

Kemal "Sen şu odada yatacaksın, babamın odasıdır ama babam burada değil, Ankara'da, öbür gün gelecek. Hadi gir odana yat, ben de şu karşıdaki odadayım, tuvalet alt kattadır," dedi, odasına geçti.

Ben tekrar alt kata indim, alt katın sofası, tuvalet zemini taştı, çişimi edip tekrar yukarı çıktım, odaya girdim; zifiri karanlık elektrik düğmesi nerede diye bakınırken, sofadan gelen ışığın aydınlattığı yatağı gördüm, şöyle el yordamıyla yatağa sokulmak istedim, bir yandan da ceketimi, pantalonumu çıkarıp soyunmaya başladım, oda kapısını kapatmamıştım. Ceketimi pantalonumu kapının yanındaki, seçebildiğim iskemleye bıraktım kravatımı da çözüp üzerlerine attım, kapıyı daha da açıp yatağa yürüdüm, tam yorganı kaldırmamla, "Kemal, sen misin?" diye bir ses çıktı,

korkup geri çekildim, yaşlı bir adam doğruldu yatakta. Pantalonumu, ceketimi kaptığım gibi doğru Kemal'in odasına attım kendimi, Kemal de henüz yatıyormuş, babasının sesini duyunca fırlamış yataktan, oda kapısında göğüs göğüse geldik. "Kemal, ne halt ettik?" dedim.

"Sen merak etme, ben babamla konuşurum, diyerek, babasının odasına geçip, özür dileyip gönlünü aldı. Allahtan iyi yürekli, hoşgörü sahibi bir insanmış, işi büyütmedi. Tiyatrocu, oyuncu oğlu olanın başına böyle sürprizler gelebilir, diye düşünmüş olmalıydı!

Neredeyse sabah olacaktı, uykumuz da kaçmıştı.

"Kemal, seni bilmem ama bu saatte, bu beklenmedik olaydan sonra, ben artık uyuyamam," diyerek giyindim. Kemal :

"Dur Mücap, mutfağa inip bir çay yapar kendimize geliriz." dedi.Mutfağa indik, Kemal ocağı yaktı, çay suyunu koydu, biraz sonra sıcak çaylarımızı içerek, cıgaralarımızı tüttürüyorduk...

Kemal'in evinden tam saatinde çıkıp, ilk Kadıköy vapuruna yetiştim. Annem de beni merak etmişti, ama sürprizlere alışıktı, çünkü ne de olsa bir oyuncu anasıydı. Henüz emekli olmamıştı, ben eve girerken o okuluna gidiyordu, otuz yıllık öğretmendi.

O günün akşamı tiyatroda Nevin'e şu şiiri armağan ettim:

DELİ FİŞEK

Nereden tanıdım seni
A deli fişek
Nasıl da sevdim seni
Üç günde,
Buldum buldum da
Seni mi buldum.

RIFAT ILGAZ

O bohem yıllarımızın dost şair ve yazarlarından biri de Rıfat Ilgaz'dır. Rıfat Ilgaz'ı 1946'da tanımıştım. İlk yıllar basın ve edebiyatçılar çevresinde süren beraberliğimiz sonraları seyrekleşti. Çünkü ben daha çok tiyatro oyunculuğu, yönetmenliği, işletmeciliğiyle dolu bir çalışma içindeydim, Rıfat'la seyrek görüşüyorduk. Dostluğumuz, gene de hep sıcak ve karşılıklı saygı içinde kaldı.

Rıfat Ilgaz bana bir olaydan dolayı biraz kırılmıştı. Kemal Bayram, Sabahattin Ali olayını anlatan kitabı için benimle de konuşmuştu. Marko Paşa gülmece gazetesinden ve de çevremizden söz ederken, nasılsa Ilgaz'ı unutmuştum, oysa Rıfat dostum o günlerde, o çevrenin içindeydi. *Bir Avuç Alkış* adlı anı kitabımda sevgili Rıfat Ilgaz'la olan dostuluğumuzu, sonradan kendisinin de okuyup onayladığı bir açıklıkla anlatmıştım.

Şimdi buraya, Rıfat Ilgaz'ın 15 Kasım 1978 tarihli *Çivi* adlı mizah gazetesinde, *Yokuş Yukarı* başlığı altında yayımladığı yazısını alıyorum. Bana kırgınlığını anlatırken, bohem yıllarımızdan bir kesiti de sergiliyor. Tüm kırgınlığına karşın sevgisini, saygısını da esirgemiyor. Ben de yaşadıkça, Rıfat'ın saygısını, ve sevgisini yüreğimde taşıyacağım. Meşrutiyet Kıraathanesi adlı oyununu neden sahneye koyamadığımı da, ikinci anı kitabım olan *Aynada* adlı kitabımda ayrıntılarıyla açıklamıştım.

YOKUŞ YUKARI
BİZ TANIRIZ MÜCAP'I /Rıfat Ilgaz

Kemal Bayram soruyor ona:
"Başka kimler vardı yakın çevrenizde o zamanlar?"
"Bizim çevremizde o zaman Yaşar Kemal'le Orhan Kemal yoklardı."

Sabahattin Ali Olayı adlı kitabı için Kemal Bayram, Sabahattin Ali'nin 1946, 1947, giderek 1948 yıllarında yakın çevresindeki arkadaşlarından bilgi topluyor. Bu arada Markopaşa'da bir süre sorumlu müdürlük yapan Mücap Ofluoğlu'na da sorular yöneltiyor.

EVET, dediği gibi Mücap'ın çevresinde henüz Orhan Kemal yoktu. Yazarımız Adana'dan İstanbul'a 1950'lerde gelmiştir ama? Mücap anlatıyor gene de

"Orhan Kemal'in ***Baba Evi*** *henüz yayınlanmamıştı. Biliyorsunuz onun ilk kitabı Baba Evi'dir. Varlık'ta çıkmıştır. Baba Evi, 1948'de yayınlandı. Orhan Kemal Baba Evi'yle başladı."*

MÜCAP, çevresinde olanları değil de olmayanları anlatıyor. Bu anlatmadıkları arasında ben de varım. Daha daha kimler yok ki... Cahit Irgat bile yok... O günlerde dilinden düşürmediği Ferdi Tayfur'un adı bile geçmiyor. Bizim gibi ikinci, üçüncü sınıf yazarlardan hiçbiri yok bu arada. İyi ama Sait Faik neden yok.

Ama o yıllarda Mücap, kabul etse de etmese de benim arkadaşımdı. 1947'lerde üstündeki kapaktan bile önce yayınladığım Yaşadıkça'yı yakın dostlarıma imzalarken, Mücap Ofluoğlu'ya da imzalamıştım.

MÜCAP'ın bir huyu vardı o sıralarda. Diline takılan bir sözcüğü durmadan yinelemekten hoşlanırdı. O günlerde "dümen" sözcüğü de hiç düşmezdi dilinden. Hemen her sözünde dümen... Ben de bu diline doladığı sözcüğü, Yaşadıkça'yı imzalarken şöyle kullanmıştım:

"Mücap Ofluoğlu'ya... Dümen olsun diye!"

YANİ bu şakayı yapacak kadar dostumdu demek istiyorum. Bir çok yazımda geçer onun adı. Taksim'deki Ev adlı öykümün tüm konusu Mücap'tır. 1946'larda tutmuştuk bu evi... Mim Uykusuz'la, Fikret Uray'la birlikte... Kimler gelmezdi bu eve... Yol parası kalmayan gececiler... Sisten karşıya geçemeyenler... Bir kaptan da dadanmıştı. Ben, Uykusuz'un arkadaşı sanırdım, Fikret'in arkadaşı... Neden sonra onun kimsenin bir şeyi olmadığı anlaşılınca, bu hangi geminin kaptanı olduğu belli olmayan kişiye kapıyı açmamaya karar vermiştik.

Soğuk bir geceydi. Kapının zili geç vakit çalınca girdik yataklara. Zil aralıkla çaldı, sonra da kesildi.

Bizim kaptan sandığımızı meğer Mücap değil miymiş...

ÖYKÜ burada bitse güzel... Meyhane dönüşü uğrayan Mücap, hiçbir yere kalkıp gidecek güçte olmadığından da oracıkta sabahlamış. Böyle biri olsa olsa ne olur? Ciğerlerinden hasta olur, doğal olarak...

Gene o yıllardaydı Mücap'a rastlamıştım Beyoğlu'nda. Taş tutuyor olmalıydı ki buyur etti Çiçek Pasajı'na, karşılıklı oturduk. Baktım Mücap halsiz, yüzü son günlerde uzayıvermiş...

"Mücap!" dedim, "Fikret Ürgüp'e gidelim önce! Seni temiiz bir gözden geçirsin!" doktoruydu o yıllarda Ürgüp.

HENÜZ bir yudum şey içmeden kalktık, doğru Fikret'in az ilerdeki evine. Dinledi uzun uzun ama bir şey bulamadı:

"Bir şeyin yok!" dedi, "Al şu reçeteyi hemen yaptır. Bu ilaçlar toparlaman için!"

Reçeteyi eczaneye verince içecek ne para kalmıştı, ne de bizde istek. Çok geçmeden Mücap, Uludağ'a dinlenme evine gitmişti.

AZİZ Boravalı'nın Küçük Sahne'ye işletmeci aradığı günlerde Mücap için bilgi vermem istendiğinde onu çok iyi tanımasaydım nasıl gerekli bilgiyi verebilirdim. Nasıl kendisine yararlı olabilirdim!

Ulvi Uraz bir sözle Aziz Boravalı'ya kızmıştı. Hababam Sınıfı'nı onbeş gün daha oynamasını Ulvi'den rica etmişti Aziz Bey. Bizim oyundan önce iki oyun para getirmediği gibi masraflar da Aziz Boravalı'dan gitmişti. Bizim oyunun provası sırasında Zabit Fatmanın Kuzusu'nu oynuyordu Ulvi Uraz. Gele gele bir gün seyirci gelmişti izlemeğe. Bir düşünün oyuncuların üzüntüsünü... Bu arada tiyatro sahibinin üzüntüsünü de yakından izlemiştim.

HABABAM Sınfı başlamış, başlar başlamaz kuyuruk önce Atlas Sineması'nın önüne çıkmış, kapı önünden Hacıbekir'in şekerci dükkanına dayanmıştı, hem de bir ay iki ay sonraki biletler için...

Tam tiyatro sahibinin yüzünün güldüğü günlerde Ulvi, Aziz Bey'in ricasını yerine getirmeden, Zeki Alasya'sını, Metin Akpınar'ını, Ahmet Gülhan'ını, Özcan Yazgan'ını, Ali Yalaz'ını, Nur İsen'ini, Zihni Küçümen'ini, Sidikli Turan'ını, Yavşak Sadi'sini toplayıp turneye çıkmış, geride İnek Şaban rolüyle ün yapmış olan Suzan Uztan'ı bırakmıştı. Küçük Sahne gelecek yıl ne

olacaktı? Takımı toplayıp gitmekle iş bitmiyordu. Sözleşme sezon öncesi, imzalanmalıydı. Ricacılar, Aziz Bey'e girip çıkıyor, ihtiyarcık diretiyordu. Rica sırası oyun yazarı olarak bana da gelmişti. Aziz Bey'in Atlas sinemasındaki odasına, "Kulis"te bir hayli votka içip sıramı bekledikten sonra girebildim.

PATRONLUĞU kendisine yakıştırmasını bilen Aziz Boravalı, yazar olarak ilk kez gördüğüm bir ilgiyle karşıladı beni. İçilecek şeyler içildikten sonra sıra, sebeb-i ziyaretime gelmişti. Gelecek yıl için Ulvi Uraz adına Küçük Sahne'den söz eder etmez karmakarışık oluverdi yüzü:

"Biliyorum..." dedi, "Gelecek sezon bütün yıl oynayacağız bu oyunu. Yüzde yirmibeşini Ulvi Bey, yüzde onunu siz alacağınıza göre bana çok para kalacak! Sözleşmeyi imzalarsam bu para kasamda demektir. Ama bunu yapamayacağım. Ulvi Uraz beni kırdı, bu kazanacağım parayla asla telafi edilemez!"

AĞIR suskunluk çöktü bir süre.

"Şimdi ben sizden rica edeyim!" dedi "Oyunu bana verin, gelecek yıl. Yani, bizde kalsın, Küçük Sahne'de."

Şimdi sınav sırası bana gelmişti.

"Olur mu hiç Aziz Bey!" dedim, "Ben sizi burda tanıdım. Ulvi'nin isteği üzerine çok önceden onunla imzaladım sözleşmeyi."

"Ama Küçük Sahne'de oynanması için imzalamadınız mı?"

"Böyle bir kayıt yok!"

"Ben sahip çıkarım olur, biter. Siz bana devredersiniz... Yüzde onu da yüzde onbeş yaparız."

"Yapamam Aziz Bey!... Ancak Ulvi Uraz bırakırsa: Siz nasıl yapamazsanız, ben de yapamam!

"Kesin bir şey söylemeyin de sonra bir daha geleyim, sezon başında."

"Her vakit buyrun beklerim, bu konuyu bir daha açmamak şartıyle...!"

BİR iki ay sonra Atlas Sineması'nın Hüseyin Bey'i beni telefonla buldu.

"Hayrola Hüseyin Bey!" dedim.

"Aziz bey öğleden sonra sizi görmek istiyor" dedi.

Gittim ve gördüm. Odasına girerken umutlanmıştım. Gene kuyruklar uzayıp gidecekti, ta şekerciye kadar.

"Rıfat Bey'ciğin, zahmet oldu!" diye başladı, "Küçük Sahne'yi Mücap Ofluoğlu istiyor da... Bir de size sorayım, dedim. Tanırsınız değil mi?"

"Çok iyi tanırım, arkadaşımdır" dedim.

"Biraz içkiye düşkün diyorlar da..."

"Sanatçı olup da düşkün olmayan mı var? Hep içiyoruz... Mücap'ın, içkiden ötürü işini aksatacağını sanmıyorum."

"Yalnız aktörlük değil ki buradaki işi. Oyuncuları da, oyunu da yönetecek!"

"İşini seven kalkar bütün bunların altından, merak etmeyin hiç!"

İnanmış olacak ki:

"Bir oyun da bize yazarsınız artık. İlk oyun sizden olsun!"

"Haaa, bakın bu olmaz işte! Mücap yerli oyun istemez. Bulvar Tiyatrosu yanlısıdır daha çok."

"Şart koşarım sizden bir oyun oynamasını!"

"Siz hele yazın, düşünürüz!"

Mücap'ın işi bozulmasın diye:

"Olur efendim" dedim, "Yazarım!"

YAZDIM, ama Mücap oynamadı. Bizim Meşrutiyet Kıraathanesi'ni oyunlaştırmıştım. Daha doğrusu skeçlere bölmüştüm. Haklıydı Mücap. Onun beğeneceği tür değildi. Şimdi daha ileri giderek Genco Erkal denemelerinden sonra bu kitap olduğu gibi oynanabilir, derim.

Yani şunları söylemek istiyorum kısaca. Bu biraz Kemal Bayram'a da bir yanıt olabilir:

"O yıllarda Mücap'ın yakın çevresinde ben de vardım, daha birçokları gibi!" Neden mi üstüne düşüyorum bu kadar? Mücap sorumlu müdür olma nedenlerini şöyle özetliyor da:

"Bu arada yazarlarla tanışmak cazip geldi bana."

Tanışma nedeniyle yazarlar arasına girmek isteyen Mücap'a biraz kendimi tanıtmak isterdim. Mücap bizi yazardan saymasa da, biz onu sayar, severiz.

KİMİ ŞAİRLERİMİZ ve OYUN YAZARLIĞI

Bugün isimleri pek anılmayan bohem şairlerimizin başında, *"Ecdadımın Kemikleri"* adını verdiği dokuz yüz dizelik destanı (!) ile Suavi Koçer'i gösterebilirim. Eski bir aileden gelmiş, muhafazakâr Osmanlı terbiyesi, adabı görmüş duygulu bir insandı. Çok yazdığı halde, az konuşulan bir şair olarak göçtü gitti.

Önce Necip Fazıl'a sonra da kendine hayran, beğenilen, sevilen şiirler yazmış, antolojilere girmiş, yaşamıyla bohem bir şair de Celâl Sılay'dır. Suavi'yi de, Celâl'i de yakından tanıdım. Yazdıkları yeni şiirlerini ilk kez bana okuduklarını anımsarım. Orhon Murat Arıburnu da kimselere benzemeyen şiirleri ve davranışlarıyla ünlendikten sonra, büyük bir yüreklilikle sinemaya yönelecekti. *Yüzbaşi Tahsin, Kanlı Para* adlı filmleri, aktörlüğünün yanında yönetmenliğini de kanıtlıyordu. Büyük bir aşkla evlendiği tiyatro ve sinema oyuncusu olan ikinci eşinden ayrılmış, bunalımlı günler içindeydi. İşte bu günlerin birinde yeni evine beni konuk etmişti. Evin salonunda tavana asılmış bir şişe votka görünce çok şaşırmıştım. "Nedir bu Orhon?" deyince," "Bak," dedi, "Şöyle çepeçevre oturuyoruz değil mi, şişeyi kafasına ilk diken, sallıyor öbürüne, öbüründen berikine, şişe dönüp dolaşıyor, böylece bir süre gır gır geçiliyor." Yalnız oturuyordu. "Sana bir *şakşuka* yapayım", diyerek mutfağa girdi, meğer "şakşuka" dediği Menemen diye bilinen, peynirli, domatesli, biraz yeşil biberli yumurtaymış. Şakşuka yiyip, tavandan sarkan limonlu votkadan içip, Orhon'un acılı aşk anılarını dinledim.

Bu sevilen şair, bu yetenekli sinema sanatçısı nedense, birçok şairimiz ve sinemacımız gibi tiyatroya uzaktan bakıp,

içinde olup bitenleri merak etmeyenlerdendi.

Çok şair, yazar sinema sanatçısı dostum oldu. Bunların içinde tiyatroyu ciddi, evrensel bir sanat kolu olarak görüp, yakından izleyenler, okuyanlar inanılmayacak kadar azdır.

Oyun yazarı olmuş şairlerimiz az değildir: Şinasi, Namık Kemal, Abdülhak Hâmit, Halit Fahri, Cevdet Kudret, Ahmet Kutsi Tecer, Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Faruk Nafiz, Oktay Rıfat, Melih Cevdet, (Orhan Veli'nin oyun çevirileri var ama oyunu yok), Necati Cumalı. Yazarlarımızın çoğu şiirle başlamışlardır edebiyata ama, ben şair olarak ünlenmişleri anımsatmak istiyorum. Sabahattin Kudret Aksal, Rıfat Ilgaz başka kim var diye düşünüyorum. Bir gün, Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya, yirmi yıl oluyor, "Hiç oyun yazmayı düşünmüyor musunuz?" diye sormuştum.

Cevabı gerçekten ilginçti:

"Daha şiiri bitirmedim ki!"

*

BARON OSMAN VE ...

Beyoğlu'nun boheminde kadeh kaldıran, gezip tozan hemen herkesin tanıdığı biri vardı, Baron lâkabıyla tanınan Osman Babür. Osman Babür'ü, çocukluk arkadaşım Müfit Kansu'nun (Galatasaray'lı avukat Müfit) yanında görüp tanımıştım. Osman'ın babası Tepebaşı Gazinosu'nun müdürlüğünü yapıyordu. Keyfince yaşamaya düşkün, sevimli, güleryüzlü Osman , baba mesleğinin eğlencesiyle yoğrulmuş, okumaya, kitaba pek vakit ayıramamıştı. Ben tanıdığımda yirmi beş yaşlarındaydı. Yaşını başını almış akşamcılar gibi içer, gecelerini çoğu kez, babasından para sızdırmışsa tabii, eğlenceli lokallerde geçirirdi. İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girdiğimin ikinci yılıydı. İngiliz Konsolosluğu ile Şehir Tiyatrosu Komedi Bölümü arasında Neşe adlı, küçük baramerikanı olan, kuru çerez ve hafif yiyeceklerle içki içilen bir yer vardı. Bazen, geceleri tiyatrodan çıktıktan sonra, Cahit Irgat, Sami Ayanoğlu, Kemal Edige, Kemal Ergüvenç, arada sırada Suavi Tedü de olurdu, Neşe'ye uğrar, sahnenin gerilimini atmaya çalışırdık.

Müfit'le Osman da Neşe'ye gelirlerdi. İkisi de, bir ara, Avni Dilligil'in (1943 olacak) kurduğu, Nevin Seval'in de bulunduğu bir toplulukta, parasız pulsuz, Nevin'in aşkına rol almışlar, (Müfit de Nevin'in âşıklarındandı) o günden sonra da tiyatro çevresine hep yakın olmuşlardı. Cahit'in, Sami'nin, Kemal'lerin arkadaşıydılar. Bu Neşe'li toplantılara çok kez Nevin de katılırdı.

Tiyatro mevsimi sona ermiş, tatile girilmişti.

Bin dokuz yüz kırk sekiz'in Mayıs ayı. Asmalımescit'teki Ses Stüdyosunda dublajdan çıktığımız bir akşam Neşe'ye uğradım, bizim Baron oturmuş, Neşe'nin patronu Kırım'lı

Mustafa ile çene çalıp, şarap içiyor. Mustafa'da daha çok şarap içilirdi. Neyse ben de katıldım. Bu arada birkaç kişi geldi ama, bizimkilerden gelen yok.

Osman, "Mücap, eve erken gitmeyeceksen, gel seni bir yere götüreyim," dedi. Osman'ın bu önerisine peki demeden, gideceğimiz yerin nasıl bir yer olduğunu bilmek istedim.

"Nereye gideceğiz?" diye sordum. Baron'un gözleri parladı.

"Hayatında ilk kez gideceğin, belki de bir daha gitmeyeceğin bir yer, ama görülmeye değer. Hadi kalk yürü!" diyerek kalktı yerinden. Hiç unutmam, biz çıkarken, Mustafa , "Mücap bu adama uyma, dikkatli ol!" diye arkamızdan bağırıyordu. Merak bu ya, Osman'ın peşine takıldım. Tepebaşı'ndan Asmalımescit'e geçtik, oradan ana caddeye yürüyüp, Yahudi Yokuşu'ndan aşağı inmeye başladık. Osman'a, "Ne o Tophaneye mi iniyoruz?" diye sorunca, Osman,"Tophane'nin kralı Top Osman'a gidiyoruz. Sakin ol, gözünü aç!" dedi. Saat gecenin dokuzunu bulmuştu; o yıllarda Tophane, karanlık bastıktan sonra pek gidilecek, girilecek yer değildi. Bitirimlerin, üç kâğıtçıların, uyuşturucu satanların, içenlerin yatağı olarak ünlenmişti. Işıksız bir sokağa girdik, eski bir kapının önünde durduk, karanlıktan bir adam çıktı:

"Hop ağabiler, Osman Ağa hastalandı, kapattık dükkânı."

Bu kez bizim Osman konuştu:

"Biz doktoruz, Osman Ağaya bakmaya geldik." dedi, kapıdan içeri girdi, ben de arkasındayım. Dikçe bir merdivenden çıkıp, önce bir avluya oradan da, önümüze çıkan ikinci bir adamın ardından yürüyüp bir odaya girdik.

Sis gibi bir duman odayı doldurmuş. Ağır bir koku. Oda kapısının önünde bir an durduk. Kapının tam karşısına gelen sedirde bıyıklı, kasketi tepesine itilmiş, omuzunda bir mendil, gözleri derine kaçmış, yaşı belli olmayan ince suratlı

bir adam. Önünde bir ufak masa, masanın üzerinde, cıgara tabakası, fitilli çakmak, bir de tabanca. Adam bizi görünce hafifçe yerinde doğruldu. Bizim Baron hemen seyirtip, "Osman Ağa nasılsın?" diyerek yerden bir temenna çaktı. Ben olduğum yerde duruyordum. Sonra beni göstererek, "İyi arkadaşımdır, seni tanısın istedim," dedi. Bunun üzerine, bitirim Osman Ağa, "Geç otur delikanlı!" diyerek bana yer gösterdi. Gidip, Baron'un yanına oturdum ama, bir yandan da, kendi kendime, ne halt ettim de Baron'a uyup buraya geldim, diyorum. Çevreye bir göz attım, biri kadın dört beş kişi, duvar diplerinde, sızmış gibi oturuyorlar. Odanın bir köşesinde çay ocağı, ortada bir mangal. Bizi odaya alan adam önce çay getirdi, çaylarımızı içtik. Arkadan, çubuklu bir kabak dolaştırmaya başladı. Ben, "Gidelim," diyorum Osman'a, o kolumdan çekiyor, "Otur, bir nefes çekelim, gideriz," diyor. Yürek çarpıntısı, biraz da korku içinde, kabak çekenlere bakıyorum, önce kabağın çubuğunu üfleyip sonra çekiyorlar nefesi.

Kabağı dolaştıran benim önüme geldi, çaresiz bir nefes çekeceğim. Acemilikle, kabağın deliğini elimle kapatıp, çubuğu üfleyince, üzerinde ateş ve esrar olan lüle birden havaya uçtu! Top Osman yerinden fırladı; meğer uğursuzluk sayılan bir yanlışlık yapmışım. Gene bizim Osman araya girip, ortalığı yatıştırdı. Etrafa sıçrayan ateşler, esrarlar toplandı, lüle yerine kondu, Top Osman'dan başlayarak kabak, duvar diplerinden oturanlara dolaştırıldı; sonra bizim Osman'a geldi, deneyimli Osman bir nefes çekti, ben de artık ister istemez kabağa hiç dokunmadan bir nefes çektim. Bir tur daha, bir nefes daha derken, her nefes yirmi beş kuruş, başıma kan çıkmaya başladı. Sanki biri, saçımdan tutup arkaya çekiyor, ben de başımı öne atarak kurtarmaya çalışıyordum. Baron Osman halime gülüyordu, midem bulanıyor, başım dönüyordu. Bir ara, bize yakın, yerde oturan, erkek kılıklı, geçkince kadının," Bu çocuk çarpıldı," dediğini duyuyorum. İçimden artık buradan çıkmalıyız

kararını verip kalkıyorum, sallanmamaya dikkat ederek yürüyorum, Osman da gelip koluma giriyor, cehennemden çıkar gibi çıkıyoruz esrar tekkesinden. Yahudi Yokuşuna vuruyoruz kendimizi; yukarı caddeye çıkacağız ama, yerimizde sayıyoruz. Bir gülmedir alıyor ikimizi de. Yokuş dağ gibi görünüyor gözüme, deneyimli Osman da yere yapışmış, yürüme taklidi yapıyor. Osman bana, ben Osman'a baktıkça katılıyoruz gülmeden. Güle güle, ayaklarımızı süre süre çıkıyoruz yokuşu. Asmalımescit, Tepebaşı, ver elini Neşe.

Kırım'lı Mustafa halimizi görünce tersliyor Osman'ı:

"Bu çocuğu bir daha böyle yerlere götürdüğünü duymayayım."

"Bir daha mı," diyorum, "Tanrı yazdıysa bozsun, merak işte."

Başım hâlâ dönüyor, midem bulanıyor ama fena halde karnım acıkmış. Karşıdaki tavukçudan, ikişer porsiyon tavukla, kaymaklı kadayıf söylüyor Osman; meğer yedirirmiş de meret. Kıtlıktan çıkmış gibi, tavuğu, kadayıfı silip süpürüyoruz...

Dostlar arasında esrar tekkesi olayını duymayan kalmamıştı. Günlerce anlattım durdum soranlara. İnsan neden uyuşturucuya alışır, neden bağlanır, neden yaşamını perişan eder, diye, hep düşünmüşümdür!?

O GÜNLERDE ÇEVREMİZ

1943'te Alevoklar'ın yapımcılığı, A. Dilligil'in yönetmenliğinden kurulan Ses Opereti'nden çok geçmeden ayrılan iki sanatçı, biri Avni Dilligil, İzmir'e gidip, İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nu kurmaya yönelecek, uzun bir çabadan sonra 1946'da amacına kavuşacaktır. Diğeri Muammer Karaca, Anadolu'da yaptığı uzun turnelerden sonra Taksim'de, şimdiki Maksim'in olduğu yerde yerleşik tiyatrosunu kurup 1949'da Yirmibeşinci Sanat Yılını kutlayacak, 1955'te de yeni binasına geçecektir: **Karaca Tiyatro'ya**. Sinema henüz Ipekçiler'in, Kemal Film'in elindedir. Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde, Şehir Tiyatrosu sanatçılarının rol aldığı filmler çevrilmektedir. Bu arada Halk Filmi kuran Fuat Rutkay da Bakırköy'deki stüdyosunda kendi çapında ürün vermeye çalışmaktadır. Bir de Faruk Kenç kendi olanaklarıyla film yapma çabasındadır. 1945'den sonra, Turgut Demirağ, Nazif Duru, Murat Köseoğlu, Hürrem Erman'ın atılımları başlıyor. Türk sinemasının hızı 1950'de başlayarak görülmemiş bir düzeye gelecek, dört yüzlere ulaşan yapım zenginliğiyle, Amerikan ve Hint filmciliğinin ardından üçüncülüğe oturacaktır. Bu işin ayrıntılarını sinema tarihçilerimize bırakıp, biz işin bohem yönüne dönelim, ne dersiniz? Bize yakışan da odur, yanlış şeyler yazıp sinema kurtlarının öfkesini çekmeyelim.

Muhsin Ertuğrul, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ile bazı konularda ters düşerek Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünden ayrılmıştı. 1951'de , Yapı Kredi Bankası'nın parasal desteği, Vedat Nedim Tör'ün aracılığı ile Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde kurulan **Küçük Sahne**, genç kadrosuyla, tiyatro dünyamıza yeni bir kan ve renk katacaktı.

Küçük Sahne, iki yüz seksen kişi alan salonuna, meraklı izleyicileri toplarken, tiyatronun altında açılan **Kulis Kulübü** de henüz, **THE BEYOĞLU** olmamış Beyoğlu'na şık bir Bohem havası getirecektir. Kulis'in yerinde, 1940'ların başında Buket adlı müzikli, dans edilen bir restoran vardı.Sahibi de "Nevrozin Cemal" denilen, Eczacı Cemal idi.

İkinci Dünya Savaşı biteli altı yıl olmuş, rakılar kadehlerden limonata bardaklarına dolmaya başlamışsa da, Fransız züppeliği İngilizce sözcüklerle yavaş yavaş yerini korumaya çalışmakta, Paris'ten gelen Fransız gruplarına ilgi yarışı, monşerlerin (Siyasal Bilgiler'i ya da Dışişleri'ni kastetmiyorum) "Oooh, la la" nidalarıyla sürmektedir. Bu yarış Kore gazilerimizin yurda dönmeye başlamasıyla, amerikan barların artması sonucu **THE BEYOĞLU** bohemi içinde eriyip gidecektir.

Kulis Kulübü'nde şık bohemler, Sanat Dostları'nda bohemliğe özenen küçük burjuvalar, bazen gizli, bazen açık flörtlü sanatsal yaşamlarını sürdürmeye çalışırken, Balıkpazarı'nda, Çiçekçi Pasajı'nda daha çok şaraba talim edenler zoraki bohem oluşlarıyla küçük çapta, dünyaya meydan okuyorlardı sanki. Diğerlerine oranla daha çok içiyorlar, daha güzel sarhoş, bir başka türlü âşık oluveriyorlardı.

Jön olarak Kadıköy'lü, efendi, bıçkın Turan Seyfioğlu, yaşlı bıçkın kompozisyonunda, Hazım Körmükçü'nün oğlu ağır başlı babacan, dişlerini gıcırdatarak içen Settar Körmükçü, karakteristik komposizyonların oyuncusu Tatar Kemal, içkide birinci, gırgırda birinci. Nadya şarkısını çalmak için piyanoya oturdu mu, çevresi sarılan bas bariton sesli, yirmi yedi yaşında, İstanbul Şehir Tiyatrosu Dram Bölümünde (1947) *Kral Lear* oynamış Kemal Ergüvenç; sert bakışları, duygusal dünyasıyla gözleri hep dolu Cahit Saffet Irgat, aktörlerin şairi, şairlerin aktörü, sinemada rol seçmeyen,"Ben sürümden kazanıyorum,monşer," diyerek, hemen her yerde görünen 'alafranga' tavırlı, 'alaturka' dedi-

kodusuyla ünlü Feridun Çölgeçen"; *Yıldırım Beyazıt* rolünden çok, Kervansaray'da şov yapmayı yeğleyen, cebinde görünmeyen tabancası, hep aç olduğunu ve anlaşılamadığını, daha çok sarhoşken söyleyen Orhan Boran; içkinin dozunu istemeden kaçıran ve bana hep," Bugün de tüydün Mücap" diye serzenişte bulunan, (kimi zaman içki sofrasından kaçardım) kendi deyişiyle onüç yaşında rakıya başlayan, güler yüzlü, ünlü Münir Özkul. Kolalı gömleği içinde, hep sahneye çıkacakmış gibi, ütülü ve derli toplu dolaşmaya meraklı, askerlik anıları, pek seyrek söz ettiği şiirleriyle, seyrek de olsa yaptığı resimleriyle, dünyasını doldurmuş, işini son derecede ciddiye almış bir Sadri Alışık. Bunlar pasajda olsun, Lâmbo'da olsun, Cumhuriyet Meyhanesinde olsun, hep dolu kafalıdırlar, çevrelerine sevecen bakarlar, gönül yakarlar! Kamran Yüce, meyhanelere biraz uzak ama şairliğinin ve tiyatro oyunculuğunun heyecanıyla bohem dostlarına ayak uydurmaya çalışırdı. Bendeniz de aralarında mutedilen biraz şair, biraz aktör olarak ve idareli içerek, hep varım. Yalnız bir farkım var, Degüstasyon'a ve Nisuaz'a daha yakın olmayı sevenlerdenim. Kulis Kulübü'nü, Sanat Dostları'nı da günlük yaşamımıza katmışızdır Cahit Irgat'la.

O yıllar içinde bir başka grup Hürrem Erman'ın başkanlığında Çiçekçi Pasajında, daha çok akşam üzerileri günün yorgunluğunu atmak için bir araya gelmektedir. Temel Karamahmut, patrona benzer tavırları içinde, aktörümsü kıvraklıklarla sevdirir kendini; dünyada az bulunur sinema dekoratörlerinden Sohban, belki de 300 filmin dekorunu meydana getirerek, kırılması güç rekorun sahibi olmuştur; yorgunluk atarlarken Temel'le iyi içerler, Hürrem Beyi baş köşeye oturtup, bazı can sıkıntılarına ortak olurlardı.

Bildiğim kadarıyla, o yılların rakipsiz starı Sezer Sezin'in yüreklendirmesiyle sinema yönetmenliğine başlayan ve daha önceki görevi Erman Film'in idari işlerini bırakıp, ka-

meranın arkasına geçen, sessiz ve derinden gitmeyi seven, az konuşan Lütfi Akad da bazen katılırdı kervana. Hâlâ dimdik ayakta, geçmiş günlere meydan okuyan Şeref kardeşimiz de (Erman Film'in idari işlerinde görevlidir. Bazı akşamlar görünürdü grupta) ince yapısı, sıcak yüreğiyle sevilen bir dosttu hep.

Ant Film'de çalışmalara başlayan yönetmen Aydın Arakon ile kamereman İlhan Arakon kardeşler benim de rolüm olan *Kızıl Tuğ, Vatan İçin* gibi ilgi çeken filmleriyle, yeni canlanmaya başlayan Türk filmciliğine öncülük ediyorlardı. Araştırmacı kişiliğiyle denemelere girişen Şakir Sırmalı'yı da unutmamak gerekir. Yakın dostluklar kurduğum bu insanları anmadan geçemiyorum. Atıf Yılmaz henüz Nuri Iyem'le resim çalışmaları içindedir, çok geçmeden o da Erman Film'de yönetmen olarak sinemaya geçecektir. Bu dostlar Beyoğlu'nun bohem yaşamı içinde aşırılığa kaçmayanlar arasında seyrek görünürlerdi.

Bu arada, 1946'da tanıdığım, ünlü filmlerin usta kameramanı Gani Turanlı'yı da anmalıyım.Şimdilerde Bodrum'un Farilya'sında elleriyle diktiği evinin duvarları dışında kalan kimi sevimsizliklerden uzak, kendi saydam dünyasında yaşıyor.

DEGÜSTASYON'DAN ÇİZGİLER

Degüstasyon'a sürekli gelenlerin arasında bir Seyfi Bey vardı. Bektaşi adıyla ünlenmişti. Galatasaray Lisesi'nde okumuş olduğu söylenirdi. Fransızcayı düzgünce konuşur, bir iki kadeh rakı içtikten sonra, şanson'lar mırıldanır, Maurice Chevalier'ye hayranlığını anlatırdı. Çakır keyif olduğu zamanlarda, dostlarının, "Hadi, Bektaşi, Maurice Chevalier'nin şu şarkısını söyleyiver," diye takılmalarına biraz nazlanarak da olsa, sahnedeymiş gibi ayağa kalkarak, Maurice'in ünlü şanson'u *La Pomme*'u söylemeye başlardı. Uzun ince boylu, saçlarına kır düşmüş haliyle yakışıklıca bir insandı. İyice sarhoş olunca alt dudağı titremeye başlar, çevresindekilerin ileri geri lâf atmaları artınca da, okkalı bir küfür savurup, "Japon'u yemek sofrasında bekletmeyeyim," diyerek çıkar giderdi. Japon, ufak tefek, esmer çekik gözlü, sevimli karısının lâkabıydı. Japon'la aralarında büyük bir aşk olduğunu herkes bilirdi. Bektaşi, özel bir turizm şirketinde çalışıyordu. Başında rölöve şapkası, ceketinin yakasında karanfil, açık mavi gözlerini kırpıştırarak gülücükler dağıtır, çok ciddi bir iş adamı edasıyla, evden işine, işinden çıkınca da, cebindeki parasına göre bir meyhaneye uzanır, çoğu kez dost masalarında konuk olur, bildiği Bektaşi fıkralarını anlatarak bulunduğu sofrayı aydınlatırdı. O daha çok Degüstasyon'a yakışırdı. Çünkü diline, meşrebine göre eşi dostu orada buluyordu.

1951 Nisan ayında perdesini açan **Küçük Sahne** tiyatrosunun ilk kadrosuna girmiş, Beyoğlu'nda, Hava Sokağında

Beyaz Rus bir madamın yanında pansiyoner olmuştum. Artık gece gündüz Beyoğlu'ndaydım. Eski bohem yaşamımı oldukça düzene koymuş, yemeklerimi çoğu kez Degüstasyon'da yiyordum. Balıkpazarı meyhaneleri, Lâmbo unutulmuş değildi ama, Beyoğlu'nun göbeğinde ünlü bir tiyatronun sanatçısı olunca, kendimize biraz çeki düzen vermemiz gerekiyordu. İstanbul Şehir Tiyatrosu, arkadan İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu, bir iki gezginci tiyatro serüveninden sonra Küçük Sahne'de Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde kendimi tanıtmaya başlamıştım (1951-1957).

Degüstasyon'a gelen ünlülerin arasında Türk musikisine birçok beste kazandırmış güler yüzlü, nüktedan, seveni çok, Kadıköy'lü, Galatasaray'lı Osman Nihat, uzun süren bir hastalıktan sonra yaşama gözlerini yummuştu. Osman Nihat'ın ölümü hem musiki, hem de dost çevresini yasa bürümüştü. Osman Nihat'ı toprağa verdikten sonra kalabalık bir grupla Degüstasyon'a gelmiştik; aramızda Bektaşi Seyfi de vardı. Herkes içkisini söyledi, rahmetlinin ruhuna kadehler kalktı. İkinci içkiler söylendiği sırada, ben belli etmeden kalkıp sokağa fırladım, Çiçekçi Pasajına geçerek, Sevinç Birahanesine girdim. Telefonla Degüstasyon'u arayıp Bektaşi'yi istedim, Bektaşi telefona gelince, ahizeyi mendille kapatarak kısık bir sesle, "Aşkolsun Seyfi, bunca yıllık dostunu toprakta nasıl yalnız bırakırsın? Hani sen de benimle gelecektin, söz vermemiş miydin?" der demez, Bektaşi'nin, "Ulan, namussuz, benim gibi bir ayağı çukurda birine böyle şaka yapılır mı?" diye bağırması bir oldu. Kuruyemişçiden biraz bir şeyler alıp, masaya döndüm.

Bektaşi köpürmüş, söylediklerimi yineliyor, masada kahkahalar birbiri ardına patlıyordu. Bektaşi Seyfi de, "Mücap, bunu herkesten beklerdim ama senden beklemezdim," diyerek gülmeye başladı... Bir gün, akşam üstü Seyficik Degüstasyon'dan çıkıp evine gidiyor, "Kendimi iyi hissetmiyorum," diyerek yatıyor. Yatış o yatış. Kuş gibi uçup gitti Seyficik. Japon'unu, tek oğlu Cem'i ve sevenlerini gözü yaşlı bırakarak. Henüz altmış yaşında yoktu.

CHP'nin iki ünlü Karadeniz'li bakanı vardı. Biri Dışişleri Bakanı Hasan Saka, diğeri de Ticaret Bakanı Raif Karadeniz. Yakından tanıyanların anlattıklarına göre, her ikisi de babacan, güler yüzlü insanlarmış. Yabancı dil olarak Fransızca bilirler ama Karadeniz şivesiyle konuşurlarmış. Birbirlerine Fransızca hatır sordukları bile olurmuş.

İkinci Dünya Savaşı başlarında, Refik Kişmir adında, Galatasaray'da okumuş, Mülkiye'yi bitirmiş bir genç Budapeşte'ye ticaret ateşesi olarak tayin edilir. Genç ateşe yola çıkmadan önce Raif Karadeniz'in huzuruna çıkar, amacı, bakanının direktiflerini, görüşlerini almaktır. R. Kişmir, "Sayın bakanım yarın Peşte'ye hareket ediyorum, emirlerinizi almaya geldim," der. Karadeniz, Refik'i şöyle bir süzer "Refik, evlâdım sen *biens*'un, hoşsun ama gelgelelum biraz tik kafalisun. Sana diyeceğum, şudur ki, tikliğu birakacaksun, eğileceksun, büküleceksun amma asla kirilmayacaksun," der ve Refik'i uğurlar. Refik Kişmir, bakanının öğüdüne uyarak Budapeşte'de çalışmaya başlar. Avrupa'da savaş tüm acımasızlığıyla sürmektedir. Budapeşte üzerindeki bir hava savaşında kente düşen bombalardan yaralananlar arasında Refik de vardır, hastaneye kaldırılır. Uzun bir bakımdan sonra yaralı sol bacağı güçlükle kurtarılır ama Refik topal kalır. Refik Kişmir, Degüstasyon'un sözü dinlenir müşterilerindendi. İstanbul Oda Tiyatrosu'nu açmaya çalıştığım günlerde (1957), dert ortağı olmuştu. Biraz alıngan ama, nükteden, eğlenceden hoşlanan, tiyatroyu seven bir insandı. Benim tiyatro tutkuma saygısmdan diyeceğim, tiyatroya ilgisi giderek artmıştı. İyi Fransızca bildiği, Paris'te de bulunduğu için daha çok Fransız tiyatrosundan söz açar, Molière üzerine yorumlara girerdi. Bir kez evlenmiş, emekliliğinden sonra, karısı galiba biraz hafif meşrepmiş, geçinememişler, ayrılmış. İçkiyi fazla kaçırdığı günler, belli belirsiz ağlar, "Güzel bir kadındı, onu çok seviyordum ama beni anlayamadı," diye derdini dökerdi. Refik Kişmir'in gözyaşları bana şu üç dizeyi yazdırmıştı:

AYRILIK
Bir daha göremezsin ağladığımı
Geri dönsen de artık
Ayrıldığımız yerde değilim.

Degüstasyon'un Galatasaray Lisesine yakınlığından mıdır nedir, müşterilerinin bir çoğu Galatasaray'dan çıkmışlardandı.

Okulda ad takarlar ya, onun da adı Galatasaray'da Tavşan'mış!

Degüstasyon'daki adını, kimselere benzemeyen düşünceleriyle bilinen Fehmi Uyanık takmıştı: Mysterieux (gizemli), Türkçe okunuşuyla misteryö. Hep koyu renk kostüm giyer, sürekli koyu renk güneş gözlüğü takar, birden ortaya çıkar, birden kaybolurdu. Galatasaray'ı bitirmiş misteryö, kısa boyuyla, ayaklarının ucuna basarak ve hafif yaylanarak yürür, bilmediği lâfa pek karışmaz, bildiği, inandığı konularda sıkı tartışır, kızarır bozarır, bir tek içecekse, dört tek içerdi. Daima çok para kazanacağını umduğu büyük çaplı işlerin peşinde koşar, genelde parasız yaşardı. Seyrek saçlı bir başı, bakmaya yükümlü bulunduğu bir anacağı vardı. Misteryö, otelde kalıyorsa otelde, bir pansiyondaysa pansiyonda, anacığı valiz gibi hep yanındadır. Durumundan şikâyet ettiğini hiç duymadım, çünkü en kısa zamanda çok parlak bir duruma geçeceği inancındaydı.

Meyhane arkadaşlığı bir başkadır. Kimde para varsa onun parasıyla yiyip içilir. Bir gün biri, bir gün öbürü bastırır parayı. Çokluk şirket kurulur, yani hesap ortaklaşa ödenir. Okul arkadaşlığı, askerlik arkadaşlığı gibi bir arkadaşlıktır meyhane arkadaşlığı. Bilinmeyen politika, particilik konuları, bir türlü raymna oturtulamayan futbol oyunu, meyhaneleri kışın ısıtan konulardır. Misteryö hızlı bir Galatasaray yandaşıydı. Bahse girer, kaybedince de, günlerce kaybettiği maçın eleştirisini yapardı.

İstanbul Oda Tiyatrosu'nu açmaya çalıştığım, Vilâyetten

izin koparamadığımız, Vali Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'dan boşuna yardım beklediğimiz günlerden bir gün, Misteryö, "Gel seni bir dostuma götüreyim; onun çevresi geniştir sana yardımcı olur," dedi. Aldı beni, Yeşilköy'de bir yerlere götürdü. Tarlalardan, bahçelerden geçtik, birkaç kapı çaldık, dostunu bulamadık.

Sonra bir gün o dost, her şeyi hazır, salt perdesi kapalı tiyatromuza çıkageldi. Esmer, güler yüzlü, sevimli bir insan, bizim yaşlarımızda; meğer, o günlerde dostumuz Metin Toker'in çıkardığı **Akis** dergisinde muhabirlik yapan Egemen Bostancı'nın dayısı Suat'mış. Çok geçmeden dost olmuştuk. İyi de, onun da izin konusunda, istemesine karşın pek yardımı olamadı. Tiyatronun açılış serüvenini ilk kitabım, **Bir Avuç Alkış**'da ayrıntılarıyla yazmıştım... Perdemiz, mini mini Vali lâkabıyla ünlü Prof. Dr. F.K.Gökay'dan sonra gelen vali, uygar insan Mümtaz Tarhan'ın emriyle açıldı. O sıralarda Levent'te oturuyordum. Özellikle oyundan sonra, geceleri, hele kış günü, gidip ertesi günü sabah karanlığında Beyoğlu'na yeni oyunun provasına gelmek güç oluyordu. Tiyatroya yakın, eşyalı bir oda tuttum. Levent'teki evi de, gene evsiz barksız oradan oraya dolaşan misteryö'ye bıraktım; "Nisan sonuna kadar otur," dedim. Annesiyle eve yerleşti. Gelgelelim Nisan ayı geldi geçiyor, misteryö cenapları evden çıkmıyor.

Mayıs ayı ortasında tiyatroyu kapattık, dinlenceye girdik.

O günler içinde bir gün kalkıp Levent'te gittim, bilmem kaçıncı kez evi boşaltmasını söyledim, annesi de yanındaydı. Gözlerini göz bebeklerime dikip, "Bana bak, istersen sana İstanbul'da hiçbir yerde perde açtırmam," demez mi? Tepem attı ama, işi kavgaya dökmeden evden ayrıldım. Sonra ne mi yaptım? Evin kontratını feshedip, eşyalarımı da sattım... Aradan yıllar geçti. 1967 yılıydı, kendi adıma kurduğum topluluklà, Küçük Sahne'de çalışıyordum. Bir pazar günü matine suare arasında dinlenirken, misteryö çıkagelmez mi? Tiyatro oyunu yazmış, okumamı istiyormuş. Oyunu bıraktı

gitti. Oynanabilecek bir oyun olsaydı inanın oynardım ama değildi. İki üç yıl oluyor, öldüğünü duydum. Tanrı günahlarını affetsin...

Degüstasyon'a, başta yaman gazeteciler Naci Sadullah, Ertuğrul Şevket, arada ünlü radyo spikeri, şair Bakî Süha Edipoğlu, sanatçı ve yazarların dostu avukat Doğan Akman, ressam Edip Hakkı da gelir, günün dedikodusuna katılırlardı. Fakat Osman Nihat'm olduğu günler daha bir neşeli geçerdi. Bir de, kendi başına oturup limonlu votka içen biri vardı. Tekelde müfettişmiş. Salt selâmlaşır, konuşmazdık. Bir gün masasının yanından geçiyordum,"Mücap Bey!" dedi, durdum.

"Size bir kitap vereceğim, ilginizi çeker sanıyorum. Yarın buraya gelecek misiniz, getireyim."

"Memnun olurum," dedim ama kitabın ne olduğunu, adını filân sormadım. Ertesi gün Degüstasyon'dan içeri girince göz göze geldik, yanına gittim. Masanın üstünde duran küçük çantasından bir kitap çıkardı:

"Buyurunuz, Reşat Nuri Beyin *Yeşil Gece* romanı. Sineması, belki tiyatrosu bile yapılabilir. Ben pek sevdim, eminim siz de seveceksiniz," diyerek kitabı verdi. O günden sonra selâmlaşmamız söyleşiye, söyleşilerimiz dostluğa dönüştü.

BİN DOKUZ YÜZ ALTMIŞLARA...

Degüstasyon, akşamları, yani akşam yemeklerinde daha bir başka olurdu. Sinemaya, tiyatroya gidecekler bir iki kadeh içki içip hafif bir şeyler yemek için çok şık, baylı bayanlı gelirlerdi.

Bir de küçük bir balkonu vardı Degüstasyon'un. Daha çok hafta sonları salonu da, balkonu da dolardı. Garsonları son derece ciddi, işinin ehli kişilerdi. Hele içlerinde biri vardı ki, yabancılardan memleketlerine transfer önerileri alırdı.

Biryantinli saçı, sinekkaydı traşı, tertemiz gömleği, siyah papyonu, her gün ütüsü yenilenen smokiniyle, öbür garsonların içinde hemen göze çarpardı Strato. Ben işinin ehli garsonlarla ahbaplığı severim; Strato ile de ahbaplığı ilerletmiştik. Tiyatroların kapalı olduğu gecelerde Degüstasyona gidersem, mutlaka bana Strato servis yapardı. Bazen:

"Strato, yeni transfer teklifi aldın mı? " diye sorardım.

Akşam üzerleri çaktırmadan attığı iki kadehin sıcaklığıyla kızarmış yanaklarını titreterek güler:

"Ah Mücap Beyciğim, hep Fransızlar'dan geliyor teklif, Paris'e çağırıyorlar, ama gidemem, biz buralıyız, çoluk çocuk var, yani olur mu?" diyerek içini dökerdi. Bir çarşamba matinesine davet etmiştim. Karısını almış, lâcivert elbisesini giymiş, galaya gelir gibi gelmiş, bir de Sabuncakis'ten bir sepet çiçek göndermişti. İnanır mısınız, bugünün Beyoğlu'na, hâlâ kapalı duran o Degüstasyon'un bulunduğu

dükkâna bakıyorum da, Strato'yu özlüyorum. Bir Strato da Park Otelde vardı. Bu iki Strato da güler yüzlü, centilmen kişilikleriyle müşterilerini onurlandırırlardı. Sosyal terbiyenin, görgünün temsilcileri gibiydiler.

Beyoğlu'nda Ağacamii'nin karşısındaki sokakta bin dokuz yüz kırkların içinde açılıp saçılan, geleni gideniyle genç kalan hem şık, hem renkli geceleri açık bir lokal vardı, baramerikanlı Picadilly.

Gerçekten güzel kızların - nereden bulurlardı bu kızları- servis yaptığı düzeyli bir yerdi. O Picadilly'de çok aşklar yaşanmış, çok dostluklar kurulmuştur o güzel kızlarla.

Kulis Kulübü, Bonjurlu Beyoğlu'na yeni bir aydınlar, sanatçılar grubu tanıtıyordu. Bu sanatçıların orta yaşlıları gençlik yıllarını baba paralarının olanakları içinde hep Beyoğlu'nda geçirmişlerdi; ama o günlerde bizler, Bonjurlu Beyoğlu'na güç ayak uydurabiliyorduk.

Demokraaaaasiii ile beraber, *lâaayiiik* olarak rakıyı küçümsemeye, pastırmalı geğirtiler içinde viskiye yönelmeye başlamışlardı *dimokratlar*.

İşte böyle, 1950'lerde başlayan demokratik değişim sürüp giderken Beyoğlu'nda iki lokal açılıverdi. Biri Can Can, öbürü de Yeşilhoroz.

Can Can kısa sürede, viski şişelerinin bolca açıldığı, Şişli, Nişantaşı, Maçka kökenli, gezmeyi seven, gecelerini uykuda tüketmeyenlerin ilk akla gelen eğlence yeri olmuş, cazlı şarkılı, danslı geceleriyle dolup taşmaya başlamıştır. Yirmi yirmi beş yaşlarında, Erol Büyükburç adında bir genç şarkıcı da bu Can Can gecelerinde, güzel sesi, güzel yüzüyle üne kavuşmuştu. Can Can'ı, aynı sokakta daha gösterişsiz hali ve bohem müşterisiyle Yeşilhoroz izliyordu...

Hilton Oteli'nin açılması İstanbul'u yerinden oynatmıştı. Bir akındır başlamıştı Hilton'a. Oturup bir şeyler yiyip içmek şart değil ya, gidelim gezelim, görelim ne mene bir yermiş? El ele, kol kola, genci ihtiyarı akın akın Hilton'a akıyordu. Öyle ya o güne dek böyle bir otel görülmemişti Türkiye'de.

Derken bizden de bir ürün, Koç'ların Divan Oteli açılıverdi. Tüm bu yeniliklere karşın Park Otel'in başka bir yeri vardı. CHP'liler gibi DP'liler de Park Otelde karargâh kuracaklardı çok geçmeden. Rahmetli Menderes İstanbul'a geldikçe Park Oteli'ndedir, yakınları da Park Otel'de.

O, odasında akşam rakısını yudumlarken, aşağıda baramerikanda gözcüleri, sözcüleri kadeh tokuştururlar dost gazetecilerle, radyocularla. Kore'ye gidilmiş, Nato'ya girilmiş, kuzeydeki düşmana karşı savunma garantiye alınmıştır. Artık İstanbul'un yolları açılacak, Kıbrıs'a dönük yeni bir dış politika uygulanmaya başlanacaktır. Ne yazık ki, EKSPRES gazetesinin Selânik'te Atatürk'ün doğduğu ev bombalandı haberi üzerine yapılan bir "Kıbrıs Türktür" mitinginin dehşete dönüşmesi önlenemeyecek, 6-7 Eylül 1955 günü İstanbul'un altı üstüne gelecektir...

Bizim yerimiz Beyoğlu, yerimizi bilelim, ona göre konuşalım, gülelim.

Karadenizli İhsan'ın Yeşilhoroz'unda olduğumuz bir geceydi. O yıllarda ünlenmiş sinema oyuncusu Peri-Han, yanında berberi ve de birkaç yakın arkadaşıyla bir masada toplanmışlar, kahkahalar içinde, orkestranın çaldığı şarkılara eşlik ediyorlar; başka bir masada da Galatasaray'ın Kuruçeşme'deki Denizcilik Lokalinden tanıdığım basketbolcu, futbolcu gençler oturmuşlar, içki içip eğleniyorlar erkek erkeğe. İçlerinde Yüksel adında bir genç var, Galatasaray'ın kalecilerinden. Sevimli, hoş bir insan, karşılaştıkça, daha çok spordan söyleşiyoruz. Ama nedense bana *Mucip* diyor. O gece bu sporcu gençlerin arasında Rauf Tamer, Özer Salnur da var (sonraları Baba Özer oldu).

Şimdi izninizle Rauf Tamer'in 29 Ekim 1969 günü Tercüman gazetesinde çıkan yazısını okuyalım.

SÖZÜN KISASI - **RAUF TAMER** / MÜCAP İÇİN

Pardon! Mücap için ne demek? Mücap abi için...

Bir kaç satır karalamam şart. Mecburum. Geçen gece

karşılaştık. Ergun Göze'den söz açıldı. hatırlarsınız Ergun göze, yakınlarda Mücap Ofluoğlu'na dair bir yazı yazmıştı. Başlık da şu: MÜCAP İÇİN. Sordum:

— Nasıl buldunuz?

— Harika. Kendisiyle tanışmak isterdim. Anlattım ben de...

O yazıyı yazarken Ergun Göze'nin nasıl titiz davrandığını, Mücap Oflu'yu rencide etmesi muhtemel satırları tek tek nasıl süzgeçten geçirdiğini ve hatta dizgiye vermeden evvel bir defa da bana okuduğunu anlattım. Memnun oldu ama demedi ki, "bunlara nereden vakıfsın? matbaada işin ne?" Zaten ben de hiç beklemedim böyle bir sual. Zira Mücap Oflu, gazeteci olduğumu bilmez. Tuhaftır. Yirmi yıldan beri görüşür, konuşur, karşılıklı hal hatır sorarız da, o yine bilmez benim mesleğimi. Yahut Rauf Tamer'i tanır da, onun ben olduğuma ihtimal vermez. Veya böyle avunurum.

Avunurum diyorum çünkü çok üzülmüşümdür. Her gün her yerde burun buruna olduğum Mücap Oflu'ya kimliğimi anlatmak için fırsat düşmedi. Bir yazar için mühimdir bu. İhtiyaçtır, moraldir, fiyakadır, cakadır. Yapamadım. Beni ne zaman görse ensemi okşayıp:

— Aslan Tamer, der "askerlik bitti mi?" Veya aleminüt bir sitem: "Bu yaz hiç gelmedin Kuruçeşme'ye..." Ben de: " Olmadı Mucip abi." diye takılırım kendisine. Mucip lâfını duyunca da, mutlaka gevrek bir kahkaha atar ve kaleci Yüksel'i sorar bana:

— Nerelerde o kerata? Çünkü bu Mucip lâfı tatlı bir anıya doğru sürükler onu. Yüksel Mücap diyemezdi, Mucip derdi. Hiç unutmam bir defasında da bahse girmişti benimle.

— Mücap değil, o Mucip diye, 50 lira bahse...

Kalabalıkça bir lokaldeydik. Gidip sordu:

— Abi sen Mücap mısın yoksa Mucip mi? Doğru söyle.

—Mücap'ım Yüksel'ciğim. Yüksel parayı kaybettiğini anlayınca başladı mızıkçılığa.

— Hayır Mucip'sin.

— Değilim.

— Saklama Mucip'sin. Bal gibi Mucip'sin sen.

— Peki Mucip'im. Sonra da bana dönüp,

— Bak Mucip'miş, sökül paraları, dedi, " İstersen kendisine sor.

Koskoca Mücap Oflu isminin yanlış telâffuzundan ne derece kısılmış rahatsız olmuşsa, hafızasında hâlâ bir sporcu Tamer olarak kalmaktan ben de o derece sıkıldım ezildim artık. Yoksa durup dururken şu yazıyı yazmamı mucip bir sebep yok... Ergun Göze bahane. Daha doğrusu, güzel bir vesile.

Rauf Tamer bu hoş yazısından on yıl sonra, ne yazık ki, 16 Ocak 1979 günlü *Tercüman*'da yayımlanan SANAT CÜCELERİ başlıklı yazısıyla beni çok üzmüştü...

Gezip dolaştığım gece kulüplerinde olsun, meyhanelerde olsun, sevdiğim, tanıdığım genç sporculara rastladığım gibi, artık sporu bırakmış, kulüplerinde yönetici veya antrenör olmuş sporculara da rastlardım. Bu eski sporcuların çoğu, dallarında ünlenmiş, ulusal takımlarda yer almış sporculardı. Örneğin bir Galatasaray'lı atlet Ömer Besim Koşalay vardı. Bizde 800 metreyi 2 dakikanın altında koşmuş ilk atlettir. Çikolata renkli bu büyük atleti, atletizm meraklıları anımsayacaklardır.

1930'lu yıllarda Galatasaraylılar, Beşiktaşlılar, hangi kulüpten olursa olsun, atletler Fenerbahçe stadının pistinde çalışırlardı; ben de ortaokulun ikinci sınıfında, Fenerbahçe Kulübüne üye olduğum için, sportif olayları yakından izliyordum. Ayrıca kulüpte tenis ve küçük takımlarda futbol oynamaya başlamıştım. Beni kulübe kürek şampiyonu olan Fenerbahçeli teyzelerim yazdırmıştı. Tek doğru dürüst stad Fenerbahçe stadıydı; Fenerbahçe Kulübünün ayrıca üç tenis kortu vardı. Bunlardan biri beton, diğer ikisi topraktı. Kulübe üye olan gençlere tenis oynamak zorunluluğu vardı dersem yalan söylemiş olmam. Kulübün Genel Kaptanı

Galip Kulaksızoğlu Bey, yönetimden sorumlu Zeki Rıza Bey, Sait Selâhattin Cihanoğlu gibi ünlü kişiler, kulübün batılı bir anlayışla yönetilmesine önemli katkıları olan kişilerdi. 1934 Balkan Tenis Şampiyonası, Fenerbahçe kortlarında yapılmıştır. Bu konuya gene geleceğim.

Ömer Besim Koşalay'dan söz ediyordum değil mi? Ömer Besim Koşalay'ı Çiçekçi Pasajında sarhoş gördüğüm gün ne denli şaşırdığımı anlatamam. Çok genç yaşımdan beri spora, sporcuya büyük hayranlık duymuşumdur. En sevdiğim spor dalı atletizmdir diyebilirim.

Bizde hayranlıkla izlediğim Semih Türkdoğan, Mehmet Ali Aybar, yüksek atlayıcı Haydar gibi Galatasaraylı atletlerin içindeydi Ömer Besim Koşalay da. Ayrıca İstanbulsporlu gülleci ve diskci Veysi, Kolejli İrfan Şahinbaş ile tekadımcı, 110 engelli de koşan Fenerbahçeli Tevfik, futbolcu, atlet Necdet Erdem ve Melih Tonga (o yıllarda Fener'liydiler). Ciritçi Selim, Karakaş, gene yüksek atlayan Polat gibi atletlerin hem antremanlarını, hem de yarışlarını izlemişimdir. Sonraları bunları Ekrem Koçak, Muzaffer Balcğlu, Cezmi Or gibi yetenekli atletler izledi; aklımda kalanları şöyle gelişi güzel sıralayıverdim. Elde kadeh Beyoğlu derken atletizme girdik ama fena mı ettik? Hiç değilse Balkanlar'da şampiyonluklar kazanan atletlerimizi andık, nerede o günler?

Ömer Besim Koşalay'la ikinci kez Çiçekçi Pasajında karşılaştığımda, tesadüfen aynı masaya düştük. Tanıştıktan, bir iki de içtikten sonra, alkolün cesaretiyle diyeceğim, "Besim Bey, ben sizi ta çocukluğumdan beri tanıyorum," diye girdim lâfa. Besim, "Ya öylemi mi, nereden tanıyorsunuz?" diye sordu. Aradan yirmi yıl geçmişti.

" Ben Kadıköy'lü ve Fenerbahçe'liyim. Sizin, Fenerbahçe Stadyumunda çalışmalarınızı, yarışlarınızı çok izledim," der demez Besim'in gözleri parladı, tam karşıma geçip, ellerimi tuttu:

"Ne diyorsunuz, demek siz o günleri çok iyi biliyorsunuz?"

"Hem de nasıl?" diyerek sürdürdüm konuşmamı. "Kırmızı bir eşofmanınız vardı, parlak bir kumaştan dikilmiş; bazı günler çalışmalarınızda Finli atlet ünlü Nurmi gibi elinizde kronometre ile koşardınız, hatta yarışmalarda bile kronometreyle koştuğunuz olurmuş, değil mi?" deyip bir ara sözümü kesince, inanın Besim'in gözlerinden yaşlar süzülmeye başladı. Koca sporcu ağlıyordu. Elleriyle yüzünü kapattı, bir an öyle kaldı, sonra mendilini çıkarıp yaşlı gözlerini sildi, önündeki votkayı bir yudumda bitirip kalktı, ben de kalktım, "Sizi tanıdığıma çok sevindim," dedi, gözlerini silerek gitti.

Koca Besim âşık olmuş, yüz görmemiş, elli yaşından sonra alkole başlamış! Adına yarışlar düzenleniyordu, ne oldu? Vaz mı geçildi?

Can Can'da kalabalık bir geceydi. Balkan şampiyonu olmuş ünlü atletimiz Galatasaraylı sprinter Semih Türkdoğan'a rastlamıştım. Semih, Ömer Besim'den yaşça küçüktü sanıyorum. Mehmet Ali Aybar'la yaşıt olmalı. Galatasaray Kulübünden benim de tanıdığım birkaç kişiyle bir masada oturmuş viski içiyordu. Şenk Nihat lakabıyla tanınan, caz piyanistliğiyle de bilinen arkadaşım Nihat Divitçi ile beraberdim. Semih'lerin bulunduğu masanın yanındaki boş masaya oturduk. İçkilerimizi söyledik, gözüm hep yandaki masada. Nihat bir ara:

"Yahu, o masaya ne bakıp duruyorsun?" deyince, "Semih'e bakıyorum, en sevdiğim atletlerdendir. Fenerbahçe Stadyumunda yapılan Balkan Atletizm Şampiyonasmdan beri görmemiştim. Yirmi yıl geçti. Tanışmak isterdim," dedim.Nihat:

"Bir iki tane içelim, masaları birleştiririz, tanışırsın."

Dediği de oldu; bir süre sonra, Semih'in yanındakilerle de âşinalık olduğu için, konuşmaya başladık. Bir ara koltuğumu Semih'in yanına çektim ve:

"Semih Bey, ben Kadıköy'lü ve Fenerbahçe'liyim. Ortaokul öğrencisi olduğum yıllarda, çalışmalarınızı, yarışlarınızı

çok izlemiştim", diye söze girince, Ömer Besim gibi onun da gözleri parladı birden.

"Kaç yıllarıydı, o yıllar?" diye sordu.

"1933-34-35 yıllarıydı. 11 saniyenin altında koşmaya başladığınız yıllardı. Yalnız, Fenerbahçe Stadyumu'nda yapılan 1934'deki Balkan Şampiyonasında büyük bir şansızlığa uğramıştınız, değil mi?" Semih, çok gerilere gitmiş, o günleri anımsamaya çalışıyordu.

"Bu anlattıklarınızı çok az insan bilir, nasıl hatırlıyorsunuz?"

"Semih Bey, sizlere özenerek birkaç arkadaşla atletizme başlamıştık. Bunların içinde, Neriman Tekil, Cihat Yalçın, Ömer Lülü, Ender Karay, Sezai var. Sizler antreman yaparken, bizler de aranızda oluyorduk." Bu anlattıklarımdan sonra, Semih bizleri, adlarını saydığım arkadaşları az çok anımsadı.

" Ha evet, Neriman'ı, Cihat'ı hatırladım," dedi.

Anımsadığıma göre, siz Balkan Şampiyonasından önce, bir rekor denemesi yapmış ve 10.60 koşmuştunuz! Değil mi? Sonra, ne yazık ki, şampiyonada 11 koşarak altıncı olmuştunuz."

Semih, o koşuda yaşadığı heyecanı yaşar gibiydi.

"Affedersiniz, canınızı sıktım galiba" dedim.

"Yo yo, en önemli yarışlarımda birini bu kadar yakından izlemiş biriyle olmak beni heyecanlandırdı."

" O yarışı, sizin bir süre önce yaptığınız dereceyle 10.60'la Yunanlı atlet Frangudis kazanmıştı..."

Semih kolunu omuzuma atmış, eski bir dostla karşılaşmanın duygusallığı içine girmişti. Bu karşılaşmadan sonra dostluğumuz uzun yıllar sürdü. Galatasaray'ın Kuruçeşme'deki Ada'sında üyeydim, orada da sık sık beraber olurduk. Teşvikiye'deki pastanesine de uğrar hatırım sorardım.

Gece yaşamının renkli kişilerinden biri de, ünlü futbolcu Vefa'lı Muhteşem'di. Muhteş diye anılır. O da Can Can'a çok gelirdi. Muhteşem az rastlanır bir şansızlığa uğramış, ağır

bir sakatlık sonucu bir bacağı dizinin biraz altından kesilmişti. "İstanbul Efendisi" denilen bir kişiliğe sahip, hoş bir insandı Muhteş. Protezli bacağıyla çok güzel dans ederdi. Can Can'a gittiğim geceler aynı masayı paylaşır, eski günleri, çamurlu futbol alanlarını, izleyicisi üç beş yüz kişiyi geçmeyen maçları konuşurduk. Ona bir anımı anlatmıştım bir gece. Fenerbahçe Stadı'nda yapılan bir Vefa-Fenerbahçe maçında nasıl yan hakemliği yaptığımı! Evet, ben onüç, on dört yaşlarında olduğum yıl, nasıl hakemlik yaptığımı size de anlatayım:

Futbol maçlarına en çok üç-beş bin meraklının geldiği yıllardı. On bine ulaştı mı stadı dolduran kalabalık, ertesi gün gazeteler, "Dünkü maçta görülmemiş bir izdiham," diye başlık atarlardı. Eski emektar Fenerbahçe Stadı, 1933-34 futbol mevsimi, günlerden bir maç günü. Fenerbahçe ile Vefa Kulüpleri arasında bir şilt maçı oynanacak. Hava yağmurlu, alan çamur içinde, balçık...

Yağmur bir an durmuştu, maç başlamadan gene yağmaya başladı. Rahmetli ünlü avcılardan Sait Selâhattin Cihanoğlu Bey, üstünde kostümü, paltosu, başında şapkası, elinde şemsiyesiyle çıktı ortaya; kapalı tribünde yüz, yüz elli kişi var yok. Selâhattin Bey benim de olduğum kapalı tribünü şöyle bir gözden geçirdi, beni gördü.Ben kulübe yeni üye olmuş küçük sporcularanım. Bana seslendi:

"Mücap gel buraya bakiim, taçmen olacaksın!" Hemen atladım tribünden, bayrağı aldım, taç çizgisine geçtim. Karşı yöne açık tribünün önündeki taç çizgisine de benim yaşımda bir arkadaş geçti.

O arkadaşla ikimiz de dördüncü takımda oynuyorduk.

O yıllarda Fenerbahçe Kulübü'nde dört takım vardı.

Dördüncü takım onüç ile onbeş yaş arasındaki küçüklerden oluşuyordu. Eski başkanlardan dostum Faruk Ilgaz, Dr. Semih Bayülken, Dr. Memduh Eren hep o küçükler takımındaydık.

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başlamıştı.

Selâhattin Bey şemsiyesinin altında, öttürdü düdüğü, maç başladı. Karşılıklı akınlar sürerken Fenerbahçe bir gol attı.

Maç, Fener'in 1-0 üstünlüğü ile sürerken, soliç Muhteşem Beyden Vefa'nın santraforu Gazi Bey bir pas aldı, şutladı, gol... Ama benim bayrak havada, ofsayt. Fener ofsayt kullandı, bir iki dakika sonra da birinci yarı bitti.

Bir de baktım, Vefa'nın golünü atan Gazi Bey bana doğru geliyor, geliyor ne demek üzerime doğru uçuyor. Nasıl kaçtığımı, malzemeci Cemil Efendinin beni malzeme odasına nasıl sakladığını bir düş gibi anımsıyorum. İkinci yarıya çıkmam ne mümkün, benim yerime bir başkasını geçirdiler, ben doğru evin yolunu tuttum. İşte ilk ve son futbol hakemliğim böyle bitti.

Hakemlikten lâf açılmışken, benim bir de tenis hakemliğim var. Onu da anlatayım bari. Yıl yanılmıyorsam 1934, Kadıköy'de Fenerbahçe Kulübü'nün tenis kortlarında Balkan Tenis Şampiyonası yapılıyor. Tek erkekler final maçı, tenisçimiz Suat ile Romanyalı tenisçi Botez arasında. Ben çizgi hakemliği yapan genç tenisçiler arasındayım. Romanyalı oyunu önde götürüyor, ben kaptırmışım kendimi heyecan içinde oyunu izliyorum.

Suat bir smaç vurdu, top Botez'in alanının arka çizgisini sıyırıp geçti. Ben de topun çizgiye vurduğunu görüyorum, çünkü o çizgiye bakıyordum. Orta hakemi iyi görememiş olmalı ki, bana seslendi, "Top içeride mi, dışarda mı?" diye. Top çizgiye vurmuşsa içerde sayılır. Diyorum ya, öyle heyecanlıydım ki, dilim tutuldu adeta, çocukluk işte, konuşamadım. Botez, hakeme top içerideydi, dedi, sonra da gelip benim yanağımı okşadı. İnanır mısınız, izleyenler gülmeye başladı, rezil oldum.

Şimdi size biraz da spor spikerliğinden söz edeceğim.

Futbol maçlarını radyoda anlatan ilk ünlü spiker Sait Çelebi'dir. İstanbul'da üç stadyum vardı: Şimdilerde İnönü Gezisi olan yerde Taksim Stadı. Bu stad Taksim Kışlası'nın avlusudur; iki-üç bin kişi alan ahşap tribünleri, toprak alanı

ile görülmeye değer gülünç bir staddı. Beşiktaş'lı ünlü sporcu Büyük Şeref'in adını alan Ortaköy'deki Şeref Stadı da evlere şenlik son derece ilkel bir stad olarak yıllar yılı sporseverlere bağrını açmıştır. Toprak alan, yağmurda balçık olür, oyuncular paslaşmaktan ziyade çamurdan top sökmeye çalışırlardı. En iyi stad Kadıköyü'ndeki Fenerbahçe Stadı'ydı, ama o da pek az çimenliydi, diğerleri gibi yağmurlarda çamur deryasına dönerdi. Biraz abartmalı olsa da bu anlattıklarım doğrudur. Futbol hakemliğimi anlatırken, on bin izleyiciden söz ettim. Bu on bin futbol izleyicisi 1940'dan sonradır.

Futbol maçlarını radyoda anlatan Sait Çelebi gerçekten çok espirili, ağzından bal damlar dedikleri gibi, soyadına yakışan çelebi bir insandı. Maçın her anını fotoğraf çeker gibi anlatması bir yana, haftaym'da mikrofonu elinden bırakmaz, tribünlerde kimler var, kimler yok, kim kiminle oturuyor, hanımların giyimleri kuşamlarını, beylerin keyifli olanlarını olmayanlarını, sporcularla konuşmaları, maçın gidişine kim seviniyor kim üzülüyor anlatırdı. Eski yıllarda futbol maçlarına kadın izleyiciler bayağı ilgi gösterirlerdi. İzleyiciler terbiyeli otururlar, oyunculara olsun hakemlere olsun, çirkin sözlerle saldırmazlardı. Ben Sait Çelebi'yi yakından tanıyamadım, ama spikerliğine hayran olanlardanım...

Bir de gençliği Fransa'da geçmiş, Gürcü Prensi olarak isim yapmış, yakışıklı ve nüktedan biri vardı, benim de babaannem yönünden hısımım olur: Eşref Şefik. Eşref Şefik, Fikret Âdil ve ünlü şair Necip Fazıl'la uzun yıllar bohem yaşamış bir 'Bonjur'lu Beyoğlu' burjuvasıydı. Mikrofondaki tatlılığına da diyecek yoktu Eşref Şefik'in. Şimdi kulağımı mikrofona veriyorum ve bir boks maçını anlatışını dinleyip size aktaracağım.

Efendim bu çocuk var ya, bu çocuk bilemezsiniz nasıl bir çocuktur bu Abdi... "Gel bakiim buraya Abdi, bu maç hakkında ne

düşünüyorsun?"

"Abiciğim bu maçı mutlaka alacağım."

"Abdi, rakibin Bandinelli için çok kuvvetli, çok dayanıklı diyorlar, ne dersin?"

Abdi esmer yürekliliği içinde gerçekten vurucu, indirici bir boksör:

"Ben ringin içinde konuşurum, dışında susarım," diyor.

"Peki öyleyse hadi bakalım görelim seni," diyorum.

Maç başlıyor efendim.

Abdi'nin sağı, Bandinelli'nin solu. Korakor'a giriyorlar efendim. Abdi'nin sağı solu, Bandinelli'nin bir aparkatı patlıyor. Abdi sıyrılıyor, Bandinelli hücumda. Abdi'nin bir sağ kroşesi, Bandinelli'nin solu. Haydi Abdinelli göster kendini."

Bir an duraklama oluyor konuşmasında.

"Afedersiniz efendim, heyecandan Bandinelli ile bizim kara oğlan Abdi'yi karıştırdım, özür dilerim sevgili dinleyenlerim"

Örneğin, bir güreş maçını da şöyle anlatıyordu:

"Şimdi efendim bizim Celâl daldı, tek daldı efendim. Zaten bilirsiniz Celâl hep tek dalar. Çift dalmak istedi mi, hakemler çocuğu engelliyorlar. Neden derseniz efendim, bu çocuk çift daldı mı, hakemlere iş bırakmıyor. Şimdi de gördüğünüz gibi, yani gördüğüm gibi, tek dalmayı tercih ediyor. Fakat eminim ki, ne olursa olsun, az sonra hakem makem demeyip çift dalacak. Adam da direniyor tabiatıyla, ama ne kadar direnirse dirensin Celâl Gospotinin sırtını yere getirecek... Nitekim şimdi kravat taktı, Gospotin devamlı hakeme bakıyor, adam kravattan pek hoşlanmazmış. Celâl sen misin, dedi kravattan hoşlanmayan, tuttu kanca taktı. Gospotin devamlı hakeme bakıyor. Çünkü efendim kancayı da sevmezmiş. Celâl de hakeme, bu adam neyi severmiş, söylesin de onu takalım, der gibi bakıyor... Buldu efendim buldu, ne sevdiğini adamın, kaldırdı dikti vurdu, tuş. Bendeniz de izninizle sütümü içeyim efendim."

Bir radyo sohbetinde de şöyle konuşuyordu:

"Sevgili dinleyiciler, müsaade ederseniz gelen mektuplara bir göz atalım. Efendim, Adapazarı'ndan bir dinleyicimiz diyor ki: Yunus balıkarı neden vapurlarla yarış ederler?

İzah edelim efendim. Yunus balıkları yarış etmeyi pek severler bir, ikincisi sürü halinde giden yunusların arasına vapurlar girince bittabi sürü dağılır. Siz de bilirsiniz ki dağılan sürü ne sürüsü olursa olsun tekrar bir araya gelmek ister. İşte onun içindir ki, Yunuslar sürü sürü giderlerken aralarına giren vapurlarla yarışırlar. Böylece bunun da cevabını vermiş oluyoruz efendim."

Bir kaç saniyelik bir ara, kâğıt hışırtıları duyulur, sonra Eşref Şefik sohbeti sürdürür:

"Yaşlıca bir dinleyicimiz de pavuryaların avlanmasında ne gibi kolaylıklar biliyorsunuz diye soruyor. Söyleyelim efendim. Bendeniz pavurya avlanmasında bildiğimiz işkembelerden faydalanırım efendim. İşkembeleri aralıklı olarak bir ipe diziniz, tıpkı uçurtma kuyruğu yapar gibi. Sonra o işkembeli ipi pavuryaların bulunduğu yuvaların üzerine seriniz, yalınız bu ameliyenin karanlıkta yapılması şart. Pavuryalar işkembelere saldıracaklar, siz de onları işkembe aleminde eğlenirken yakalayacaksınız... Çünkü pavuryalar işkembeyi insanlar kadar sever. Hürmetler ile efendim. Vaktimizin azlığından elimizde kalan mektuplara cevap veremiyoruz. Affınızı rica eder, huzurunuzdan hürmetlerimle ayrılırım efendim..."

İşte böyle sevgili dostlar, bir Eşref Şefik vardı, nur içinde yatsın...

Bir de, ünlü radyo spikerimiz Dürnev Tunaseli'nin kardeşi, rahmetli, Fenerahçeli Pertev Tunaseli vardı. F.B.'nin, ulusal takımın maçlarını aşırı heyecanla yansıtması hâlâ belleklerdedir. Sonra, mikrofonu bırakıp yazarlıkta karar kıldı.Uzun yıllar arkadaşlık ettiğim Pertev, sporun her dalını kuralları ile bilen gerçek bir spor yazarı olmuştu.

*

KÜÇÜK SAHNE

Özellikle İstanbul'lulara soruyorum. Cumhuriyet'ten sonra yapılmış en eski tiyatromuz hangisidir? Bir an düşündünüz ve cevabını buldunuz sanıyorum, yoksa bulamadınız mı? 1951'de bir bankanın kültür hizmeti olarak Beyoğlu'nda perdesini açan tiyatro hangisidir? Evet bildiniz, Küçük Sahne.

Kırk iki yıldır tiyatroseverlerin hizmetinde.

Küçük Sahne ile ilgili sevindirici bir haber de Kültür Bakanlığı'nca onarıma alınması.

Benim tiyatro yaşamımın on yılı Küçük Sahne'de geçti. Nasıl mı, kısaca anlatayım. Küçük Sahne, 1951 Nisan ayında Muhsin Ertuğrul'un elleriyle perdesini açtı. İlk oyun, J. Steinbeck'in *Fareler ve İnsanlar*'ı idi ve Devlet Tiyatrosundan Nuri Altındok da konuk sanatçıydı. İlk kadroda, Nevin Akkaya, Mümtaz Ener, Cahit Irgat, Münir Özkul, Sadri Alışık, Kâmran Yüce, Şükran Güngör, Saim Giray (Sonra ABD'de okuyup doktor oldu) ve ben. Bu kadroya 1951-52 tiyatro mevsimi başlarken, Ankara devlet Tiyatrosu'ndan Agâh Hün, Asuman Korad, Uğur ve Heyecan Başaran kardeşlerle İstanbul'dan Lâle Oraloğlu, Altan Karındaş, Şahin Tek gibi tiyatromuzda isim yapmış oyuncular da katıldı. O tiyatro mevsimi, *Yarış* adlı Amerikan komedisiyle açıldı. 1952-53 mevsimine, Shakespeare'in *On İkinci Gece* komedisiyle girdik.

1953-54, J. M. Synge'in (İrlandalı yazar) *Babayiğit* oyunuyla başladı. Yukarıda saydığı isimlerden, Nevin Akkaya, Asuman Korad, Mümtaz Ener, Altan Karındaş, Şahin Tek

aramızdan ayrılmışlardı.

1954-55 tiyatro mevsimine, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda 1941'de sahnelendiğinden beri tiyatroseverlere görünmemiş, Shakespeare'in ünlü *Hamlet* trajedisiyle giriliyordu. Küçük Sahne kadrosu yeni bir sınav verecekti. Sınav diyorum çünkü *Hamlet* rolü bir kadın oyuncuya, Amerikan Kız Koleji'nden çıkmış Nur Sabuncu'ya veriliyordu. Aynı mevsim büyük tartışmalara yol açan S. Beckett'in *Godot'yu Beklerken*'i M. Ertuğrul'un çevirisi ve yönetimiyle sahneye konacaktı, Türkiye'de ilk kez... Bu mevsim sonunda hocamız, yönetmenimiz Muhsin Ertuğrul, Ankara Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne atanacak, başsız kalan bizler nicedir tiyatrodan uzak kalan Nevin Seval'i de aramıza alarak, Agâh Hün, Nevin Seval, Münir Özkul, Sadri Alışık, Uğur Başaran (ablası Heyecan Başaran evlenip tiyatrodan ayrılmıştı) Kâmran Yüce ve ben, yedi kişilik bir ortaklık kuracaktık. Bu ortaklığın ilk oyunu, 1955-56 mevsimi başında sunduğumuz, Hollywood'da filmi de yapılmış olan, başrolünü oynadığım *Çayhane* komedisiydi. Bu *Çayhane* komedisi görülmemiş bir başarıya ulaştı, beş ay afişte kaldı.

Son yılımız gelip çatmıştı. 1956-57 mevsimini *Arsenik Kurbanları* ile açıyorduk. Arkadaşlarımın isteği ile bu oyunu ben sahneye koydum; böylece tiyatroda yönetmenliğe başlamış oluyordum. O yıl, çok sevdiğimiz arkadaşımız Agâh Hün de aramızdan ayrıldı, önce Devlet Tiyatrosuna, oradan da İstanbul Şehir Tiyatrosuna geçti. *Arsenik*'ten sonra, iki oyun daha sahneleyerek, altıncı tiyatro mevsimimizi de bitirerek Küçük Sahne'den ayrıldık. Bizden sonra Küçük Sahne tiyatrosuna şu topluluklar geldi: Dormen Tiyatrosu (1957-62), Gülriz Surûri - Engin Cezzar Tiyatrosu (1962-64), Ulvi Uraz Tiyatrosu (1964-66), Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu (1966-70), sonra Korhan Abay-Ali Poyrazoğlu tiyatrosu ile bir iki topluluk daha kısa sürelerle perde açtı Küçük Sahne'de. 1981 tiyatro mevsiminde Küçük Sahne'ye girip, **Ortaoyuncular** adıyla kendi yazdığı sazlı sözlü

güldürüleri sunarak yeni bir biçem getiren Ferhan Şensoy, on yıl kadar bu tiyatroda, özellikle gençlerden alkış, sevgi topladı.

Altı yıl, ilk Küçük Sahne ile sonra da, kendi topluluğumla dört yıl aynı sahnede çalıştığıma göre, on yılım Küçük Sahne'de geçmiş oluyordu...

Küçük Sahne kadromuz dağılmış, oyuncular para kazanmak kaygısıyla iş aramaya koyulmuşlardı.

Beyoğlu Caddesi'nde Lâle Sineması'ndan sonra Taksim'e doğru bir gözlükçü vardı: Emgen. Bu Emgen'in bulunduğu eskice bir binanın en üst katında Mimar İrfan Ertem bir resim galerisi düzenlemişti; bu galeriyi İrfan Ertem'le başbaşa verip, tiyatro yapalım dedik; Küçük Sahne'den arkadaşlarımız Lâle Oraloğlu'nu, Altan Karındaş'ı, Pekcan Koşar'ı, Naci Girgin'i ve Ali Serttaş'ı alarak çalışmalara başladık. Sonra bu ekibe, Saime Bekbay, Senih Orkan, Öztürk Serengil, Seden Kızıltunç, Cahit Irgat ve Çolpan İlhan da katılacaklardı.

Adını **İstanbul Oda Tiyatrosu** koyduğumuz bu minik tiyatroda iki mevsim perde açtık; altı oyun yönetip, beşinin başrolünü de üstlendim. Bu oyunların en önemlileri, Strindberg'in *Mlle Julie*'si, J.B. Luc'ün *Erkeklerin Gecesi* ve S.K. Aksal'ın *Tersine Dönen Şemsiye*'sidir.

Tiyatro salonumuz 120 izleyici alıyordu. Altımızdaki kapısı doğrudan merdivenine açılan, zemini taş yeri, içkili bir lokanta yapmak hevesiyle sinema oyuncusu ünlü Orhan Çağman'ın ağabeyi Doğan Çağman kiraladı. Hazırlıklarını bitirdi, lokale ad koyacak, bana sordu ne ad koyalım, diye. Ben de, Küçük Sahne'nin Kulisi var, bizimki de **Fuaye** olsun, dedim. **Fuaye**, bizim tiyatrodan önce açıldı ve hemen de şairlerin, tiyatrocuların, yazarların toplanıp söyleştikleri, içki içip düşlü dünyalarında dolaştıkları bir yer oluverdi. Şimdilerde Fuaye, Adnan'ın yönetiminde Marmaris'te sanırım.

Geçenlerde bir arkadaşım Cahit Irgat'la ilgili, eski

günlerde geçmiş bir anekdot anlattı. Efendim, Cahit'le, Tuncer Kurtiz kafayı çekmişler, Sarayburnu'nda dolaşıyorlarmış, ne işleri varsa, o sırada yerleri temizleyen çöpçüler kazara Cahit'in üzerine çöp sıçratmışlar. Cahit, çöpcünün dikkatsizliğine fena halde kızmış, çöpçüye, " Önüne baksana pis herif, bir daha sizin için şiir yazmayacağım," demiş. Cahit'in bu hikâyesini Sevgili Hasan Pulur da köşesinde geçmiş.

Cahit'in bir de, Erol Günaydın'la bir çöpçü olayı varmış, diye duymuştum. Şimdi ben size bu anedotların orjinalini, ya da ilkini diyeceğim, anlatayım. Bizim minik Oda Tiyatrosu'nun ikinci mevsiminin son oyunu *Erkeklerin Gecesi*'ni, Cahit'le çalışıyorduk (1959 Mart). Oyun iki kişilik, ikimiz oynuyoruz, yönetmen de benim.

Cahit'le, İngiliz Konsolosluğu sırasında bulunan Emperiyal Otelinde bir oda tuttuk, hep beraber olalım, sürekli çalışalım diye. Ben geceleri ayrıca, S. K. Aksal'ın *Tersine Dönen Şemsiye*'sinde oynuyorum. Oyundan sonra Cahit'le buluşup otele gidiyoruz, çalışıyoruz. Bir gece çalıştıktan sonra, dışarı çıkıp bir şeyler içelim, karnımızı da doyuralım, dedik.

Biraz fazlaca kaçırmışısız, sabaha karşı Cahit'e, "Gel Galatasaray hamamına gidelim, açılırız," dedim.

Cahit'le hamama gittik, yıkandık çıktık. Saat sabahın altısı filan. Galatasaray'ı bilenler anımsayacaklardır. Hamamın sokağı çok dardır. Kocaman bir çöp kamyonu girmiş sokağa, yanından geçecek yer kalmamış adeta. Cahit önden, ben arkadan kamyonun yanından geçerken, kamyona çöp atan çöpçülerden biri Cahit'in omuzuna çöp düşürdü; Cahit bir an durdu, eliyle omuzunu silkerlerken, "Önüne baksana be adam, biz sizin için şiir yazıyoruz," diye çöpçüye bağırınca, çöpçü ne olduğunu anlayamadığı bu çıkışa: "Ne dirsen begim anlamirem, aha bir kazadir oldi," diye karşılık verdi. Cahit üstelemedi yürüdü, beni bir gülmedir aldı. Öyle güldüm, ve Cahit'i öyle kızdırdım ki, o

gün çalışamadık. İşte ben bu olayı eşe dosta anlattım günlerce. Sonraları bu yeni çöpçü anekdotlarını duydukça, kendi kendime, demek o günden sonra çöpçüler Cahit'in, Cahit çöpçülerin peşini bırakmamış diye düşünmeye başladım!...

Bir de İstanbul Oda Tiyatrosu'nda yaşadığımız, üzücü diyeceğim bir olay var. Uzun bekleyişlerden sonra perdesini açabildiğimiz tiyatromuzda ilk oyunumuz pek tanınmamış ya da bizde pek bilinmeyen bir Alman yazarın Ankara Devlet Tiyatrosu'nada da sahnelenmiş *Misafir* adlı komedisiydi. Bir pazar günü matinede son perdeyi oynarken, şimdi neden olduğunu anımsamıyorum, içimizden biri gülmeye başladı, galiba bendim, sahnede Pekcan Koşar'la beraberiz, Pekcan da başladı gülmeye, derken Naci Girgin sahneye girdi, o da başlamaz mı gülmeye; konuşuyoruz ama gülerek. Lâle'nin sahneye girme sırası geldi, Lâle Oraloğlu bizi gülmekten kurtarır derken, sahneye girmesiyle o da makaraları koyuvermez mi? İşte onlanlar oldu, oyun tam anlamıyla kahkahalara boğuldu, izleyicide başladı mı sinirleri bozulmuşcasına gülmeye, son replikleri güçlükle söyleyip, perdeyi kapattık. İzleyiciyi nasıl selâmladığımızı hiç sormayın. Önümüze bakarak, af dilercesine selâmladık izleyicimizi... Salon boşaldıktan sonra, perdeyi açtık, bir de ne görelim sahnenin tam ortasında bir pusula. Pusulada, "Sahnede gereksiz yere gülmeniz size hiç yakışmıyor, bırakın da oyununuza biz gülelim, ama oyununuza değil, sizin halinize güldük. Bir tiyatrosever,"yazılıydı.

BİN DOKUZYÜZ YETMİŞLERE...

İstanbul iki milyonu bulmuştu. Trenleri, vapurları taşımacılıkta kazançlı bulmayan salt karayolcu, kamyoncu, otomobilci anlayış İstanbul tramvaylarını da tarihe gömecekti.

Dolar 2.80'den 9.00'a çıkacak, gazinolarda gazozdan başka bir şey içemeyen geliri düşük, yaşam düzeyleri görevlerine yakışmayan subaylara gazozcu lakabı takılacak, basın yasaklarla susturulmaya çalışılacak, Vatan Cephesi kurularak, toplum bölünmeye zorlanacak, 1957'de başlayan bu çarpık gidişin sonunda seçimle ve ezici bir çoğunlukla iktidara gelmiş Demokrat Parti, gazozcu diye küçümsenen subayların darbesiyle yıkılacaktı. Adıyla demokrat, eylemiyle birtakımerki partisi olarak bu darbeyi hak etmişler miydi acaba? Bunu tarihe bırakalım.

1958'de hocamız Muhsin Ertuğrul günün Milli Eğitim Bakanı olan Celâl Yardımcı ile, işine karışılması konusunda anlaşmazlığa düşüp, ikinci kez Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nden ayrıldıktan sonra, kadirbilir İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Kemal Aygün Beyin girişimiyle, 1959'da İstanbul Şehir Tiyatrosu başına, Genel Sanat Yönetmeni olarak getirilecekti...

İki mevsimlik bir didişmeden yorgun düşerek, İrfan Ertem ve üç beş arkadaşla kurduğumuz Oda Tiyatrosunu 1959 yılının sonunda bırakıp, İstanbul Şehir Tiyatrosuna girmenin yollarını aramaya başladım. Sık sık hocamız Muhsin Ertuğrul'a uğruyor, hem hatırını soruyor hem de,"Yanınızda çalışmaya hazırım," diyordum.

Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda 1959'un Ekim ayında sah-

neye konmuş olan *Hamlet*, Engin Cezzar adlı genç bir oyuncunun yorumuyla beşinci ayını doldurmuştu. Hocamdan bir çağrı aldım.

1960 Şubat ayının sonhaftası idi. Ulvi Uraz'ın başka bir çalışmaya geçmesi nedeniyle bırakacağı Polonius rolünü oynamamı istiyordu. 1954'te ilk kez Küçük Sahne'deki *Hamlet*'te oynadığım Polonius rolünü ikinci kez oynamak benim için hoş bir sürpriz olacaktı, hocama oynarım, dedim. Oyuna provasız katıldım ve Mart ayında konuk sanatçı olarak oynadım. O yıl Şehir Tiyatrosu'nda verilen en yüksek aylık ücret 1000 liraydı, bana konuk sanaçtı olarak bir ay için 2400 lira verildi.

İstanbul Şehir Tiyatrosu Dram Bölümü 1960-61 mevsimine Shakespeare'in oyunlarından *Kral Lear* ile giriyordu. Ben de önemli rollerden *Kent Dükü*'nü oynayacaktım.

Ayrıca anlaşmayla tiyatronun birinci sınıf kadrosuna alınmıştım. Aynı yıl sahneye konan, *Baş Sayfa* ve *Sonuna Kadar* oyunlarının başrollerini de üstlendim.

1961 yazı Rumelihisar Tiyatrosu *Hamlet* oyunuyla açıldı. Hamlet ,Engin Cezzar; ben, Polonius'tum.

1961-62 mevsiminde J.P. Sartre'ın *Sinekler*'inde Aegistos, Refik Erduran'ın *Aman Avcı* oyununda İsrafil rollerini aldım.

1962 yazı Rumelihisar Tiyatrosu'nda gene *Hamlet* sahnelendi, bu kez Hamlet rolünü ikinci kez bir kadın oyuncu üstlendi: Ayla Algan. Ben gene Polonius rolündeyim.

1962'de Temmuz ayının 31. günü Filiz Karabey'le evlendim.

1962-63 mevsiminde, Reşat Nuri Güntekin'in yazdığı, N. Cumalı'nın oyunlaştırdığı *Çalıkuşu*'nda Kâmuran'ı, Dürrenmatt'ın ünlü oyunu *Fizikçiler*'de Mobius'u oynadım.

O yıl Haziran ayında, Tanrı'nın, on aylık karımın ve binbir güçlükle elde ettiğim pasaportumun izniyle, ilk kez yurt dışına, Paris'e geziye çıktım.

Doğru Paris'e gitmeyeyim de şöyle biraz dolaştıktan bir iki yer gördükten sonra gideyim, diye düşünerek bir yol çizdik. Çizdik diyorum, çünkü bu yolun çizilmesinde rahmetli ünlü şairimiz Özdemir Asaf'ın birinci derecede rolü olmuştu. Asaf bize geliyor, oturuyoruz, bir yandan içip bir yandan "ekonomik" gezi programımı hazırlıyoruz. Hazırladığımız program da pek bir şeye benzemedi ya, neyse. İstanbul'dan Atina, Patras, Brindizi, Milano, Paris... Bir gece Patras'ta bir gece, Brindizi'ye giderken gemide, bir gece de Milano'da kalarak vardım Paris'e.

Paris
13 Haziran 1963

Filizciğim,

Bugün iki mektubunu da aldım çok sevindim. Tren yolculuğu çok yoruyor insanı. Dinle sevgilim, öğle yemeğini ünlü FLOKA'da yiyip, 14.40 trenine bindim. Atina'dan Patras'a yedi saatte zangır zangır titreyerek geldik. (Dolmakalemin mürekkebi bitti.) Dışarı çıktım yeşil mürekkep aradım bulamadım. Bununla yetinelim, hem ciddi bir renk; (Lacivert) ha ne diyordum? Patras'a geldim. Çarpılmış bir halde trenden indim. Hemen bir taksiye koştum; Birindizi'ye bilet almaya ama vapur yok, yani gece vapur yokmuş. Neyse ben gene biletimi aldım, yirmibir dolar. Geceyi Splendid adlı külüstür bir otelde geçirdim. Karyolanın somya demirleri bütün gece sırtıma battı. Ertesi gün yarı baygın Patras'ı gezdim. Ufak, temiz pak bir liman kenti. Çok sıcaktı, bir sürü resim çektim. Benim için bu gezinin en güç yanı, yabancı yemeklere alışmak. Neyse, vapurda yemeklerde, servis de iyidi. Biraz bir şeyler yedim. Yüzme havuzlu lüks bir gemiydi. Yetmiş iki millet bir arada, Çarşamba gecesi 22:00'de hareket edip, Perşembe günü saat 17:00'de Birindizi'ye vardık. Pasaport işlerini halledip, girdi çıktı kâğıtlarını Patras'ta doldurduğum için Brindizi'ye elimi kolumu sallayarak girdim. Hemen bir taksi, (vapurda bir miktar liret edinmiştim) taksiye binmeden, polise sordum, kaç liret vereceğim istasyona

kadar, diye, 500 demişti, ama şoför gene yaptı numarasını 600 aldı, yani bir dolar.

Birincide yer yokmuş, Milano'ya bir ikinci aldım. İtalyan trenleri görülecek gibi, bir felaket, bir facia; olamaz böyle laubalilik, gırtlağa kadar samimiyet, yüzsüzlük ve pislik. Yaşasın bizim Devlet Demir Yolları. İnan abartmıyorum. Aynı kompartmanda bir Belçika'lı gazeteci vardı, adamla, sinirden gül Allah gül, ölüyorduk. Hep aklıma İtalyan filmleri geldi. Biz de adeta film çevirdik. Şimdi yazamam kitap olur, gelince anlatır dururum. Milano'da, operada ve Piccolo Tiyatroda yer yoktu, bir gece kaldım. Mektubu burada kesiyorum, bu gece ilk defa tiyatroya gideceğim. Şimdi saat sekize yirmi var, gidip biraz bir şey yemeğe çalışacağım, zira henüz hiç iştahım yok. Kolay değil üç gün ateş içinde yattım. Dün sana attığım kartta bir iki satırla anlatmaya çalışmıştım. Bugün tam olarak ayaktayım. Mektup karmakarışık oldu ama aldırma. 9 Cumartesi gecesi geldim Paris'e, saat 21.30'du; hasta geldim, o gece vurdum kafayı, bugün geldim kendime. Fena üşütmüşüm.

Mektubu bıraktığım yerden sürdürüyorum. İstanbul Oda Tiyatrosu'nda 1958-59 tiyatro mevsiminde sahneye koyduğum Strindberg'in *Mille Julie*'sini gördüm; Montmatre'da Le Theatre du Tertre'de. Eski fakir bir tiyatro, 200 seyirci alıyor. Oyunu pek beğenmedim. Julie, iyiydi ama, inanır mısın, bizim Lâle Oraloğlu daha iyiydi. Oyun çok ağır oynanıyor, çeke çeke uzatıyorlar diyalogları. Yarın akşam, pardon bu akşam Renaissance tiyatrosunda Marcel Marceau'nun MİM gösterisini seyredeceğim.

Artık sana her gün yazarım. Bazen kart bazen mektup.

Yirmi beş Haziran'da Londra'ya geçmeyi düşünüyorum.

Neyse bunu daha sonra konuşuruz. Yazacak o kadar çok şey var ki. Bugün bir ara 15 ile 17 arası Louvre'un bir bölümünü gezdim, Dégas, Monet, Manet, Gauguin'lerin köşesini. Sonra bir saat kadar yürüdüm. Yollar, parklar, kahveler, taksiler, her şey, her köşe birbirine benziyor. Dün gece

de tiyatrodan çıkınca bir süre yürüdüm. Paris'te yürümek ayrı bir keyif. Bir kahveye girdim, limonlu bir votka içtim. 5 Fr, bir dolardan biraz fazla. Sonra gene yürüdüm. Saat gece yarısını geçiyordu, her yer dolu, ışıl ışıl; herkes çift-çift. Elbet benim gibi sevgilisinden uzakta olanlar da vardır. Seni çok ama çok öperim.

Mücap

15 Haziran 1963
Paris

Sevgilim,

Telefonun pek sevindirdi beni, çok iyi oldu. Hasrettim sesine. Telefon ettiğin zaman saat yediye onbeş vardı. Perdeler kapalı oda loştu, saati göremedim yanlış söyledim...

Dün gece Théatre de la Renaissance'da Marceau'un ünlü MİM RECİTAL'ini seyrettim. Harika, korkunç güzel. Pantomim sanatı bu derece büyütülemez. Tek başına bir insan, locası, balkonuyla dolu bir tiyatroyu büyüledi adeta. Marcel Marceau isminin büyüklüğünü şimdi anladım. Tiyatro yıkıldı alkıştan. İki saat sürüyor gösterisi. 21:00'de başlıyor bir defa 15 dakika ara veriyor, 23:20'de bitiyor. Yerim de iyiydi, salonda önden altıncı sırada oturuyordum; beş dolardan biraz fazla verdim, ama dün geceki *Julie*'ye dört dolar verdikten sonra... Renaissance Tiyatrosu da zarafeti ve ağırbaşlılığı ile klasik bir yapı. Adını Victor Hugo koymuş, üstadın RUY BLAS oyununun ilk gecesinde.

Yaşar Kemal'le karısına rastladım. Benim otelin bulunduğu sokağın köşesinde Café Dupont var, orada oturuyordum, birden bitiverdiler. Yaşar Londra'dan geliyormuş, çok para toplamış kitabından. Unesco davet etmiş Paris'e. Şimdi Peşte'ye gidiyorlarmış, oradan İstanbul'a. Sana çok selam söylediler; Yaşar'la sana bir kart attık.

Paris çok ama çok pahalı. Şöyle bir yemek bizim parayla 30 lira. Otel'e 12 frakc veriyorum; ama odayı değiştireceğim, o zaman 17 frank olacak; bu kaldığım oda

küçük, radyo var, o da paralı, bir frank atıyorsun, bir saat çalışıyor.

Seninle beraber bir müddet Paris'te kalmak isterdim.

Bir pansiyon tutup, yemeğimizi kendimiz yapmak şartı ile.

Gördüğüm şeyleri senin de görmeni istiyorum. O vitrinleri sorma, neler yok neler? Ben cepteki 200 doları tükettim, 400 doların 100'ünü de bozdurdum, geri kalan 300, çek halinde duruyor; korkuyorum parasız kalırım diye; oysa ne bar, ne gazino, mutedilen (!) gezip tozuyoruz, o da iki gündür.

Seni hasretle kucaklar öperim.

Mücap

16 Haziran 1963
Paris

Sevgilim, bir tanem.

Bu sabah üçüncü mektubunu da aldım. Telefonda sana söylemiştim; öteki iki mektubunu da Halûk Tarcan'dan almıştım. Halûk bir daha görünmedi. Çarşamba günü bana gelmişti. Beraber bir Vietnam lokantasında yemek yedik. Paris'e geldiğimin ikinci günü beni oteline alan, hastalığımda çok ilgilenen Coşkun Tunçtan ile bir Vietnam'lı kız da vardı. Daha doğru onlar yediler ben şarap içerek onları seyrettim. Çin yemekleri beni pek açmadı. Halûk bugün için telefon ederim demişti, ses seda çıkmadı; kim bilir nedir? Sinirli bir çocuk. Dün gece tiyatroya gittim. ATHENÉE Tiyatrosunda, Roger Vitrac'ın, *Victor ou les'enfants au pouvoir* adlı üç perdelik dramını gördüm, Coşkun Tunçtan'la beraberdik; oyunu Jean Anouilh sahneye koymuş, iyiydi. Bu gece de Lorca'nın *Kanlı Düğün*'üne gideceğim. 1952'de Küçük Sahne'de Muhsin Bey hocamız sahneye koymuştu, benim de rolüm vardı. Çok sevdiğim bir oyundur. Bugün hava güzeldi ama, pardesüler kolumuzda. Coşkun'la Musée d'art Moderne'i gezdik, nefis, bayıldım.

Bir Kuzgun Acar vardır heykeltraş, çikolata renkli, bilmem bilir misin, ben pek severim. Burada yapılan bir yarışmada birinci olan, çivilerden yapılmış heykelini, *Bugünün İnsanına* adını verdiği heykelini, müzeye almışlar, ne heyecanlı bir olay değil mi?

Şimdi oteldeyim, saat 19:20, bir frank attım radyoya, Piaf söylüyor. Hava kapattı, şiddetli bir yağmur başladı.

Biraz sonra çıkıp, bir şeyler yiyeceğim, sonra doğru tiyatro. Merak ediyorum, bakalım *Kanlı Düğün*'ü nasıl oynuyorlar?

Sevgilim bundan sonra mektupları bürona göndereceğim.

Evvelki gün ve dün sana birer mektup attım eve. Mektuplar uçakla üç günde geldiğine göre bunu da çarşambaya alırsın sanırım. Ben Londra'ya gideyim mi? Para durumum biraz kritik. Paris, dedim ya , çok pahalı. Fuzuli bir masrafım olmadığı halde gene de güç.

Annenin ellerinden, senin gözlerinden öperim.

Soranlara selam, sevgi.

Mücap

18 Haziran 1963

Sevgilim, bir tanem,

Pazar günü ve dün hava nisbeten iyiydi, bugün gene bozdu. İstanbul'un kışına benzeyen bir gün. Yağmur yağıyordu inceden şimdi daha da kuvvetlendi. Pazar gecesi Vieux Colombier'de *Kanlı Düğün*'ü gördüm. Beş yüz kişilik bir salon tek boş yer yoktu. Oyunu her yönüyle beğendim. Bilhassa başroldeki kızı. Şarkıcıymış, Jacqueline Danno. Son derece duygulu ve inandırıcı. Onun yanında diğerleri orta halli. Oyunu yöneten, 1953'te İstanbul'a gelen bir Fransız tiyatro topluluğunda bulunan Bernard Jenny, otuz beş yaşında deneyimli bir yönetmen; aynı zamanda tiyatronun da müdürü. Kendisiyle tanıştık, bugün buluşup öğle yemeğini beraber yiyeceğiz. Vieux Colombier salonu eski, gösterişsiz bir salon, locası, balkonu filan yok. Tiyatronun en

büyük özelliği ünlü tiyatro adamı Jacques Copeau'nun uzun yıllar emek verdiği bir tiyatro oluşu; Tiyatronun adının altında Copeau'nun da adı var. Dün gece de Gymnase Tiyatrosuna gittim. Tarihi bir bina denebilir, 1890'da kurulmuş. Halen Marie Bell yönetiyor. *Le Fil Rouge* adlı bir oyun seyrettim. Freud'ün yaşamı üzerine yazılmış, yazarı Henry Denker. Fransızca'ya Pol Quentin uyarlamış, sahneye ünlü yönetmenlerinden Rouleau koymuş, kendi de bir rol oynuyor. Freud rolünde Curd Jurgens çok iyiydi; inandırıcı, rahat, büyük aktör. Bir de hasta kız rolünde oynayan Nicole Hiss bir harikaydı. Gymnase Tiyatrosu da pazartesi olmasına rağmen doluydu. Tiyatro zannederim sekiz yüz kişilikmiş. Salondan başlayarak beş kat. Çok şık bir tiyatro. Paris tiyatrolarının bir özelliği de, perde açılmadan önce kuliste bir bastonla yere vurulması. Eski tiyatrolarda bizde de vardı bu gelenek; perde açılmadan kuliste yere vurulduktan sonra açılırdı perde. Bu gece de Meydan Tiyatrosu'na gideceğim; Fransızlar, Théatre en Rond diyorlar bu tarz tiyatrolara. İşte böyle Filizciğim. Paris'i daha etraflıca seninle gezeriz. Ben görebildiğim kadar tiyatro göreyim yeter; köşesini bucağını ne yapayım Paris'in. Seni çok öperim.

Burada sevişenler, her yerde ve her şart altında durmadan öpüşüyorlar; ne güzel değil mi?

Mücap

20 Haziran 1963
Paris

Sevgilim,

Bu sabah mektubunu aldım. Gözlerim de yoldaydı hani.

Pek sevindim, teşekkür ederim. Ben zaten Paris'te seninle beraber gibiyim. Salı günü öğle yemeğinde Vieux Colombier'nin müdürü, aktör yönetmen Bernard Jenny'ye davetliydik, beş yıldır Paris'te yaşayan Coşkun Tunçtan'la gittik; Coşkun'dan daha önce söz etmiştim sana. Tiyatronun yakınındaki bir Café Restaurant'da yemek yedik. Üç saat

sürdü yemek. Bolca şarap, azca yemek, çokca gevezelikle geçti sohbetimiz. B. Jenny sevimli, hoş bir insan, onu İstanbul'a davet ettim; gelirse bir çaresine bakarız. Belki bir oyun koydururuz sahneye.

Aynı gece, salı gecesi gittim Theatre en Rond'a. Sahneye konuşu çok beğendim. İkinci sırada oturuyordum, en ufak ayrıntıyı görerek seyrettim oyunu. Bilet iki dolar, 9,5 franc. Bu Paris tiyatrolarında bir genel disiplinsizlik var; hiçbir zaman saatinde açmıyorlar perdeyi. 21:00 de başlayacak diye ilan ettikleri halde, beş dakika, on dakika, bazen yirmi beş dakika geç başlıyorlar. Sonra perde açılıyor, bakıyorsunuz seyirci hâlâ geliyor ve salona alınıyor; en ön sıradaki yerlerine gidip oturuyorlar. Dün bir ara Rodin Müzesini gezdim, bayıldım Rodin'e. *Cehennem Kapısı, Düşünen Adam, Tanrı'nın Elleri* dünden beri gözlerimin önünde.

Londra'ya gitme konusunda hâlâ karar veremedim.

Bugün biraz daha düşüneyim, uçakla mı giderim, trenle mi? İngiliz tiyatrosunu da çok merak ediyorum doğrusu.

Tiyatrodan aldığım izin süresini biraz geçireceğim.

Müdür Basri Dedeoğlu'na bir kart attım, hastalandığımı bildirdim, sen de bir telefon edip durumumu anlatırsan iyi olur.

İstersen bugün seninle Paris'i şöyle biraz dolaşalım.Kalabalık büyük kentlerde yazın gezip dolaşmanın tadı pek çıkmıyor galiba. İstanbul'luyuz denizi seviyoruz. Nereye gitsek Marmara'yı, o canım Adalar'ı, Moda'ları, Florya'ları, Boğaziçi'ni arıyoruz. Paris dünyanın en yeşil, en ağaçlıklı kentlerinden biri sayılıyor. Hatta bazılarına göre birincisi. Gene de yetmiyor haziran sıcağında. Paris'te ağaç, çimen yolun bir parçası. Bu ağaçlıklı yolları birbirine bağlayan meydanlar, parklarla, havuzlarla dolu. Buna rağmen rüzgâr sıcak, hava ağır. Göz kapaklarınız düşüyor, bulanık bulanık bakıyorsunuz çevrenizdeki yeşilliklere. Kızgın asfaltla, kenti pişiren güneşin arasında rüyada cehenneme düşmüş gibisiniz, yanıyorsunuz. Seine

Nehri Paris'linin deniz özlemini az da olsa dindirmeye çalışıyor. Peki ama biz ne yapalım? Bulanık Seine Nehrine bakarken, acaba Haliç daha mı temiz diye düşünüyorum. Küçük gemilerle günün her saatinde Seine Nehrinde tur atmak mümkün. Üç yeni frank karşılığında, (seyrek de olsa eski franc kullanılıyor) kırk dakika Seine'de dolaşıyorsunuz. Tarihsel köprülerin altından geçip, sağda solda sıralanmış, köprülerle yaşıt, saraylara benzer binaları tanıyorsunuz. Ayrıca, Bateau Mouche denen bu küçük gemilerin daha büyükleri var, o gemilerdeki yemekli, müzikli, bol şaraplı gecelere de katılabilirsiniz. Sevgilim, Avrupalı elinde olanı değerlendiriyor; biz değerlendirmek şöyle dursun, Tanrı'nın verdiğini koruyamıyoruz. Birincinin davranışının adı medeniyet; ikincinin adını ne koyalım? Seine'in alt kıyıları sevgililer, şimdi sıkı dur, üst kıyıları kitapçılarla dolu. Paris'li okuyor, içiyor, sevişiyor... Darısı başımıza diyorum, fena mı ediyorum?

Bu arada şarabı içip sızmış, işsiz güçsüz takımına da çok rastlıyorsunuz, yani Fransızların **clochard**'larına.

Notre Dame'ı yakından tanımak ister misin?

Geceleri, hemen katedralin karşısında, Seine Nehrinin alt kıyısında dört frank ödeyip ayakta durarak, yapılış tarihi olan 1163'ten bu yana, Notre Dame'la ilgili tarihsel olaylar içinde yaşamış olanların konuşmalarını dinliyorsun .

İki küçük adacık var Seine Nehrinin ortasında. Ile de la Cité - İle Saint Louis. Notre Dame, Ile de la Cité'de. Dokuz tabloluk ses ve ışık oyunu otuz sekiz dakika sürüyor.

Bir önsözle başlıyor gösteri.

Notre Dame, 800 yıldır Fransız ruhunun bir parçası olmuştur deniyor. Gerçekten çok iyi hazırlanmış ışık oyunları, parça parça katedralin ortaya çıkışını canlandırırken, klasik müziğin en ünlü parçalarını dinliyorsunuz. Müziğin hafiflediği aralarda konuşan ünlü aktörlerin seslerinden Notre Dame'ın tarihine, 800 yıldan bu yana dinsel, politik ve ekonomik olaylara dönüyorsunuz.

Bir ara Victor Hugo konuşuyor. Victor Hugo, *Notre Dame'ın Kamburu* romanının önsözünde, romanın asıl amacının "Ulusal yapıtları sevmeyi, halka aşılamak" olduğunu, çünkü katedralin harap olmaya yüz tuttuğunu söylüyor. XIX. yüzyılın sonunda, büyük mimar Viollet-le-Due, Hugo'nun çağırısını dinliyor ve katedral restore ediliyor. Hugo'yu konuşan aktör ünlü Pierre Brasseur'dü... Bizim de tarihsel bir çok anıtımız var, buna benzer bir gösteri bizde de neden yapılmasın!?

Annene saygılarımı sunar, seni hasretle öperim.

Mücap

25 Haziran 1963
Paris

Sevgilim,

21 Haziran Cuma gecesi, Comédie Française'de *Le Dindon*'u gördüm. Salon, balkonlar, localar doluydu. Hep turist ve çoğu Amerikalı. Comédie Française müze gibi bir tiyatro. Salonları, koridorları, kapı önleri, köşe bucak heykeller, büstler, tablolar, antika eşyalar dolu. *Le Dindon*, Feydeau'nun bir vodvili. Son derece tempolu ve eğlenceli oynuyorlar. Onbeş kişilik kadro, kadınlı erkekli döktürüyor. İşte vodvil böyle oynanır. Bizim İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndaki ustalarımız Behzat'lar, Hazım'lar, Vasfi'ler de vodvilde Fransızlardan aşağı kalmazlar hani.

22 Haziran Cumartesi gecesi nereyi gittim biliyor musun sevgilim? Folies Bergère'e. Tiyatrolarda on oyun gördükten sonra Folies Bergère'i de görmek gerekirdi doğrusu. Göz kamaştıran bir gösteri. Ne istersen var. Oyun gereği sahneye Fransız, İngiliz, Amerikan bayrağı çıkardılar; Amerikan bayrağı görünür görünmez ortalık yıkıldı alkıştan. Paris'i Amerikalılar doldurmuş. Cumartesi günü Bernard Jenny ikinci kez yemeğe davet etmişti. Gene Coşkun'la gittik. Jenny, bana Paris'te kalmamı önerdi. Ben de, isterdim ama on aylık evliyim ve çok mutluyum. İstanbul Şehir Tiyatro-

su'nda başroller oynuyorum, bütün bunları bırakıp Paris'te nasıl kalabilirim, dedim. O gün de uzun süre sohbet ettik. Ha, Duygu Sağıroğlu buradaydı. Paris'e geldiğimin ikinci günü karşılaştık, beraber yemek yedik. Sonra ben hastalanıp yattım. Hastalandığımı bildiği halde aramadı. Pazar günü de, 1953'te Bernard Jenny ile İstanbul'a gelen Michel Vitold'un sayfiyedeki evine davetliydik, güzel bir gün geçirdik. Vitold burada çok ünlü, hem aktör, hem yönetmen olarak aranan bir sanatçı. Vitold'un evinden döndükten sonra Türk sanatçıların toplandığı La Coupole'e uğradım, bir de baktım Duygu Bey. Paraları yemiş, meteliği kalmamış. Duygu, Küçük Sahne'de yönettiğim *Arsenik*'in dekorunu yapmıştı (1956). Sonra İstanbul Oda Tiyatrosu'nda da, *Mlle Julie* ile *Öteki* adlı oyunun yönetmenliğini yaparken dekorlarını Duygu'ya hazırlatmıştım; çok iyi bir dekoratör, sevdiğim bir arkadaştır. Bana dert yandı. Oturduk içtik, yemek yedik, hesabı ben verdim tabii. Dün tekrar buluştuk, American Express'e uğradık, son gelen 100 doları da aldım. Duygu ile doktora gittik aşı oldu, Amerika için, burslu olarak Amerika'ya gidiyor. Bırakmadım, beraber yemek yedik. "Ben gidip para arayayım," dedi. Benim durumum da malûm, elli frank verebildim. Bugün 13:00'de Amerika'ya uçtu... Yolu açık olsun!

Duygu'yu uğurladıktan sonra, *West Side Story*, adlı bir müzikal film gördüm, harika, şaheser.

Londra'ya İlhan Akın'lara mektup yazmıştım, bugün cevabı geldi; beni misafir edemiyorlar, annesiyle ağabeyinin oğlu oradaymış, senin anlayacağın evleri dolu.

Seninle ileride İngiltere'ye gitmek benim için daha ilginç olur, şimdilik kalsın. Paris'te yabancılık çekmedim ama, Londra'da yalnız sıkılırım. Mübin Orhon'u bir kez gördüm, durumu iyi değil. Burada bir sürü genç Türk ressam var, durumları hiç de iç açıcı değil. Ben Marsilya'dan vapurla dönmeyi düşünüyorum, Paris'ten İstanbul'a trenle gelmek yorucu olur. Dün gece de Daunou Tiyatrosu'nda oynanan 1956-57'de Küçük

Sahne'de yönetmenliğini yaptığım *Arsenik Kurbanları*'na gittim. Başrolde Fransızların ünlü aktörlerinden Robert Lamoureux vardı. Müthiş eğlenceli oynuyorlardı." Mis en-scène" de (mizansen) R. Lamoureux'ündü. Tiyatro kalabalık seyirci çok keyifliydi. Bakalım daha neler göreceğim. Benim için en önemli olay 1958'de İstanbul Oda Tiyatrosu'nda sahneye koyduğum, S. E. Siyavuşgil'in sahneye konmasını gereksiz bulduğu *Mlle Julie*'yi 5 yıl sonra Paris'te görmüş olmam.

Seni özledim, hasretle öperim.

Mücap

Paris'ten dönüşüm, trenle Marsilya'ya, Marsilya'dan bizim vapurlardan birinin turist klasıyla olabildi.

Altı gün süren deniz yolculuğum, vapura binerken tanıdığım, Paris konservatuarında öğrenci olan üç gencimizle çok eğlenceli geçti. Napoli'de durakladığımızda, o sevimli çocukları da yanıma alıp cebimde kalan son bozukluklarla (o günlerde henüz paramız her yerde geçiyordu. Marsilya'da iki yüz liramı bir sarrafa bozdurup 30 yeni frank almıştım) bir fayton tutmuş, Napoli içinde küçük bir tur atmış, cin'li, kampari'li negroni'ler içmiştik.

İstanbul Limanına girerken hiç unutamadığım bir sahneye tanık oldum. Vapurda ne kadar yabancı varsa güvertede toplanmışlar, İstanbul'un görkemli, şairane görüntüsünün karşısında çığlıklar atarak:

"Bu ne güzellik, bu ne tarih, bu ne harikulâde şehir" sözleriyle heyecanlarını, hayranlıklarını dile getiriyorlardı.

O gün İstanbullu olduğuma, İstanbul'da doğup İstanbul'da yaşadığıma bir kez daha yürekten sevinerek gurur duymuştum. D'Annunzio'nun Napoli'sini az da olsa görüp tanıdığım için İstanbul'um daha da büyümüştü gözümde.

Tiyatroda *Hamlet* provaları bekliyordu beni. Rumelihisar'da bu kez bir başka Hamlet çıkacaktı sahneye. Devlet Tiyatrosu'ndan Kerim Afşar. Bendeniz de bu kez Polonius

değil, insanı üşütüp hasta edecek derecede soğuk bir rol alan Laertes olacaktım. Tiyatroya, Paris dönüşü ilk gittiğim gün, Muhsin Bey hocamıza gezi izlenimlerimi anlatırken, Vieux Colombier'nin yönetmeni Bernard Jenny'ye bir şişe rakı armağan ettiğimi söyleyince, Muhsin Hoca, "Bari biraz da beyaz peynir götürseydin, rakıyla iyi olurdu," diyerek, rakı armağanının hafifliğiyle alay etmişti. Muhsin Hocamız rakıyı sevmezdi. Bir gün nedenini sordum kendisine, "Rakı kokar onun için sevmem," demişti. Greyfurtlu, portakallı votka'yı, bir de şampanyayı çok severdi. Ama bir gün, bir dinlence gününün gecesi, Harem'deki evlerinde yemekteydik. Hatırımı kırmamış bir küçük kadeh içmişti.

Ben Laertes rolü ile terleyip üşürken, bir yıl öncesinin Hamlet'i Ayla Algan'da Ofelya rolünde oyunun başmdan sonuna dek, nedir bu benim ' başıma gelenler, der gibi dolaşmış durmuştu. Bir gece önemli konuklarımız vardı. İstanbul'da *Topkapı* filmini çeviren dünyaca ünlü oyuncular.

Melina Mercouri, Maximilliane Schell, Peter Ustinov, Jule Dassin ve yanlarında bir iki kişi daha. Bizler Shakespeare'in ruhunu rahatsız etmemek için elimizden geldiğince, düzgün bir oyun tutturma çabası içinde, Orhan Burian'ın Türkçesiyle replik alışverişinde, tiratlarımızı atıp duruyoruz.

Bir ara konukların oturduğu yerden gülme sesleri geldi.

Tiyatroya saygıları kesin olan bu anlı şanlı oyuncuları güldüren neydi acaba merakıyla soruşturuyoruz; efendim, bazı tümcelerin içinde geçen *fakat* sözcüğüne gülüyorlarmış. Nedeni de, *fakat*'ın İngilizce'deki f..k sözcüğünü anımsatmasıymış!.. Aslını ararsanız, kafayı çekip gelmişler, yabancısı oldukları bir dilin sözcüklerinden anlam üretip, dalgalarını geçiyorlardı. Ya bir de konusunu bilmedikleri bir oyun olsaydı!?

1963-64 tiyatro mevsimine girerken *Fizikçiler* oyununu sürdürüyorduk. Geçtiğimiz mevsim sonunda Tepebaşı Dram Sahnesinde salt bir ay oynamıştık. Büyük ilgi gören oyunumuzu Fatih ve Üsküdar Tiyatrolarında da sahneleye-

rek beş ay tiyatroseverlere sunduk. Ben, *Fizikçiler*'den sonra, Çetin Altan'ın yazdığı, Zihni Küçümen'in sahneye koyduğu *Yedinci Köpek* adlı oyunun da başrolünü üstlenmiştim. Oyuna Fatih Tiyatrosu'nda başladık, Üsküdar Tiyatrosu'nda sürdürdük. Bu oyunda rahmetli Mehmet Karaca, rahmetli Sami Ayanoğlu, rahmetli Kâni Kıpçak, rahmetli Mehdi Yeşildeniz, rahmetli Şevkiye May'la beraber Deniz Uyguner, Oya Eren, Aytaç Yörükaslan, İsmet Ay ve Okan Bilgütay rol almışlardı... Oyun soyut olduğu kadar, sosyal kimi çarpıklıkları, kompleksleri sergileyen bir oyundu. Çok eleştirildi. Yalnız ne ki, kimi günler sahnede oluşan oyun dışı fazlalıklar nedeniyle, Çetin Altan, Milliyet gazetesinde ağır bir eleştiri yazısı yayımlayarak oyunculara, bendeniz de dahil, veriştirmişti... Oyuncuların yarısı göçtüğü için bu fazlalıklar kimler tarafından yapılıyordu sorusuna burada değinmeyeceğim.

1964 Shakespeare'in 400. doğum yıldönümüydü. Şehir Tiyatrosu'nda mevsim Shakespeare'in oyunlarıyla kapanıyordu.

Ben Fatih'te sahnelenen *Kuru Gürültü*'de başrolü üstlenmiştim...

O yaz, eşimle beraber Paris'e gitmeye karar verdik.

*

PARİS DEYİNCE

Sever seni kollarında gri
Kestane ağaçlarının gölgesinde
Sararmış yapraklar üzerinde.

Alır Rodin'in cennetinde gezdirir
Bulvarlarında geveze kahvelerinde
Çağrılı bakışlar çağrışır gözlerinde.

Bonaparte sokağı Sein'e iner
Victor Hugo ışıldar Notre-Dame'da
Paris bu sarar insanı yeniler.

Eskiler ezgilerde eskiyi arar
Yeniler yeniyle yeniyi yaşar
Her dilde müzik şiir resimle.

Yağmurlar aşk taşır bulutlardan
Yürekler çarpar ıslak dudaklarda
Güzelim köprülerde her yaşta.

Montmartre'da Lapin Agile'de bekler
Sevgililer renkli şarkılar içinde
Valadon'la Utrillo çizgilerinde.

Aç kollarını uç Sacré-Ceur'den
Nereye insen bir gülücük seni kucaklar
Bir siyah bir sarı bir beyaz öpücükle.

1963

İSTANBUL'DAN MÜNİH'E

Bu kez ne uçak, ne vapur, ne tren, Avrupa'ya yeni açılmaya başlayan otobüs yolculuğu nu deneyelim dedik.

Bosfor Turizm'in otobüsüyle 29 Mayıs günü, saat 15.00'de Taksim'den başladık geziye.

Geceyi Kapıkule'de her yönden iyi hazırlanmış Motel'de geçirdik. Otobüsümüz hemen hemen dolu. Herkes keyifli. Yalnız benim keyfim pek yerinde değil. Neden derseniz, bir gün önce üç diş çektirmiştim, evet üç diş; olacak iş değildi ama oldu bir kez. Ateşim var, başım ağrıyor, iyice sarsılmıştım. Bulgar gümrük binasının küçük bir kahvesi, bir de baramerikan'ı var. İşimiz biraz uzun sürecek gibi, bir kahve içelim, dedik. İki kadın, bir erkek garson, bir şeyler anlatmak istiyorlar. Otobüsümüzün host'u Galatasaray Lisesini bitirmiş açıkgöz, sevimli, çalışkan Ahmet Yalamanoğlu aracı oluyor, "maistro"ları henüz kalkmadığı için servis yapamazlarmış! Gümrük işleri bir saat aldı. Bulgar gümrüğünden ayrılırken maistro hâlâ uyuyordu.

Öğle yemeğini Sofya'da yiyip Yugoslavya'ya doğru düşüyoruz yola. Yugoların hududuna geldiğimizde gümrükten geçmeyi beklerken, kahvedeki garson kadın görülmedik bir cambazlıkla yol gösterenimiz Ahmet'in elinden eşantiyon Viski şişesini, "aman ne güzel" diyerek kapıyor. Yolumuzda Niş var. Niş'in en temiz oteline, her Yugo'nun giremediği Park Otele giriyoruz. Bandoyla cazbant arası bir müzik dinleyerek, yemeklerimizi yiyip odalarımıza çekiliyoruz.

Sabahleyin yedide hareket edip, 11.00'de Belgrad'a

varıyoruz. Belgrad'da kahveler içiliyor, bir an önce Avusturya'ya varmak, demirperdeleri aşıp tül perdelere kavuşmak için kaptan şoförümüz basıyor gaza. Zagreb'i geride bırakırken yumuşak, sıcak Avusturya rüzgârları esmeye başlıyor. Evlerin şekli, insanların yüzü, gök,bulut her şey değişiyor adım adım. Gerçek Avrupa'ya, güler yüze kavuşuyoruz.

"Günaydın," dedi bir ses. Avusturyalı gümrük memuru günaydın demeyi öğrenmişti. Yirmibeş insan koro halinde "Günaydın," diyor. Bir gülüşme, bir hafiflik, bir rahatlık. Huduttan ayrılırken, memurların ikisi birden "Güle güle," dedi. Biz koro halinde, "Allahasımarladık," diyoruz.

Graz'a gidiyoruz.Güneş daha parlak, gökyüzü daha maviydi. Graz'da geceyi, finikülerle çıkılan bir gazinoda nefis bir servis içinde, çok lezzetli yemekler yiyip, Viyana valsleri dinleyerek geçiriyoruz, darısı başınıza.

Nihayet, Hitler'in sağa sola saldırmaya başlamadan önce Daladier'leri, Chamberlain'leri yapay tebessümlerle uyutup ünlü andlaşmasını imza ettirdiği Münih'e varıyoruz.

Hitler, Münih Andlaşmasını bir politik gangster soğukkanlılığıyla yırtmıştı. Ama bunun cezasını sonradan Münih bütün gövdesiyle ödedi. Zorla gasp edilen özgürlükleri demokrasiye kazandıran bombalar koca Münih'i yerle bir etti.

Şimdi yalnız bir bina, savaşın anılarını mı, yoksa Hitlerizmin yanlışlarını mı desem, acı bir geçmişi anımsatırcasına kentin göbeğinde yanık, yıkık duruyor.

Münih'e gelip de açılışı dünya ölçüsünde sanat olayı olan yeni büyük operayı görmemek hata. Çünkü savaştan sonra Frankfurt'ta ilk iş olarak buğday silosunu tiyatro haline getiren Alman sanatseverliği, Münih'te de eski opera binasının aynını meydana çıkarıyordu. Savaş yenilgisi yepyeni bir Almanya doğuruyordu... Bundan böyle Almanlar çalışkanlıklarının meyvelerini iyiliğe, insanlığa, demokrasi dünyasına sunacaklardı.

Berlin'de utanç duvarının önünde gözleri yaşlı, "Ben bir Berlinliyim," diyen Kennedy'nin sıcak kalbine Alman kültürü ve kalbi yabancı kalamazdı...

Verdi'nin *Nabucco* operasını nefes almadan heyecanla izledik. Nefis sesler, nefis bir koro dinledik.

3 Haziran 1964 Pazartesi günü saat 13:00'te trenle Paris'e hareket ederken, Münih'te savaşın anısı olarak bırakılmış yıkık binayı, *Nabucco* operasının büyüleyici havasını, pembe duvarlarına karşın, mermer merdivenleri, içiçe geniş salonları, avizeleri, kocaman sahnesiyle mâbedi andıran opera binasını düşünüyordum.

PARİS'TE ÖZGÜRLÜK BAYRAMI

Paris treni, Münih garından çıkarken, kompartmanın penceresinden bizi uğurlamaya gelen dostlara el sallıyorduk.

Dönüşte gene buradan geçecektik. Münih, gotik ve rokoko biçeminde yapılmış eski yapılarla dolu. İtalya'yı, Fransa'yı taklit etmişler bu yapılarla. Bazı caddeleri, kaldırım kahveleri ve resimlerini sokaklarda sergileyen genç ressamlarıyla, az da olsa, Paris'i anımsattı bana.

1964'te Paris, Nazi işgalinden kurtuluşunun XX. yılını kutluyor. Haziran ayının başında başlayan kutlama törenleri, Eyfel kulesinin tepesinde yanan XX. YIL yazısından tutun da, köşe başlarında dövüşerek ölenlerin ışıklandırılmış adlarına, Fransa Savaşını gösteren sinemalara değin, tüm Paris'in her sokağında, bulvarında, otobüsünde, metrosunda, café'lerinde her yerde kutlama sevinci yaşanıyordu. Almanlar, Münih'te savaştan kalma yıkık binayı bugünün kuşaklarına, "Sakın o günleri unutmayın," der gibi öylece bırakırken, Fransızlar da, *Fransanın Direniş Filmini* göstererek, siyasal, askersel tüm yenilgilerini ortaya koyuyor, vatanlarının Alman ayağının altında ezilmesini Hitlerizmin saldırganlığına, Nazizmin düşmanlığına yüklüyorlardı.

Bütün bunların sonunda, Maginot Hattının gerisinde, Gamlen'lere, Daladier'lere güvenerek şarap içen Fransa, İngiliz ve Amerikan desteğiyle şaşkınlığından kurtulup, yavaş da olsa inançla ve yürekle dövüşmeye başlayacaktı; öyle oldu da. Geniş bulvarlarda, daracık sokaklarda, köy köy, kent kent, yedisinden yetmişine dek, var gücüyle dövüştü. Artık özgürlük ışıkları yanmış, Eyfel'deki Gamalı Haç bir daha ortaya çıkmamak üzere gömülüyordu...

*

PİGALLE VE THEATRE ATELİER

Paris'e gidenler Pigalle'i mutlaka tanımışlardır.

Bir yığın kabare, büyüklü küçüklü café'ler, sinemalar, çeşitli eğlence yerleri. Akşamları başlayan coşkulu devinim sabahlara dek sürüyor Pigalle'de. Adım başında Portekizlilerle, İspanyollara, Amerikalılara rastlıyorsunuz, hepsi de Paris'in tadını çıkarmak için birbiriyle yarış ediyorlar. Kabarelerin kapılarında çığırtkanlar, yolunuzu çevirip size çıplak kadın fotoğrafları satmak isteyen acayip işportacılar, kaldırımlarda salına salına paralı erkek avına çıkmış yosmalar Pigalle'in ilk bakışta göze çarpan görüntüleri. Bu arada Pigalle'in ikinci tiyatrosu Théatre en Rond, Ankaralıların da, İstanbulluların da çok iyi bildiği *Bir Komiser Geldi* oyununu oynuyor. Pigalle'in birinci ve eski tiyatrosu Théatre Atelier. 1920'lerden bu yana Fransız tiyatrosunu etkileyen dört büyük tiyatro adamından biri olan Charles Dullin'in uzun yıllar yönetiminde çalışan bu tiyatroyu onun ölümünden sonra, Dullin'in dekorcusu ve asistanı Andre Barsacq almış eline.

Atelier Tiyatrosunda, Turgeniev'in *Köyde Bir Ay* oyunu vardı.

Romantik, lirik bir piyes *Köyde Bir Ay*. Barsacq koymuş sahneye; oyun doğru bir yorumla oynanıyordu. Başrolde Natali Petrovna'da Delphine Seyrig çok başarılıydı.

Köyde Bir Ay'ın dramatik havasından kurtulmak için bir café'ye gidiyoruz. St. Germain des Prés'de, Les Deux Magot'ya. Yanımıza sokulup resmimizi yapmak isteyen bir Vietnamlı ressamın yaşam ve aşk serüvenlerini dinleyerek egzotik bir dünyada dolaşıyoruz. Resmimizi yaptırmadık ama genç adamın Peter Lorre'a benzeyen yüzüne baka baka uykumuz geldi, kalkıp konuk olduğumuz eve yollandık.

Paris'te ne yapılır? Müzeler, resim galerileri gezilir, tiyatroya, operaya, yeni filmleri görmek için sinemaya gidilir; yoruluncaya dek o güzelim bulvarlarda, kaldırımlarda yürünür, sonra da seçmece bir café'de bir iki tek bir şeyler içerek dinlenilir. Biz de öyle yaptık.

Le Louvre'u, Jeu de Paum'u, Modern Sanatlar Müzesini, gerçeküstücüleri gezdikten sonra Rodin'i atlayamazdık, Rodin Müzesi de bizim sokaktaydı, Rue de Varenne'de.

Siz de, Paris'e giderseniz Rodin Müzesini sakın atlamayın. St. Michel'de birkaç galeri dolaştık; Opera'da *Kugu Gölü* balesini, Comedie Française'de *Cyrano de Bergerac*'ı, sinemada yeni vizyona girmiş *Şerburg Şemsiyeleri'ni*, *Amerika Amerika*'yı gördük. *Amerika Amerika*'nın dışında hepsi görülmeye değerdi. Az daha unutuyordum, mim sanatçısı Marceau'nun, Renaissance Tiyatrosu'ndaki programının 400. gösterimini de görüp alkışladık.

Bir gecemizi de ünlü Lido müzikhol'üne ayırdık.

Paris'te bir ayımız bir gün gibi geçiverdi.

Dönüşümüz Paris'ten Münih'e trenle, Münih'ten de, bu kez bir Alman şirketinin otobüsüyle oldu; ve Bosfor Turizm'in uygar servisini aradık...

Bu Paris dönüşümde beni bu kez, bir başka Shakespeare oyunu *Coriolanus*'da, figüranlık bekliyordu.

Figüran olan yalnız ben değildim, oyunda belli başlı rolü olmayan herkes sözsüz senatör rolüyle sahnede arz-ı endâm ediyordu. Amaç Shakespeare'nin 400. doğum yıldönümünü çoşkuyla kutlamaktı, öyle de oldu; İstanbul Şehir Tiyatrosu tüm olanaklarıyla Shakespeare'e saygısını kanıtladı. Coriolanus rolüyle de genç bir oyuncu, Doğan Bavli tanıtılıyordu tiyatroseverlere.

Ağustos ve Eylül aylarında Dünya gazetesinde, *Bir Geziden Notlar* başlığı altında haftada bir olmak üzere sekiz yazım yayımlandı. Sonra, Londra'yı, Hollywood'a dek ABD'yi de içine alacak gezilerimi New York ve Boston'daki tek kişilik gösterimi ayrıntılı olarak ilk anı kitabımda anlatacaktım.

1964-65 repertuvarına rahmetli Selçuk Kaskan'ın *Dolap Beygiri* oyunu da alınmıştı. Tunç Yalman'ın yönetiminde sahneye konan bu oyunda başrol Selâmi Bey'i üstlendim. Oyun, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Kadıköyü'nde, Süreyya Sinemasının üstündeki küçük tiyatrosunda başladı. Büyük ilgi gördü. Orada iki ay kaldıktan sora Beyoğlu'ndaki Yeni Komedi Tiyatrosu'na geçildi. Sekizyüz izleyici alan bu salonda oyunumuzu alkışlarla üç ay sürdürdük. Benimle birlikte rolü olan, Şaziye Moral, İsmet Ay, Alev Gürzap, Ayşegül Devrim, Doğan Bavli ayrı ayrı başarılı komposizyonlar sergilemişlerdi.

1965 Rumelihisarı yaz oyunlarında gene Shakespeare'den iki oyun sunuluyordu tiyatroseverlere: *Hamlet* ve *Macbeth*. Ben *Hamlet*'te gene Polonius olmuştum. Bu benim, 1954 ile 1965 arasında dört ayrı *Hamlet*'te oynadığım dördüncü Polonius rolü oluyordu, Kerim Afşar da,konuk sanatçı olarak ikinci kez Hamlet oynuyordu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda.

Macbeth, Beklan Algan'ın yorumuyla sahnelendi. *Macbeth* Agâh Hün, *Lady Macbeth*, Şirin Devrim'di.

1965-66 tiyatro mevsimine girilirken repertuvarda bulunan Moliere'in *Cimri* oyununda Harpagon rolünü oynamak için hocamıza ricada bulundum, oysa Muhsin Bey hocamız benim *Oppenheimer Olayı*'nda Oppenheimer'ı oynamamı istiyordu, biraz kızdı bana: "Galip Bey oynamayacaksa, oynarsın," dedi. İ. Galip Arcan, *Cimri*'yi son kez 1944'te oynamıştı. Bana, "Ben artık yaşlandım, sen oyna, gelir seni alkışlarım," diyerek Harpagon rolünü bana bıraktı.

Tepebaşı Dram Sahnesinde başladığımız *Cimri*'yi, Fatih ve Üsküdar Tiyatrolarında da sürdürerek bir mevsim alkışlandık.

1966 Şubat ayında patlak veren Adalet Partili, İstanbul Belediye Meclisi Üyeleri ile Muhsin Ertuğrul arasındaki olay büyüyecek, Belediye Başkanı CHP'li Haşim İşcan'a karşın AP'lilerin oyuyla Genel Sanat Yönetmenliği makamı kaldırılacak, M. Ertuğrul ortada bırakılacaktı.

*

MUHSİN ERTUĞRUL'U TANIMAK

Bu son günlerde posta pullarında fotoğrafı çıkan, çağdaş Türk tiyatrosunun kurucusu, kuramcısı, yönetmeni geçen yıl 100. doğum yılını kutladığımız Muhsin Ertuğrul'u tanımayan Türk aydını var mıdır? Ayrıca Türk sinemasının da ilk yönetmenlerinden oluşu ona evrensel bir ün, çağdaş Türk kültürünün yapısma emeği geçmiş bir kültür adamı olarak haklı bir hayranlık kazandırmıştır. İşte, PTT idaresi bir Şükran borcu ödercesine onun fotoğrafmı pullara koyuyor.

Muhsin Ertuğrul, 1909 da başlayan tiyatro yaşamını geniş tiyatro kültürü ile yönlendirmiş, dünya tiyatrosunu yakmdan tanımış, altı dilde bir tiyatro kitaplığına sahip olmuş, bir yandan aktörlükle bir yandan yazarlıkla, çevirmenlikle, rejisörlükle, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nda, Devlet Tiyatrosu'nda Genel Sanat Yönetmenliği ile tiyatromuzun kurumlaşmasına ve yaygınlaşmasına öncülük etmiştir. Dünya tiyatro klasiklerini, en çağdaş yabancı oyunları tiyatroseverlerimize tanıtmakla kalmamış, kendi oyunlarımızı yazacak yazarlarımızın yetişmesine, tiyatroseverlerin artmasına katkıda bulunmuştur.

Muhsin Ertuğrul bu çalışmaları içinde tiyatronun özgürlüğüne, disiplinine, sanatsal çizgisine karışmaya kalkan, kimi bilgisiz geri kafalı politikacılarla savaşmış, onları tiyatro konusunda bilgilendirmek, yansız kalmalarını sağlamak istemiştir. Bu tutumuyla da zaman zaman, Milli Eğitim Bakanlarıyla, Belediye Başkanlarıyla, anlaşmazlığa düşmüş, çatışmış, bir kenara çekilmek zorunda bırakılmıştır.

Bu çatışmaların sonuncusu, 1966'da İstanbul Belediyesi

ile oldu. Tiyatronun çalışmalarına her yönden karışmaya kalkan bu insanları uyarmak, doğru yola getirmek için Muhsin Ertuğrul sık sık Türk Tiyatrosu dergisinde yazılar yazıyor, onları anlamadıkları tiyatro işlerinden uzak tutmak istiyordu. Bu yazılarından birini buraya aldım:

Türk Tiyatrosu Dergisi. Ekim 1965 Yıl 36 Sayı. 364

"PERDE AÇILIYOR...

Muhsin ERTUĞRUL

Geçen yıl Şehir Tiyatrosu, İstanbul'un çeşitli semtlerinde 1277 temsil verdi. Bu 1277 temsilin 900 temsilini yerli yazarlarımızın 15 piyesi, geri kalan 377 temsilini tercümesi oynanan 10 eser teşkil ediyor.

Yerli yazarlarımıza teşekkürler ederken öz çocuklarının eserlerine bu büyük ilgiyi gösteren sayın İstanbullulara da minnetle bağlılığımızı ulaştırırız. Bir mevsimde yanlız bir tiyatroda 15 Türk piyesi, bu şimdiye kadar hiç görmediğimiz bir sayı.

Bir yönümüz böylesine gelişirken, tiyatronun bağlı olduğu İstanbul Belediyesinin Şehir Meclisinde tatsız tuzsuz, ipe sapa gelmeyen, onların bilgi ve ihtisas sınırlarını aşan ahenksiz sesler yükseldi. Bir bakıma iyi oldu. Çünkü bu sesleri çıkaranların tiyatro konusunda hiçbir şey, ama hiçbir şey bilmedikleri, hatta kendi görevlerini de iyi kavrayamadıkları ortaya çıktı. Bunları kendilerine açıklamayı, tarih önünde, kendime borç bildim. Bana bu fırsatı verdikleri, kendilerinden sonra geleceklere de ders olacağı için teşekkür ederim.

—2—

Baylar, bayanlar, niçin bilmediğiniz şeylere burnunuzu sokarak kendinizi küçük düşürüyorsunuz? Az çok okur yazar kişiler bilirler ki, tiyatro çok eski bir kurumdur. Tarihi,

medeniyet tarihiyle at başı beraber yürür. Önümüzdeki yıl "Delphi" de, kuruluşunun 2500'üncü yaşı kutlanacak. Sizlerin, bu kadar eski bir geçmişi olan tiyatronun bugüne kadar geçirdiği çeşitli değişiklikleri bilmenize imkân var mı?

Kurulduğu günden bu yana tiyatrolar hürriyetlerini, özgürlüklerini muhafaza etmişlerdir. Her tiyatro, örgüt bakımından bazı yerde devlete, bazı yerde belediyeye bağlıdır ama, işine ve idaresine sanatçılardan gayrısı burnunu sokmamıştır. Çünkü tiyatro, *Aristophanes* zamanından beri topluma önderlik eder, devleti, hükümeti idare edenleri denetler. Her konuda yol gösterir. Görevi, *gerçeği, güzeli, iyiyi* tanıtmaktır. Bunu nasıl yapar, bilir misiniz? Şöyle: Gerçeği; yalancıların, mürailerin, yobazların, dalaverecilerin, gözü doymaz midecilerin ahlâksızlığını, kapkaçlığını, kalpazanlıklarını ortaya koyarak gösterir.

Güzeli; şallak kocalarla şıllık karıların çirkinliklerini çişindirerek, maskelerini al aşağı ederek gösterir.

İyiyi; kötülüklerini arayıp bulup deşerek, teker teker halkın gözü önüne sererek gösterir.

İşte bunları görmek istemeyenler, daha doğrusu kendilerini bunlar arasında tanıyanlar aynaya kızarlar, sahneyi basarlar, bu eski bir âdettir.

Aristophanes eserlerinde, o günkü cemiyetin en çok üstünde durduğu konularla uğraşır, onlarla eğlenir, en önemli, en gözde insanları denetler, hicveder, yerer, hatta Tanrılarla bile eğlenirdi. Eski Yunan'da tiyatronun görevi, toplumun yararına güdülecek amacı çizmekti. Onun için *Eflatun*, Atina cumhuriyetinin demokrasiyle değil, *Theatrocraitie* ile idare edildiğini söylemiştir.

Resmî iktidar çevresinin dışında gerçek iktidar yalnız tiyatrodaydı. Bugün dünyada basının yaptığı görevi tiyatro yapıyordu. Gören göz, işiten kulak, söyleyen ağız, hüküm veren hâkim, sorguya çeken savcı tiyatroydu.

Hiçbir devirde tiyatro, bu hükümet dışı eleştirme, denetleme yönünü kaybetmemiştir. Fransa'da *Molière*, sahte din-

darları mürailikle suçlar, Almanya'da genç Schiller, *"Haydutlar"* piyesiyle *"Manheim"* tiyatrosunun sahnesinden iktidardaki haydutlara seslenirdi. Alman İmparatoru; *Gerhart Hauptmann*'ın *"Dokumacılar"* piyesini oynadığı için Reinhardt'ın tiyatrosundaki locasını bırakmış, ama tiyatronun hürriyetine karışmamıştı. Hitler'in yüzüne; en parlak devrinde *Marquis Posa*'nın ağzından, *"Efendimiz, düşünce hürriyeti veriniz!"* diye bağıran Berlin'de *Deutsches Theater* sahnesi olmuştu. En koyu istibdat altında bile tiyatro, her yerde, her zaman hürriyetini korumuştur.

Haydi bu zevat bunları okumadılar, duymadılar diyelim. Yakın yılların Türk tiyatro tarihini de mi işitmediler? Memleketimizde tiyatronun çocukluk çağı sayılan senelerinde sarayın istibdadı, zaptiyesi, sansürü, zindanı, sürgünü altında bile tiyatronun Osmanlı İmparatoruna baş kaldırdığını, kafa tuttuğunu da mı okumadılar?

Vatan şairi *Namık Kemal*, başyazarlık ettiği *"İbret"* gazetesindeki ilerici yazıları için değil, Gedikpaşa Tiyatrosunda oynattığı piyesi için sürülmüştü.

1873 Nisanında Magosa'ya sürmek için Namık Kemal'i Gedikpaşa Tiyatrosunda yakaladılar, oradan alıp götürdüler. Tiyatro her zaman olduğu gibi o günlerde bile öncülerin tek sığınağı olmuştur. Her zaman, her yerde olduğu gibi gericileri ürküten, kötüleri korkutan niteliğini bugün de kaybetmemiştir.

O zamanlar padişahın emriyle saray başkâtibi Ali Rıza Paşa tarafından Sadrazamlığa gönderilen şu mektuba bir bakınız:

".....

"Tiyatroda icra olunan oyunları tertip edenler tarafından asla ehemmiyet verilmeyip "hürriyet" kelimesinin dahi haddinden fazla kullanılarak birtakım münasebetsiz oyunlar oynandığından bundan böyle bunun gibi edebe uygun olmayan ve ahlâk bozucu olan oyunların yasak edilmesine dikkat ve itina olunması..."

Bu vesika ile, Şehir Meclisinden tiyatroya dil uzatan ağız

arasındaki benzerliğe bakınız bir kere!

Önce bilinmesi gereken şey şudur: Tiyatro, her gün değişen hükümetlerin, midecilerle dolan partilerin üstünde bir kurumdur. Toplum ona ancak *"hürriyet"*i, özgür çalışması için ödenek verir.

İstediğimiz zaman biz; İbsen'in "Halkın Düşmanı"nı oynar, çoğunluğu aldatan cahil belediye reislerinden örnekler gösteririz. İstediğimiz zaman biz, rüşvet alan memurları, bilgisiz maarif nazırlarını sahneye çıkarırız. Bunlar için ne Şehir Tiyatrosuna, ne Devlet Tiyatrosuna dil uzatmaya kimsenin hakkı ve yetkisi yoktur.

Şehir Meclisi üyelerinden birkaçı, eğer tiyatroyu özel çiftlikleri, sanatçılarını da parayla tutulmuş kâhyaları sanıyorlarsa, uyansınlar. Bu tiyatro, sanatçılarındır. Belediyeyle ilgisi, şehirliden vergiyi belediye topladığı ve tiyatro toplumun hizmetinde olduğu, bu vergiden payına düşeni belediye kanalıyla aldığı içindir. Tiyatro; hükümetlerin veya belediyelerin lûtfuyla yaşayan bir arpalık değildir. Aldığı ödenek; topluma verdiği yüksek ruh ziyafetinin, seyirciye yaptığı eğitim ve kültür görevinin karşılığıdır.

—3—

Almanya bugün 233 tiyatrosuna 300 milyon mark veriyorsa, bu yardım tiyatroların "hürriyet" içinde çalışmaları ve özgürlüklerini koruyabilmeleri içindir. Nitekim son yıllarda hükümet ve yobazlar çevresinde büyük gürültüler doğuran Papalık aleyhindeki *Hochhuth'un Stellvertreter* piyesine karşı gericiler tarafından yapılan ayaklanmalara rağmen oyunu kesmeyen, sahneden kaldırmayan, işte bu özgürlük ve hürriyet ruhudur.

—4—

Tiyatro; topluma doğru rotayı çizen bir pusula, memleketin kültür derecesini ölçen bir termometredir.

—5—

Bu konuda söylenecek, yazılacak çok şeyler var daha!"

Muhsin Ertuğrul'un Sinema ve Tiyatro dünyasını öğrenmek için *Benden Sonra Tufan Olmasın* adlı anı kitabını salık veririm.

Cumhuriyet, 17.3.1966

ŞEHİR TİYATROSUNDAN İSTİFALAR

Şehir Tiyatroları başrejisörü Muhsin Ertuğrul'un, görevinden uzaklaştırılması olayı dün birden alevlenmiş ve Şehir Tiyatroları sanatçılarından, Mücap Ofluoğlu, Şirin Devrim, Ayla Algan ve Beklan Algan tiyatrodan istifa etmişlerdir.

Mücap Ofluoğlu istifasını posta ile göndermiş diğerleri istifalarını tiyatroya kendileri götürmüşlerdir. Aylâ Algan oynanmakta olan ve rolü bulunan "Çil Horoz" piyesinin devamını engellememek amacı ile yerine bir oyuncu yetişrilinceye kadar gerekirse görevine devam edebileceğini istifasında, belirtmiştir.

İstifalarında, teker teker istifa sebeplerini Şehir Tiyatrolarındaki Başrejisörlük görevinin kaldırılmasını ve şimdiye kadar bu görevde bulunan Muhsin Ertuğrul'un bir oldu bitti içinde tiyatrodan uzaklaştırılmasının sanat görüş ve anlayışı ile bağdaşmayacağına bağlayan dört sanatçının basına verdikleri ortak bildiri şöyledir:

"İstanbul Şehir Tiyatroları baş rejisörü, modern Türk Tiyatrosunun kurucusu, tiyatromuzu Atatürk ilkelerine göre geliştiren, Muhsin Ertuğrul'un, sanat sevgisi ve anlayışından yoksun bir davranışla, görevinden uzaklaştırılması, baş rejisörlük kadrosunun kaldırılarak, tiyatronun sanat yönünden idaresine darbe indirilmesi ve sonuç olarak tiyatronun gelişmesine sanat dışı kimselerin engel

olma karar ve hareketlerini protesto etmek amacı ile Şehir Tiyatrolarındaki görevlerimizden istifa ettik."

Şehir Tiyatrolarında başlayan istifa hareketine diğer bazı sanatçıların da katılması beklenmektedir. İstifa eden sanatkârlar istifalarını kendi görüşlerine dayanarak verdiklerini, tiyatrodaki diğer sanatçıları bu yolda aslâ teşvik etmediklerini söylemişlerdir. "

İstifamızın nedenlerini basına açıkladığımız gün, okurların ilgisini çeken bazı önemli olayları, OLAYLAR ve İNSANLAR köşesinde ele alan sevgili Hasan Pulur, İstanbul Bedeliyesi Şehir Tiyatrosu içinde yaşanan akıl almaz bir olayı, kendine özgü biçemiyle bakınız nasıl sergiliyordu.

Milliyet, 17.3.1966
OLAYLAR VE İNSANLAR

Hasan PULUR

Çiftlik sahibi bencil kişidir. Hak tanımaz, hak vermez. Çiftlikteki hayvanların ondan çektiklerini bir Allah, bir de kendileri bilir. Yıllardan beri çiftliğe hizmet etmiş, emeği geçmiş yaşlı eşeğin çiftlik sahibi tarafından ormana salınıp ölüme terkedilmesi bardağı taşıran son damla olur. Hayvanlar bu haksızlığa, bu vicdansızlığa, bu emek bilmezliğe isyan ederler. Hep bir ağızdan «Haksızlığa paydos» şarkısını söylemeğe başlarlar:

"Haksızlıklara tüm paydos
Biz şarkıcı olacağız artık
Herbirimiz de sanatçı
Yerle göğü alkışla çınlatacağız."

İsyanın elebaşı Köpektir. Kedi, Horoz ve emektar Eşek Bremen şehrine gidip çalgıcı olmağa karar vermişlerdir. Çiftlikten ayrılacakları gün bir gösteri yürüyüşü düzenlerler. Ellerinde pankartlar vardır. Pankartlarda şöyle yazılıdır:

KÖPEK : "Haksızlığın bekçiliğini edemem"

EŞEK : "15 yıllık emek, kapı dışarı edilmek."

KEDİ : "Farelerin saltanatı, avcı kediyi yendi."

HOROZ : "Ben olmasam şafak söker mi?"

...Ve hayvanlar başlarında grev gözcüsü gömleği giymiş Köpek olduğu halde Bremen şehrine doğru yürüyüşe geçerler. Ama sonunda çiftliğe dönecekler ve çiftlik sahibi onların haklarını tanıyacak, yine hep birlikte yaşamağa, çalışmağa başlayacaklardır.

Bu, "Bremen Mızıkacıları" isimli çocuk oyununun kısa bir özetidir.

Günther Kaltofen tarafından yazılan bu çocuk oyunu Uge Dilber tarafından "Şehir Çalgıcıları" adıyla Şehir Tiyatrosunda sahneye konur. Afişler bastırılır ve geçtiğimiz Pazar günü için biletler satılır. İlk oynanıştan iki gün önce oyunu baş rejisörün görmesi gerekir. Ama baş rejisör nerede? Belediye meclisinin tiyatro seyircisi bile olamamış üyeleri tarafından kadrosu lâğvedilen Muhsin Ertuğrul nerede? Rejisör Uge Dilber sorumluluğu üzerine alır ve teknik yönden oyunu görmesi için sahne âmiri Kemal Tözem'i davet eder. Kemal Tözem hayvanların isyânını ve yürüyüşü görür görmez Uge Dilber'e döner:

—Burasını beğenmedim. Bana kalırsa sen bu sözleri, bu yürüyüşü yumuşat! Belediye ile tiyatronun durumunu biliyorsun!

Uge Dilber sahne âmirinin şaka yaptığını sanır. Oysa Kemal Tözem çok ciddidir. Rejisör hâlâ şüphededir:

—Şaka yapmıyorsunuz değil mi Kemal bey!

Ne şakası! Sahne âmiri *"Bak sana söylüyorum!"* der, *"Vallahi bu oyunu kaldırırlar!"*

Uge Dilber de artık ciddîdir:

—Ben aylardan beri emek verdiğim bu oyunu bütün sorumluluğu üzerime alarak oynatacağım! Kaldırırlarsa kaldırsınlar!

Fakat Pazar günü bir gün önce sapasağlam olan baş oyuncu çocuk nedense hastalanır ve *"Şehir Çalgıcıları"*nı görmek için gelen çocuklar *"Milyonluk yeğen"* oyununu seyrederler. İki gün sonra da Tiyatro idare heyeti *"Bremen Mızıkacıları"* için kararını verir:

"Milyonluk Yeğen oyunu çok beğenilmektedir. Onun için bu yıl Şehir Çalgıcılarından vazgeçilmiştir. Gelecek yıl oynanması düşünülmektedir."

Hey gidi Türkiye... Çocuk oyunlarının altında bile buzağı arıyan köhne Osmanlı zihniyeti! 14 yaşında çocuğun komünist diye tevkif edildiği bir ülkede elbette *"Bremen Mızıkacıları"*nı oynatmazlar. Nemize lazım değil mi?

Ya "Bremen Mızıkacıları" nı seyreden ilkokul çocukları komünist olursa!

Tüh tüh tüh! Kırkbir buçuk kere maşallah...! Allah nazardan saklasın sizin bu kafanızı! Elemtere fiş, kem gözlere şiş!

Cumhuriyet, Mart 1966

"MUHSİN ERTUĞRUL OLAYINI ÖZEL TİYATROLAR DA PROTESTO ETTİ

Belediye Meclisindeki AP'li üyelerin onayı ile Şehir Tiyatroları'nda "Baş rejisörlük" görevinin kaldırılarak, Muhsin Ertuğrul'un tiyatrodan uzaklaştırılması üzerine, sanatçı, aydın ve tiyatrosever çevrelerdeki derin üzüntü ve şiddetli tepkiler, dün gece Türkiye'de ilk defa sahnelerden yapılan bir protesto gösterisine yol açmıştır.

Şehrimizdeki özel tiyatrolar dün geceden itibaren bir hafta süre ile, perdelerini açmadan önce her tiyatro yöneticisinin seyirciye okuduğu şu ortak bildiri ile, Muhsin

Ertuğrul gibi Türk tiyatrosunun kurucusu sayılan bir sanat otoritesine karşı yapılan hareketi protesto etmektedirler. Bildiride:

"Bu gece, Türkiye'nin her yerinde elliye yakın tiyatro perdesini açabiliyor. Bu gece Türkiye'nin her yerinde yirmi bin seyirci tiyatro seyredebiliyor. Bunu herkesten çok, bir kişiye borçluyuz: Muhsin Ertuğrul.

Muhsin Ertuğrul'un kurucusu olduğu İstanbul Şehir Tiyatrolarından uzaklaştırılmasını, topluluğumuz adına yüksek huzurunuzda protesto ederiz" denmektedir.

Böylece bir taraftan "sahne sanatçıları", oyun yazarları ve bir çok sanat ve gençlik dernekleri protestolarından ve Şehir Tiyatrolarındaki bazı sanatçıların istifalarından sonra, şimdi de özel tiyatroların bu ilk defa rastlanan tepkisi göze çarpmaktadır."

Cumhuriyet, Mart 1966

"TİYATRO YAZARLARININ BOYKOTU

Tiyatro yazarları, Şehir Tiyatroları'na verdikleri eserleri geri çekiyorlar.

Tiyatro yazarları adına Recep Bilginer'in yaptığı açıklamada: Şehir Tiyatrolarında halen oynanmakta olan *"Çil Horoz"* yazarı Oktay Rıfat'ın, *"Çatı'daki Çatlak"* oyunu yazarı Adalet Ağaoğlu'nun, *"Oppenheimer Olayı"* çeviricisi Sevim Özakman'ın, *"Sekiz Kadın"* çeviricisi Coşkun Tunçtan'ın, *"Modern Aile"* nin çeviricisi Yıldız Serden'in, *"Chaillot'daki Deli"* piyesinin çeviricisi Salâh Birsel'in ve öte yandan önümüzdeki günlerde başlayacağı ilân edilen *"Gizli mi Gizli"* oyununun çeviricisi Muazzez Arsebük'ün, *"Mariana Pineda"* nın çeviricisi İnci Özgüden'in, ayrıca provaları yapılmakta olan *"Oyuncaklar"* m çeviricisi Semra Asılyazıcı'nın ve *"Yaşamak Ne Güzel Şeydir"* piyesinin çeviricisi Sina Kabaağaç'ın bu oyunları geri çekmek üzere

gereken işlemlere başvurmuş oldukları bildirilmektedir.

Bütün yazar ve çeviriciler, bu davranışlarının hiçbir zaman "Şehir Tiyatrosu gibi elli yıllık bir kuruluşu engellemek, onu zayıf düşürmek için olmadığını, aksine Muhsin Ertuğrul'un uzaklaştırılması şeklinde tecelli eden geri zihniyeti ve tiyatro sanatını güçsüz kılmak, soysuzlaştırmak istiyen bir tutumu hiçbir zaman kabul etmedikleri için bu yola başvurmağı bir sanatçı haysiyeti saydıklarını; aynı zamanda verdikleri piyeslerin, bu şartlar içinde kalitesinden kaybedecekleri sebebiyle mânevi ve maddi zarara uğrayacaklarını da düşünerek durumu protesto ettiklerini" belirtmişlerdir.

Yazar ve çeviriciler, şayet Şehir Tiyatrosu bu tutumda ısrar ederek bu oyunları oynamağa devam ederse, mahkeme yoluna başvuracaklarını da sözlerine eklemişlerdir."

HALDUN TANER'İN YAZISI

Sevgili Haldun Taner'i özlemle anıyor, çağdaş bir edebiyatçı ve düşünür olarak kaleme aldığı *Muhsin Ertuğrul'un Suçu* başlıklı yazısını o günleri yaşamamış olan aydın gençlerin okuması, gerçekleri öğrenmesi için kitabıma alıyorum.

Haldun Taner, seni hep sevgi ve saygı ile anacağız.

Milliyet, Nisan 1966

"MUHSİN ERTUĞRUL'UN SUÇU

Haldun TANER

Muhsin Ertuğrul olayının tepkileri sürüp gidiyor.

Türk tiyatro yazarları, bu kadirbilmezlik karşısında Şehir Tiyatrolarına oyun vermemeğe, çeviriciler çeviri yapmamaya, oynamakta olan eserlerini geri çekmeğe, eleştiriciler bu tiyatroda oynanacak oyunları eleştirmeğe karar verdiler.

Dört sanatçı hocalarının ardından tiyatrodan ayrıldıklarını bildirdiler. Edebiyat Fakültesi dekan ve profesörleri bir bildiri yayınlıyarak partizanca tasarrufların kültür alanına da bulaşmaya başlaması karşısında kaygularını belirttiler. Muhsin Ertuğrul'un şahsında bilgiye, ihtisasa, sanat özgürlüğüne yapılan baskıyı protesto etmek için uyanık gençlik teşekkülleri ve sahne sanatçıları sessiz ' yürüyüşler düzenlediler. Bütün özel tiyatrolar, her gece, perdelerini açmadan önce, Belediye Meclisinin bu karakuşî kararını seyircileri önünde protesto ediyor ve her gece, on binlerce vicdan sahibi ve değerbilir seyirci dakikalar süren coşkun alkışlarla büyük tiyatro adamına minnet ve saygısını gösteriyor.

Belediyenin Tutumu

Buna karşılık tiyatro tarihimizin büyük nankörlük skandalını yaratanlar ne yapıyorlar? Devirdikleri çamın farkında olmayan Belediye Meclisinin mahut üyeleri, bir devekuşu umursamazlığı içinde şimdilik gözlerini ve kulaklarını bu haklı tepkilere tıkamış, fırtınanın yatışmasını bekliyorlar. Sevgili yeraltı yaya geçitlerini baltalamamaları için, onların hep suyuna suyuna giden Belediye Başkanı ise, bir vakitler, bize, mürekkep yalamış, hattâ estetik katliamına vetosunu kullanmak suretiyle, katılmış görünüyor. Şehir Tiyatrolarının yeni idarecilerine gelince, onlar, daha şimdiden bocalamaya başladılar. Bir kere, bütün çabalarına rağmen hâlâ bir edebî heyet kuramamışlardır. İçinden çıkamadıkları bir ikinci mesele de yazar ve çeviricilerin eserlerini geri çekmek isteyişleridir. İdareciler, başından korkan belediye memuru bir şairin eseri hariç, bütün öbür perdelerini açamayacak hale düşeceklerini görerek şimdi bazı akıl hocalarının kendilerine öğrettiği bir taşra avukatı taktiğine sığınmışlardır: Eserleri, yazar ve çeviricilerin protestosuna rağmen oynamak.

Baş rejisörsüz kaldığını daha dördüncü haftasında acemi ellerde şerefli bir müessesenin nasıl âdi bir kiracı mızıkcılığına düşürüldüğünün bunlar sadece ilk örnekleri. Yeni idareciler, Belediye Meclisindeki efendilerinin kılavuzluğunda gittikçe, her geçen günle, kendi kuyularını nasıl kazdıklarını öğrenecek, Muhsin Ertuğrul'un giderayak hazırlayıp bıraktığı mükemmel repertuvar çarkı yavaşlayıp durunca tiyatro idare etmenin balıkhane yahut mezbaha yönetmekten çok farklı bir ihtisas, kültür ve tecrübe işi olduğunu çok geçmeden anlayacaklardır.

Biz bütün bu olayları ibret, ama daha da çok içsızısı ile izliyoruz. Çünkü ihtirasları okşanarak, beceriksiz birer Brütüs haline getirilmek istenen bu insanlar bir zamanlar ellerini sıktığımız, sanatlarını alkışladığımız dostlardı. Çünkü şimdi iktidarın maşası haline getirilmek istenen müessese, çocukluğumuzun en tatlı sanat heyecanını salaş paradisinden tattığımız, hayatımızın bir parçası olmuş, Türkiye'nin en emekli ve şerefli tiyatrosu idi.

Baştakilerin Tutumu

Olup bitenler karşısında iktidar partisinin üst kademeleri acaba ne düşünüyorlar? Eski Cumhurbaşkanının rahatsızlığı, Yeni Cumhurbaşkanının seçimi, Meclis'ten geçirilmek istenen kanun tasarıları, muhalefetin karşı koyması, Meclisteki muştalı, iskemleli, kanlı boğuşmalar, yeni Senato seçimi hazırlıkları, Atatürk Anıtına indirilen baltanın tepkileri belli bir şey ki, iktidarın Muhsin Ertuğrul olayından çok daha fazla ve öncelikle ilgilendiren ölüm kalım meseleleri. Ama vakit bulup bu konuya da eğilseler ne olacak? Yanlışı görüp tarziye vermeye mi kalkacaklar? Belediye meclisinin gafını düzeltip alt parti kademelerini gocundurmayı mı göze alacaklar? Hiç sanmıyorum. Neden sanmadığımı da yazımın sonunda açıklayacağım.

Söylentiler

Muhsin Ertuğrul olayı konusunda söylentiler çeşitli:

Muhsin Ertuğrul, Hisar temsillerinde direndiği için yaz aylarında çalışmak istemeyen sanatçıları kızdırmış. Muhsin Ertuğrul makamına gitmek tenezzülünü göstermediği için Belediye Başkan Yardımcısını kendine düşman etmiş. Muhsin Ertuğrul yedilere yüz verdiği için, yüz on yedilerin hakkını yemiş. Muhsin Ertuğrul program dergisine yazdığı bir başyazıdan ötürü Belediye Meclisi üyelerini küstürmüş. Muhsin Ertuğrul cezâlı bir oyuncuyu Zeytinburnu tiyatrosunda oynatmakta direndiği için o cezâyı veren haysiyet divânını gücendirmiş. Çoğu üstünde durulamayacak kadar çocukça ve duygusal, bâzısı ise az çok tartışma götürebilen bu söylentiler bence Muhsin Eruğrul olayının nedeni değil, sadece o nedenin, devede kulak, bazı ayrıntılarını ve düzeydeki bahaneleri yansıtıyor.

Aforozun Sebebi

Bence Muhsin Ertuğrul'un aforoz edilmesinin asıl nedeni şudur:

Muhsin Ertuğrul bu memleketi bir olup bittiye getirmiştir.

Evet bu adam tek başına, tam elli yıl, herkes, sen ben kavgası ile dolaşırken, Meşrutiyet yerini Cumhuriyete, Atatürk Devri İnönü devrine, Demokrat Parti devri 29 Mayıs'a, Koalisyon yeni AP iktidarına bırakırken, sabaha kadar dikilenin akşama kadar söküldüğü, ite dürte varılmış aşamaların sil yeni baştan edildiği zikzaklı bir ortamda tiyatro diye bir şey bellemiş, köprüyü geçmek için hiç şaşmadan bir karınca gibi çalışmış, didinmiş ve günün birinde bir sihirbazı el çabukluğu ile Türkiye'yi Balkanların da, Yakındoğunun da en çok tiyatrosu, tiyatrocusu ve tiyatro seyircisi olan bir ülke haline getirivermiştir.

Böyle olumlu bir olup bitti her devlet adamının minnet duyacağı bir süpriz olmak gerekirken, ne yazık ki, şu son yıllar içinde, kazın ayağı bambaşka türlü tecelli etmiştir.

Geri kalmış ve uyutulmuş Türk halkını uyarmayı ödev edinen bir yazar ve rejisörler soyu yetişip de hocanın sağladığı bu hazır zemin üzerinde, kalabalıkları uyarmaya başlayınca işler birden değişmiş, politikacıların gözü birden faltaşı gibi açılmıştır. Çoğu tiyatrodan adım atmamış, atanlar ise tiyatroyu pastırmalı yumurta, ya da yoğurtlu kebaptan sonra hazmı kolaylaştıran bir eğlencelik sayagelmiş bu kimseler görmüşlerdir ki, tiyatro denen netameli nesne, kolayca kazandıkları kalabalıkları onların demagog seçim nutuklarından çok daha etkili ve köklü bir şekilde bir başka yöne, gerçeklere doğru uyarma yolundadır. İşte bu ayılıştan sonradır ki, zorbalıklar, tiyatro basmalar, oyun yasaklamalar, yazar kovuşturmalar birbirini takip etmeye başlamıştır.

Ümmiler de Görür

1953 yılında yine Muhsin Ertuğrul'suz bırakılan Şehir Tiyatroları yine o zamanın iktidarınını bir uydusu haline getirilmek istendiğinde *"Günün Adamı"* adlı bir oyunumu vetosunu kullanarak sahneden indiren zamanın valisine bunun nedenini sormuştum. Verdiği cevap hâlâ kulaklarımda çınlar:

—Romanı aydınlar okur ama, tiyatroyu herkes, ümmiler de görür.

Valinin sözünden de anlaşılabilecei gibi memlekette her şeye cevaz vardır. Ama iktidarların en büyük kaynağı, ümmî kalabalıkları uyarmaya cevaz yotur.Şimdi Muhsin Ertuğrul'un neden tu kaka edildiğinin sebebi ortaya çıkmıyor mu? Muhsin Ertuğrul'un büyük suçu, kültürel ve sosyal kalkınmamızın en kısa ve etkili olarak tiyatro yoluyla gerçekleşeceğini herkesten önce anlayıp bugünkü ortamı hazırlamasından gelmektedir. Şimdi sanılıyor ki, Muhsin

Ertuğrul baltalanırsa, yazarlar sinecek, oyuncular yıkılacak, yöneticiler korkacak. Boş kalan sahada da iktidarın temposunu tutan, etliye sütlüye karışmayan bir tiyatro at oynatacak.

Ne var ki geç kalmışlardır. Bir kere sanat özgürlük olmadan yaşamaz. Kahve döğücünün hık deyicisi bir tiyatro hiçbir yerde barınamaz. İkincisi, artık Türkiye'de yüzbinlerce uyanık bir seyirci kalabalığı, sorumluluğunun bilincine varmış bir yazarlar soyu, mesleklerinin eğitimsel önemini kavramış Atatürkçü bir oyuncular kuşağı yetişmiş bulunuyor. İşte gerici takımın bütün hıncı gafil avlanmış, geç kalmış, bunu durduramamış olmaktan gelmektedir.

Övünçlü Son

Dragos'un tepesindeki beyaz saçlı delikanlı da herhalde bunu çok iyi bilmektedir. Belki onun için olup bitene huzurlu bir gülümseme ile bakmaktadır. Şahsı için yapılan nankörlüğe her fani gibi üzülse bile, bana öyle geliyor ki, kafasının bir yanı ile için için sevinmektedir.

Son olaylar şunu göstermiştir ki, Muhsin Ertuğrul tiyatronun (t) sini bile bilmeyenlere, tiyatronun ne yaman bir uyarı aracı olduğunu, şahsı bahasına da olsa, sonunda bütün önemi ve ağırlığı ile hem de en canlı şekilde öğretmiş bulunmaktadır.

Muhsin Ertuğrul'un suçunu ne şurada, ne burada arayalım, Muhsin Ertuğrul'un, baştakiler tarafından affedilmeyecek en büyük suçu, bence, işte onun bu en büyük hizmetinde ve zaferinde aranmalıdır.

*

TİYATRODA ELEŞTİRİ

Hangi sanat kolunda olursa olsun eleştirmenin işlevi son derece önemlidir. Eleştirmen eleştiricisi olduğu sanat dalını, tarihinden başlayarak, günümüze dek uzanan çizgisini her yönüyle bilmelidir. Tarafsız, nesnel ve de kırıcı değil, yapıcı olmalıdır. Eleştirmenler üzerine neler söylenmiş neler düşünülmüş?

Önce, Muhsin Ertuğrul'un 1953-54 tiyatro mevsimi başında KÜÇÜK SAHNE'de yönettiği J.M. Synge'in *Babayiğit* adlı oyunu üzerine, ünlü edebiyatçı *Cyrano de Bergerac*'ın çevirmeni, şair Prof. Sabri Esat Siyavuşgil'in eleştirilenlerine verdiği cevabı okuyalım.

ÇİZMEDEN YUKARI...
(Kasım 1953 - Küçük Sahne Dergisi)

Bu yıl tiyatro mevsimini, çoktandır hasretini çektiğim engin bir muharririn eseriyle açmak istedik. Bernard Shaw'la beraber İrlanda tiyatrosunu kuranlardan J.M. Synge'in Babayiğit adlı oyununu seçtik ve eserle muhariri hakkında bu dergiye kısa bir hazırlanış yazısı koyduk.

Synge tiyatro dünyasmda o kadar şöhretlidir ki, bu bilgiyi verirken içimden lüzumsuzluğuna bile inanıyordum. Nasıl inanmayayım ki, ben bu piyesi tam kırk yıl önce beş santime satılan gündelik *Comedia* gazetesinin tefrikası olarak okumuştum. O tarihten bu yana bütün eserleri basıldı, dünyanın her yerinde bir çok kez oynandı. Hatta Türkçe, İrlanda Tiyatrosuna âit merhum Saffet Korkut'un bir kitabı olduğu gibi, (Türk Tiyatrosu) mecmuasında da bir çok vesi-

lelerle Synge'in dünya tiyatrosundaki parlak mevkii belirtilmişti.

Yukarıda sıraladığım satırlardan anlaşılıyor ki, Synge uluslararası şöhrette bir tiyatro yazarıdır ve kendi memleketinin sınırını aşarak dünyanın ileri tiyatrosu olan bütün şehirlerinde sık sık oynanır. Oyunları birer ölmez sanat eseri olmasaydı, feyzaldığımız Fransız sahneleri bunları bu kadar sık tekrarlar mıydı? Babayiğit'i küçümseyip çocuk sahnelerine lâik gören zevat, acaba kendilerinden böyle dünya sahnelerinden değil ama kendi memleketlerinde bu kadar sık oynanmış veya oynanacak değerde bir tek sayfa gösterebilirler mi? Burada Fransız Akademisi azasından meşhur oyun yazarı Marcel Pagnol'un *Münekkitlerin Tenkidi* kitabının 127-128. sayfasındaki şu satırları nakledeceğim.

"Tenkidin (Eleştirinin) Tonu:

Yani eleştirmenin sesinde ne saygıdan, ne dostluktan, hatta çok kere, ne de terbiyeden eser vardır. İşte ona, bu halleri hakkındaki düşüncemizi, son defa olarak, mertçe söylememiz gerekiyor:

Eleştirmen beyler, yazarlar hakkında hükmünüzü verirken, unutmayınız ki, onlar yazmazlarsa, siz de yazacak bir şey bulamazsınız. Onun için yazarlara karşı konuşurken, sanki siz bu işi daha iyi becerebilirmişsiniz gibi, bir öğretmenin talebelerine karşı takındığı bir tavır ve tonla konuşmayınız."

Bazı eleştirmenler *Babayiğit*'in bizde oynanmasını uygun bulmadıklarını yazdılar.

Oysa biz, dünyaca tanınmış bu büyük tiyatro yazarının bir başyapıt'ını seçtik. Belki seyircilerimizin arasında yazarı ve eseri bilmeyen olur diye dergimizde bilgi verdik. Buna rağmen seyircilerimizin arasında değil de, eleştirmenlerimiz arasında (Bana ne!) diyen çıktı. Sanat eserlerine (Bana ne!) diye yaklaşılmaz. Seviye (Bana ne!) ye düşünce, ortada ne

Rafael'in tablosu, ne Beethoven'in müziği, ne Sinan'ın camisi, ne Sygne'in oyunu kalır. Çünkü (Bana ne!) demeye başlarsa insan, bunun sonu gelmez. Meselâ:

"Filanca oyunun manzum çevirisi iyiymiş."

"Bana ne!

"Bu değerli çevirmen, şimdi eleştiri yazıları da yazıyormuş."

"Bana ne!

"Ama tiyatro edebiyatında bir Synge olduğunu bilmiyormuş."

"Bana ne!

Eğer her çeviri yapan tiyatro bilgini veya eleştirmeni olabilseydi, dünya dağ taş eleştirmen dolardı. Fakat bugüne kadar Fransa'da yetişen gerçek eleştirmenlerin sayısı onu, Almanya'da beşi, gene İngiltere'dekilerin sayısı gene beşi güç bulur. Bu sayıya girmeyenlerin ise tiyatroya ancak kötülükleri dokunmuştur. Başka yolda (yapıcı) olmak imkânı varken, insan niye kolay yola sapıp, yıkıcılık yapar?"

SABAHATTİN KUDRET AKSAL'IN ELEŞTİRMEN YAZISI

Bir de, oyun yazarının, Sabahattin Kudret Aksal'ın bir yazısına göz atalım.

"ELEŞTİRMECİNİN İLK İŞİ
(Küçük Sahne Dergisi, Ekim 1956)

Ne kadar çeşitli bir savaşma içindedir tiyatro eleştirmecisi. Değişik yönlerde çekişir durur. Baş hasmı şüphesiz yazarlar. Metni beğense de, kusursuz bulsa da bir yerine takılmadan; bir yanından olsun çürütmeyekalkışmadan olamaz.

Ne de olsa kendisi de bir yazardır. Bir iki denemesi olmadığına, en azından bir iki denemeyi düşünmediğine

inanılamaz. Başarıya ulaşmamış bir kaç macerası olmasaydı bu alanda tiyatroyla ne ilintisi olabilirdi? İşidir: Takılır, çürütmeye çalışır. Bütün bunları yaparken de, daha çok tiyatro tekniğinin kuralları adına yapar. Perdeleri uzun kısa, kişileri gerekli gereksiz, olayı akıcı durgun diye ayırır. Böylece bir uzman, tiyatro uzmanı olduğunu göstermeyi unutmaz.

Sonra sıra rejisöre, oyunculara, dekorcuya, elektrikçiye gelecektir. Rejisörün metni yanlış anladığını, oyuncuların bilmem hangi sahnede sürçtüklerini, dekorcunun çiğ renklerden kaçınmayı beceremediğini, elktrikçinin ışıkları zamanında ayarlıyamadığını belirtmek ne parlak! Bütün bu işler ki birer sanat çabasıdır, sanat çabalarının niceleri gibi, ne iç tartışmalarından, kuşkulardan sonra ortaya konmuştur, olsun uzmandır, yetkili kişidir o, tartışmasız, kuşkusuz kestirip atar. Belki de yazar perde bitimlerinden biri üstüne aylarca düşünmüş, oyunun sahnede oynamakta olduğu şu anda hâlâ da düşünmektedir. Rejisör oyunun temposunu, oynandığı şu dakikada da içinden tartışabilir. Oyuncuyla dekorcu da kendi işleri için öyle. Ama eleştirmecinin bir oyunu ya da oynanışı tartıştığı, kuşkuya düştüğü, kararsız kaldığı pek görülmemiştir. Kim bilir, belki de bu işten anlamıyor denmesinden, uzmanlığına gölge düşürmekten çekinir. Yemeğini alelâcele yiyip, bir sınava hakemlik etmek, bütün bir seyirci çoğunluğuna öğüt vermek için gelmedi mi buraya? İşini yapacaktır. Eleştirmecinin daha da keskini seyirciyi de karıştırır işin içine. Gülünecek yerlerde gülünmediğini, gülünmeyecek yerlerde gülündüğünü belirtir. Kimi kere seyirciyi daha da ağır yargılar. "Bu oyun seyirci için ağırdı" der, kesip atar.

Çoktur eleştirmecinin savaşları, çeşitli alanlar, saymakla kolay kolay tükenmez.

Peki ama bütün bunları yapmasm mı? diyeceksiniz. Yapmasın da denemez, yapmazsa da ne eleştirme, ne de eleştirmeci kalır ortada. Oysa sanatın öbür kolları için

olduğu gibi tiyatro için de eleştirme gereklidir. Vazgeçilemez.

Öyleyse? Bir soru ki çözülmesi bence çok sade.

Şöyle diyelim: Eleştirmeci yazarla, rejisörle, oyuncularla, şununla bununla savaşmadan önce ilk çekişmesini kendi kendisiyle yapmalıdır.

Birinci işi budur onun: Eleştirmeciliğini unutup koltuğa bir seyirci gibi, üstelik tiyatro delisi bir seyirci gibi oturmayı bilmek.

Hemen söylemeli ki, her akşam, her temsilde ayrı bir çaba isteyen bir iştir bu.(...)

Tiyatronun büyüklerinden biri, tiyatronun bir "illusion" olduğunu, bu "illusion"un birinci perdenin gong'undan çok önce, daha fuayede, belki de kapıda başladığını söyler. Daha da önce, bir tiyatrosever için o akşam tiyatroya gitmeğe karar verdiği anda başlayabilir bu" illusion". Şüphesiz bunca yıllık alışkanlıkları, çok kere içinden kopup gelen bir istekle değil de, işini yapmak, ertesi güne yazısını yetiştirebilmek için tiyatroya gelmiş olması, eleştirmeciyi iyi seyirciliğin birinci şartı olan bu "illusion" edebilir. Ama iyi bir eleştirmeciden de, bu konuda, sanat eseri karşısında bir hakem davranışını bir yana koyup, bir amatör ilgisini hep o tazeliğiyle korumak için kendi kendisiyle çekişmesini beklemeli.

Öyle sanıyorum ki, kendine karşı bu savaşı kazanan eleştirmeci oyun yazarına, rejisöre, oyunculara, tiyatronun tümünde gördüğü bozuk düzene karşı açtığı savaşı da rahatça kazanır.

Böylesi pek kestirip atmaz, kaçınır çoğu kez öğüt vermekten.

Bir Fransız düşünürünün dediği gibi "Kesin de söylesem gene sormaktayım" diyen bir hali vardır. Ama kestirip attığı, dayanamayıp öğüt vermeye kalktığı zamanlarda da inandırıcıdır sesi, yadırganmaz."

*

ELEŞTİRMENLERİMİZİN ELEŞTİRİLERİ

Birinci anı kitabım *Bir Avuç Alkış*'ta kuruluşunu ayrıntılarıyla anlattığım Küçük Sahne tiyatrosundan (1951-1957) başlayarak mimar İrfan Ertem'le birlikte kurucusu olduğum İstanbul Oda Tiyatrosu'nu (1957-1959), İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun (1960-1966) yıllarını ve 1966 ekim ayında başlayıp 1972 yılının mayıs ayına dek süren kendi özel topluluğumu da kapsayan, rol aldığım, yönettiğim kimi oyunların eleştirilerinden örnekler aldım. O yıllar tiyatro eleştirmenlerimizin sayısı oldukça fazlaydı. Çünkü, televizyonun henüz yaşamımızı yönlendirmeye başlamadığı, tiyatronun çok konuşulduğu, önemsendiği bir dönem yaşanıyordu İstanbul'da.

Eleştirmenlerimizin çoğu orta yaşın üzerinde, hem ulusal, hem yabancı kültürle yoğrulmuş değerli kalemşorlardı. Halit Fahri Ozansoy, Ekrem Reşit Rey, Sabri Esat Siyavuşgil, İbrahim Hoyi, Zahir Güvemli, Hasan Ali Ediz, Burhan Arpad, Refi Cevat Ulunay, Fikret Âdil gibilerini, Osman N. Karaca, Selmi Andak, Adnan Benk, Sezai Solelli, Melih Vassaf, F.H Tökin , Tahir Özçelik, S. Günay Akarsu, gibi gençler, bunları da, Dikmen Gürün ve Zeynep Birsel (Oral) gibi en genç eleştirmenler izliyordu.

Kitaba aldığım eleştirilerin içinde bir de Peyâmi Safa'nın eleştirisi var. Ünlü gazeteci ve roman yazarımızın 1958 aralık ayında İstanbul Oda Tiyatrosu için yazdığı bu eleştirisinden başka, gazete arşivlerinde İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun eski oyunları için yazmış olduğu eleştiriler de bulunabilir. Karşıtlarıyla sürekli tartışan, sağ yönde kökleşmiş dünya görüşüyle bilinen, çok okunan bir yazardı Peyâmi Safa.

İstanbul Oda Tiyatrosu'nda sahneye koyduğum *Mlle.*

Julie ve *Oteki* adlı oyunları oynadığımız günlerdeydi. Yılların dostu, sayısız film senaryosuna imza atmış sevgili Safa Önal bir gün hayranı olduğu Peyâmi Safa'yı tiyatromuza getirmişti. Üstad tiyatromuzu çok sevmiş, küçücük sahnemizi adımla ölçmüş, yaptığımız işe, özverilerimize hayranlığını belirtmişti.

Şimdi sizi, çoğunu rahmetle andığımız eleştirmenlerimizin eleştirileriyle başbaşa bırakıyorum.

Yeni Sabah, 3.Ekim.1953

BABAYİĞİT

Osman Necmi KARACA

Tiyatro mevsimi "Küçük Sahne"de *Babayiğit* piyesi ile artık açıldı. Bunu İstanbul Şehir Tiyatrosunda *L'Aiglon* ve *Onu Çok Seviyorum* takip etti.

Babayiğit'le perdelerini açan Küçük Sahnenin ilk sahneye koyduğu eserinde büyük rağbet göreceğini zannetmiyoruz. Fakat bundan sanatkârların muvaffakiyetsizliğe uğradığı kanaatı çıkmamalıdır, genç istidatlar vazifelerini yapmışlardır. Hiç şüphesiz kusurları vardır, fakat ufak tefek hataları piyesin seçimindeki muvaffakiyetsizlik kadar olamaz.

Geçen yazımızda bildirdiğimiz gibi İrlandalı muharir John Millington, Synge'nin bu piyesi memleketinin köylülerinin garibelre, maceraya düşkünlüğünü, saf ve iyi kalpli olmalarına rağmen gürültücü oluşlarını, duyulmamış işitilmemiş şeyleri gözlerinde büyütmelerini karikatürize eder. O kadar ki bir baba katili bile onlarca bir ilâhtır, çünkü bu olmayacak bir şeydir. İşte piyesin ana noktası da budur. Zavallı bir köylü delikanlısını zorla kahraman yaparlar ve O'na erişilmez bir kıymet olduğunu adeta inandırırlar. Bereket versin *Babayiğit* bir sürü hâdiseden sonra inandığı ve bağlandığı kahramanlıktan sıyrılır ve artık mesuttur... Ese-

rin ana esası: İnsanların yalanı doğru şeyden daha kolay kabul etmesi ve daha tatminkâr buluşudur.

Bn. Saffet Korkut'un kaleminden çıkan *Babayiğit*'in tercümesi bizi tatmin etmedi. İçinde bilmediğimiz ne kadar mânasız ve kullanılmayan kelimeler var.

Fransız filozof ve edibi Voltaire güzellik (La beauté - To Kalon) dan bahsederken zevk ve güzelliğin insanlara göre değişebileceğini ve hatta yere ve zamana göre bile *Güzel*'in ayrı olabileceğini iddia ederek misal olarak Fransa'da seyredilen bir temsilin İngiltere'dekinden farklı olduğunu işaret ediyor. İşte Voltaire'in bize bu misalini Türkiye ve İrlanda şekline sokabiliriz. İrlanda'da *Babayiğit* çok güzeldir belki, fakat Türkiye'de hiç olmazsa çok'unu kaybediyor. *Her Yerde Bulut*'ta böyle değil miydi?... Eser bir "Avant-Garde piyes olsa, bu tehlike olmaz, halbuki " Babayiğit"... böyle değil...

Tekrar geçen yazımızın Telifsizlik noktai nazarı üzerinde duracağız ve "Babayiğit"...gibi dünya çapındaki bir piyesin durumuna bir Türk malı eserin düşmeyeceğini iddia edeceğiz. Küçük Sahne "oynamak... hususunda bir yenilik yaptı, bunu kabul ediyoruz fakat yalnız bunun kâfi gelmediği işte bir hakikat... Artık Küçük Sahnede oynanacak bir piyesin yazılmış olmasını da beklemek yerinde olur ve bunda ümitvarız.

Eserin komik noktası baba katilinin bile kahraman oluşudur ki sahneye koyuşta bu lâikiyle tebarüz ettirilemiyor. Muhsin Ertuğrul gibi ciddi bir sahne vâizının üçüncü perdedeki aşırı, âdeta bir "Farce" oynanır gibi yapılan sarhoş numaralarına müsaade etmesi tuhafımıza gitti. Çakır keyifle zilzurna sarhoş arasında bir nebze fark olması gerekir!...

Rejisörün toplu ve kalabalık sahnelerde bazı sanatkârlar üzerinde fazla çalışmadığı da göze batıyordu, bir kısım gençler âdeta ne yapacaklarını bilmiyorlar ve hâdise ile alâkası olmayan şekilde oyunu takip ediyorlar. Bilhassa oyunun temposu çok ağır.

Dekor ve kostümlerin sıhhatı hakkında büyük bir şey söylenemez fakat eserin gidişatında mevzuu bahis İrlanda köylülerinin fazla moda ile alâkası olmayacağa benziyor.

Şükran "Babayiğit"i hiç şüphesiz anlamış fakat kâfi derecede aksettiremiyor, bilhassa saf ve temiz genç delikanlılıktan yavaş yavaş bir kahraman olduğuna inanışı ve âdeta bir ilâh kesilmesi lâikiyle tebarüz etmiyor. Hele bağlı bulunduğu kayıtları sırtından atıp serbest kalması ve sanki hafiflemesi gereken son sahnede de zayıf kalıyor.

Bu sene Heyecan Başaran'ı terakki etmiş bulduk. Nispeten eski hastalıklarından kurtulmuş "Heyecan" sahnede "Heyecan" dan tamamiyle kurtulursa cidden kuvvetli bir sanatkâr olacak. Ümidimiz bâkidir. Kendisine Muhsin Ertuğrul'un tesir ettiği görülüyor, yalnız yarattığı genç kız biraz vahşiçe olmalıdır ve zaman zaman kibar ve vakit vakit kaba saba oluşu hatâlıdır. Artistler yaşattıkları rolde kendilerine mahsus "truquage"lar bulur. Heyecanda bulmuş. Nezleli, burnunu eli ile silen bir tip. Bu, güzel olmaktan uzak, kendine mahsus buluşu unutması büyük hata. Perde açılır açılmaz saniyede bir burnunu çeken artist aynı gün cereyan eden hâdiselerde bu noktayı tebarüz ve bulduğu "truguage"ı devam ettirmezse, hiçbir zaman af edilmez.

"On ikinci gece" den beri sahnede görmediğimiz Lâle Oraloğlu bizim için hoş bir süpriz oldu, adeta bu uzaklaşması tecrübesini azaltacağına bilâkis arttırmış. Rolüne vakıf ne yapmak, neyi yaşatmak istediğine karar vermiş şekilde oynuyor. Küçük Sahne, Lâle'nin şahsında kaybettiği elemanları buldu. Sanatkârın büyük bir karakter artisti olacağına hiç şüphe yok. Lâle'nin kusuru (dolayısıyle rejisörün) toplu sahnelerde rolünü devam ettirmemesi ve zaman zaman ses tonunu fazla değiştirmesi.

Agâh Hün kısa rolünde Michael'ı biraz fazla yerli yapıyor. Mücap Ofluoğlu'da bir hayli terakki yapmış tabiî, mübalâğaya kaçmayan oyunu ile temayüz ediyor.

Philly'de Sadri bize güzel bir karakter artisti olarak kendi-

ni tanıttı ve muvaffak oldu. Jimmy'de Kâmran Yüce "Örümcek"i arattı, fakat kötü değildi... Kötü olan tarafı da yok değil! Sarhoşluk sahnesinde lüzumundan fazla mübalâğa.Sadri de öyle değil mi? İnsan ya sarhoştur, iradesini kullanamaz; yahut çakır keyiftir fakat istediğini yapar. Havada, yerde perende atıp (hele ikisinin birden yaptıkları bir numara sirklerde bile zor yapılır!) bazı kereler de ayakta duramıyacak şekilde sarhoşluk imtizaç etmiyor ve tuluat sahnelerine yakışıyor.

Münir Özkul Shawn Keogh'ta rolüne lâyıkiyle girememiş. Shaw saftır, korkaktır fakat korkusu bilhassa kilisedendir. Münir'in yarattığı Shawn çok fazla ürkektir.

Neriman Eser, Şükran Akın, Süheylâ Kıvanç ve Aysel Gürel arasında hiç şüphesiz bu sonuncu en muvaffak olanı. Aysel'e daha mühim roller de verilebilinir.

Babayiğit mevzuundaki yazımızı bitirirken "Küçük Sahne" dergisinde "Bir rica" başlığı altında verilen nasihatlerden bahsetmek isterim. Çok lüzumsuz ve ukalâca bir düşünce ile kaleme alınmış, hâttâ utandırıcı bile... Fakat bu fikrimiz perdenin açılmasından evveldi. Maalesef eski ve yaşlı muharrir arkadaşlarımız ve bilhassa tiyatro münekkidi geçinen hörmet edilen bazı kimselerin ilk gece salonda yaptıkları hareketleri görüp, işitince "Küçük Sahne" yi tebrik ettik, çünkü cidden bu tarz hatırlayıcı nasihatler vermek yerinde imiş...

Dünya, Ekim 1954

HAMLET

Adnan BERK

Shakespeare'in bu ünlü piyesine, Ertuğrul Muhsin tekrar sahneye koyacak dedikleri zaman, Hamlet anlayışına bir yenilik getireceğini düşünmüştüm.

Gerçekten de, dünya sanatının ortak malı olan eserler

karşısında, bir rejisör için iki davranış vardır: Ya klasik eseri tanıtmak ve halkın eğitimine hizmet etmek için çalışacak, ya da eseri yeni bir anlayışla sahneye koyacaktır.

Avrupada, devletten yardım gören tiyatrolar, birtakım sahne ve anlayış geleneklerine bağlı kalarak Hamlet gibi piyesleri oynar ve halkın temel eğitimine yardım ederler. Bunlardan beklenen, "resmi" Hamlet anlayışını canlandırmak ve yaymaktır.

Buna karşılık, özel tiyatrolar, yeni bir görüş, yeni bir anlayış getirmedikçe, klasik piyeslere el sürmezler. Bu rejisörler çıkar, belli bir piyesin yeni bir cephesini bulur, o cepheyi değerlendirmek ve halka kabul ettirmek için işe koyulurlar. Bunun için de ilk şart, piyes'in metni üzerinde inceleme yapmaktır. Sanatına saygı gösteren hiçbir rejisör "Hamlet suratı" vardır dediği bir sanatçı için bir piyesi sahneye koymaz. Rejisör önce metni ele alır, bir eleştirmeci gibi onu yorumlar, o güne kadar göze çarpmamış bir özellik bulur ve bu özelliği iyice benimsedikten sonra, ona uyan artisti aramaya koyulur. Yani, Muhsin Ertuğrul'un yaptığının tam tersini yapar.

Küçük Sahnenin rejisörü, bu güne kadar sahneye, koyduğu eserlerle, bir "resmî tiyatro" rejisörü olduğunu göstermiştir. Gerçi, meselâ Ebert'le kıyas edilemez, onunla boy ölçüşecek durumda değildir ama, yine de bugüne kadar tiyatro alanında hüküm süren gelenekleri kendinden hiçbir şey katmadan sahnemizde yaşatabilecek bir rejisördür. Bu sözümü kötüye yoranlar, Muhsin Ertuğul'u küçümsediğimi sananlar aldanırlar: Ben onu küçümsemiyorum, hangi alanda faydalıdır, hangi alanda zararlıdır, bunu belirtmeğe çalışıyorum.

Bence bir rejisör, Küçük Sahnedeki gibi bir Hamlet'i düşünebilir; fakat, bu düşüncesini saklar, bir gençlik hatasıdır, zaafdır der, kimseye duyurmaz. İnsanın değeri, çoğu zaman, yapmadığı şeylerle ölçülür, derler.

Piyes, klasik Hamlet anlayışının beceriksizce bir tek-

rarından öteye gidemiyor:

a) Mezarcı sahnesinde fon gökyüzüdür. Buna rağmen, aktörlerin gökyüzüne gölgesi düşüyor. Bu ışık hatası, bir rejisörün gülünç olması için kâfidir.

b) Hayalet sahnesinde, hayalet seyircilerin üzerinde dolaşıyor. Bu tesiri uyandırmak için, sağdaki bir tek oparlör yetmez, salonu enine katedecek en aşağı üç oparlöre ihtiyaç vardır.

c) Sahnelerin hemen hemen hepsinde, şahıslar iki plân üzerinde sıralanıyor ve bu iki plân arasındaki bağlara, geçişlere hiç önem verilmiyor. Birrejisörün sahne tekniği, bu bağlarda, plânların kaynaşmasında belli olur. Muhsin Ertuğrul, iki plânı muvazi olarak kullanmakla, Jouvet'lerin, Barault'ların bütün çalışmalarından habersiz olduğunu ve iptidaî bir anlayışla sahneye eser koyduğunu ispat ediyor.

d) Eserdeki komik unsurların, bütün organik bir ödevi yok. Bunlar ayrı duruyor, ek tesirini yapıyor. Bütüne tesirleri olsaydı, kontrast ve dinlendirme unsurları olarak bir mâna taşıyabilirlerdi.

e) Yazımın başında da dediğim gibi, dahi bir aktör bile Hamlet'in oynatılması için bir sebep olamaz. Hareket noktası "Hamlet suratı" değil, "Yeni bir Hamlet anlayışı" olmalıdır. Bu anlayış olunca, Hamlet'i oynıyan kadın olsun, erkek olsun hiçbir önemi yoktur.

Aktörler, Muhsin Ertuğrul'un verdiği direktiflere göre oynadıklarından, onların başarı ve kusurlarında rejisör'ün de payı olacaktır.

a) Nur SABUNCU — Bu yeni aktrisi yargılarken, Hamlet-teki oyununu göz önünde tutmak yanlış olur. Haldun Dormen gibi ondan da gereğince faydanılamadı, harcandı. Anladığıma göre, Muhsin Ertuğrul, Sabuncu'ya birtakım öğütler vermiş.

a) Bu yüzden olacak, yüz mimikleri diye bir şey bilmiyor. Gözlerini devamlı şekilde açması, bu mimiği bir ifade değil de tabiî bir kusur sırasına sokuyor. Yüz hatlarında hiç

değişiklik yok.

b) Hamlet rolü böyle canlandırılmaz değil. Niçin olmasın? Fakat, o zaman, sahne oyunu ya sesle, ya da hareketlere dayanmalı.

c) Oysa ki, Nur Sabuncu, dümdüz bir sesle konuşuyor, en ufak bir değerlendirme yapmıyor, cümleler arasında bir önem sırası gözetmiyor.

d) Bütün hareketleri, duruşlardan ibâret. Bu duruşların, pozların her biri önceden belirtilmiş, kararlaştırılmış. Hepsinde de tam bir klişe havası var. Nur Sabuncu'nun inkâr edilemiyecek istidadı, bu sahte pozların birinden birine geçişinde, yani rejisörün kararlaştırmadığı geçiş hareketlerinde kendini gösteriyor. Bu bakımdan, ona Muhsin Ertuğrul'un bir kurbanı gözüyle bakmak lazım. Rejisörün direktiflerine son derece inandığı ve onun sözünden çıkmak istemediği belli. Fakat, bu iş için sarfettiği irade, kendini oyuna kaptırmasına engel oluyor. Polonius'un öldürülmesi sahnesinde, bir an için kendini kaybetti ve kusursuz bir oyun çıkardı. Bunda Oraloğlu'nun da tabiî çok tesiri var.

Cahit IRGAT.— Her hayalet, hem de 1. aktör rolünde büyük aktör olduğunu gösterdi. 1. Aktör'ün sözlerini söylerken yaptığı yapmacıklı hareketler tam yerindeydi. Bir noktaya takılacağım: neden konuşması bitince, kederli halini bırakmıyor, ve köşesine çekilmiyor?

Yerli filmlerde görülen Muhsin Ertuğrul'un mimiklerini almış. Kılıcını da yere saplamasın kırılır. O devirde tahta döşeme yoktu, her yer taş kaplıydı.

Mücap OFLUOĞLU.— Polonius tipi çok bereketli bir rol. Bundan, tam olarak değilse bile, oldukça faydalanmış. Bugüne kadar oynadığı rollerin en iyisi.

Lâle ORALOĞLU.— Kraliçe rolünde, hem anne olacak, hemde içgüdülerine karşı koyamıyan dişi. Birinci cephesiyle kusursuz, ikinci cephesiyle sahnede yok gibi.

Haldun DORMEN.— Baştan başa yapmacık ve sahte.

Münir ÖZKUL.— Sahnede görünür görünmez

etrafındakileri siliveriyor, ön plana geçiyor. Rolüne tam bir samimiyetle uymuş, kaynaşmış. Perende atarken, haklı olarak "Bakın bana neler yaptırıyorlar" der gibi bir hali var.

Milliyet, 6.Aralık.1958
OBJEKTİF

Peyami SAFA

BEYOĞLUNDA Lâle sinemasının bitişiğinde minnacık bir salonda temsillerini veren "Oda" Tiyatrosuna ilk defa bir kaç gece evvel gidebildim. Vapur kamarası kadar küçük, göz alıcı ışık, göz boyayıcı dekor zenginliklerinden, hatta kulislerden mahrum bir mekân darlığı içinde, Mücap Ofluoğlu'nun ve arkadaşlarının yarattıkları büyük bir tesir imkânlarını ve bütün salonu her gece dolduran haklı başarıyı görünce, gerçek tiyatro sanatının bu yardımcı unsurlara ihtiyacı olmadığını ve piyesle aktörden ibaret aslî cevherine ircâ edildiği zaman kendi kendine daha sâdık kaldığını, tesirin bir kaç kat çoğaldığını ileri süren pürist nazariyelerin ne kadar doğru olduğuna bir daha inandım.

Fransa'da geçen asrın en büyük tiyatro inkılâbını yapan Antoine "Serbest Tiyatro" sunu bir şarapçı dükkânının arkasındaki dapdaracık bir lokalde kurduğu zaman o devrin en büyük tenkid otoritesi Fransisque Sarcey şu satırları yazmıştı:

'Mükemmel bir piyesin bir samanlıkta da oynanabileceğine ve orada, eserin ve temsilin değerine dekorun ve kostümün câzibesini katan büyük sahnelerde olduğu kadar başarı elde edebileceği kanaatim var.' (Kırk Yıl Tiyatro. Cild VII.. Sahife 1900 - 1902).

Oynanan piyesler hakkında hiçbir izah teşebbüsünde bulunmayacağım (Strinberg'in bir perdelik dramı ve bilmem kimin üç perdelik komedisi).

Temsilin canlılığı, sürekli alâkamızı hiç azaltmadan, dikkatimizi aksatmadan bizi sık sık en yüksek heyecan zirvelerine ulaştıran bir tesir büyüsü içinde ve kahkahalarımız arasında üç saat devam ediyor. Temsilin ritmi Avrupa sahnelerinde olduğu gibi heyecan temposuna uygun bir sürattedir. Mücap Ofluoğlu, Altan Karındaş, Lâle Oraloğlu ve Pekcan, Komedide, karakter özellikleriyle tabiî tonu uzlaştırmak gibi en büyük temsil zorluğunu çok defa büyük bir başarı ile yenmektedirler. Dramda bu tabiîlik anları biraz daha seyrekleşiyor. Onun en büyük yükünü taşıyan Mücap mükemmel derecesinin Maxima'sı ile Minima'sı arasındaki ayarlamada, daha ziyade yüksek perdeye kaçtığı için, esere kazandırdığı canlılığa karşılık bazı ruh hallerinin derinliğini kaybediyor. Lâle'de de bu romantik mübalağa az değildir. Komedideki bazı ifratları istisna edilirse, bu taşkınlığa en az düşen Altan Karındaş'tır.

Her bakımdan birinci sınıf değerlere sahip olduğunu gördüğümüz bu artistlerimiz, Avrupa'da XVII. asırdan beri büyük bir dikkat mevzuu olan karakter - ton münasebetine biraz daha ehemmiyet verdikleri takdirde, başarıları bir kat daha artacaktır. O gece bana verdikleri güzel heyecanların hâlâ devam eden sıcaklığı içinde Oda Tiyatromuzun büyük bir maddî feragatle çalışan bütün artistlerini tebrik ederim.

Yeni Sabah, 23.Ekim.1958
"TİYATRO BAHİSLERİ

Sabri Esat SİYAVUŞGİL

Muvaffak olmak için Oda Tiyatrosunun elinde birçok kozlar var. Evvelâ Caddeikebirde ismiyle müsemmâ şipşirin bir salon. Az nimet değil. Sonra Mücap Ofluoğlu, Lâle Oraloğlu, Altan Karındaş ve diğerleri gibi sanat aşkıyle yanıp tutuşan, kaabiliyetli elemanlar. Bu da az mazhariyet

değil. Daha sonra, etraflarını saran o sempati ve hayranlık çemberi. Hele bu, Tanrının en büyük lûtfu!

Bu kadar sağlam kozu elinde bulunduran bir tiyatro, ne diye perdesini Strindberg'in Matmazel Julie'si ile açar? Matmazel Julie de neymiş? Bugün artık lâfını etmeğe bile üşenmemiz gereken bir köhne dâvanın ucuz celsesi. O dâva çoktan karara bağlanmış karar da vaziyei muhkeme halini almış, dosyası arşive gireli yıllar olmuş. Bugün hangi seyirciye Kontun kızı uşakla mesut olamıyacak, çünkü Kont konttur, uşak da uşak, insanlığı bıçak gibi ortasından kesen öyle sınırlar var ki, kimse onları liyakatiyle aşamaz gibi çoktan tarih olmuş köhne bir realite ile gözyaşı döktürebiliriz? Şayet gülmezlerse, yine iyi!

Evet, ikinci bir piyes de vardı: Öteki, fakat birincisi, Lâle Oraloğlu'nun cansiperâne gayretlerine rağmen, öyle yenir yutulur olmaktan uzak bir eski pöstekî idi ki, ötekini seyretmeğe bende takat kalmadı.

Demek Oda Tiyatrosu, elindeki bütün kozlarıyla yanlış bir optiğin câzibesine bırakmış bu sefer kendini. Oda Tiyatrosunda sosyal dava piyeslerinin en işi var? Tiyatro repertuarını en çabuk eskiyip hurdaya çıkan oyunları zaten o tip eserlerken bu da bunların en hâyîdesini seçmek neye iyi? Hem sonra sanatkârlar için ne korkulu bir rüya! O modası geçmiş, davaya bir hakikat havası vermek için elbette çırpınacaklar, yırtınacaklar, melodramın titremeli akordlarında dolaşacaklar, iri jestlerden meded umacaklar ve bir kelime ile tabiîlikten fersah fersah uzaklaşacaklar.

Halbuki bir Oda Tiyatrosunun atmosferi buna hiç mi hiç müsait değildir. Oda Sahnesine uyacak piyes, o küçücük salonun realitesiyle bağdaşabilmelidir ki, seyirci oyunu yaşayabilsin, hiç değilse karşısında oyun oynandığının pek farkında olmasın. Ben geçen akşam orada kendimi hiç rahat hissetmedim, âdeta eski bayram yerlerinde küçücük adesesinden bakınca Hindistanın fillerini, Japonyanın kirazlı bahçelerini seyrettiğim o panorama makineleri karşısında

imişim gibi içimde bir huzursuzluk, bir nevi aldatılmak korkusu duydum. Halbuki bana o sahnede bugünün, hatta yarının günlük hayatına dair bir oyun oynamış olsalardı, kendimi kolaylıkla o akışa bırakabilirdim. Geçen yıl Devlet Tiyatrosu, Bir Yastıkta örneğiyle Oda Tiyatrosunun hakikî repertuarına hangi piyeslerin girmesi gerektiğini söylemişti. Bu dersden faydalanmak iyi olurdu.

Sonra o ne acayip tercümedir Yarabbi! Uşak, hizmetçiye evin küçük hanımını göstererek:

— O senin efendin, diyor da hizmetçi:

— Hayır, efendim yukarıda, o benim hanımım diyerek uşağın yanlışını düzeltmiyor.

Yine aynı uşak, hizmetçiye her halde satıcılardan ucuz alıp hesap pusulasını şişirmek suretiyle cebine attığı haram paralardan "tüccardan aldığın faiz" diye bahsediyor. Ocak başında çile dolduran bu zavallı kızcağız ne de çabuk tefeci olmuş böyle!

Mücap Ofluoğlu ile değerli sanat arkadaşlarının iyi niyet ve kaabiliyetlerinden asla şüphe etmem. Fakat o küçücük salonun minnacık sahnesinde dolaştıkları zaman kendileriyle seyircilerini birbirine bağlayacak, birbirine perçinleyecek, birbirinin içinde eritecek tipten piyesler seçmelerini halisâne tavsiye ederim."

Yeni İstanbul, 12.Ekim.1958

SANAT KRONİKLERİ

Fikret ÂDİL

Oda Tiyatrosu 10 Ekim Cuma akşamı 1958 - 1959 mevsimine girdi.

Şehrimizin bu en küçük profesyonel tiyatrosu ilk temsil olarak iki eser veriyor. Biri, Strindberg'in "Matmazel Jüli"

adındaki bir perdelik dramı, öteki, "Öteki" adını taşıyan S. N. Berman'ın üç perdelik komedisi.

Oda Tiyatrosu büyük gayretlerle meydana getiren Şair Mücap Ofluoğlu, Strindberg'in bir eseri ile mevsimi açmakla güzel bir hareket yapmış, geniş imkânlara sahip ve klasik eserler vermekle mükellef başka tiyatrolara misal vermiş oluyor. Sadece bu bakımdan tebrike değer. Nerede kaldı ki Lâle Oraloğlu ve Saime Bekbay ile birlikte temsil ettikleri Matmazel Jüli bir hayli zamandır unuttuğumuz dramın büyük lezzetini ve heyecanını da yaşatıyorlar.

Stinberg'in bu dramı, Ondokuzuncu asır sonralarının 'amazon' evinden bir asilzâde kızını ele almaktadır. Örfler, âdetler değişir, fakat insanlar değişmez. Esere mevzu olan vak'a, sosyal vaziyetler, şartlar değiştirilmek suretiyle, bugün de cereyan edebilir.

Asûde Zeybekoğlu tarafından dilimize muvaffakiyetle çevrilmiş olan eseri, Mücap Ofluoğlu, imkânlardan azami faydalanarak sahneye koymuştu. Bu natüralist eserin dekoru, tarzına daha uygun olabilirdi. Ancak havası bakımından az çok bir ifade taşıyor.

Temsilde Lâle Oraloğlu'nun rolüne büyük bir ehemmiyet verdiği görülüyor. Bunun mükâfatını da gördü, bize mağrur, çapkın, işveli, şaşkın, zayıf ve güzel bir matmazel Jüli'yi sırası ile vermesini bildi. Onun karşısında Mücap Ofluoğlu, hürmetkâr, haddini ve vazifesini bilir, sâdık bir uşak maskesi altında içten pazarlıklı iki yüzlü haris, hayalperest fakat geleneklerin tesirinden kendini kurtaramadığı için karar ânında korkak bir şahsiyetin bütün ânlarını, tereddütlerini yaşattı.

Akis, 28.Şubat.1959

TİYATRO

Şemsiyenin de tılsımı olur muymuş, demeyin sakın. Olur... Genç, güzel, bir az da hoppa bir kızın elinde,

yağmuru, rüzgârlı bir havada tersine döndü mü, yakışıklı bir delikanlı gelir, onu hemen düzeltir, düzeltirken de öyle diller döker ki kızcağız rüyalarına giren "peri padişahının oğlu"nu buldum sanır. Ama bu delikanlı şairmiş, şıpsevdiymiş, karşısına çıkan her kıza, kadına tutulur aynı dilleri dökermiş, üstelik, yıllardan beri, kahrını çeken bir kadıncağızla evliymiş, ne çıkar?

Ne mi çıkar? Üç perdelik bir oyun, daha doğrusu bir komedi çıkar. Adı: "Tersine Dönen Şemsiye" Yazan: Sabahattin Kudret Aksal. Basan: Varlık Yayınevi. Ya oynayan? Orası fiaklı işte...

Yazar oyununu önce Devlet Tiyatrosuna gönderir, ama bu "Şemsiye"li oyunu kimsenin gözü tutmaz. Belki başka tiyatrolar alâkalanırlar diye İstanbuldakileri dener, o tiyatroları idare edenler de pek iler, tutar tarafını bulamazlar, daha doğrusu "Tersine Dönen Şemsiye"nin sahneye çıkarılabileceğini akılları almaz. Yazar da ne yapsın, boynunu büküp bekler. Bir gün oyununu beğenecek bir tiyatrocu çıkar da oynar, diye tam beş yıl bekler. Nihayet o gün gelir... İstanbul'da, binbir güçlükle kurulan, küçük, yüz küsur kişilik, bir Oda Tiyatrosunu animateur'ü, rejisörü ve başaktörü olan genç bir sanat adamı "Tersine Dönen Şemsiye"yi beğenir ve sahneye koyar.

Milyonlarca, yüzbinlerce lira tahsisat alan, yıllardır devamlı seyircisi olan tiyatroların oynamıya cesaret edemedikleri bu yerli eseri, günlük geliriyle varlığını yaşatabilen tiyatrosunda, oynamıya karar veren Mücap Ofluoğlu'dur.

Peki, netice? Gayet basit: "Tersine Dönen Şemsiye" iki aydan fazla bir zamandır o küçük Oda Tiyatrosunda oynanıyor. Oyun çoktan ellinci temsilini aştı, böyle giderse yüzüncüyü de bulacak. Şimdi gelin de bu "Şemsiye"ye tılsımlı demeyin!

Tılsım Nerede?

Şemsiyenin tılsımı, piyesten anlamakta, daha doğrusu yeni nesli, onun temayüllerini, dünya görüşünü, hayat anlayışını fark etmektedir. Mücap Ofluoğlu, gerçek bir sanatkâr sezişiyle bunu fark etmiştir. Zamanımızda çoğu genç kızlar, karşılarına ilk çıkan boyu posu yerinde, kaşı gözü güzel, hele ağzı iyi lâf yapan delikanlılara kendilerini kaptırıvermiyorlar mı? Sonra, oyundaki gibi, akşamları daima eve geç gelen, günün birinde de hiç gelmeyiveren, bir ananın, çok yumuşak bir babanın şımarttıkça şımarttığı kızından başka bir şey beklenir mi? Tersine dönen şemsiyeyi düzelten şair delikanlı da, İstanbul sokaklarının hele gençlik çevrelerinin, örnekleri günden güne çoğalan tiplerinden biri değil midir? O halde "Tersine Dönen şemsiye"nin seyircisiz kalmaması icap eder.

İşte Sabahattin Kudret Aksaldan sonra bu gerçeği görmüş olan Mücap Ofluoğlu Şemsiyenin tılsımını da yakalamış, altmış küsur akşamdan beri Oda Tiyatrosunun perdesini onunla açıp kapıyor.

Sahnedeki Oyun

Aksalın başlıca kahramanlarını, Genç kız ile Şairi, Çolpan İlhanla Mücap Ofluoğlu oynuyor. Bu zamane kızı için Çolpandan iyisi bulunamazdı. Role, bütün garabeti içinde, sevimli, tatlı, inandırıcı bir eda ve bir bahar tazeliği veriyor. Mücap Ofluoğlu da o şıpsevdi şairi aynı sevimlilikle canlandırıyor. Üçüncü perdede, içip içip gene eski karısının yanına döndüğü zaman, sarhoşluk sahnelerinde bile sevimliliğini kaybetmiyor.

Öteki rollerden şairin karısında Altan Karındaş sevdiği adamın kahrını çekmekten bıkmayan, ne yapıp edip sonunda daima kendisine dönen bu çapkın kocayı bir çocuk gibi,

mazur görmesini, hatta genç rakibesinin elinden kurtarmasını bilen tecrübeli kadını, canlı kanlı bir oyunla yaşatıyor. Temsilin en aksayan tarafı Baba rolü... Fakat Şaziment Halayı, o saf, evde kalmış, meraklı ve utangaç görümceyi, oynayan Seden Kızıltunç yeni ve parlak bir istidat. Çalışırsa, komposizyon isteyen mahallî kadın tipleri için, her zaman aranılan bir değer olarak şöhret yapabilir."

Son Posta, 19.Mart.1959
İKİ YENİ ESER

Hasan Âli EDİZ

İstanbul'un en sempatik sanat topluluklarından birisi olan "Oda tiyatrosu" bir müdettenberidir iki yeni eserin temsiline başlamış bulunuyor.

Eserlerden biri piyes, öteki komedi, ikisi de birbirinden güzel. Sahnesinin imkânlarını gözönünde tutan Mücap Ofluoğlu, az kişili eser seçmekte bilhassa itina göstermiş. Hiç şüphe yok ki bunda da çok isabet etmiş!

"Erkeklerin Gecesi" adını taşıyan bir perdelik piyeste, sahnede topu topu iki kişi görürüz. Bunlardan biri koca (Mücap Ofluoğlu), ötekisi de Âşık (Cahit Irgat)tır.

Vaka, Parisin düşman istilâsından kurtulduğu gün geçer. Sağdan, soldan devamlı olarak makineli tüfek sesleri gelir. Amma bu sesler, seyirci için bir fon müziği olmaktan ileri geçemez. Âşıkla koca arasında, bir tavan arası odasında oynanan dram, seyirciyi öylesine kavramıştır ki, makineli tüfek sesleri bağrışmalar falan ona vız gelir. Âşıkla koca, bir saat boyunca, durmadan çekişirler. Kıskançlığa, sevgiye, kadına dair çeşitli fikirler ileri sürerler. Erkeklerden biri Cahit Irgat, ötekisi de Mücap Ofluoğlu gibi, her kelimenin, her jestin, her mimiğin hakkını veren usta sanatçılar olmasa, oyunun bütün çekiciliğine rağmen, sıkılmak, " Şu konuşmalar bitse

artık!" demek işten bile değil! Bu iki usta oyuncu sahneyi öylesine doldurmuş seyirciyi öylesine büyülemişti ki, sokaktan yükselen ve Pari'sin düşmandan temizlendiğini müjdeleyen Marseillaise'ler, Carmaguole'ler bile onu gözlerinin önünde oynanmakta olan dramdan bir türlü ayıramaz.

Mücap Ofluoğlu, bu bir perdelik kocaman dramın arkasından iyi ki, bir komedi sunmağı akıl etmiş. Hem de, "Erkeklerin Gecesi" gibi, ince, zarif, nükte ve hiciv dolu bir komedi. Yoksa, bir çeki taşı gibi göğsümüze çöken dramın ağırlığından kendimizi kurtaramazdık.

Maaşını bir türlü artırmıyan patronundan tatlı bir intikam almak için büyük bir Amerikan firmasının temsilcisi hüviyetine bürünen bir genç, Pekcan Koşar, patronundan yalnız on binlerce lira sızdırmakla kalmaz. Onun güzel, oynak karısını da oturduğu otele, ayağına kadar getirir. Hem de kocasına göstermek suretiyle...

Burada, klasik karı–koca–âşık dileninden başka, Amerikan hayranlığının kuvvetli bir hicvi de var. Hatta daha başka şeyler de var.

Burada vaka üç kişi arasında geçer. Ama oyunu yürüten, sürükleyen bir kişidir. Sahte Amerikalı Pekcan Koşar. Yalnız başına sahneyi dolduran, daha doğrusu o küçücük sahneye sığmayan Pekcan Koşar, kâh âşık, kâh iş adamı, kâh intikamını alan bir büro kâtibi hüviyetine girmesini çok iyi başardı.

"İş bilenin" komedisi, eserin ruhuna uygun bir tempo ile oynandı.

Koca rolünü oynayan Ali Serttaş, aşağı yukarı her oyunda kullandığı makyajı bir az değiştirebilse, daha başarılı olacağı kanaatindeyim.

Zahir Güvemli, eseri çok başarılı bir sahne dili ile dilimize aktarmış. Bu güzel çevirinin, eserin umumî başarısında büyük bir payı olduğunu kabul etmek zorundayız! Mücap Ofluoğlu'na ve eserlerine başarılar dilerim.

Vatan, 17.Aralık.1961
SİNEKLER
"İstanbul Şehir Tiyatrosu"

Burhan ARPAD

Sinekler, "Varoluşçuluk" felsefesinin savunucusu J.P. Sartre'in ilk tiyatro eseridir. Paris'te Nazi çizmelerinin kaz adımıyla yürüdüğü yıllarda, diktatörlere dolayısıyla dokunmak ve insanoğlunun gerektiğinde tanrılardan üstün olabildiğini anlatmak amacını güden, tiyatrodan çok felsefeye yatkın bir oyun. Binlerce yıl öncenin bir Yunan efsanesine kadar uzanan yazar, iki saat boyunca sadece "Kelam ve Tefekkür"le yüklü bir oyun koyuyor ortaya. Özeti: Tanrılaşan bütün diktatörleri tek bir insanın bile yıkabileceğini göstermek, hürriyeti tadınca tek bir insanın yerleşmiş toplum düzenine kafa tutabileceğini ve yıkabileceğini söylemek. Oynanması, tiyatro sanatında iyice pişmiş güçlü artistler gerektiriyor, bu bakımdan. "Sinekler" sahne sanatçısının değerini ölçmek için çetin bir deneme.

Şehir Tiyatrosu'ndaki "Sinekler"i bu açıdan ele alınca bir gerçek hemen göze çarpıyor. Sahne sanatçılığının, istidat ve kültürün yanı sıra uzun bir "çıraklık", bir "işçilik" gerektirdiğini iyice ortaya koyuyor. Rol alan sanatçılardan üçü (Dilligil, Ofluoğlu, Samiye Hün) hemen öne fırlıyor. İkisi (Moralı ve Arıman) epeyce geriden, amma yine o "üçler"in peşinden gidebiliyor. Amma oyunun iki başkişisini oynayanlar (Beklan ve Ayla Algan çifti), başta gidenlerin hiçbirine yetişemiyor. Sartre'ın tanrılara kafa tutan, doğmalara direnen genç adamı, pelte gibi yumuşak görünüşlü ve mızmız konuşmalı bir kişi, Beklan Algan'da!

Kafa tutmakla pişmanlık arasında bocalayan Elektra ise Bayan Ayla Algan'ın oynayışıyla, ağlamaklı sesli ve ağlamış yüzlü bir besleme kızını akla getiriyor. Arada, sert el ve kol hareketleri yapan, bakışlarını şuraya buraya diken bir Elektra! Bereket, yukarda adı geçen üçlerden Avni Dilligil katıldığı her sahnede ve Mücap Ofluoğlu daha çok ikinci bölümde, başroldekilerin yetersizliğini, yanlış ve kötü oyunlarını silecek güçte üstün bir sanat anlayışı ortaya koyuyorlar. Dilligil kötü bir aktörün elinde gülünçleşecek tanrı Zeus rolünü, bağırıp çağırmadan, aşırılığa kaçmadan oynuyor. Yazarın, tanrı sembolünün arkasındaki diktatör kişinin insan yanını iyice veren; ses tonlarıyla ve bütün davranışlarıyla çok iyi ölçülmüş ve çalışılmış bir oynayış. Şehir Tiyatrosuna döneliberi her rolünde kendini aşan Avni Dilligil'in Zeus'ünü hiç unutamıyacağım. Ofluoğlu'nun kötü kral Aigisthos rolünde Zeus'la konuşma sahnesi, hele ölümünü verişteki ustalığı da övülecek güzellikte. Ofluoğlu, Türk sahnelerinde hatırlayabildiğim "oyuncu ölümleri"nin en inandıcısını veriyor.

"Sinekler", Şehir Tiyatrosu sahnesinde sunulan üçüncü Sartre piyesi. Daha önce "Gizli Oturum" ve "Saygılı Yosma" oynanmıştı. Bu oyun, öteki ikisinden çok daha başarıyla verildi. Yukarıda ayrıntılarını çizdiğim usta oynayışlar ve Beklan Algan'ın Oreste rolündeki kötü oyununu silecek güçteki sahneye koyuculuk başarısı, "Sinekler"i ilgiyle seyrettirecektir. Beklan Algan'ın sahneye koyuculuğu, "Tarla Kuşu"nda verdiği umutları arttıran bir başarıya ulaşıyor. Asude Zeybekoğlu'nun çevirisi de, "Liliom"dan bu yana bütün çevirilerini aşan bir sahne Türkçesi örneği... İki yeni ad olan Bülent Erbaşar'ın dekorları ve Nevzat Kasman'ın kostümleri, "Sinekler" başarısını bütüne ulaştırıyor.

1962.Nisan
AMAN AVCI

İbrahim HOYİ

Komedi 3 perde.
Yazan Refik Erduran.
Sahneye koyan: Hamit Akınlı.
Dekor: Turgut Atalay.
Oynayanlar - Adam (İsrafil): Mücap Ofluoğlu, Muzaffer: Agâh Hün, Alp: Zihni Küçümen, Selma: Muallâ Kavur, Bahçıvan: Hamit Akanlı.
Sonuç: Güzel oynanan, düşündürücü bir oyun. Konusunu günümüzün olaylarından işlemiş.

İstanbul Şehir Tiyatroları Kadıköy Bölümü'nde, bundan önce Deli, İkinci Baskı, Cengiz Han gibi piyeslerini zevkle seyrettiğimiz Refik Erduran'ın yeni oyunu "Aman Avcı" komedisi sahneye konmuş bulunuyor.

Zeki, esprili konuşmaları ve seyirciyi derhal bir "düşünce" alemine sevk eden, hoş bir heyecan havasıyla sarıveren güzel ve mantıklı buluşlarıyla "Aman Avcı", bir komedi ambalajı içinde, günümüz insanının trajedisini "acı bir gülümseme" ile naklediyor. Gerçekten, yazarın baş kahramanı İsrafil'e göre, bugünün yaratığı, ki en azgın olan insandır, bir kaosa gömülmüştür ve hiç de mutlu değildir. Birbirini izleyen beşeri olayların yarattığı çeşitli moral, sosyal ve iktisadî meseleler ruhunda büyük çöküntüler meydana getirmiş, yaşama gücünü sarsmıştır. Dolayısıyle de, kendini hayata bağlayan, iyiye, güzele, doğruya götüren imanı kaybolmuş, varlığının manası kalmamıştır. O halde ne yapmalı? İşte İsrafil, Şile'nin ücra bir köşesindeki köşküne, telefonla ayrı ayrı davetle, önceden hazırladığı kafeslere hapsettiği ikisi erkek, biri de kadın olan üç kurbanından bu sorusunun

cevabını istiyor. İyi niyet sahibidir. Yazarın kahramanı... Şayet insanlığın yaşaması gerekiyorsa, buna uyulacak, önceden hazırlanan korkunç imha hazırlıkları bir tarafa itilecek, aksi takdirde atom bombası patlatılacak, "yıldızları bulaştırmasına engel olunacak" insanoğlu, hususî surette üretilen "kırmızı karmcaların istilasına uğratılarak yok edilecek. Ama, yıkılan dünyada insanlığın alınyazısı asla sona ermiş değildir. Bu dünya sahnesinde insan yine baş oyuncu olacak, cemiyet yaratıkları, her zaman olduğu gibi, bencil davranışlarını sürdürecek, kişisel çıkar ve kaygularının peşinden koşacaklardır.

Genç ve özlü yazar Refik Erduran, çağımız vakıalarını malzeme olarak kullandığı ve hoş bir türkünün ilgi çekici, büyülü adını taktığı "Aman Avcı" piyesi, bize göre, mesajı itibariyle, bir başka açıdan da bütün dünyaya sesleniyor ve bu atom füze çağında, insanoğlunun yeryüzünde yaşama çabası yolunda bir yandan maddenin her türlü imkanlarından faydalanırken, bir yandan da manevi hasletlere de yer vermesini, ancak bu suretle beşeriyetin kurtulabileceğini anlatmak istiyor.

Rollerini beş oyuncunun paylaştığı eserin başlıca ve yazarın "ağzı" diyebileceğimiz kahramanı İsrafil'i Mücap Ofluoğlu çok güzel çizdi. Ayaklarını tehlikeli yarı çılgın akıllı çizgisi üzerine kuvvetle basmış olan İsrafil'in beynini burgulayan dert ve meseleler karşısındaki inişli çıkışlı ruh haletlerini, reybî düşünüşü içinde gerçeğe verdiği değeri ahenkli ve müvazeneli bir şekilde belirtti. Bunca dallı budaklı, ezici, bunaltıcı dünya meselelerinin baskısı altında iman ve inancını kaybetmiş bir varlığın, yeis, ıstırap, ümitsizlikleri yanı başında bütün bunlara bir son verecek bir kurtuluş yolu arama çabası iştiyaklarını da sade ve duygulu oyunu ile canlandırdı. Bütün hüviyet ve dünyası "cüzdanı" olan ve bu manivelanın her şeyi yerinden oynatacağına inanan tipik iş adamında Agâh Hün'ü gördük. Oldukça sevimli göstermeye çalıştığı bir tip çizdi sahnede amma, rolüne

girdiği kişinin duygu, davranış ve tepkilerini neden böylesine ağdalı, mübalağalı bir tuhaflık adesesinden göstermek lüzumunu hissetti, doğrusu anlayamadık. Daha sade bir üslupla ayni sempati ve başarıyı daha fazlasıyla elde ederdi gibimize geliyor. Kendini aydın bir idealist, prensip sahibi ilerici bir varlık olarak gören, onun için de kavgacı mizacıyla hep öne atılan Alp'i, Zihni Küçümen mükemmel bir oyun ve ifade rahatlığı ile resimledi, değişik nüanslarla çeşitli ruh haletlerini –elle tutulurcasına– gösterdi. Her cemiyetin malı, bu karakteristik yarı aydın tipi, yapmacıklı davranışları, sathiliği ve nâdanlığı ile gözlerimizin önüne serdi. Muallâ Kavur, bütün varlığı, zevki, keyfi düşünmekten, mihrakı da dişiliğinden ibaret olan o biçim "sosyete kadınının", bütün basitlik, boşluğu ile sevimli bir kompozisyon içinde canlandırdı."

Ses, 11.Mayıs.1963
FİZİKÇİLER

Melih VASSAF

Friedrich Dürrenmatt'ın 2 bölümlük oyunu.
Çeviren : Sevim Özakman.
Sahneye Koyan : Beklan Algan
Oynayanlar : Mücap Ofluoğlu, Necdet Ayral, Zihni Rona, Beklan Algan, Mete Sezer, Erden Ener, Ayla Algan, Samiye Hün, Kayhan Yıldızoğlu, Sibel Göksel, Devrim Parscan, Ünal Gürel, Ali Serttaş, Erhan Dilligil, Doğan Sevsevil, Levend Adan, Kâzım Hün, Süer İzat.
TEPEBAŞI TİYATROSU'nda.

Şehir Tiyatrosu, sezon başından beri sahnelerine aldığı bir sürü değersiz oyundan sonra, mevsimin bitmesine bir iki hafta kala dünya tiyatro sahnelerinde baştacı edilen oyunları

İstanbul'lulara sunuyor. "Foto Finiş"den sonra Dürrenmatt'ın "Fizikçiler"i, gerçek tiyatroseverler için bir ziyafet oldu. Bu defa B. Algan, yazarın bu yıl bütün Alman sahnelerinde oynanan son oyunu "Fizikçiler"i ele almış. Sevim Özakman'ın güzel çevirisi, Turgut Atalay'ın uygun dekoru "Fizikçiler"i mevsimin en iyi sunulan oyunları arasına katıyor. Beklan Algan, büyük imkanlar sağlıyabilen böyle bir oyunda reji hünerini gösteriyor.

Ayla Algan, şimdiye kadar oynadıklarından apayrı bir karakterde çirkin, kanbur Mathilda von Zan rolünde, bilhassa son sahnede çok başarılı bir oyun veriyor. Necdet Mahfi ve Zihni Rona çok zor olan rollerinde ustalıklarını gösteriyorlar. Mücap Ofluoğlu, piyesin başrolünü, başarıyla sürüklüyor. Samiye Hün, Frau Rose'de gene eşsiz. Sibel Göksel, Monika'yı birinci plana çıkarmayı becermiş. Gençler arasında Devrim Parscan dikkati çekiyor. Erden Ener de bu gidişle Şehir Tiyatrosu'nun en beğenilen kompozisyon sanatçıları arasına girmeye aday görünüyor.

Milliyet, 7.Şubat.1964
YEDİNCİ KÖPEK

Lütfi AY

Oyun, 3 bölüm
Yazan : Çetin Altan
Sahneye koyan : Zihni Küçümen
Dekor : Ergun Köknar
Oynayanlar Şevkiye May (Binnaz), Sami Ayanoğlu (Hüseyin Efendi), Mehmet Karaca (Hilmi Efendi), Mehdi Yeşildeniz (Barmen), İsmet Ay (Müjgân), Oya Eren (Oya), Okan Bilgütay (Osman), Deniz Uyguner (Atillâ), Melahat İçli (Zerrin), Kâni Kıpçak (Cemil Bey), Mücap Ofluoğlu (Doktor), Aytaç Yörükaslan (Mahpus).

Artık yerli oyun yazarımız yok diye yakınmayalım. Şehir Tiyatrosu dört yerli oyunu birden sahnelerine çıkarıverdi. Beşincisi de tezgâhta...

Bu oyunlar arasında şekil bakımından olduğu kadar öz bakımından da daha önemli, daha ilgi çekici bulduğum oyundan, Çetin Altan'm "Yedinci Köpek"inden söz etmek istiyorum bugün.

Louis Pasteur gibi Çetin Altan'm kahramanı Doktor da, insanlığa büyük yararı dokunacak ber keşfin peşindedir. Çalışmaları hayli ilerlemiştir, ama ne güçlükler pahasına... En başta resmi makamların doktorluğunu bile tanımamaları geliyor. Sebebi: Tıp tahsilini yabancı bir memlekette yapmış olması. Bu yüzden denemelerini gizli gizli, ancak sokaklardan topladığı sahipsiz köpekler üzerinde gerçekleştirebilmektedir. Bu sefer de yaşadığı çevre, bu gizli çalışmalara bin türlü mana vermekte, ona karanlık işlerle uğraşan biri, hatta bir sapık, bir casus gözüyle bakmaktadır. Çünkü Doktor çevresindeki insanlarla görüşmemekte, onların toplandıkları ve bol bol dedikodu yaptıkları yerlere uğramamakta, evine de –temizliğini yapmaya gelen barın tuvalet bekçisi– Binnaz Hanımdan başkasını sokmamaktadır. Ne kafaca, ne ruhça anlaşamıyacağı insanlarla kaybedecek vakti yoktur onun. Çevresindekilerin de, kendilerine hiç benzemeyen bu adamı anlamaya, hele hoş görmeye hiç niyetleri yoktur. Hele görmüş geçirmiş Cemil Beyin tok sözlü, temiz yürekli ve ... güzel kızı Oya'nın bu ne idüğü belirsiz adamı beğenmesi, savunması –belki de sevmesi– onları çileden çıkarmaktadır.

Nihayet, ortadan kaybolan köpeklerin çoğalması, günün birinde temizliğine bakan Binnaz Hanımın kayıplara karışması, boyun atkısının da evinde bulunması, Doktoru ağır cezaya düşürecek ve bütün bir mahallenin aleyhindeki tanıklığı, sonra Doktor sayılmadığı halde ümitsiz bir hastayı (kaldırıldığı hastahanede nöbetçi doktor bulunamadığı için) ameliyat etmiş, hastanın da ölmüş olması. Cemil Beyle kızının bütün savunmalarına rağmen, ölüm cezasını giyme-

sine yetecektir.

Evet, oyun burada, böyle bitebilirdi. Ama Çetin Altan son perdeyi bir sürprizle bitirmek istemiş. Doktor, ölüm cezasının tasdikini beklerken bir başka ölüm mahkûmuyla (Aytaç Yörükaslan) yattığı demir kafeste, kan davası yüzünden elini kana bulamış bu zavallıya, başına gelenleri anlatıyor. Bütün üzüntüsü suçsuz yere asılmak değil, keşfini tamamlamak için gerekli olan iki aylık zamana artık sahip olamamaktır.

Çevrenin, mahkemenin inanmadığı Doktora, önem vermediği keşfine, gene çevreden gelen kötü geleneklerin, göreneklerin katil ettiği bu köy delikanlısı inanıyor. Ona yüzbinlerce insanın hayatını kurtarabilecek bir keşfi tamamlamak için muhtaç olduğu zamanı nasıl kazandırabileceğini öğretiyor: Yeni bir suç işlemek, mesela koğuş arkadaşını öldürmek... Kendisi için sehpadan kurtuluş umudu zaten yoktur. Bari ölümü bir işe yaramış olsun... O zaman Doktoru bu iş için yeniden sorguya çekecekler, muhakeme edecekler, o da istediği zamanı rahat rahat elde etmiş olacaktır.

İşte bu sırada beklenmedik bir şey oluyor: Doktoru darağacından kurtaracak tek canlı delil, öldürdüğü sanılan Binnaz Hanım sapasağlam, çıkageliyor. Ne çare ki iş işten geçmiş, Oya nefes nefese bu müjdeyi getirdiği zaman Doktor bu sefer gerçekten cinayet işlemiştir.

Vazih bir ifadeye kavuşamamış (hatta seyirciyi, bazı akşamlar oyunun bitip bitmediğinde tereddüde düşürmüş) olmakla beraber son perdenin finali bunu anlatıyor.

Çetin Altan'ı her şeyden önce, toplumun acısını çektiği bir gerçeği cesaretle ortaya koyduğu, sonra da (kahramanını mahkeme sahnesine kadar kuliste beklettiği, daha çok öbür kişilerin hayat hikâyelerine ait teferruatla konu birliğini dağıttığı halde) ilgiyle izlenen temeli sağlam bir oyun, zevkle dinlenen nükteli bir diyalog meydana getirmiş ve benzerlerine her yanda rastlanabilecek, gerçekliği olan kişiler, karakterler çizmeyi başarmış olduğu için övmeliyim. Oyun

yapısına, yadırgatmadan kazandırdığı (bütün bir mahkeme sahnesini başkanı, savcısı, avukatı ve tanıklarıyla, vakanın esas kişilerine, seyircinin gözü önünde kılık değiştirerek, oynatması gibi) yenilik, bu yeniliğe ikiz kişilerin mizaçları arasında çizdiği paralelle kattığı mizah ve hiciv nüansı ise, teknik bakımdan, "Mor Defter"le başlayan gelişmeyi şimdi daha olumlu bir yönde, daha da ustaca değerlendirmeyi başardığını gösteriyor.

Zihni Küçümen'in sahne düzeniyle Ergun Köknar'ın dekoru, zarif bir stilizasyon içinde, hem ayrı ayrı yerlerde geçen üç perdeyi tek bir "mekân" içine sığdırmış, hem de fikir yönü ağır basan oyuna çekici bir hava kazandırmıştır. Finalde dengesini bulamamış, "oturmamış" duygusunu veren kararsızlık olmasa, bu sahne düzeniyle dekor mevsimin en başarılı realizasyonları arasında yer alacak niteliktedir.

Oyuna gelince: Şevkiye Mav Binnaz'da, Sami Ayanoğlu Bakkal Hüsamettin, Mehmet Karaca eski memur Hilmi Efendi'de, İsmet Ay homoseksüel Müjgân'da, Melahat İçli de yosma Zerrin'de renkli (Bakkalla eski memur için, günümüzden çok geçmişi hatırlatan ve o modern barın devamlı müşterileri arasında yer almaları biraz yadırganan, alaturka renkli) tipler çiziyorlar. Doktor'da Mücap Ofluoğlu, Oya'da Oya Eren, Cemil Bey'de Kâni Kıpçak, Barmen'de de Mehdi Yeşildeniz, yazarın duyup düşündüklerini inandırıcı bir oyunla savunuyorlar."

Cumhuriyet, Ekim.1965
ŞEHİR TİYATROSU'NDA MOLİÈRE
BAŞARILI BİR KLASİK

Selmi ANDAK

Büyük sanatçı, güçlü sanatçı zamanla eskimediği

orantıda yüceleşir. Molière de böyle... Her zaman, her çağda; değişen şartlar ve gelişen gerçekler içinde, söylediği, halka ulaştırmak istediği bir düşünce, bir espri var. Amma Molière de bütün büyük sanatçılar gibi, kendi çağında bağdaşamadığı toplum katının değersizliklerini yererken, gülünç bulduğu kişilerin anlamsızlığını hicvederken, hiçbir zaman sanatçı değerinden kaybetmemiştir. Ucuz, kolay ve kaba sanata kaymadan, gerçek sanat yolu dışına sapmadan, bütün yaratmalarını sanat potasında eritilmiş ince, zeki ve inandırıcı anlatımla halka benimsetmiştir. O kadar ki, Molière eserlerinde "hırsı, adiliği ve gülüncü" bütün çıplaklığıyla en duygusuz seyirciye bile sermek ve halk kitlesine etki yapabilmek için en komik unsurları ve en pervasız cümleleri serbest bir üslup içinde kullanırken bile tedirgin etmez!

Bu açıdan bakılınca Molière'in de halkın kültürel eğitimindeki sosyolojik önemi ortaya çıkar.

Böyle olunca, günümüzde, toplum sorunlarına ve gerçeklerine değinen bazı güçlü çağdaş (yerli veya yabancı) oyunların kötü sahneye konması veya yetersiz oynanması, yahut birtakım güçsüz oyunlar yerine, Molière ve benzeri klasiklerin yeterli ve başarılı oynanmasının halkın sanat ve dünya görüşü yönünden eğitiminde daha yararlı olduğu kanısındayız!

Şehir Tiyatroları repertuvarında yer alan "Cimri"yi bu yönden alkışlarken, Molière'in bu yüz yıla varan Türk sahnesinin geleneksel değerine de uygun halkayı tekrar parlattığını hatırlatalım...

297 YILDA 2000 DEFA!

"Cimri" ilk defa 9 Eylül 1688'de Paris'te Palais-Royal Tiyatrosu'nda "Harpagon" rolünü bizzat Molière'in oynamasıyla sahneye konduğu zaman önce soğuk karşılandı. Büyük manzum piyeslere alışık seyirciler, beş perdelik nesir tarzındaki oyunu yadırgadılar. Yazarının beş yıl sonra ölümünden (17 Şubat 1673) bu yana, sadece Komedi Fran-

sez'de "Cimri" iki bin defadan fazla oynandı!

Şehir Tiyatrosu'nda üçüncü defa sahneye konmuş oluyor.

Molière'in kaynağını Arioste'nin "İ Suppositi", Baisrobert'in "La belle Plaideuse", Larivey'in "Les Esprits" ve aslında Plaute'nin "Aulularia" adlı komedilerinden alan "Cimri"nin ana teması: Harpagon adlı Parisli ihtiyar bir burjuva zenginin, gülünç ve nefret uyandırıcı bir hırs haline gelen cimriliği ve servetini çaldırmak korkusu etrafında düğümlenmektedir. Bu basit görünen konu etrafında Molière hem karakter - komedisi, hem de "sosyal - komedi"nin bir şaheserini vermektedir.

UNUTULMAZ "HARPAGON"

Mücap Ofluoğlu "Harpagon" rolünde sanat hayatının en önemli bir dönemini büyük başarısıyla yaşıyor ve haklı olarak çok alkışlanıyor. Her şeyden önce Mücap Ofluoğlu yeterli bir ses, uygun bir diksiyonla güzel Türkçe konuşuyor. Sabahattin Eyüpoğlu'nun eseri çevirişi de destekleyici.

Bu oyunun diğer sivrilen oyuncuları "Frosine" rolünde Nur Sabuncu, Jacques Usta'da Kadir Ögelman, Anselme'de Necdet M. Ayral.

SAHNEYE KONUŞ

Coşkun Tunçtan, "Cimri"nin olaylardan biraz yoksun "aksiyon"unu ve Harpagon'un girişine kadar ağır giden stilini, seyirciyi sıkmayacak biçime sokarak hızlandırmasını bilmiş. Molière'in klasik niteliğini koruyacak tarzda başarılı bir reji örneği veriyor.

GÜNÜMÜZÜN "HARPAGON"'U DİYOR Kİ...

"Harpagon"u Şehir Tiyatroları'nda İ. Galip Arcan'dan yirmi yıl sonra tekrar yaşatan Mücap Ofluoğlu'na soruyoruz:

— Bu rol, şimdiye kadar oynadıklarınızdan ne derece farklıdır?

— İlk defa Molière oynuyorum. Eseri daha önce biliyor-

dum, Molière çok farklı.

— Günümüzde Molière anlayışı değişti veya gelişti mi?

— Söze Fransa'dan başlamak gerekecek. 1950'den öncesi büyük sanatçı Charles Dullin oynamıştı. Biz de çıkış noktamızı Dullin'in anlayışına göre tesbit ettik. Dullin öncü bir anlayışla Molière'i somut olduğu kadar soyut yönden de meydana çıkarıyordu. Örneğin "Cimri" Harpagon'un gerçek dramıdır. Harpagon, cimrilikten doğan şüpheciliği içinde, piyeste şöyle der: "Zamanımızda dünya, soylu soplu hırsızlarla dolu. Bu namussuzlar kimsenin kendilerini tanımamasından faydalanıp, soylu geçinmeye kalkıyorlar ve hiç utanmadan parlak bir soyadı takınıyorlar kendi kendilerine!"

Düşünün ki bu sözler 17. yüzyılda Fransa'da mutlakiyet rejimi içinde söylenmiş. İşte Molière!.."

Yeni Gazete, 9.Ekim.1966

KAKTÜS ÇİÇEĞİ

Zeynep BİRSEL(Oral)

Mücap Ofluoğlu mevsimi, Barillet ve Gredy adlı iki Fransız yazarın komedisi "Fleur de Cactus - Kaktüs Çiçeği" adlı eser ile açmıştır. Asude Zeybekoğlu'nun dilimize çevirdiği oyun, yanlışlıklar, terslikler, yalanlar ve aşk oyunları üzerine kurulu hafif bir komedidir.

Dişçi Jülien, kızlarla başını derde sokmamak için, evli ve 3 çocuk babası olduğunu söyler. Sevdiğini sandığı Antonia adlı genç kızla evlenmek istediği vakit işler çatallaşır. Zira Antonia, önce Julien'in karısını, sonra boşanma sebebi olan karısının sevgilisini görmek ister. İşte bunları yerine getirmek için çapkın dişçi "Kaktüs Çiçeğini" kullanacaktır.

HEM DİKENLİ, HEM ÇİÇEK... SUZAN UZTAN

Kaktüs Çiçeği, erkekleşmiş yürüyüşü, konuşuşu, hal ve tavırlarıyla kadınlığın duygu ve çekiciliğini kendinde birleştiren Stephane'dır. Dişçinin sekreteri, hastabakıcısı ve onu gizliden gizliye seven kadın, kısacası Suzan Uztan'ın yarattığı hem sert hem tatlı, hem güzel, hem çok çirkin bir yaratıktır.

Topluluğun en başarılı oyuncusu Suzan Uztan, bütün oyun boyunca zor rolün dışına çıkmak şöyle dursun, rol yaptığını seyircilere hissettirmedi bile. Ne yazık ki diğer oyuncuların hiçbiri için böyle bir şey söyliyemeyiz. Uztan'ın en başarılı tarafı ses tonundaki usta kontrolü ve sert çıkışları ile oyun temposunda sürekli değişikliklerdi.

Oyunu sahneye koyan Mücap Ofluoğlu'nun başarısı sahneye koyucu olmak bakımından, oyunculuğundan çok daha fazla. Dişçi Jülien rolünde oyunun akıcılığını sağlamakla beraber tulûata kaçması yadırganıyor.

"Rolün küçüğü büyüğü yoktur, başarılı başarısız oyuncu vardır" tezini Yılmaz Gruda ve Güzin Özipek savundular. Milyoner M. Bnechol rolünde Güzin Özipek ve Jülien'in arkadaşı Norbert rolünde Yılmaz Gruda oyundaki ustalıkları ile dikkati çekiyorlardı. Antonia (Nurhan Damcıoğlu) ve genç arkadaşı Igor (Erhan Gökgücü) ise rollerinde yabancılık çekerek yapmacıklığa başvuruyorlardı.

Bu iki bölümlük komedi 15 tablodur. Yani 15 defa yer değişikliği gerektirmektedir. Dekor ve yer şartları, rejisör ve dekoratör Acar Başkurt tarafından oyunun temposunu aksatmamak bakımından son derece pratik bir şekilde halledilmiştir.

SONUÇ

Kaliteli bir bulvar komedisi olan "Kaktüs Çiçeği" adlı eser, canlı bir oynayış ve yer yer hisli yönleriyle, seyirciyi

sarmakta ve sık sık alkışlarla kesilmektedir. Fakat Suzan Uztan'ın kaliteli ve usta oyunu dışında, Ofluoğlu Topluluğu'nun sunduğu oyun sadece bir güldürü olmaktan öteye gidememektedir."

Milliyet, 1.Kasım.1966

KAKTÜS ÇİÇEĞİ

ULUNAY

Bu sene Küçük Sahne Mücap Ofluoğlu'nun idaresinde bir teşekkülle bir mevcudiyet daha ilave etmiştir. Ben, rahatsızlığım dolayısıyla davetli olduğum gala gecesinde bulunamadım. Temsili birkaç gün sonra gördüm. Yazım da bu yüzden gecikti. Gecikmeden dolayı hem okuyucularımdan, hem de Küçük Sahne sanatkârlar topluluğundan af talep ederim. Böyle geciken bir tenkidi hiç yazmamak olamaz mıydı? Olamazdı. Muharrirlik hayatımın çeşitli mevzularında çok ehemmiyetli bir mevkii olan sahne ve sahne edebiyatı titizliği, gördüğüm ve bütün safhalarını incelediğim bir eser hakkındaki düşüncelerimi belirtmemeyi telafi kabul etmez bir noksan sayar.

Tenkidime başlamadan evvel sahneye ait bir hatıramı arz edeyim:

Paris'te bulunduğum sırada, bizde Darülbedayii kuran "Antoine"ın Jurnal gazetesinde bir tenkidini okudum. Gazeteden adresini öğrenip kendisine bir mektup yazdım ve görüşmek üzere kabulümü rica ettim.

İki gün sonra cevap geldi. Hiç unutmam, üstad:

"Paris'te bir Türk bulunur ve beni görmek arzu ederse ben bu arzunu husûlünü nasıl minnetle kabul etmem. Bu pazar öğleden evvel bekliyorum,"

diyordu. Antoine o zaman Sen nehri üzerinde yeni köprünün ve Dördüncü Hanri'nin heykelinin tam karşısında

oturuyordu. Takarrür eden saatte gittim, beni bir ufak salona aldılar. Salondaki camekânlarda üzeri kabartma resimli, çiçekli, büyük küçük madeni kutular vardı. Anladım ki üstad kutu kolleksiyonu yapıyor.

Biraz sonra salonun diğer bir oda ile rabıtası olan ara kapısı açıldı. Sırtında ev kostümü ile Antoine göründü. Elimi sıktı, yer gösterdi. İstanbul'dan bahsettik. Cemil Paşa'yı sordu, Bedi Bey'i sordu.

— Harp patlamamış olsaydı, dedi, kalacaktım ve çok şeyler yapacaktım.

Böyle tatlı tatlı görüşürken Antoine'da beni bir an evvel atlatmak isteyen bir hal gördüm. Gözleri girdiği yan taraftaki salonun kapısına sık sık bakıyordu. Anladım, müsaade istedim.

— Gelecek pazara yine beklerim, dedi, aynı saatte...

Bir hafta sonra yine düştüm, aynı mizansenle kabul edildim. Antoine'ın girdiği kapı aralıktı, oradan sesler geliyordu. Biraz oturduk, yine beni sepetlemek istediğini anladım.

— Üstadım, dedim, beni hüsn ü kabul ettiğinizden dolayı teşekkür ederim. Fakat ben bitişik salonda bulunmak isterim.

— Sizi alâkalandırıyorsa buyrun.

Elimden tuttu. Salonun kapısını açtı. Alıklaştım. Salonda Komedi Fransez'in en namlı sanatkârları vardı.

— Dostlarım. Size hiçbir zaman unutamadığım Türkiye'den bir hemşehri takdim ediyorum.

Sonra salondakileri saymaya başladı:

— Albert Lamber Fiz, Mari Bel, Mari Marke, Piera, Aleksandr, Vantura...

— Hacet yok üstadım, dedim, hepsini tanıyorum, çünkü Teatr Franse'nin çok sık müdavimlerindenim.

— Biz böyle her pazar toplanır ve o hafta içinde oynanan piyeslerin aramızda tenkidini yaparız.

Sevincimden sarhoş gibi olmuştum. Kapı dibinde bir iskemleye oturdum ve bu toplantılara ben üç sene her pazar

devam ettim.

Avrupa'dan avdetimde Tan'daki tenkidlerimde bu üç senenin tesirini –o zaman imzasız yazmaklığıma rağmen– İ. Galip dahi kabul etmiştir.

Şimdi "Kaktüs Çiçeği"ne gelelim:

Eser sûreta hafif bir komedidir, fakat komedi deyince bizdeki güldürücü piyes manasına almamalı. Tiyatroda dram ve trajedi olmayan piyeslere komedi derler.

Eser bir diş hekimi ile onu asiste eden hemşire arasında geçen vakaya istinad ediyor. Diş hekimi Julien(Mücap)in Antonia (Nurhan) adında bir metresi vardır. Stephan (Suzan Uztan) adlı hemşire ile Julien birbirlerine karşı kuvvetli bir temayül olduğunun farkında değillerdir. Vakalar bu temayülü bir aşk şekline koyuyor ve nihayet ikisini birbirlerine sarılmış olarak buluyoruz. Bunun nasıl olduğuna onlar bile hayret ediyorlar.

Eserde iki kutup vardır:

Mücap ve Suzan... Dağları devirecek kudrette olan bu iki sanatkâr eserin ismini değiştirtecek derecede mükemmel oynadılar.

Hele Suzan!.. Yasemen kadar ince ve hassas... O incecik kaşların türlü şekillerle ifade eylediği manaya hayran oldum. Suzan Uztan birinci sınıfın fevkinde bir sanatkârdır. Türk sahnesi onunla iftihar eder.

Mücap Ofluoğlu'yu candan tebrik ederim.

Durum, 27.Nisan.1967

DİPLOMATİK BAGAJ

Dikmen GÜRÜN

Ofluoğlu Tiyatrosu, "Kaktüs Çiçeği"nden sonra, sezonun ikinci oyunu olarak sahneye koyduğu "Diplomatik Bagaj" adlı komediyle Bulvar oyunlarının İstanbul'da en iyi temsil-

cilerinden olduğunu ispatlıyor. Eser belki "Kaktüs Çiçeği" kadar mükemmel değil, ama sahneye konuş tekniği ve sanatçıların kusursuz oyunları Chapman'a çok şeyler kazandırmış. Fars çizgisi üzerinde gelişen olaylar Londra'da başlayıp Paris'te bitiyor. Adından da anlaşılacağı gibi İngiltere ve Fransa arasındaki ticari, daha doğrusu diplomatik (!) temaslar sırasında patlak veren karışıklıklar işin içine şampanya, güzel sekreterler ve temasta bulunanların karılarının da katılmasıyla arap saçına dönüyor.

Konu, hiçbir özelliği olmamasına rağmen Yılmaz Gruda'nın başarılı rejisi sayesinde seyirciyi bol bol güldürüyor. Hemen her sahne canlı ve renkli. Oyuncuları gelince: Başta Mücap Ofluoğlu olmak üzere Yılmaz Gruda, Zafer Önen, Suzan Uztan, Erhan Gökgücü ve diğer bütün sanatçılar kaliteli oyunlarıyla seyirciye kendilerini sevdiriyorlar. Başka bir yazımızda temas ettiğimiz gibi bu tiyatronun en takdire değer yönlerinden biri 'seyirciye yutturma' siyasetine sapmaksızın çalışmalarını ciddi bir tutumla yürütmesi. Seyirci, başroldeki oyuncusundan en küçük roldeki oyuncusuna, dekorundan kostüme kadar her şeyin üzerinde titizlikle durulduğunu görebiliyor, hissediyor. Bu husus, doldurma dekorlarla, uydurma kostümlerle seyirci karşısına çıkan bazı tiyatrolarımızca izlenmelidir.

Yeni Gazete, 11.Ekim.1967

PEPSİ

Zahir GÜVEMLİ

Küçük Sahne Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu Pierette Bruno'dan Asûde Zeybekoğlu'nun dilimize çevirdiği "Pepsi" adlı komediyi oynamaktadır.

Marsilya'lı bir kimyagerin kızı olan Pierrette Bruno, 1952 yılında Paris Konservatuvarı tiyatro bölümünü bitirmiştir.

18 yaşındayken 80 yaşında bir kadın komposizyonu yaratarak şöhret yaptı "Pepsi", ilk eseridir ve bunu takma isimle oynatmıştır. 100. temsil dolayısıyla yaptığı basın toplantısında eserin kendisine ait olduğunu açıklamıştır. Pier - elte Bruno, aynı zamanda eserinin başrolünü de oynamıştır.

"Pepsi", bir sokak kızının kendi kendine münasip gördüğü isimdir. Bir gece bar'da mimar Jean - François'yla tanışır. Onun bir projesinin kazanmasına yardım etmek üzere yarışma jürisine başkanlık edecek olan Hatch'a kendisini mimarın karısı diye tanıtır ve adamı baştan çıkararak neticeyi temin eder. Yalnız, mimarın karısı, Pepsi'yle tanıştığı halde bu başarıda onun payını bilmeyecektir.

Beş oyuncuyla oda tiyatroları için ideal denecek kadar sağlam ve güzel kuruluşlu bir duygu komedisi olan Pepsi, Tristan Barnard mizah ödülünü boş yere kazanmamıştır. Mimar Jean - François rolünde Mücap Ofluoğlu, her zamankinden daha ölçülü ve tabiî oynayışıyla, bilhassa karı-koca sahnelerindeki hiddet gösterilerinin tabiîliğiyle dikkati çekmektedir.

Suzan Uztan, bar kızının kısık sesli gülüşüne varıncaya kadar son derece iyi etüd edilmiş, gayet iyi sindirilmiş oyunuyla başarılarına bir yenisi daha katmıştır. Semra Savaş'ı istisna edersek "Pepsi" kusursuz oynanmaktadır.

Ses, 1972
SATILIK KAT
LCC Sahnesi - Nişantaşı

Sezai SOLELLİ

"TİYATRO GİBİ"nin üzerimizde yarattığı soğuk duş tesirinden sonra, Mücap Ofluoğlu'nun sahneye koyduğu mevsimin ikinci oyunu, "Satılık Kat" komedisi bizi bir hayli rahatlattı. Bu oyun, vakıa alışageldiğimiz "Pepsi", "Rafadan",

"Kaktüs Çiçeği" gibi alâ Ofluoğlu tipinde sadece güldürüp eğlendiren Bulvar Komedileri'ne tam bir dönüş değil. Ama güzel, "Satılık Kat", muhtelif Fransız tiplerinin, Fransızlığın amblemi olan "aşk" kavramı etrafındaki görüşlerini, reaksiyonlarını canlandıran, kaliteli, zarif esprilerle dolu, düşündürücü, ince bir komedi.

Barillet ve Gredy'den Asuda Zeybekoğlu'nun akıcı üslubuyle çevirdiği oyunu, Mücap Ofluoğlu sahneye koymuş. Oyunda beş oyuncu görünmesine rağmen, üçünün sırf aradaki bağları birbirine tutturmak için kullanıldığı düşünülürse, oyun esas olarak biri kadın, biri erkek, iki oyuncu üzerinde dönmektedir.

Ana teması bir satılık kat üzerine kurulmuş olan komedi, dört hikâyeden meydana gelmektedir.

Birinci hikâye: Bu katı satmak isteyen 21 yıllık evli, birbirini anlamamış, daha doğrusu anlamak için çaba sarfetmemiş bir karı-kocanın hikâyesidir. İkisinin de ayrı ayrı sevgilileri bulunan, yetişmiş, evli bir kız sahibi olan bu karı-koca ayrılmak üzeredir.

İkinci hikâye: Evinden, ruhsuz karısından, karamsar oğullarından bıkmış, 48 yaşlarında dinamik bir işadamının, yirmi yaşlarındaki körpe sevgilisine hediye edeceği satılık kata aittir.

Üçüncü hikâye: Orta yaşlı, aşk düşkünü, kompleks içinde milyoner bir kadının, kocası dahil, bütün erkeklere, seks karşılığında avuç dolusu para yedirişini anlatmaktadır. Son jigolosuna satın almaya geldiği katta, delikanlı ile aralarında çıkan bir münakaşadan ve onun ayrılmasından sonra, evi boyamakta olan orta yaşlı bir boyacıdan aldığı aşk dersi bu hikâyeyi tamamlar.

Dördüncü hikâye: Büyük bir süper market'in sahibi olan çok zengin bir kadın nihayet bu katı satın almıştır. Aşığı ile birlikte kaza süsü vererek kocasını öldürüp onun işine ve servetine konan güzel kadın, bir yılbaşı gecesi, bir senedir Kanada'da olan sevdiği adamın kendisine dönüşünü heye-

canla beklemektedir. Bu dönüş, çılgın gibi sevişir görünen çiftin, aşk termometresindeki derecelerini tespite ve birbirlerine karşı duydukları hissin samimiyet derecesini ortaya çıkarmaya kâfi gelir.

Can Dirim, Orhan Aydınbaş ve Nezih Tuncay'ın ufak rollerle bağlantılarını kurdukları oyundaki dört hikâyenin, dördünde de esas kahramanlar misafir sanatçı Şirin Devrim'le Mücap Ofluoğlu'dur. Bir zamanlar Şehir Tiyatroları'nda çalışan, sonradan Tunç Yalman'la birlikte Amerika'ya gidip tiyatro sanatçılığını orada sürdüren Şirin'le Mücap, esası aşk olmakla beraber değişik seviyede değişik tiplerin yarattığı bu dört hikâyenin dört ayrı çiftinde de gayet güzel birer oyun çıkardılar. Dekorun, kıyafetlerin pek fazla rol oynamadığı ufacık sahnenin imkânları içinde, Mücap'ın sahneye koyuşu da başarılı idi.

Galiba Şirin Devrim'in Amerika'ya dönüşü hesap edilerek "sadece 8 hafta için" diye ilân edilen bu güzel oyun tuttuğu takdirde, iki ay sonunda ne olacak, şimdiden merak ediyorum.

TİYATROMUZUN SORUNLARI TİYATRO - DEVLET İLİŞKİLERİ

Varlık Dergisi, 15.Mart.1967

Edebiyatımızın sorunlarını edebiyatçılarımız, Yaşar Nabi'nin evinde yaptıkları bir oturumda tartışmışlar, bu oturumun banda alınan tutanakları 1967 yıllığımızda yayınlanmıştı. Bu açık soruşturmanın gördüğü ilgi üzerine sanatımızın bütün kolları için ayrı ayrı oturumlar düzenlemeye karar veren Yaşar Nabi, ilkin tiyatromuzun yönetmen, aktör, yazar ve eleştirmen olarak İstanbul'da bulunan tanınmış sanatçılarından kırkını davet etmişti. 1 Şubat Çarşamba günü yapılan oturuma 20 sanatçı katıldı. Ana konu ikiye bölünmüş, ilkinde tiyatro ile devlet ilişkileri, özel tiyatroların korunması, devlet ve şehir tiyatroları sorunları üzerinde durulmuş, konuşmaların ikinci bölümünde ise tiyatroda repertuvar sorunu, tiyatro sayısının hızla gelişmesi yanında aynı hızla oyuncu yetişmemesi yüzünden oyun kalitesinde meydana gelen düşüklük, öte yandan daha geniş yeni seyirci kitlelerini tiyatroya çekmek amacının gerek yönetmenleri, gerekse yazarları, sanat kalitesinden fire vermeye zorlaması gerçeği, tiyatro-yazar-eleştirmen sorunu ele alınmış ve tartışılmıştır.

5 saat süren tartışmaların başlangıcında acele işleri olduğu için erken gitmek zorunda kalan arkadaşlar, konuşmalarını her iki sorun üzerinden sıra ve tartışma dışı yapmışlardır. Bunlar Ulvi Uraz, Mücap Ofluoğlu, Aylâ Algan, Güngör Dilmen ve Zahir Güvemli'ydi. Ne yazık ki, bir yanlışlık sonucunda bu konuşmaları taşıyan makara ikinci bölümde tekrar kullanılmış ve silinmiştir. O yüzden bu ar-

kadaşlardan kendilerine ait bölümü tekrarlamaları, ya da yazı ile vermeleri rica edilmiş, geçen sayımızda bildirdiğimiz gibi, tutanakların yayınlanması da bu yüzden geri bırakılmıştır. Son dakikaya kadar elimize Mücap Ofluoğlu ile Zahir Güvemli'nin yazılı konuşmalarından başkası gelmemiştir. Buna karşılık, mazeretleri dolayısıyle oturuma katılamıyan yönetmen ve oyuncu Yıldız Kenter'le oyuncu Ülkü Tamer, eleştirmen S. Günay Akarsu sorulara cevaplarını yazılı olarak vermiş ve soyadı sırasıyla yapılmış olan konuşmalarda kendi adlarının sırasına bu yazılar eklenmiştir.

Böylece, birçok değerli arkadaşların, özellikle yönetmen ve oyuncuların katılmak imkânını bulamayışları, meydana gelen kaza sonucunda da tesbit edilmiş konuşmalardan bir bölümünün elden çıkması, çok cansıkıcı aksaklıklar olmuştur. Bununla birlikte bütüniyle konuşulanlar ilgi çekicidir.

Uzunluğu dolayısıyle bir kerede veremediğimiz bu oturumu, ele aldığı sorunlar sırasıyle iki dergide yayınlayacağız. Bu defa yalnız tiyatro-devlet ilişkileri sorununu ele alıyoruz. Tartışmaların hayli uzun olan tutanaklarından, Yıllık'ta izlediğimiz metodla, kişilikle ilgili tartışma ve çekişmeleri, tekrar niteliğinde olan cümle parçalarını bir yana bıraktık. Okurun karşısına daha derli toplu ve düzgün bir kılıkla çıkmaya çalıştık.

Alfabe sırasıyle konuşmaları aşağıda bulacaksınız:

S. GÜNAY AKARSU

Bizde devlet ile hükûmet kavramları birbirine karıştırılıyor. Onun için de her yönetici, elindeki bütün güçleri kendi çıkarı için kullanmaya kalkıyor. Devlet tiyatroları, belediye tiyatroları, sanat dışı baskılar altında bunaltılıyor. Oysa, kuruluşları bakımından ödenekli tiyatrolar, devlete bağlıdırlar, hükûmete değil. Devletin görevleri

arasında bulunan, belki de başta gelen görevlerinden biri olan eğitim hizmetini, tiyatro alanında yerine getirmekle yükümlüdürler. Oyunlarını, oyun yerlerini, bilet fiyatlarını bu açıdan seçmek zorundadırlar. Seyircilerini belirleyip, bu seyirciye en uygun, en yararlı tiyatro ürünü, tiyatro biçimini bulmaları gerekmektedir. Kısaca söylemek istersek, Türk seyircisi için bir Türk tiyatrosunun yaratılması ve gelişmesini sağlamak amacıyla kurulmuş tiyatro olduklarını kabul edip, bu doğrultuda sürdürmelidirler çalışmalarını.

Bütün özel tiyatro sahipleri, devletin özel tiyatroları korumamasından yakınır. Giderlerinin çok büyük, gelirlerinin ise az olduğunu; tutmayan bir oyunun onlar için çok tehlikeli, hattâ yıkıcı olduğunu söyler. Doğrudur, bütün söyledikleri. Onlara da şu soruyu sormak gerekir: Siz devletten yardım bekliyorsunuz. Bu yardım, vergi bağışıklığı, ya da doğrudan doğruya bağış şeklinde, ya da daha başka bir formülle gerçekleşebilir diyorsunuz. Ama, yardım umarken, politik baskıyla karşılaşabileceğinizi düşündünüz mü? Ya da bu müdahale size baskı gibi görünmüyor mu yoksa? Siz zaten onların istediği netilikte bir tiyatro olduğunuz için mi sakınca görmüyorsunuz? Böyle olanı da vardır özel tiyatrolar arasında, olmıyanı da... Ama eğer, o denli istedikleri yardım gelirse, karşılık koparmadan gelmiyecektir: Bunu unutmamak gerekir.

SELMİ ANDAK

Tiyatro, devlet ilişkileri sorunu bence tamamen devletin şekline bağlıdır. Devletin şekli tâyin edilmeden buna somut bir cevap vermek müşküldür, ancak genel olarak diyebiliriz ki, her devlet, rejimi ne olursa olsun, muhakkak ki sanata gereken ilgiyi göstermek zorundadır. Kendi biçimine uygun olarak, her devlet, resmî tiyatrolarla özel tiyatroları destekleme bakımından ayır tutar ve ayrı uygulamalarda bulunur. Şimdi, gene devlet şekline bağlıdır dediğim için nasıl

olmalıdır? Devletin tiyatro ilişkisini açık bırakıyorum, boşlukta bırakmakla beraber, diyebilirim ki; hiçbir zaman bir devlet tanıdığı ekonomik, politik ve sosyal özgürlükten ve buna bağlı olarak genel olarak sanat özgürlüğünden hiçbir vakit kopamaz, ayrılamaz. Sanat özgürlüğü de ele alınır. Böyle gördüğümüz zaman; devletin, herhangi bir devlet diyelim, belirli bir kültürel politikası daima tiyatrolara da etki yapmaktadır. Böyle olmak gerekiyor. Bizim devletimiz de başından beri kültür ve öğretim amacını tam mânasiyle yerine getirememektedir. Üzücü olmaktadır. Tiyatro, politika yapmaz diye bir kuralı ben tanımıyorum, kabul etmiyorum. Herşeyin bir politikası vardır, fakat gündelik politika, tiyatro ve sanata karışmamalıdır. Kanıma göre, bu da mevcut yönetici kadrolarıyla, idarelerle ilgilidir. Yoksa herşey politiktir(...)

Şimdi birçok devlet biçimlerinde, bazı devletler Milli Eğitim Bakanlığı, bazı devletler de Kültür Bakanlığı demişlerdir buna, fakat hiçbir zaman bir Kültür Bakanlığı bir kültür müsteşarının veyahut da buna benzer bir kadronun kendi tutumuna, kendi tek görüşüne ve keyfine bağlı olmamıştır. Bir Kültür Bakanlığı hangi devlet biçiminde olursa olsun, hangi görüşte olursa olsun, muhakkak ki bir sistemden, dayanmış olduğu bir sistemden doğmuştur. Hiçbir zaman şahsî ve kişisel keyfe tâbi tutulmuş değildir. Bu bakımdan son günlerde bizde ki durum acıklıdır. Şimdi devlet tiyatrosu, şehir tiyatrosu deyimleri de bana kalırsa değişmiştir, bunlar demode olmuş kalıplardır hattâ. Devlet tiyatrosu dediğimiz zaman, devletçi, tamamen devletçi düzenin içindeki devlet tiyatrosu başkadır, hatta şehir tiyatrosu başkadır, belediye statüsü bakımından, daha başka şekillerdeki devlet sistemlerinde başkadır. Bizdeki devlet tiyatrosu ne bu, ne o'dur. Eski bir kalıp olarak kalmıştır. Hatta bunun yanında da bir edebî heyet deyimi de, günümüzde hiçbir anlam ifade etmemektedir, çünkü çok uzun yıllardan beri bunun yerine dramaturg tayin olmuştur. Ebedî heyet

diye hiçbir yerde, hiçbir örnek gösteremezsiniz. Devlet tiyatrosu da böyledir. Bunlar üzerinde de hattâ terminolojik bakımdan durmak, gerektiği şekillerde bunları biçimlendirmek zorunludur.

BEKLAN ALGAN

Şimdi kısa kesmeye çalışarak ilk önce şuna değinmek istiyorum; bence tiyatronun bugünkü sorunları diye bir mesele yok, tiyatro sorunu diye bir mesele var. Diğer bütün sorunlar o sorunun içinde toplanıyor gibi geliyor bana. O da şu: Tiyatromuzun bugün en büyük sorunu; devrimci aydın, yani sanatçı kişiyle halk arasındaki kopukluğunun çatışması ve bu ayrımın ve bu uçurumun üstündeki köprülerin henüz bağlanamamış olmasından doğuyor. Bu böyle olunca, kaçınılamaz şekilde karşımıza yaşadığımız çağ, ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik-politik-sosyal koşullar içinde tiyatroyu ele almak ve onları, gerçeklerin üstüne oturtarak hal çareleri bulmaya çalışmak gerek. Bundan ötesi, bundan ayrısı iyi temenniden ileri gidemiyor. Şimdi ilk soruya gelelim. Tiyatro-Devlet ilişkileri. Tabiî devletimizin bir kültür politikası yoktur diyemiyeceğim ama, belirli açık seçik ve anlatılmış ve plânlanmış bir kültür politikası yoktur, plânsız politikası vardır. Bu plânsız politikası da belirli ekonomik koşullar içinde yaşayan ülkemizin sürüklendiği kültür politikasıdır. Devlet müesseselerinden, yani ödenekli tiyatrolarımızdan bugünkü koşullar içinde herhangi bir ümit beklemek, onlardan devrimci ve ilerici bir hareket beklemek olumsuzdur, ütopist hayalciliktir. Zaman zaman başa geçen veya içinden çıkan kimselerin istemesiyle bazı hareketler oluyorsa, bunları anormal bulmak gerekir(...) Özel tiyatroların korunması diye bir mesele var. Özel tiyatroların korunması tek küçücük bir açıdan olabilir. O da genel bir korunma içine sığınabilecek bir özel tiyatrolar korunması olabilir. Yani, rüsum indirilmesi ile. Yoksa ödenekler tanınması, dev-

letin belirli oyunlara malî yardımlar yapması, bunlar da geçici ve aldatıcı bir yardımlaşmadır. Çünkü aradığımız devrimci, ilerici, atak, tiyatro topluluklarıysa, devlet tabiî bunları bugünkü tutumu içinde desteklemiyecektir. Yoksa özel tiyatrolarımızı kendi gişe endişelerini de gözönünde tutarak bu ilerici ve atılıcı davranışa kültürel ve ilerici aydın niteliğine eriştikçe bunlardan böyle bir şey bekleyeceğiz.(...) Hepimizin, tüm aydınların kınadığı bir başka sanat kolumuz var: Türk sineması. Hepimiz burun büküyoruz, hepimiz zavallılıkları dolayısıyla itmişiz, omuz silkmişiz, devam etmiyoruz, izlemiyoruz bu akımı. Fakat Türk tiyatrosundan ayrıldığı çok önemli bir durum var, bir faktör var sinemamızın; o da halkla olumlu veya olumsuz bir ilişki kurmuş olması. Bu halk topluluklarıyla olan ilişki o kadar önemli birşey ki, halkın, ne kadar çarpıtılmış da olsa, kendi isteği, onları ittiği bir kültür ve değer yargısı var. Bunları karşılayamıyor. Türk sinemacısı, bu muhakkak yetersizliği dolayısıyle. Fakat kendisini Türk tiyatrocusundan ayırt eden, dolayısıyle ondan çok ileri giden bir durumu var. Şimdi son olarak özetlemek istiyorum. Meselelerimizi Türkiye'nin koşulları içinde incelememiz lâzım, temenniler her zaman iyi. Fakat temennilerin dışında neler olur, neler olmaz...Bunları iyi incelemek lâzım. İncelemezsek, yarının tiyatrosununu iyi koşullarını hazırlamaktan uzak düşeriz.

HAYATİ ASILYAZICI

(...) Önce, genel olarak Tiyatro Devlet ilişkilerinden en anlıyoruz. Tiyatro-devlet ilişkilerinden genel olarak anladığım; bir devletin bir politikası olur, sanat üstüne ve bu sanatın bir dalı olan tiyatroda da bir politikası olur. O devlet tiyatrosu, o politikaya göre yönetilebilir. Devletin tiyatro politikası deyince bizde özellikle ödenekli tiyatrolar gelir akla, haklı olarak. Yalnız, tiyatro-devlet ilişkilerine gelince, gerek sosyalist ülkelerde, gerek liberal ülkelerde devletin bir politi-

kası vardır, ama Türk devletinin bir politikası yoktur. Bunun üzerinde önemle durmak gerekir. Devletimizin tiyatro politikasının olmasının gene politik entrikalar yüzünden gerçekleşmediğini belirtmek istiyorum. Devlet tiyatrosunu ve Şehir tiyatrosunu ele aldığımız zaman, her iki kurumun da böyle bir politikadan yoksun olduklarını görürüz, ama bir kamuflaj olarak dış görünüşte böyle bir politika vardır, denilebiliyor. Nitekim, Devlet Tiyatrosu bugün tek elden yönetilir. Şehir Tiyatrosu da yönetim kurulunun yönetimi altında, repertuvarını seçiyor biçimde gözükür. Her iki tiyatronun sansür edilen önemli birer kurulları vardır: Edebî Kurul. Edebî Kurul bizde geçerli olmadığı gibi bizde de geçerli olmayan bir kurumdur(...) Eğer bizim devletimizin bir tiyatro politikası olsaydı, oyun yazarlarımız Şehir Tiyatrosuna oyun vermedikleri gibi, Devlet Tiyatrosuna da oyun vermiyeceklerdir. Fakat bizim devletimizin bir tiyatro politikası olmadığı için, maalesef oraya oyun veriyorlar. Maalesef diyorum, çünkü mecburlar. Bunu sürdürmek çabasındalar. Politikası olsaydı, bugünkü tutumunda hükûmetimiz şu ölçüde oyun olursa, bulvar oyunu olursa ben oynayacağım, dediği zaman, benim yazarım oyunlarını oraya göndermezdi. Fakat bunu da belirlemiyor. Bir politikası olmadığı için, bütün çabalar boşa gidiyor. Türk oyun yazarına Devlet Tiyatroları, Şehir Tiyatroları öncelik tanımazsa, Türk tiyatrosunun sorunları olarak ortaya çıkan esaslar, boşa gitmiş olacak.

RECEP BİLGİNER

Aşağı yukarı hep aynı şeyleri söyleme durumuna geliyoruz. Bence Türkiye'de Tiyatro-Devlet ilişkisi diye bir şey yok. Çünkü, ancak gelip geçen iktidarların, o da adı Devlet Tiyatrosu olduğu için, bütçesi meclisteki bütçeden geçtiği için, ancak iktidarlarla Devlet Tiyatrosu ilişkisi var. Eğer devletin tiyatrolarla ilişkisi olsaydı, sadece Devlet Tiyatro-

suyla meşgul olmaz. Türkiye'deki bütün tiyatroları içine alan bir grubu karşısına alır, yanına alır, onlara gereken yardımı, ilgiyi gösterirdi. Bu bakımdan devletin bir tiyatro politikası da olmuyor. Yok, çünkü devlet adına memleketi idare edenler bazen tiyatroyu bir fantazi, bazen bir bela olarak kabul ediyorlar(...) Geliyorum, özel tiyatrolara yardım meselesine. Özel tiyatrolar, Türkiye'deki halkın gerek kültür, gerek ekonomik imkânsızlığı yüzünden halkın ilgisine ve yardımına mazhar olamıyor. Olamayınca bir ekonomik sıkıntı çekmektedirler ve çekecekler. Devletin bunlara, daha önce arkadaşların belirttiği gibi yardım etmesini, yerli eser oynayanlara rüsum indirmesini filân çok gerekli görüyorum. Ancak bu yardımı yaparken de, Devlet ve Şehir Tiyatrosunda olduğu gibi, parayı veren heyetlerin tiyatro özgürlüğünü zedelemesinden endişe duyuyorum. Bu yardımın gerekliliği karşısında bu yardımı verenlerin her türlü müdahalelerini önleyici tedbirlerin yardımla birlikte düşünülmesine taraftarım.

TARIK BUĞRA

Tiyatro Devlet ilişkileri, Türkiye'de çok hususî bir durum gösteriyor. İlk bakışta tiyatro ve devlet münasebetleri sadece Şehir ve Devlet Tiyatroları konusundadır. Çünkü devletin özel tiyatrolara herhangi bir baskısı mevzuubahis değil. Ancak mevcut kanunların yüzünden savcılıkların yaptığı ve çoğu da komik müdahaleler mevzuubahis. Türkiye'de niçin devlet ve tiyatro münasebetleri böyle hepimizi çarpıcı bir şekil almış? Bu sualin üzerinde durmak zannederim faydalı olacak. Her devlet bir kültür koruyucusudur. Millet denen şey, kültürden ibarettir. Biz bugün batıda eğer Türkiye'deki kadar çarpıcı meseleler görmüyorsak, batının kültür meselelerini halletmiş olmasındandır bu. Türkiye'de ise en basit kültür unsurları, milleti millet yapan unsurlar dahi bir kavga konusudur.

Meselâ dil. Bugün gıyabında sık sık hücuma uğrayan kültür müsteşarı, müdahalelerin başında Devlet Tiyatrosunda dil meselesini alıyor. Ve bence, buradaki arkadaşların tamamen aksine bir kanaat söyliyeceğim, kültür müsteşarı cidden kültürlü bir adamdır. Ve bu da Devlet Kitaplığı'nı, Millî Kütüphane'yi kurmasıyla kendiliğinden ispatlanmıştır.(...)

Bugün benim aklıma gelen de sadece Beklân Algan beyin demin söylediği gibi, bizim de Türk Oyun Yazarlar Kongresi'nde üzerinde durulduğu gibi, birtakım rüsumların, vergilerin azaltılması ve bunların da birtakım şartlara bağlanmasıdır ve en güzeli de budur sanıyorum. Tiyatro özgürlüğüne gelince, tiyatro, özgürlüğünü kendisi yapar. Kendisi yapar, kendisi korur ve devam ettirir. Bugün hepimiz biliyoruz Türkiye'deki tiyatro hayatının çizdiği grafiği. Bu özgürlüğe herhangi bir müdahale olduğunu iddia edecek değiliz zanediyorum. Herkes istediğini yazıyor, istediğini söylüyor, istediği bayağılığa düşüyor, istediği seviyeye de çıkıyor. İstediği meseleyi ele alıyor. Kimse de karışmıyor. Ama bütün toplumlarda şimdiye kadar olduğu gibi ve daima olacağı gibi, birtakım sınırlar vardır. Biz bunlara Anayasanın paralelindeki diğer yasalar, diyoruz. Bunların dışına çıkınca elbete bu özgürlük kelimesi amaçtan başka birşey ifade etmiyecektir. Söyleyeceğim bu kadar.

NECATİ CUMALI

Ben anketinizin sorularına cevap vereceğim. Şimdi birden bire Tarık Buğra arkadaşımı dinlerken biraz öncesine kadar düşündüklerim başka bir yön tuttu. Beni toplantının memnun eden tarafı; Tarık Buğra arkadaşa gelinceye kadar bütün arkadaşlarım aşağı yukarı benim söyliyeceklerimi parça parça söylemiş olmaları, hattâ benim onlara katacak fazla bir sözüm kalıyor. Türkiye bütçesine nisbeten, geri kalmışlığına, fakirliğine nisbeten dünyada hiçbir devletin yapmadığı bir yük yükleniyor sırtına. Niçin yükleniyor bunu? Zaman

zaman düşünüyorum. Bir özenti mi bu, acaba tiyatro, ileri memleketlerde görülen bir müessesedir, bizim de tiyatromuz olsun diye bir özentinin tesiri mi bu? Yoksa tiyatro bir eğitim müessesesidir, halkımızı kalkındıralım, tiyatrolarımız olsun diye bir iyi niyetin ifadesi mi? Ben sanmıyorum. Yani, ne ondan, ne bundan bir bilincin ifadesini taşıdığını sanmıyorum. Tiyatromuz olsun demişiz, bir tiyatro kanunu çıkarmışız, bu tiyatroların sayısı gittikçe artıyor. Ve buna da milyonlar ödüyoruz. Şimdi, bu tiyatroların idaresinde de birtakım aksaklıklar var. Bizi de üzen o. Şimdi tiyatro yönetenler, geçmişte de bugün de, birtakım kokular alıyorlar burunlarıyla, birtakım rüzgârlar hissediyorlar, yelkenlerini o tarafa doğru itiyorlar. Birtakım eserleri reddediyorlar, birtakım eserleri seçiyorlar. Zaman zaman olumlu, zaman zaman olumsuz eserler çıkıyor sahneye. Nereden geliyor bu? Şimdi bütün tiyatro tarihini düşündüğüm zaman, tiyatronun tümü, yani eski Yunandan bugüne kadar, bütün eserleri oynamakta ne mâna var? Öyle bir devirde yaşıyoruz ki, bugünkü siyasî partiler çıkıyorlar, radyoda istediklerini söylüyorlar. Meydanlarda mitingler tertip ediyorlar. Siz bana herhangi bir tiyatro eseri gösterin ki, yani yeryüzünde herhangi bir memlekette yazılmış bu tiyatro eserinin bu konuşmalar kadar radyolarda, meydanlarda yapılan bu konuşmalar kadar siyasî bir etkisi olsun ve sansürlenmesi icabetsin. Var mı böyle bir eser? Ben hatırlamıyorum(...) Şimdi 32 milyonluk memleketin içinde hiçbir insan yoktur ki, ben herkesten kültürlüyüm desin, onun dilini kontrolüne alsın, onun tiyatrosunu kontrolüne alsın. Hem tiyatroyu herkesten daha iyi bilsin, ben bu adamın şahsı üstünde durmak istemiyorum. Vakti zamanında, o yayın müdürüyken, yayın müdürlüğünde bir memurdum, yanında çalıştım, ne kitap okur, ne bilir, ne tiyatrodan anlar, ne de. Nihayet bir kütüphanecilik ihtisası vardır, bununla birtakım kitaplar toplar, bununla kendisi için, yapmıştır. Şimdi, ben bir adamın, tiyatroya âşık, fikre âşık, düşünce özgürlüğüne âşık

bir adamın kendisinin üstünde herhangi bir adamın kendisini kontrol etmeye etkili bulmasını kabul etmiyorum. Bu adam demin Tarık Buğra arkadaşımın dediği gibi, isterse kültürlü olur, isterse olmaz. Beni kimse, benim üstümde kontrol edemez. Ben bir Türk vatandaşıyım, Türk anayasasına göre düşünürüm. Özgürüm, kimse benim yaptığıma karışamaz. Ve birtakım vehimler, birtakım vehim alıcıları-vericileri, vehim ticareti çıkıyor ortaya. Bununla biz tiyatro idare etmeye kalkıyoruz memlekette. Olmaz. Bundan üzülmeliyiz. Diyemeyiz buna. Bugün böyle olmuştur, yarın böyle olacaktır. Hükûmetin bünyesine bu aksaklığı doğruyorsa, hangi siyasî kanaatte olursak olalım, sıra bugün zararı bizdeyse, yarın sizdedir. Bunu önlemenin yollarını arıyalım. Tiyatroyu seviyorsak, tiyatroyu koruyalım. Diyelim ki, bu bir insan sanatıdır. Taa beşer tarihinde eski Yunan tiyatrosunda evvel de birtakım oral şekillerde çıkmıştır. Oynanmıştır, çok eskidir tarihi. Yani insanın bir kendini ifade etme ihtiyacının sanatıdır. Tiyatro sanatını koruyalım.

HASAN ÂLİ EDİZ

Efendim, benim kanaatime göre, sanat her yerde her zaman ilerici olmuştur. Bu böyledir, bütün milletlerin tiyatro tarihini tetkik ettiğiniz zaman, hattâ toplumların düşme tarihini tetkik ettiğimiz zaman görürüz ki, edebiyatıyle, resmiyle, tiyatrosuyla, sanat daima ilericidir. Şimdi bütün dünyada bu açıdan bakıldığı zaman, devletler tutucu olmuştur. Bizim gibi geri kalmış ülkelerde bu daha da fazla. Hele demokrasicilik oyununa başladıktan sonra büsbütün göze batmıya başlamıştır. Meselâ, basit bir misal, bundan kırk veya elli sene, evvel oynanan bir "Hülleci" eseri. Hepimizin görüp alkışladığı bir eser. Kırk sene sonra bu eser Konya'da oynadığı zaman recmedilmiş, hücuma uğramış. Hazin bir şey. Ve şimdi bütün eserleri kıyas edersek, bu bakımdan mütalâa edersek, bu açıdan alırsak görürüz ki, ayın seviye-

deyiz. Yani, "Hülleci" gibi eserlerin menedilmesi seviyesinde. Demokrasi var diyoruz Türkiye'de. Meselâ Fransa'da bugün bir athé eser, bir din aleyhinde eser. Oynanabilir. Görüştür, çıkar, oynar, öbürüsü bunu tenkit eder. Sıkı mı bugün bizde din aleyhinde eser oynanabilir mi? Soruyorum size? Oynanamaz. Değil oynansın, bir yazı yazılamaz. O halde bu demokrasi de değil, bu durumda. Ben bu kanaatteyim. Demokrasi diyoruz, yazabilir misiniz kanaatinizi, söyliyebilir misiniz Fransa'daki kadar? O halde değil bu demokrasi. Şu halde bu açıdan bizdeki devlet ve tiyatro münasebetini alacak olursak, benim kanaatimce; devletin bütün mali yardımlarını bir kenara bırakın, tiyatro yönündeki etkileri olumsuzdur, menfidir(...)

Özel tiyatroyla münasebetlerine gelince benim kanaatimce devletten özel tiyatrolar için de uzun boylu birtakım şeyler beklemek imkânı yoktur. Aynı zihniyet burda da yürürlükte olacağı için, devlet tiyatrolarında, hele kendi görüşlerine aykırı birtakım eserler bahis konusu olursa, yahut oynanması ihtimali olursa, gayet tabiîdir ki, onları da tutmayacaktır. Ancak, burada özel tiyatroların kendilerinin alacağı birtakım tedbirlerle yaşamalarını sağlamaları icabediyor. Meselâ Ulvi Uraz, diyor ki; bizim bugün 10 lira koyduğumuz fiat çoktur. Hakikaten çoktur ve bugün 10 lira parayı verebilecek olan kaç kişi vardır ki tiyatroya gelebilsin. Ve yine haklı olarak işaret ettiği gibi 10 lirayla bitmiyor iş. Gitme gelme, bilmem vesait parası, bilmem otomobil parası, vestiyer parası, şusu busu...Yani bir adamın tiyatroya gitmesi 25 lirayı buluyor. Hangi adamın 25 lirası vardır ki gitsin tiyatroyu seyredebilsin. Bu önemli bir mesele. Biliyorsunuz ki medenî milletin seviyesi benim kanaatimce gece hayatıyla ölçülür(...) Ben tiyatro özgürlüğü denince eski tabirle söyliyeyim: "hayali muhal" farzediyorum. Devlet tiyatroları özgür olamazlar, çünkü baskı altındadırlar. Şehir tiyatroları ve devlet tiyatroları... Özel tiyatrolar da gişelerin esiridir. Eser tutar mı tutmaz mı, bu mülâhaza hâkim oldukça, bu

düşünce oldukça orada da özgür olamaz tiyatro. Bugünkü şartlar içinde bir tiyatro özgürlüğü yoktur. Bunu nasıl yapmak icabediyor, bu apayrı bir konudur. Bu kısacık konuşmamız içinde burda anlatmanın imkânı yok. Benim düşüncelerim bu.

ZAHİR GÜVEMLİ

Devlet ve tiyatro münasebetleri bizim memleketimizde oldukça düzensizdir. Devlet ve belediyelerin tutumu, sübvansiyon değil, prodüksiyon sistemidir. Devletçilik, kısmen tatbik edilmektedir. Tiyatromuzun gelişmesi için, bu durumu daha müsait bir şekle sokmak doğru olur. Devlet, ticarî maksatla hareket etmediğine göre, resmî tiyatrolara tanınan haklar eşit şekilde özel tiyatrolara da tanınmalıdır.

Nihayet, devlet ve tiyatro münasebetlerinin en önemlisine temas etmek isterim. Bu da, devletin, yani resmî makamların bilgisiz bir sansür kafasıyle davranması, tiyatroya baskı yapmaya kalkışmasıdır. Dünyanın hiçbir yerinde ve tarihin hiçbir devrinde bu tutum ne devleti başarıya götürmüştür, ne de tiyatronun ilerlemesine faydalı olmuştur.

Tiyatro özgürlüğü sorusuna gelince, değil sade tiyatro yazarı, her yazar, hattâ her vatandaş özgür olmalıdır. Özgürdür de. Bir tiyatro yazarı fikrini dilediği bir form içinde ifade edebilir. Buna kimse engel olmaz, olamaz ve olmamaktadır. Ama bu özgürlük, bazan, yazarla yazı masası arasında kalabiliyor. Meselâ bir Refik Erduran'ın eserini, daha sahneye çıkarılmasından ve oynanmasından önce savcılık elde edebiliyor. Ya da, yazarın oyunu, oynandıktan sonra, beraat kararı alacağı belliyken, mahkemeye sevk edilebiliyor.(...) Oyuncu da, yazar kadar özgür olabilmelidir. Bu özgürlüğün sınırını resmî makamlar değil, sadece şahsî mukaveleler tayin eder.

YILDIZ KENTER

Şimdiye kadar devletin tiyatro konusunda belirli bir poli-

tika güttüğünü görmedik. Bugüne kadar devletin tiyatroyla ilgisi, şu kadar milyonla Devlet tiyatrolarına yardımdan ibaret kalmıştır. Bizce doğru olan da buydu. Devletin, yaptığı yardım karşılığında tiyatroyu kendi politikasına hizmete zorlaması her sanat kolu gibi, gelişmesi herşeyden önce özgür olmasına bağlı olan tiyatroyu, belli bir paralellik içinde monotoniye, sonunda da çöküntüye götürdü.

Son zamanlarda kulağımıza çalınan ve doğruluğuna inanmak istemediğimiz bazı müdahale haberler gerçekleşirse günün birinde, daha yeni yeni emeklemekten kurtulup yürümeğe çabalayan tiyatromuz kimbilir ne kadar gerilere dönecek yine..

Son on beş yıl içinde özel tiyatrolar, çeşitli imkânsızlıklara rağmen, ödenekli devlet ve belediye tiyatrolarından hiç aşağıya düşmeyen kaliteli bir tiyatro hizmeti çabasını başarıyla sürdürübelmişlerdir. Devlet ve belediye, yılda aşağı yukarı otuz milyona yaklaşan dev bir tehsisatı, aynı gayeye yöneltilmiş bir hizmetin yürütülmesi için harcadıkları halde, özel tiyatrolar bu milyonların bir kuruşundan faydalanamazlar. Üstelik kendilerine yükletilen malî külfetlerin yükü altında boğulmamak için çırpınır dururlar.

Özel tiyatroların şimdilik küçük bir, iki dileği var: Devlet tiyatrolarına kanunla tanınmış bazı haklardan faydalanmak. Ödenek kasdetmiyoruz. Devletin yalnız kendi tiyatrolarına lâyık gördüğü astronomik rakamlı ödeneklerden küçük bir kısmını olsun özel tiyatrolara ayırmak ferasetini göstereceği gün, herhalde pek yakın değil, ama hiç olmazsa şu malî yükü kadar adı da bize dokunan "Eğlence Resmi"nden kurtarsa bizi. Turnelerimizde, herhangi bir yerde bir gece oynayabilmek için polis karakollarında boy göstermek zorunda kalmasak.. Belediyeye, hazineye bağlı binalarda en çok devlet tiyatroları kadar kira ödeyerek oynayabilsek..

İsteklerimiz şimdilik bu kadar, küçük ve basit, görüyorsunuz. Daha fazlasını nasıl olsa ummuyoruz.

İstemenin de faydası yok. Tiyatro özgürlüğünü biz, tiyatronun hiçbir akımın, hiçbir ideolojinin, hiçbir sabit fikrin baskısında olmadan sürdürülebilmesi manasında anlıyoruz. Tiyatro özgürlüğünün sınırları kaliteli eser ve iyi icra olarak kabul edilirse, tiyatro topluma karşı görevini en iyi şekilde yerine getirebilecektir.

YAŞAR NABİ

Efendim, bizde devletin tiyatro ile ilgilenmesi Cumhuriyetten sonra başlamıştır. Asıl anlamıyla Şehir Tiyatrosu'nun kuruluşunu bir yana bırakırsak, o yarım kalmış, İstanbul şehrinde kurulmaya başlanmış eseri bir yana bırakırsak, Ankara'da konservatuarda, tiyatro bölümünün ve ondan sonra da Devlet Tiyatrosu'nun kurulmasıyle. O zamanları hatırlıyorum, o zamanlar devletin tiyatroya ne kadar önem verdiğini, nasıl çırpındığını hatırlıyorum. Meselâ bir Kültür Bakanı, bir Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'in oradan oraya koşup hiç yoktan bir tiyatro kurmak için nasıl uğraştığını, daha önce Atatürk'ün uğraştığını, daha önce Atatürk'ün direktifleri altında halkevlerinin gene böyle en küçük malzeme ve insan unsurundan mahrum olarak nasıl çırpındığını bildiğim için söylüyorum, sonradan sonraya gelişmeye başlamıştır tiyatroya ilgisi devletin, ve bu tiyatro ilgisi zamanla inkişaf etmiş, fakat bir gün gelmiştir ki, artık sanki tiyatro sorunu tamamiyle halledilmiş, bitmiş gibi, devlet; demokrasi düzenine girdikten sonra tiyatroyu, korunacak, yardım edilecek bir sanat müessesesi gibi değil de, sadece sırtında bir yük, nasıl olup da zararları mümkün mertebe azaltılması gereken bir yük saymaya başlamıştır. O telâkki gidgide gelişip bugün artık o hale gelmiştir ki, bu tiyatroyu kapamak mümkün olsa çoktan kapatırlardı, ama kapamak bir ayıp, dünya ölçüsünde bir ayıp sayılacağı için, başka usullere başvurulmuş ve bir tek adamın emri altına konmuştur. Bu tek adam Kültür Bakanı bile değildir, tiyatro-

yu yönetimi altında tutan adam, eski bir dostumdur. Kütüphanemize yaptığı hizmeti hakikaten şükranla anarım, Türk Klasiklerinin çıkarılması için Hasan-Âli Yücel'in başkanlığı altında nasıl gayretle, nasıl cansiparane çalışmış olduğuna şahadet ederim. Fakat bugün bu tiyatroyu işleyemez hale getirmek için elinden geleni yapmaktadır. Bu tiyatronun, Devlet Tiyatrosu'nun bir ebedî heyeti vardır, fakat bu edebî heyetin kararları bile tatbik edilememektedir. Bu edebî heyet pek ilerici kararlar vermez. Bununla beraber verdiği kararlar da tatbik edilememektedir. Kabul ettiği eserler de sonradan kaldırılmaktadır. Hattâ ödül almış tiyatro eserlerinin ödüllerinin verilmesi bile yasaklanabilmektedir. Bugün hakikat budur. Bu vaziyette, yalnız bu vaziyette değil, her zaman gerek Devlet tiyatrolarımızın, demokraside hergün değişen idare ile beraber hergün yöntem değiştirecek bir ortam içerisinde faydalı olabileceğine kanaatim bulunmadığından, ancak bir tek çıkar yol düşünmüşümdür kurtarmak çaresi olarak Devlet ve Şehir tiyatrolarını; o da şu: Bir tek klâsik devlet tiyatrosu bulundurarak onun dışındaki bütün tiyatroları serbest bırakmak. Gerek İstanbul Şehir tiyatrolarını, gerek Devletin diğer tiyatrolarını serbest bırakmak, geniş yardıma tâbi tutmak, yardım yoluyla ya da rüsumların tamamen kaldırılması yoluyla sanat bakımından bir heyete, özgür kurumların seçeceği bir sanat kuruluna incelettirerek gerçekten başarılı görülen tiyatroları senelik belli tahsisatlara bağlamak ve bu tahsisatlarla onları fiilen halkın hizmetinde çalıştırmak. Bence tek çıkar yolumuz budur. Devletin elinde kaldıkça tiyatrolar, hele Şehir Meclislerinin elinde kaldıkça oyuncak olmaya, gülünç olmaya, hergün biraz daha aşağılaşmıya, hergün biraz daha kıymetlerini kaybederek, fonksiyonlarını dahi yapamaz hale gelmeye mahkûmdurlar.

MÜCAP OFLUOĞLU

Devlet Konservatuarı, Devlet Tiyatrosu, Devlet Operası, Devlet Balesi, gibi, birinci derecede ödenekli san'at teşekküllerinin dışında Belediyesinden ödenek alan İstanbul Şehir Tiyatroları var. Bu teşekküller, her yönden imkânları bilhassa ödenekleri bakımından, hiç de azımsanacak, küçümsenecek teşekküller değildir. Yönetilmeleri ve tutumları bakımından zaman zaman yeriliyorlarsa, bu da günlük politika oyunlarının bünyelerinde açtığı çatlaklardan sızan san'at dışı entriklerin etkisi altında kalmalarındandır. Ayrıca sanat özgürlükleri de, bağlı oldukları makamların alınganlık ölçüleri ile ayarlanmaktadır. Oysa, uygar demokrasilerde sanatçı, hür ve heyecalı kişiliği ile toplumuna renk verir, yaşama gücü katar. Uygar toplumlar da evrensel üne ulaşmış sanatçıları ile övünür, onları her fırsatta alkışlar, destekler.

Son yıllarda Türkiye'mizde elle tutulur, gözle görülür bir gelişme var tiyatro alanında. Yazarlarımız gelişiyor, tiyatro trupları sayıca artıyor, seyirci adedi geçen yıllara kıyasla büyük ölçüde çoğalma kaydediyor. İstanbul şehrinde bugün sayıları on beşi bulan özel tiyatrolar, her tür oyunları, dar bütçeleri ile değerlendirmeye çalışarak, memleket tiyatro ve kültürüne olumlu yardımlarda bulunuyorlar. Özgürlükleri ödenekli tiyatrolardan daha belirli, tutumları daha renkli ve daha sanatçı kişiliğinde. Ödeneklerini seyircilerinin ilgilerinden alan bu teşekküllerin tek istekleri, bilhassa Belediyelerden vergi probleminin azaltılması, hattâ kaldırılmasıdır. Bu trupların kazançları, yaşayabilmelerini mümkün kılacak, ömürlerini uzatacaktır. Masrafları büyük, ceplerine giren para küçüktür. Herşeyi Devlet babadan beklemiyelim ama, uzaktan da olsa bizi himaye ettiğini, çabamızı küçümsemediği bilmeli ve iç huzur ile çalışmalıyız. Özel tiyatrolar Türk tiyatro sanatının özel teşebbüsleridir.

ÜLKÜ TAMER

Devletin tiyatro politikası mı? Biz de devletin bir tiyatro politikası yoktur ki. Daha doğrusu, düne kadar yoktu. Bir Devlet Tiyatrosu vardı, o kadar. Hükûmetin ileri gelenleri zaman zaman gidip bir Shakespeare, bir Euripides seyreder, Devlet Tiyatrosu'nun ileri gelenleri de tebrikleri kabul ederlerdi. Sonra birlikte fotoğraf çektirilirdi. Unuttum söylemeyi: Devlet babamız bir sürü de para verirdi resmî tiyatrolara.

Şimdi bütün bunlar yine yapılıyor. Yapılıyor ya, yeni birşeyler de var havada... Bazı oyun yazarlarımızın oyunları Devlet Tiyatrosu'na kabul edilmiyor; ayrıca eklemenin gereği yok tabiî: Oyunları oynanmıyan yazarlarımız solcu yazarlar. Bir Muhsin Ertuğrul, ayak oyunlarıyla Şehir Tiyatrosu'ndan uzaklaştırılıyor. İnsan şöyle uzaktan baksa gülünç bir manzarayla karşılacak: Sanki Devlet tiyatroları, Şehir tiyatrolar birer tiyatro olmuş da, özel tiyatrolar birer resmî tiyatro... Öyle ya, Teneke'yi oynayan kim, Yolcu'yu, Puntila Ağa ile Uşağı Matti'yi, Kartal Tekmesi'ni, Kurban'ı oynayan kim?

Bu durumda özel tiyatrolara kim yardım eder?... Onları kim korur? Devlet Tiyatrosu olmaktan çıkıp Hükûmet Tiyatrosu haline gelen, Şehir Tiyatrosu olmaktan çıkıp, Belediye Meclisi'ndeki AP'lilerin Tiyatrosu haline gelen kuruluşlara avuçla para verenler sanatı tutmazlar tabiî. Üstelik gelir vergisinin dışında bir de eğlence resmi alırlar. Salon bulmak gibi "lüks" sayılabilecek birtakım yardımların sözünü bile edemiyorum. Ama Hitler'in Mein Kampf'ını özel bir tiyatronun sahneye uyguladığını düşünün. O tiyatroya her türlü "gizli kolaylık" ın sağlanacağından kuşkunuz olmasın.

Tiyatro özgürlüğüne gelince... Merak etmeyin, tiyatro özgürlüğü de Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu'yla korunacak...

HALDUN TANER

Efendim, ben şanssız durumdayım, en son konuştuğum için. Arkadaşların çoğu benim söylemek istediklerimi belirttiler. Ben küçük bir nokta üzerinde durmak şansına mâlikim, ben diyorum ki: Devletin "parasım ben veriyorum, programını ben yapacağım" zihniyeti yanlıştır. Çünkü parasını Devlet vermemektedir, parasını vatandaş vermektedir. (Bravo, çok güzel! sesleri). Vatandaşın parası veriliyor, geçici bir hükûmet tarafından bir tiyatroya. Şimdi bu durumda, geçici hükûmetlerin malı değildir tiyatro, devamlı milletin malıdır. Bu zarureti farkeden bazı Millî Eğitim Bakanları, çeşitli zamanlarda çeşitli kültür müşavere kongreleri topladılar. Bir tanesi Güzel Sanatlar'da oldu, bir tanesi, Ankara'da oldu, birisi Bedrettin Tuncel'in zamanında oldu, birisi Halk Partili İbrahim Öktem'in zamanında oldu, ondan evvel de oldu. Bu müşaverelerde ortaya çıkan şuydu: Her koldan sanatçıların geldiği bu konuşmalarda, memleketin, milletin, devletin bir kültür propagandası olmalıdır ki, geçici hükûmetlerin politikasıyla hemen değiştirmesin. Devamlı bir kültür politikası gitsin. Şimdi şu halde, ben derim ki, parasını veriyorum düşüncesi yanlıştır. İktidardayım, karışırım düşüncesi yanlıştır, Üniversitenin tedrisatına, eğitimine nasıl karışılamıyorsa, nasıl karışılmamak gerekirse, T.R.T.'nin neşriyatına nasıl karışılmamak gerekirse, tiyatroda bu bağımsızlık fazlasıyle olmalıdır. Tiyatro çok yanlı bir sanattır, tiyatro renkli bir sanattır, yalnız önyargıyla şu şekil piyes yazılacaktır diye ne eleştirmenler, ne devlet, ne tiyatro müdürleri birtakım buyruklar koyamazlar. Tiyatro bu şekilde damarı kopan bir sanat olur. Tiyatronun çalışabilmesi, zengin olabilmesi, etkili olabilmesi için her dalda çalışması lâzımdır. Hattâ bulvar tiyatrosu da muayyen fonksiyonu olan bir koldur. Sosyal görüşlü piyesler yazılacaktır, bireysel piyesler oynanacaktır, klâsikler, yeni

klasikler dünya tarihinin bellibaşlı şaheserleri Türk halkına sunulacaktır, bunu da Devlet Tiyatrosu yapacaktır. Ödenekli tiyatro yapacaktır, büyük prodüksiyon tiyatrosu yapacaktır. Bunun parasını da devlet verecektir, yani milletin parasını millete kültür şeklinde yöneltecektir. Bence böyle düşünmek lâzımdır. İkinci fasla geçince, özel tiyatroların korunmasıdır dendiği zaman tabiîdir biz bundan özel tiyatroların maddî olarak korunmasını, yani subvansiyon almasını, iyi eserlerin desteklenmesini ,kaliteli oyun oynayan birtakım tiyatroların katlandıkları bazı fedakârlıkların birtakım rüsum indirmeleri, yahut primler vermelerle dengelenmesini kastediyoruz. Bunlarda hep vergiler aklımıza geldi, bir başka şey benim aklıma geliyor. Eleman yetiştiren okullar, resmî okullara da destek verse devlet, buralardan yetişecek elemanların özel tiyatro kadrolarını kuvvetlendirmeleri de bir yardımdır. Özel tiyatrolar bugün kadrolarındaki zaaftan şikâyet ediyorlar. Neden? Konservatuarlarımız iyi işleyemiyor da onun için. Devletin elinde olan konservatuarlarda iyi talebe yetiştirildiği zaman Devlet tiyatrolarının ihtiyacı karşılandığı gibi, özel tiyatrolara da kaliteli adam yetişmiş olacak. Ben yardım deyince bunu da anlıyorum. Yani devletin yapması lazım gelen yardımlar, Millî Eğitim Müsteşarın'a gelince, evet büyük hizmeti olmuş bir kimsedir, Millî Kütüphane'yi kurmuştur, çalışkan bir arkadaştır, fakat Millî Kütüphane'yi kurduğu için anıtı dikilmesi lâzım gelen bir zat, bilmediği bir alana el attığı için anıtı yıkılması gereken bir zat da olabilir.

*

TİYATRONUN ÖNEMİ VE 1991 TİYATRO OLİMPİYADI

1991 Yılı içinde İstanbul'da yapılması kararlaştırılan **TİYATRO OLİMPİYATI** üzerine, geçtiğimiz mart ayının sekizi salı günü, TV'nin 2. kanalında yayımlanmak üzere İstanbul televizyonunda, oyun yazarı ve gazeteci Refik Erduran'ın yönetiminde bir Panel düzenlenmişti. İstanbul Belediye Başkanı Bedrettin Dalan, İstanbul Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni Gencay Gürün, İstanbul Devlet Tiyatrosu Müdürü Zafer Ergin, Sanatçı Haldun Dormen, Nedret Güvenç, eleştirmen Hayâti Asılyazıcı ve ben konuşmacı olarak katılmıştık. Gene geçtiğimiz dokuz mayıs pazartesi günü de Kenter Tiyatrosunda, yeni kurulan *ÖZEL TİYATRO YAPIMCILARI DERNEĞİ–TİYAP*'ın düzenlediği *TİYATRONUN YERİ VE ÖNEMİ* konulu bir panel vardı. Bir arkadaşın telefonla çağrısı üzerine paneli dinlemeye gittim... Her iki panel de, tiyatronun önemi üzerinde nasıl durulmalıdır, tiyatromuzu nasıl kalkındırmalıyız, tiyatro sanatçımızı nasıl yaşatmalıyız, tiyatro sorunlarımız giderek azalacağına neden yerinde sayıyor, hatta çoğalıyor, 1991 tiyatro olimpiyatı için kapımızı yabancılara açarken bu olimpiyatı gerektiği düzeyde başarıyla sonuçlandırabilecek olanaklara sahip miyiz, gibi soruları ve endişeleri içeriyordu.

Siyasal ve ekonomik alanda Avrupalı olabilmek için AT'nin kapısını çalıp, komşular biz de varız, dediğimiz şu günlerde, ne hazindir ki hâlâ tiyatronun yerini ve önemini tam anlamıyla kavramış ve saptamış değiliz. Motorlu araçları ve sürücülerini Avrupa düzeyine çıkarma çabası içinde, sürücü ehliyetini kolaylaştırmayı düşünüyoruz da,

sayıları yana yana, yıkıla yıkıla, yok olan tiyatro binalarımızın yerine yenilerini yapmayı düşünmüyoruz. İleride bizi aralarına alacaklarını umduğumuz AT üyelerinin memleketlerinde yüzlerce tiyatro binası var. Çünkü onlar, bir memleketin uygarlık ölçüsünün bir bakıma o memleketin tiyatro sayısıyla ölçüldüğünü bilirler... Modern tiyatromuzun kurucusu başöğretmenimiz Muhsin Ertuğrul 1948'in ilkbaharında Goethe'nin 200. doğum yılı kutlandığı sırada, Almanya'nın Frankfurt kentine yaptığı bir geziyi TÜRK TİYATROSU DERGİSİ'nde anlatırken şunları yazıyordu:

"Goethe'nin hemşerilerine bakarken savaştan yeni çıkmış bir millete karşı duyduğum acımanın ibresi döndü döndü de, kendi üstümde durdu."

Frankfurt'lular savaştan sonra ilk iş olarak buğday silosunu tiyatro haline dönüştürmüşlerdi. Savaşın yıktığı tiyatro barışla birlikte kapılarını açmalıydı; Goethe'nin hemşerileri bunun bilincindeydiler... İnsanoğlu gelişip insan gibi yaşamaya yöneldikçe parasal zenginliğin yanı sıra, uygarlığın gereği olan eğitime ve sanatsal gelişime de öncelik tanımaya başlıyor. Bence tiyatronun yeri ve önemi işte bu sanatsal doğuşun ve gelişmenin hemen başındadır. Ulusların karakterleri, kültürleri, dilleri ve her yönden yaşamları, tiyatrolarında yansımaz mı? Toplumlarda dayanışma, ortak heyecan, uygarlık sesi, tiyatro sahnelerinde, anfilerinde duyulmaya başlamamış mıdır? Yüzlerce yıl önce binlerce insanı bir araya getiren açıkhava tiyatroları bugün halâ en değerli madenler gibi toprakların altından yirminci yüzyıl insanını şaşırtırcasına fışkırıp duruyor... Ulusunu başka uluslara sanatının gücü ile tanıtan sanatçı, aynı zamanda o ulusların da yüreğinde yer edip evrensel ölümsüzlüğe erişmiyor mu?... Sanatın gücü politikadan, sanatçının gücü de politikacıdan önce gelir dersem, yanlış mı söylemiş olurum? Ata sporumuz güreşe verdiğimiz önemi ve güreş karşılaşmalarında duyduğumuz heyecanı biraz da bize çok şey öğretecek, bizi uygarlık düzeyine çıkaracak tiyatro-

larımıza da versek yanlış bir iş mi yapmış oluruz? Futbol maçlarına gidip, futbolculara ve hakemlere ağıza alınmayacak küfürler savuran o bilinçsiz gençleri biraz olsun tiyatrolara çeksek, düşünce alanlarını zenginleştirip dünyada nelerin olup bittiğini öğretsek fena mı olur? Küçük kent ve ilçelerde, köylerde bile tiyatroya yönelik yapılacak çalışmalarla futbol maçlarında neredeyse savaş çığlıkları atacak bu çocukları toplumumuza kazandırmış olmaz mıyız? Sokağa tüküren, yolda birine çarptığı zaman, özür dilemeyen, büyüğüne ve kadına yer, yol vermeyen, saygı göstermeyen, teşekkür etmeyi hiç bilmeyen hep bu tiyatrodan uzak kalmış gençlik değil midir? Ne hazindir ki, 1988 yılında hâlâ tiyatronun yerini ve önemini konuşuyoruz. İki bin beş yüz yıl önce temeli atılmış bir büyük sanat dalının soyluluğundan habersiziz.

Sevgili tiyatroseverler, tiyatromuz sizin çabalarınızla, sizin katkılarınızla yaşayacak ve ayakta kalacaktır. Ne kadar karamsar olursak olalım, bugün tiyatromuz yazarlarıyla, yönetmenleriyle oyuncularıyla, teknisyenleriyle, alkış toplayan çağdaş bir düzeye gelmiştir, bununla ne kadar övünsek yeridir. Ne ki, eksiğimiz tiyatro binaları ve teknik donatım. İnsan Fransa'da, İngiltere'de Almanya'da bir geziye gittiği zaman gördüğü o tiyatro binalarının mükemmelliği karşısında küçülüyor, üzülüyor; neden bizde de böyle binalar yok, diye kahroluyor. Onlar 19. yüzyıldan kalma opera, tiyatro binalarına gözleri gibi bakarlarken biz aynı titizliği neden gösteremiyoruz? Yanıp kül olan o güzelim Tepebaşı Dram Tiyatrosunu düşündükçe içimiz sızlamaz mı? Tiyatro olimpiyadına gelecek yabancı sanatçılara İstanbul'un en eski tiyatro salonu diye gösterebileceğimiz, Ses Tiyatrosu olarak bilinen Fransız Tiyatrosu'nun dışında Cumhuriyet'te açılan tek salon olarak ne yazık ki, 1951 yılında Yapı ve Kredi Bankası'nın Vedat Nedim Tör'ün çabasıyla kültür hizmeti olarak Muhsin Ertuğrul'a perdesini açtırdığı **Küçük Sahne** var. Spor kulüpleri kurarak, gençlere spor yapma olanağı

hazırlayan Bankalarımız, özel kuruluşlarımız acaba, iki yüz, üç yüz kişilik olsun, küçük tiyatro salonları yaptırarak bu salonları özel topluluklara ucuz kiralarla verseler, biraz da kültürümüze kalıcı yardımlarda bulunmuş olmazlar mı?... İşte, Yapı ve Kredi Bankası'nın kurucusu Kazım Taşkent'i, Vedat N. Tör'ü bugün de şükranla anıyoruz. Bazı işadamlarımızın düşündüğü gibi tiyatro para getiren bir iş değildir ama, sanat alanında isimlerini duyuracak, paralarının boşa gitmeyeceği onur verici bir uğraştır. O güzelim tiyatro salonlarından, sahnelerinden çıkıp gelecek Avrupalı sanatçıları aynı ölçüde olmasa da, yüzümüzü ağartacak salonlarda konuk edersek Tiyatro Olimpiyatı gibi bir kültür şenliğini düzemlemede alnımızın akıyla başarıya ulaşmış oluruz.

İstanbul Belediyesi'nin yeni salonlar hazırlığı içinde olduğunu biliyor ve seviniyoruz ama yetmez; iş hayatımızın büyük güçleri adlarını bu alanda da yazdırmak istiyorlarsa -ki elbette isterler- ödeneksiz yaşama savaşımı veren özel tiyatrolarımıza ellerini uzatmalıdırlar diyorum ve tüm tiyatroseverlere saygıyla sevgilerimi sunuyorum.

20.5.1988

YAŞAR NABİ

Şair, hikâyeci, romancı, oyun yazarı, çevirmen ve yayıncı.

1933'de Varlık Dergisi'ni, 1946'da Varlık Yayınları'nı kurdu. Bu yıl 60. kuruluş yılını kutladığımız Varlık Dergisi edebiyat, sanat ve kültür yaşamımıza yadsınamayacak katkısıyla rahmetli Yaşar Nabi'yi çağdaş edemiyatımızı yönlendiren bir öncü, tam bir özveriyle yıllar yılı sürdürdüğü Varlık Yayınlarıyla da az yetişir bir eğitimci olarak kültür tarihimize geçirmiştir. Onu bugün olduğu gibi, yarın da özlemle, sevgiyle ve saygıyla anacağız.

Aşağıda okuyacağınız yazıyı yazan kendine özgü yaşamıyla da ünlü, otuz yılı aşkın uzun bir süre Bâbıâli'de gazeteci olarak çalışmış, çeşitli gazetelerde yazı yazmış, doğduğum köy Kadıköy'ünden çocukluk arkadaşım, güler yüzlü insan Ümit Deniz'i de özlemle anıyorum.

Ceketinin yakasındaki hiç eksik etmediği karanfili, yuvarlak tombul yüzüne ayrı bir görünüm katan bıyığı ve sakalıyla hep gözlerimin önündedir. 1922'de doğan 1974'te genç denecek bir yaşta çok sevdiği yaşama veda eden Ümit Deniz bonjurlu Beyoğlu'nu, The Beyoğlu'na geçmeye başladığı günlere dek, her yönüyle kucaklamış bir bohemdi de. Polis romanlarına, olaylarına olan ilgisiyle yazdığı, Murat Davman adını verdiği polisiye roman kahramanı da kişiliğinin bir başka yönünü sergilemiştir.

Ümit Deniz'in, 24 Şubat 1970 tarihli Milliyet gazetesinde, rahmetli Yaşar Nabi'nin dürüst kişiliğini yansıtan haber yazısını okuyalım:

DÜRÜST İNSAN DA VARMIŞ

Ümit DENİZ

Hani bir tabir vardır; "İçi beni yakar, dışı alemi..." derler... İşte bizim yokuş biraz da buna benzer.

Nice kalem erbabı vardır ki bu yokuşun sadece mihnetini çekmiş, nimetini tabi'lere, naşir'lere terk zorunda kalmıştır. Onbeş liraya koca bir roman yazan ve bu eseri ile de edebiyat tarihine geçmiş üstadlarımız az değildir.

Fakat geçenlerde duyduğumuz bir olay, Bâbıâli'nin geleceği için de bizi bir hayli sevindirdi ve bayağı, içimizde roman yazmak, tercüme etmek arzularını uyandırdı. Olaya geçmeden evvel de önce tarafları tanıyalım:

Filiz Ofluoğlu : Koç Holding'in personel müdürü, tiyatro sanatçısı Mücap Ofluoğlu'nun eşi, mütercim, ünlü müzisyenlerden Lâika Karabey'in kızı ve sabık Filiz Karabey... Şimdiye kadar elliye yakın tercüme ettiği roman, hikâye, tetkik, ilmi eser, piyes gibi eserle de yarı yarıya meslekdaşımız.

Yaşar Nabi Nayır (62) Şair, hikâyeci, romancı, piyes yazarı, mütercim ve nihayet nâşir. Varlık Yayınları ile Varlık Dergisi'nin sahibi. Evli, Ekin ve Filiz adında iki kız babası. Varlık Dergisini 1933'de kurdu, Varlık Yayınlarını ise 1946'da... Dürüst, alabildiğine namuslu bir sanatçı... Şimdi olaya gelelim...

Ofluoğlu Tiyatrosu'nda "İkiz Kardeşim David"in basın galası var. Bizim yokuşun bütün tiyatroseverleri eşleri ile birlikte orada. Filiz Ofluoğlu bermûtad, içerde makyajını yapmakta olan eşi yerine davetlilere hoş geldiniz diyor.

Davet edilenler arasında Yaşar Nabi Nayır da var. Fakat o hasta olduğu için gelememiş, onu da eşi Belma ile kızı Filiz temsil ediyorlar.

Bayan Ofluoğlu her misafirine yaptığı gibi onların da hatırını sormak üzere yanlarına geldiği sırada Bayan Nayır

çantasından bir zarf çıkarıp Filiz'e uzatıyor:

"— Eşim hasta, gelemedi özür ve başarılar diliyor" diyor. "Bir de şu makbuzu imzalamanızı rica etti."

Bundan sonrasını Filiz Ofluoğlu'nun ağzından dinleyelim:

"— Zarfı açtım, baktım, içinde bir makbuz ve 4 bin 300 lira para var. Şaşırdım. Nedir bu? dedim. Belma Hanım, bizim beyin size borcu varmış, diye izah etti. Önce hatırlamadım, neden sonra anladım ve bu dürüstlük nümunesine hayran kaldım doğrusu.

Efendim, ben 1951 ve 53 yılları arasında Varlık Yayınlarına 10-12 kitap tercüme etmiştim.

O sıralarda ben bu kitaplar için 300 lira tercüme bedeli alırdım. Zira zaten kitapların fiyatı bir lira idi. Ama yine de bu fiyat o devirler için iyi idi.

İşte Yaşar Nabi Beyin bana gönderdiği para bu kitapların ikinci, üçüncü hatta dördüncü baskılarından uhdeme düşen miktarlar imiş. Önceleri bölük pörçük olduğu için bunları göndermeyip biriktirmiş ve yüklü bir meblağ haline gelince bana göndermiş, bunun için de ayrıca gecikmekten ötürü özür dilemiş.

Kendi unuttuğum eserlerim hakkında gösterilen bu dürüstlük örneği beni cidden çok mütehassıs etti.

*

TANIDIĞIM NADİR NADİ

Çocukluğumdan başlayarak ilk okuduğum gazete Cumhuriyet olmuştur. Nadir Nadi'yi ben de bir çokları gibi önce yazılarından tanıdım. Klasik Batı Müziği üzerine yazdığı küçük yazılarının, İkinci Dünya Savaşı içinde başladığı siyasal eleştirilerinin günümüze dek hep izleyicisi okuyucusu olmuşumdur.

Onu yakından tanımam, kardeşi Doğan Nadi (1913-1969) ile olan arkadaşlık yıllarımıza rastlar.

1962 yılıydı. Bir gün Cumhuriyet gazetesine Doğan Nadi'yi görmeye gitmiştim. Henüz eski binada çalışıyorlardı. Doğan'ın odasında bir süre çene çaldıktan sonra, Doğan: "Gel seni Nadir'e tanıştırayım" dedi. Ne yalan söyliyeyim birden heyecanlandım. Bu heyecanım belli olmuş olacak ki, Doğan: "Ne oluyorsun, Nadir adam yemez, senin benim gibi bir ademdir; tiyatroculara, özellikle Muhsin'i çok sever" diyerek önüme düştü. Nadir Bey'in odasına önce Doğan girdi, "Bak sana bir aktör getirdim, Polonius Mücap diyorlar!" Ben odaya adımımı atarken, Nadir Nadi, "Polonius mu? Gelsin bakalım" diyor, gülüyordu.

Beni ayakta karşıladı, Doğan'a gazeteyle ilgili bir şeyler sordu. Oturduktan sonra, bana ilk sözü, "Muhsin Bey nasıl?" oldu. Muhsin Bey'in çok iyi olduğunu söyledim. Nadir Bey, "Peki bu Polonius'luk nereden çıktı?" diye sorunca, ben de, "Efendim, son yıllarda Muhsin Bey hocamız sahnelediği *Hamlet*'lerde bana hep Polonius rolünü veriyor, bu nedenle dostlar bana Polonius adını taktılar" dedim. Bu açıklamam uzun gülmelere neden oldu.

O günden sonra Nadir Bey'i görmek, değişik konular üzerinde söyleşmek, hatta dertleşmek benim için bir tutku

olmuştu.

Nadir Nadi kardeşi Doğan Nadi gibi çok konuşkan değildi ama , karşısındakini konuşturmayı, özellikle de dinlemeyi çok iyi bilirdi.

O yıllar Park Otel ile Divan Oteli barında toplandığımız yıllardı. Nadir Nadi de haftanın bir iki günü ya Park Otelin ya Divan Otelinin barına gelir, bir iki viski içer, tanıdıklarıyla selamlaşır, konuşurdu. Bir gün Doğan'la Divan Otelinin barındaydık.

Günlerden pazartesi, tiyatroların dinlence günü. Saat 18.00 sularında Nadir Bey geldi, yakınımızda durdu, selamlaştık. Barmenden içkisini istedikten sonra Doğan'a: "Doğan sen bugün neredeydin?" diye sordu. Doğan okuldan kaçmış bir çocuk çekingenliği içerisinde, "Nadirciğim biliyorsun, ben gazeteye çok erken gidiyorum, oysa sen ekseri akşama doğru gehliyorsun, bu nedenle bazen görüşemiyoruz" deyince, bunun üzerine Nadir Bey de, o, herkesçe bilinen ünlü "Yaaaa?"sını çekmişti.

Nadir Nadi'nin bir özelliği de keman çalmasıdır. Bir tarihte yurtdışına gidiyordum. "Nadir Bey bir şey ister misiniz?" diye sormuştum. "Benim için bir Mozart konseri dinleyiver" demişti. Meğer Mozart en sevdiği besteciymiş. "Gazeteci olmasaydım, yaşamımı müzisyen olarak, keman çalıp kazanmak isterdim" derdi.

Yazar olsun, şair olsun, aktör olsun bir görgü bilgi birikimidir ki insanda bir kişilik bir soyluluk yaratıyor, toplum içinde saygınlığını arttırıyor. İşte Nadir Nadi bu saygın kişilerdendi.

1968 yazı, altmışıncı yaş yılını kutladığı gün Yeniköy'deki evlerine Muhsin Bey hocamız, eşi Handan Uran ve eşimle çağrılı olarak gitmiştik. Muhsin Bey'in tiyatrosundan uzak bırakıldığı yıllardı. Nadir Bey, Muhsin Bey'e, "Size bu anlayışsızlığı, bu vefasızlığı gösterenler bir gün mutlaka sizden özür dileyeceklerdir" diyerek, bu konudaki duyarlılığını dile getirmişti. Altmış yaşına dinç ve keyifli giriyordu o gün.

"Her gün yarım saat yüzüyorum, bazen sabah, bazen akşamüzerleri ama mutlaka yüzüyorum" diyordu. Yürümeyi de çok severdi. Ressam dostumuz Tarabyalı Agop Arad'ı da yanına alıp, Tarabya'da yaptığı yürüyüşler, sonra gene Tarabya'da kimi günler yorgunluğu atmak için yapılan içkili dinlenmeler, dostların da katıldığı perşembe toplantılarına dönüşecekti.

1980'den başlayarak gazetesine, yazarlarına ve kendisine yapılan baskılar, mahkûmiyetle sonuçlanan duruşmalar sağlığını bozmuş, mide kanamaları onu ameliyat masasına yatırmıştı. Yürümeyi bunca seven Nadir Nadi'nin bir gün hiç yürüyemiyeceği kimin aklına gelirdi? 1990'ın yazı, memleketi Muğla'ya yanından hiç ayrılmayan eşi Berin Hanımla birlikte, Cumhuriyet yazarlarının da katıldığı bir gezi düzenlenmişti.

Amaç, Nadir Beyi biraz olsun tekerlekli iskemle sıkıntısından uzaklaştırmak, temiz hava almasını, keyifli birkaç gün geçirmesini sağlamaktı. Ben de katılmıştım o geziye.

Akyaka beldesinin Gökova kumsalında koluna girip, yürüyebilmesine yardımcı olmaya çalışmıştım.

*

VASFİ RIZA ZOBU

1967'de Zobu'nun 50. sanat yılı kutlanıyordu. İstanbul Şehir Tiyatroları'nın yayın organı Türk Tiyatrosu Dergisi'nde yayımlanmak üzere, büyük güldürü sanatçısı Vasfi Rıza Zobu için benden de bir yazı istenmişti. Birçok oyunlarında gözlerimden yaşlar gelerek gülüp izlediğim üstat için 'Elli Yılın Kahkaha ve Alkış Sarsıntısı' başlığı altında şu yazıyı yazmıştım:

Kapağında "Vasfi Rıza Zobu'nun Sanat Hayatında Otuz Yıl, 1917-1948" yazılı bir dergi duruyor önümde. 3.7.1948'de 'Mücap Beye' diye imzalayıp vermişti bana. Ben de yirmi yıldır saklıyorum, yaşadıkça da değeri büyük bir anı olarak kalacak bende.

Demek ben onun, meslek hayatında kırılması güç elli yıllık başarı rekorunun yirmi yılını bu kadar yakından, bu kadar içten bilenlerden biriyim. Mutluyum, kıvanç duyuyorum bu yakınlıktan.

Otuzuncu Yıl tiyatro dergisinin içinde V. R. Zobu'nun bu otuz yılda oynadığı oyunların bir listesi var; saydım, tam yüzdoksanaltı oyun. Otuz yılda yüzdoksanaltı oyun. Hiç şüphesiz bu oyunların yarısından çoğunu almış sürüklemiş. Bu yorgunluğa yirmi yıl daha eklenince, ortaya çıkan işin büyüklüğü eziyor insanı.

Değerli Vasfi Rıza Zobu'nun sanat fantezisine yakışır bir noktaya değinmek istiyorum. Sahnede geçmiş bu elli yılın, kahkaha ve alkış sarsıntısını neyle ölçebilirsiniz? İşte bu ölçüye gelebilmek, V. R. Zobu büyüklüğünde, disiplinli ve düzenli sanatçılara nasip oluyor.

Yeni bir oyunun provalarına başladığını duydum; candan

saygı ile başarı ve mutluluk dileyerek, ellinci yılını kutlar, onu bugünün genç aktörlerine, meslek aşkı ve yaşantısıyla örnek olarak gösteririm. Türk tiyatrosu, Aralık 1967".

Şimdi de, 1967'den 1947'ye giderek bir anımı anlatayım. Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda Shakespeare'in *Kral Lear*'i, Komedi Bölümü'nde de Shakespeare'in çağdaşı Ben Johnson'un *Volpone* adlı komedisi sahneye konuyor. *Kral Lear*'i Muhsin Ertuğrul hocamız, *Volpone*'yi de oyuncu-yönetmen olarak ünlenmiş değerli tiyatro adamlarımızdan İ. Galip Arcan yönetiyor. Tiyatroya girişimin ikinci yılıydı. Ben de Volpone'de bir uşak rolündeyim. Yönetmen İ. Galip Arcan Bey; fakat Vasfi üstat ne derse o oluyordu. Oyunda Baba lakabıyla ünlü Behzat Butak önemli rollerden Kormakçiyo'yu Yahudi taklidiyle oynuyor. O yıllarda tiyatro sahnelerinde azınlık taklitleri pek geçerliydi. Korbakçiyo rolü gerçekte de bir Yahudi tefeci, Baba da taklit yaparak rolün altını çizmişti... Bir gün Behzat Baba provaya gelmedi, rahatsızlanmış. Korbakçiyo rolü önemli rol, birinin onun yerine geçip provaya katılması gerekli. Kim Baba'nın yerine geçer diye, İ. Galip Bey'le Vasfi Bey birbirlerine bakarken biri : "Mücap geçsin, iyi Yahudi taklidi de yapıyor" dedi. Kimdi beni ele veren aklıma gelmiyor. Behzat Bey'in rolünü az çok ezberlemiştim, eh Yahudi taklidi de becerebiliyordum; neyse, Vasfi üstat beni şöyle hafifçe süzüp, "Gel bakalım, Baba'nın rolünü oku, ama taklit filan yapma kuzum, istemez" dedi. Ben de rolü düz okumaya başladım. Bu kez Bedia Hanım (Muvahhit) gırgır havasında "Vasfi, bırak çocuk taklitli konuşsun", bana da "Hadi sen, Vasfi'ye bakma, taklitli konuş, belki ileride oynarsın bu rolü, hiç beli olmaz" diyerek beni yüreklendirmeye çalıştı, ama gerçekte kaynatılıyordum. Vasfi Bey de hafif mütebessim, alaycı bir tonda, "Hadi yap, yap bakalım" deyince, başladım taklitli konuşmaya, yüreğim de heyecandan çarpıyor. Bir iki replikten sonra, Vasfi Üstat, "Bana bak, meğer senin Baba'nın rolünde gözün varmış desene!" demez mi... Sahnede bir kahkahadır koptu; öylesine gülündü ki provaya bir süre ara veril-

mişti... Eski deneyimli ustalar, yeni deneyimsiz çıraklarla alay etmeyi pek severlerdi.

Kırkbeş yıl geçmiş... Cevat Fehmi Başkut'un *Paydos* oyunu (İlk oynanışı, 1948-49 tiyatro mevsimi), öğretmenin "Paydos" sözüyle biter. Vasfi Üstat'ın, o oyunda "Paydos" deyişini şimdi duyar gibi oluyorum. Nasıl gözlerimiz dolmuştu... Keşke meslek yaşamının son yıllarında, 12 Eylül'ün getirdiği, 1402 numaralı aydınlara yönelik susturma, ürkütme, işten atma yasasının, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda bir avuç genç sanatçıya da uygulanmasına öncülük etmemiş olsaydı!..

*

SEVGİLİ SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Hani seninle geçen yıl, TRT'den bir çağrı üzerine İstanbul'u gezecek, İstanbul'u bir gün beraber yaşayacak, beraber anlatacaktık.

Bana bu öneri yapıldığında hiç düşünmeden hemen, senin adını vermiş, Sabahattin Kudret'le dolaşalım, onunla İstanbul'u gezelim, görelim, duyalım, anlatalım demiştim. Sana da hemen bu çağrıyı bildirmiştim... Ne güzel olurdu seninle İstanbul'u gezmek, sokaklarını, meyhanelerini, kahvelerini, yani kır kahvelerini demek istiyorum, Boğazını, Adalarını dolaşmak; çünkü sen bir İstanbul şairisin, bir İstanbul tutkunusun bilirim. Neden mi, işte:

BÜTÜN SÖYLEDİKLERİM
Bütün söylediklerim yalan
Yalan yaşamakta olduğum
Ne sıcak memleketlere gitmek istedim
Ne kaçmayı düşündüm
Ben bu şehrin semasından
Kasabından fırıncısından
Havasından
Hoşnudum.

Laf aramızda, şu son yıllarda, hoşnut olmadığımız yönleri de yok değil, ama biz gene de bu şehrin âşıklarıyız.

Seni çok seviyorum. Senin o patırtısız, gürültüsüz, vakur halin var ya; sevecen, içten ve şair yüreğin var ya, işte böyle oluşunu seviyorum. Bilmem hatırlar mısın? 1947 yılının bir sonbahar günü bana ilk oyunun *Evin Üstündeki Bulut*'u anlatmıştın, şimdi yerinde yeller esen Anadolu Birahanesi'nde.

Bir akşamüzeriydi, kimsecikler yoktu birahanede. O gün büyüyen dostluğumuzun bugüne dek süren sıcaklığıyla seviyorum seni. Sen tertemiz dilinle, şiirinle İstanbul'u, Türkiye'yi kucakladın, insanım sevdin, anlattın. O oyununda benim de olmamı çok istemiştin. Oldum da biliyorsun. Sahnede görünmedim ama sesimle katılmıştım oyuna. Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda, 1947-48 Tiyatro mevsimi, ilk oyun Shakespeare'in *Kral Lear*'ı ikinci oyun Ahmet Kutsi Tecer'in *Köşebaşı* oyunu, üçüncü oyun da senin oyunundu. Hatırlarsın, oyunda genç adam Muzaffer Aslan'dı, (o da göçtü bu dünyadan) ben de bir sahnede onun düşüncelerini seslendiren olmuştum. Muzaffer bir koltukta oturup düşünüyor, ben kulisten düşündüklerini izleyicilerin duyabileceği bir sesle söylüyordum. Henüz teknik olanaklar Muzaffer'in kendi sesini bir banda kaydedip izleyiciye iletebilecek ölçüye gelmemişti. Sahnede düşünenin düşünce sesi kendi sesi olamıyordu. Her gün sesimi Muzaffer'in ses tonuna, olduğu kadar benzetmeye çalışarak, o düşünürken ben konuşuyordum... Gelelim, *Tersine Dönen Şemsiye*'ye. Binbir güçlükle açtığımız İstanbul Oda Tiyatrosu'nun ikinci mevsimine (1958-59) Strindberg'in *Mlle Julie*'si ve Amerikalı yazar Berhman'ın *İkinci Adam*'ı ile giriyorduk. Üçüncü oyun olarak bir yerli yapıt düşündüğüm günler içinde, tiyatroya kadar gelip, bana okumam için yeni yazdığın, henüz sahneye konmamış *Tersine Dönen Şemsiye*'yi verdin. Hemen o gün okudum oyunu ve sahneye koymaya karar verdim... Herkesin sevebileceği bir aşk öyküsüydü. Evli bir şairin fırtınalı bir gün sokakta rastladığı, kendinden oldukça genç, güzel bir kızın tersine dönen şemsiyesini düzeltmek istemesiyle başlayan küçük bir aşk oyunuydu. Şiirsel bir dille yazılmış oyunun birinci, ikinci perdelerinde konu oldukça karışıyor ve üçüncü perdede şairin evine, karısma dönmesiyle noktalanıyordu. Çok eleştirilmişti; ama iki ayı aşan bir süre yüzyirmi kişilik salonumuz doldu taştı. O yıllarda bir oyunun iki ay bile afişte kalması büyük başarı sayılırdı...

Bugünlerde İstanbul, Bakırköy Belediye Tiyatrosu'nda ve Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de oynanan ve alkış toplayan oyunun *Kahvede Şenlik Var* bir kez de İstanbul radyosunda mikrofona konmuştu. Hatırladın mı? Bir gün beni Divan Oteli'nin barında bulup Tijen Par'la, Kerim Afşar'a, oyundaki garson rolü ile eşlik etmemi istemiştin. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda yoğun çalıştığım günlerdeydi, sanırım 1966 yılı, seni kırabilir miydim, peki dedim, Selahattin Küçük'ün yöetiminde, senin de bulunduğu bir gün, oyunu mikrofonda oynadık, iyi de olmuştu galiba, kutlamıştın bizleri... Günler, yıllar nasıl geçiyor, çocuk yaşlarımızdan yaşlılık günlerimize atlıyoruz sanki. Nerede o aradaki günler yıllar, nerede kaldı aşklarımız, kahkahalarımız; zaman zaman yeise, üzüntüye sürüklendiğimiz olaylar da yok mu, olmaz mı hiç!.. "Yaşlanmak uzun yaşamanın tek yolu," başka yolu yok!

Sevgili Sabahattin, alkış seslerini duyuyor musun, Bakırköy'de, Budapeşte'de *Kahvede Şenlik Var* oynanıyor, alkışlanıyor, alkışlanıyor, alkışlanıyor, seni alkışlarla uğurluyoruz, rahat uyu...

JAMES BALDWİN İLE BİR YAZ...

1966 yılının yazı, Rumelihisarı Baltalimanı'nda üçüncü yazımızı geçiriyoruz. Ben, İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan ayrılmışım, Küçük Sahne'nin sahipleri ile bir ortaklık kurmaya çalışıyorum, karım çok önemli, tehlikeli bir ameliyat geçirecek, merak içindeyiz. Yani son derece gergin, endişeli, yorgun günler yaşıyoruz. Bu günler arasında turnede bulunan yakın dostlarımız, Gülriz Sururi ile Engin Cezzar bir mektupla oldukça ünlü ABD'li yazar James Baldwin'in ***Blues For Mister Charlie*** adlı oyununu sahneye koymak üzere, eşim Filiz'den çevirmesini istediler. Filiz de ameliyattan önce oyunu bitirmek için çalışmaya başladı. Bir süredir İstanbul'da yaşayan, oyunun yazarı James Baldwin de bize gelip gidiyor, arkadaşlığımız oldukça ilerlemiş durumda. Baldwin özellikle Filiz'i çok seviyor. Hem Amerikan edebiyatını iyi tanıması, hem de hasta hasta çeviriyi sürdürmesi bakımından, Filiz'e hayran!... Gülriz Sururi ve Engin Cezzar dostlarımız bir gün gene bir mektupla, "Bizim Baldwin'e, sizin yalıdaki evlerden birinde bu yaz için bir daire bulamaz mıyız?" diye, soruyorlardı. "Neden olmasın, elbet olabilir, bulabiliriz," dedik.

Yanımızdaki evin alt katını kiraya verdiklerini biliyorduk. Yalnız ev sahibi karakter olarak sinirli, içine kapanık, kılı kırk yaran biri. Benim bu kişiyle az çok bir yakınlığım, ahbaplığım var. Bundan cesaret alarak kendisine, Baldwin'e alt katını yaz için kiraya verebilir mi diye sordum. Komşularımız ressam, yazar Zahir Güvemli'ler, eczacı Osman Türkmenoğlu'lar da bizi destekliyorlar. Adam önce "he," der gibi olduysa da sonradan, bir düşüneyim, diyerek işi yokuşa çekti. Yahu dostum, neden düşüneceksin diyorum, ver şu evi olsun bitsin. Adam dolar verecek sana.

Terbiyeli bir insan da, fazla üstüne gidemiyorum. Pek kiracı falan aradığı yok, beğendiği birini bulamazsa evi boş tutacak; yazın da ortası gelmiş zaten. İlk konuşmamızın üstünden bir iki gün geçti, "Düşündünüz mü, neye karar verdiniz?" diye sordum.

"Bakın, ben okumayı, sanatı seven bir insanım, benim için önemli değil ama, çevreden çekiniyorum, ne derler?"

"Anlayamadım," dedim.

"Efendim adam hem zenci, hem solcu, hem de eşcinsel, mahalleli ne der? diye düşünüyorum. Bir de beyaz sevgilisi varmış; bir de fazladan zenci bir arkadaşı." Sonuçta güç de olsa, Cumhuriyet gazetesi okuyan bu çekingen ama uygar komşumuzla anlaştık.

Herkesin çekindiği Baldwin'i sonradan konu komşu öyle sevdi ki, anlatamam.

James Baldwin o günlerde, Türkçe'ye de çevrilmiş olan, *Tren Ne Zaman Gitti* adlı romanını yazıyordu... Baldwin'i solculuktan kurtarıp kapitalizme ısındırmak için olacak, arada sırada ABD sefaretine bağlı, lüks bir yat yalıya yanaşarak alır, bilinmeyen bir geziye çıkarırdı. Baldwin bu gezilerden hep biraz daha solcu(!) dönüyordu. Solcu kalması, ilginç kalmasını da pekiştiriyordu kanımca. Sonuçta Paris'e yerleşti, Paris'te genç denecek bir yaşta (54) öldü.

Filiz inat etti, ameliyata gitmeden Engin'in sahneye koymak istediği oyunun çevirisini bitirdi.

Ameliyata gideceği gün, James Baldwin uğur getirsin diyerek, Filiz'e bir yüzük vermişti. Filiz o yüzüğü, iyi geçen ameliyatından sonra Baldwin'e, teşekkür ederek başkasına da uğur getirsin diye, geri verdi.. Baldwin'in bence en hoş davranışı, Filiz doğum gününde, hasta yatağında yatarken ona, *Tren Ne Zaman Gitti* romanının henüz basılmamış birinci cildini okuması idi. Bu siyah adam, belki de bugün, beyaz meleklerin kucağındadır

*

NUREYEV'le SÖYLEŞİ

1979 yılının Ağustos ayı, Bodrum'dayız:

Nureyev, Bodrum'a gelmiş, Ahmet Ertegün'de konukmuş.

Milliyet gazetesinden bir telefon, telefonda sevimli, yaman gazeteci Turhan Aytul: "Mücap, ne yap et, şu Nureyev'le konuş," diyor. Milliyet'in Yaşam sayfasına yazdığım günlerdi. Vakit geçirmeden Ertegün'lerin kapısını çalıyorum. Kapıyı açan garson ekşi ekşi bakıyor yüzümüze, ne istiyorsun, der gibilerden. Aktörlüğümü kullanarak garsonu ısıtıyorum, "Ahmet Ertegün Bey'e söyleyiniz, izin verirlerse, konukları NUREYEV'le Milliyet gazetesi için bir konuşma yapmak istiyorum." Garson seyirtiyor ve az sonra didon sakallı, gözlüklü, şortlu, tişörtlü Ahmet Ertegün Bey arz-ı endam ediyorlar. Sisli bakışlarını gözlerime dikiyor bir an, sonra da Bodrum aşinalığından gelen bir tavırla içeri buyur ediyor, hafif gülümseyerek.

Milliyet, 27.8.1979

NUREYEV BODRUM'da

BODRUM nice ünlü kişilerin uğrak yeri oldu. Bu hafta gördüğümüz ünlüler arasında *Batı Yakası'nın Öyküsü* müzikalinin yazarı Jerome Robbins, Prenses İra Furstenberg, İngiltere'nin büyük yayımcılarından Lord Weidenfeld, Fransız yazarı Maurice Rheims ve Kont D'Ormesson, Fransız tiyatro prodüktörü Kim D'Estainville, Rochas kozmetiklerinin sahibi Helene Rochas, Amerika'nın en ünlü modacılarından Bill Blass ve Oscar de la Renta, New York Metropolitan Operasının yöneticisi Jane Herman, Ameri-

ka'da müze ve üniversite kuran Mellon ailesinden Connie Mellon, Doubleday yayın şirketinin başkanı John Sergeant, Vogue dergisinin yöneticisi William Reyner var.

Ama en ünlüleri Rudolf Nureyev.

Bu ünlüler Ahmet Ertegün'ün Bodrum'daki evinde konuk olarak kalıyorlar.

Yat limanında iki eski evin birleşimiyle ve tümden yerel malzemeyle düzenlenen, sade ama mimarisi ve güzelliği ile görkemli evde, sanatıyla görkemli, sade, alçakgönüllü bir konukla konuşuyorum: **Rudi NUREYEV**

Dünyanın en büyük bale sanatçısının sürekli olarak dünya turuna çıktığını bildiğimden dinlenmeye nasıl zaman bulduğunu ve Bodrum'a geldiğini soruyorum.

Londra TV'si grev yapınca, yaşamımda ilk defa 15 gün tatil yapabildiğini söylüyor ve "Renaissance yatıyla Bodrum ve Marmaris'e gelmiştim. Antalya'ya inecektik. Grevi duyunca kendiliğinden uzayan tatilimi geçirmek için Bodrum'a geldim," diyor. "Önümüzdeki hafta döneceğim. Yeniden çalışmaya başlamadan, tekrar formumu kazanmam gerek.

20 Kasımda Paris Operasında dans edeceğim. Provalara 1 Eylülde başlıyoruz. Bu arada Viyana ve Berlin operalarında programlarım var."

"Kendi danslarınızın koreografisini kendiniz mi yaparsınız?"

"Klasik repertuarlarda kendim yapmayı yeğlerim. Modern balede başka koreograflar kullanılırım. Amerika'da Martha Graham ile çalıştım."

Rusya'dan ayrıldıktan sonra kırk yıla yakın bir süredir Amerika'ya yerleşmiş olan ve çoğunlukla dünyanın en büyük koreografı sayılan George Balanchine ile birlikte çalışıp çalışmadıklarını soruyorum.

"Geçen yıl çalıştık. Haziranda New York'ta Lincoln Kültür Merkezi'nde, *Kibarlık Budalası* oyununda dansettim."

"Bale öğretmeyi, öğrenci yetiştirmeyi düşünür müsünüz?"

"Sahne çalışmalarımda, prova yaparken, kendiliğinden öğretmenlik yapmış oluyorum. Şimdilik salt öğretmenlik bana çekici gelmiyor, ama klasik prodüksiyonlarda çalışırken, kendiliğinden bilgimi gençlere aktarmış oluyorum."

"Çok iyi bale sanatçıları yetişiyor ancak gerçekten çok büyük ve çok usta olanı her kuşakta belki bir, belki iki tane çıkıyor. Büyük usta olmak için ne gerekli?"

"Doğuştan yetenek ve teknik. Bir de elinden geldiğince çevreyi ve dünyayı tanımak. Değişik dans topluluklarını görmek, klasik balede bile farklılıkları öğrenmek. Her dans edenin dansa ayrı bir katkısı olur. Kapalı kalırsanız, kalıplaşırsınız. Başka tür ve görüşler size katılabilmelidir. Rusya'da dışarıdan hiçbir etkenin Rus balesine katılmasına izin verilmez. Rus balecilerinin dışarıdaki baleyi görmelerinden âdeta korkulur. Amerika, İngiltere, Hollanda balesinin etkisinden kaçınırlar. Bu nedenle Sovyet balesinde koreografi çok hazindir. Koreografinin yetersizliği tekniğin büyük ustalığı ile bağdaşamaz."

"Rusya'dan ayrılmanızın nedeni bu mu?"

"Ben her tür dans anlatım biçimini öğrenmek isterim."

Başka bir konuya geçiyoruz.

"Batı müziği ile dans ediyorsunuz. Doğu müziğinde, örneğin geleneksel Türk müziğinde, başka ritmler var. Bu ritmlerle dans etmeyi hiç düşündünüz mü?"

"Bazı müzik yazarları, Haçaduryan, Stranvinsky ve Bartok bu ritmleri kullanmıştır. Bartok'un Üçlü Sonatı ile dansettim."

Bejart'ın, İran müziğinden esinlenerek bale yaptığını anımsatıyorum.

Gülümsüyor, "Açış müziği çok güzeldi," diyor.

Evrensel Bale Dili

"Dünyanın hemen hemen her ülkesinde dans ettiniz. Size

en yakın gelen izleyiciler hangileri oldu?"

"New York izleyicisi. Hem çok gelişik, hem çok ilkel bir izleyici. Çok şeye açık, çok geniş bir sanat alanını izleyebilen bir seyircidir. Bir gösteriyi oluşturan seyirci değildir ama sanatçı seyirciye coşku verebilirse, kendi düzeyinden daha yukarıya çıkarabilirse, katkıda bulunmuş olur. Londra'da halk daha program başlamadan çok şey biliyordur. Bale evrensel bir dildir, vücudunuzla herkese erişebilirsiniz. Dil yoktur ama bir dansçı eğer kendini izleyen ulusun kendi vücut hareketlerine uyum sağlayamazsa, izleyici onun anlatımının üçte birini anlayamaz. İngiltere'de bu açıdan kısıtlama hissederim. Söylediklerim abartılmış anlatım etkisi yapar. Oysa Fransa ve İtalya'da öyle değildir. Orada anlatımım yoğun bir dans olarak yorumlanır. Vücudun dili vardır."

"Türkiye'de dans etmeyi düşündünüz mü?"

"Çok isterim. 1974'de Ankara Devlet Balesi yöneticisi ile iki hafta yazıştık. Sonuç alınamadı. Neden bilmiyorum. Türk balesini tanımak, birlikte çalışırken öğretmek isterdim. Ninette de Valois bana, onlar henüz sana hazır değil, demişti. Oysa, başka bir türe açılmadan gençler nasıl yetişebilir? Bu yaz bütün Ağustos boştum. Türkiye'de dans etmeyi çok istedim. Aspendos'ta dans etmeyi ne kadar isterdim. Ama 1974 yılındaki temastan sonra Türkiye'den beni kimse aramadı ve çağırmadı. Ne yazık ki, gelecek yıl boş bir tek günüm yok."

"Belki daha sonraki yıl," diyorum.

Hemen ajanının adresini veriyor, yüzündeki yumuşak, tatlı ifade daha da ısınıyor.

"Ömür boyu dansedebileceğiniz kuşkusuz. Ama halk karşısında daha kaç yıl dans etmeyi kabul edersiniz?"

"Ne tür dans edeceğinize bağlı. Klasik çizgide dans daha erken kesilmeli. Ben şimdi kendimi modern bale ile ifade etmeye eğitiyorum. Paul Taylor, Martha Graham ile çalışıyorum. Modern repertuvarda, klasik balenin elvermediği anlatımlar yer alabilir. Bu nedenle, dans yaşamı kısa

değildir."

Bale konuşmamızı böylece bağladıktan sonra, "Özel bir sorum var" diyor, "Bu ülke, çok küçük, her yanı çok farklı koca bir ülke. Ben Tekir'de ya da Kaş'ta büyük bir ev veya arsa almayı çok isterdim. Yabancı uyruklu olduğum için alamaz mıyım?"

MEKTUPLAR

19 Kasım 1966Viyana

Filiz'ciğim ve Mücap'cığım,

Son mektubunuza çok teşekkür ederim, pek makbule geçti. Birkaç yönden sevindik. Önce merhum Adnan için verdiğiniz haberler yüreğime biraz ferahlık verdi. İnşallah Sevim için de uygun bir iş bulunur da bu ailenin geçimi biraz daha yoluna girer. Sonra tiyatronun iyi gitmesine pek sevindik, daha da iyi gider de bütün bütün kökleşir bu iş.

Biz iyiyiz, birkaç gün önce Münih'ten buraya geldik, burada, birkaç önemli tiyatro olayı var, onları görmek sevdasıyla karda kıyamette yollara döşendik. Viyana'nın en muhafazakar Devlet tiyatrosu olan Burg'da Brecht'in (Galilei) piyesi oynanıyor, üstelik başrolü de yıllardır kendini sinemaya veren Kurd Jürgens oynuyor. Görülmeye değer bir olay! Verilen tren ve tiyatro bilet parası, en az bizim bir haftalık, hatta on günlük geçimimiz kadar! Ama Avrupa'da olup da böyle olağanüstü temsilleri göremiyecek olduktan sonra hayatın anlamı kalmıyor. Diyeceğim bizim günlerimiz işte böyle geçiyor.

Sıhhatimiz yerinde, keyifli, neşeli günler geçiriyoruz. Yazın gelmesini ve Boğazda mehtap seyretmesini bekliyoruz. Gözlerinizden öper, selam ve sevgiler göndeririz.

Muhsin ERTUĞRUL

...

3.11.1974

Mücap'cığım,

9 Kasım senin Üsküdar seferleri bitiyormuş, tebrik ederim. Filiz'ciğimle baş başa verip bir Bodrum yaparsınız herhalde.

Biz ayın 15. Cuma günü akşam dönmek üzere hazırlanıyoruz. Gözlerinizden öperiz.

Muhsin ERTUĞRUL

5.4.1971
Harbiye - İstanbul

Sayın
Mücap Ofluoğlu

1971 yazında Rumelihisarı Tiyatrosu'nda sahneye koymak istediğimiz *Cyrano de Bergerac* piyesindeki Cyrano rolünü uhdenize almayı kabul edişiniz bizi sevindirdi.

İzhar ettiğiniz, "hizmet etme" arzusu: Kendi yuvanız için olmasına rağmen yine de bir nezaket eseridir.

Teşekkür ve sevgilerimle sizi beklemekteyim.

Şehir Tiyatroları Genel
Sanat Yönetmenliği
Vasfi Rıza ZORLU
Genel Sanat Yönetmeni

24.07.1978
İstanbul

Sayın Mücap Ofluoğlu,

"Cömertçe" şiirinizi aldım. Eylül sayımızda çıkacaktır. Ne yazık ki Ağustos sayısının baskısı tamamen bitmiş bulunu-

yor bugün. Çok isterdim Ağustos sayımıza yetişmesini.
En içten selam ve sevgilerimle size ve Filiz Hanıma.

Yaşar NABİ

1978 yılının 11 Temmuz günü öldürülen otuz sekiz yaşında genç güzel bir insan, estetik doçenti Bedrettin Cömert için, 15 Temmuz günü CÖMERTÇE adını verdiğim bir şiir yazdım ve VARLIK dergisine rahmetli Yaşar Nabi Bey'e gönderdim.

Yaşar Nabi Bey şiiri Ağustos sayısına yetiştiremediği için çok üzülmüştü; ama gene de şiiri Ağustos sayısına koymuştu. Nasıl sevinmiştim anlatamam.

CÖMERTÇE

Bedrettin Cömert için

Öyle apaçık cömert
Öyle saydam öyle aydın
Öyle bağnazlığa karşı
Öyle dostla bağdaşan.

Bu kişiliğinle Cömert
Bu güzelliğinle güzel
Bu dilinden dillere açılan
Bu Türkçenle bizleri saran

Nedir deseler aydınlık
Seni gösterirdim Cömert
Gözlerimizde gözlerindir yanan
Dillerden dillere büyüdün Cömert.

Öyle cömertsin ki Cömert
Çabanı uğraşını ederek armağan
Ağaç gibi yükseldin derinlerden
Korkmadan sinsi cimriliklerden.

Henüz dudaklarında dururken sözcüklerin
Henüz cömert sevilere uzanırken dallar
Meyvelerini kurşunladılar yüreğinde
Kardeşim Cömertçe yaşayacaksın yüreğimde.

Ağustos 1978
Varlık

23 Ekim 1975

Sayın Mücap Ofluoğlu,

1 Ekim 1975 günü, Yeni Komedi Tiyatrosunda, yönetimimizde sahneye konan, çok sevdiğim *Tartuffe* oyununu gördüm. Yorumumuzu ve oyununuzu kutlarım. Bu oyun 1955'lerde Şehir Tiyatrosunun eski binasında, Max Meinecke yönetiminde ve başrollerinde Hüseyin Kemal Gürmen, Cahide Sonku ve Nedret Güvenç ile de görmüştüm. Aradan çok zaman geçtiği için bir karşılaştırma yapamayacağım. Zaten karşılaştırma yapmayı sevmem. Bir yorum, bir oyun ötekinden daha iyi, daha güzel değildir kanımca. İkisi de ayrı ayrı iyi; ayrı güzeldir. Bu iki tarif arasında gene Şehir Tiyatrosu'nda başrolü Toron Karacaoğlu tarafından oynanan temsili görmedim. Bunlardan ayrı olarak 1961 de Comédie Française'de başrolünü Jean Marcthat'ın oynadığı *Tartuffe* komedisini de görmek olanağını buldum. Gene o günlerde, o tiyatroda Harpagon rolünü George Chamarat'nın oynadığı *Avare* komedisini de gördüğümü söylemek isterim.

Tarihini hatırlıyamıyorum, sizin de, Şehir Tiyatrosunda *Cimri* komedisindeki "Harpagon" rolünüz tiyatroda bir devrim niteliğindeydi. Oyununuzu ve başarımızı gazetelerden izledim.

Orhan Veli'nin çok tatlı bir Türkçeyle dilimize kazandırdığı yapıtın dilini siz biraz daha günümüze yaklaştırmışsınız.

Oyunu bir kaç kez daha görmek istiyorum. Bütün arkadaşlarınız başarılı idiler. Orgon'da Fuat İlhan, Elmire'de Sibel Göksel, Marianne, Cléante, Valère ve öteki rollerdeki bütün arkadaşlarınız çok başarılı idiler.

Hepinizi kutlar, mutluluklar dilerim.

Bayrampaşa Endüristri Lisesi
Fransızca Öğretmeni
Turhan ARDA

23.11.1975

Sayın Turhan Arda,

Tiyatro sanatına, yakın ve içten ilginizin kanıtı olan mektubunuz beni ne denli mutlu etti, anlatamam.

Bir tiyatro sanatçısının çabası, sahnede kaldığı süre içinde, buna benzer övgüleri kazanmak, değerli seyircilerinin alkışlarını toplamak için değil midir?

Molière'in evi diye adlandırılan Comédie Française'de izlediğiniz oyunlardan sonra, bizim *Tartuffe*'ü de beğenerek alkışlamanız, sonra da izlenimlerinizi, övgülerinizi bir mektupla bizlere iletmeniz, unutulmayacak bir anı olarak kalacak belleğimizde.Saygılarımızla,

"Tartuffe" oyuncuları adına
Mücap Ofluoğlu

Samim KOCAGÖZ'ün mektubu

1948 yılında İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosunda çalışırken tanımıştım Samim Kocagöz'ü. İstanbul'a geldiği zamanlar birlikte olurduk. Sık sık mektuplaşır, hal hatır sorardık birbirimize.

Ameliyatlar, hastalıklar yakasını bırakmadı.

Ölümüyle açık yürekli bir yazar, değerli bir dost kaybettik. İşte gene sağlığından dert yandığı bir mektubu. Böyle daha kaç mektubu var. Nur içinde yat dostum.

22 Ağustos 1982

Kıymetli Kardeşim Mücap,

Demek gözden ırak olsa da gönülden ırak değiliz! "Fotoğraftaki Çocuk" kitabını aldım; çok sevindim. Teşekkürler ederim. Zaten şiirlerini dergilerde her zaman izlerim, seni anarım. Bu kez kitabını alınca, şiirlerini bir daha okudum. Rahmetli Cahit Irgat aklıma geldi güzel şiirlerini okuyunca: O da aktör şairdi; sen de öylesin. Dost, düşman çatlasın!

Kitabın elime biraz geç geçti. Şu sıra Kuşadası'ndayım. Kente beş kilometre uzakta bir yerimiz var. Oğlum Şükrü (Mimar) çalıştığı için hafta sonları geliyor, postaları getiriyor. Eylül'ün haftasına döneceğiz İzmir'e ya, beni bir prostat ameliyatı bekliyor. Doktorlar acil değil, sıcaklar geçsin keser biçeriz (!) dediler. Ben de böbreklerimde taş vardı yıllardan beri, taşlar kum olur dökülürdü -ne şans değil mi?- hep kum döktüğümü sanırdım. Meğer mesanede bir kamyon taş varmış! İki yıldır böbrek sancısıdır diye çekmekteydim. Neyse iş meydana çıktı. Ne var ki, bıktım ameliyatlardan: Üç yıl önce mide, iki yıldır da her yıl bir fıtık ameliyatı oldum.

Bereket yazarım diyerekten üniversite hastanesindeki Prof. Doktorlar bana pek itibar ediyorlar, biz her sene sizi keseriz (!), çok iyi bakarız Samim Bey diyorlar! Yaşlandım artık be Mücap. 67 olduk. Hastalık, ağrı sızı, dişimi sıkıp çalışıyorum. Ne demiş Nazım Ağabeyimiz: "Yetmişinde zeytin dikeceksin, ölmeyecekmiş gibi!"

Bodrum tevatür bir yer oldu. Yıllar önceden bilirim. Hele bir ameliyat olayım, bir gelmek istiyorum. Bakalım gelen yaza mı olur.

Gözlerinden öperim, sevgilerimi yollarım. Sevinç de selamlarını yolluyor, Şükrü saygılarını. Ha... bir de küçük oğlum Fadıl var. Ankara S.B.F.'sinde Mümtaz Soysal'ın asistanı. Hani Anayasa kürsüsünde. Yeni Anayasa tasarısı karşısında bakalım ne halt edecekler? Bir şey edebilecekleri de yok!

Samim KOCAGÖZ

Sayın Mücap Ofluoğlu
Üftade Sk. 8/3
Harbiye, İstanbul

10 Kasım 1987 günü televizyonun 1. programında (Hanımlar Sizin İçin) düzenlemesi içinde ATATÜRK'ü anarken Merhum Babam ALİ ULVİ ELÖVE'yi DAĞ BAŞINI DUMAN ALMIŞ şairi olarak anmanızı gerçek bir incelik ve kadirşinastlık örneği olarak hatırlayacağım.

En içten teşekkür ve saygılarımla.

Avukat Mustafa E. ELÖVE
12.11.1987

DOSTUM FETHİ NACİ

Karadeniz'in hangi ilçesinden hangi kentinden olursa olsun Karadenizliler hemşehri sayılırlar. Ben babadan Trabzonluyum, Fethi Naci de Giresunlu. Demek hemşehri sayılıyoruz. Biz Karadenizliler heyecanlı, biraz alıngan, keyifli yaşamayı seven, dosta dost, düşmana düşman diyenlerdenizdir. Yabana atılmayacak bir yönümüz de duygusallığımızdır.

Duygulu dost Fethi Naci'yi 1950'lili yıllar içinde tanımıştım. O edebiyat çevresinde yeni yeni tanınmaya başlıyor, ben tiyatro çevresinde. Yaşça benden küçüktür. İktisat Fakültesi'ni bitirmiş, araştırmacı, gözlemci ve de güler yüzlü kişiliğiyle edebiyat eleştirmenliğine doğru yürüyordu.

Şair, araştırmacı yazar, yaşıtı Şükran Kurdakul ile önce, "Yeryüzü", sonra da "Beraber" dergilerini çıkarıyorlardı.

Fethi Naci, Oktay Deniz imzası ile yazıyordu.

Daha sonraları Fethi Naci imzası ile günlük gazetelerde politik yazılar da yazacak ama edebiyata olan eğilimi ağır basıp onu günümüzün en ünlü eleştirmeni yapacaktı. Fethi Naci'nin elli yılı bulan yazın yaşamı onu bence yazın savaşçısı diyebileceğimiz bir düzeye getirmiştir.

Anılarımı eleştirdiği, "Adam" dergisinde yayımlandıktan sonra *Roman ve Yaşam* adlı "Eleştiri Günlüğü: 3-1991-1992" (Can Yayınları) kitabına da aldığı yazısını, izniyle ben de kitabıma aldım.

BİR AKTÖRÜN ANILARI

İstanbul, 21 Aralık 1991

Mücap Ofluoğlu, *Bir Avuç Alkış*'tan sonra *Aynada* (Çağdaş Yayınları, 1991) adlı yeni kitabında anılarını yazmayı

sürdürüyor.

Kitabının başına aldığı 'Aynada' adlı şiirinde bir dizesi var Mücap'ın: 'Sahnelerin dışında oyunlardan uzak'; gerçekten de, yıllardır tanıdığım Mücap'ın oyunlardan uzak bir yaşamı vardır sahnelerin dışında. 'Oyunlardan uzak' olma tutumunu anılarda da gözlemlemek mümkün: Kendini 'olduğu gibi' göstermekten çekinmiyor; daha da fazlası: Yeri gelince kendi kendisiyle tatlı tatlı dalga geçebiliyor. Bunlara karşılık, anılarda adlarını andıklarına karşı saygılı, ölçülü: Kızdıklarına bile.

Kitaptaki anılardan benim için 'unutulmazlar' arasına gireni, Mücap'ın askerlik süresinin bir bölümünü geçirdiği Mardin'de – 1944–, garnizon komutanının, Cumhuriyet Bayramında, "Bir müsamere verelim," diye Mücap'ı görevlendirmesi ve bu 'müsamere'de Hamlet'ten bir sahne oynanırken olup bitenler. Mücap, Hamlet rolündedir; Bâb-ı âli'de 'Tabelacı Ayet' diye tanıdığımız 'Adanalı Ayetullah' da Hamlet'in babasının hayaletini oynuyor. Oyunlaştırarak yazmak istiyorum anıların o bölümünü:

AYET : Ben senin babanın ruhuyum. Sağlığımda işlediğim iğrenç günahlar ateşte yanarak temizleninceye kadar bir zaman geceleri dolaşmaya, gündüzleri de aç aç ateşler içinde yanmaya mahkûmum.

MÜCAP : Yarabbi!..
(AYET'ten ses yoktur. Birkaç saniye geçer. AYET kekeleyerek.)

AYET : Kurban gittiğim, o iğrenç, o tabiatta eşi olmayan cinayetin intikamını al.

MÜCAP : Cinayet mi?
(Hayalet AYET'te ses yok. MÜCAP bir süre bekler, sonra AYET'i konuşturabilmek için o anda uydurduğu bir cümleyi söyler.)
Konuşsana baba!
(Ama AYET'ten gene cevap yoktur. MÜCAP sorusunu tekrarlar.)

Cinayet mi?
(AYET'ten ses yoktur. MÜCAP, Hamlet oynamaya kalkışmanın pişmanlığı içinde, inler gibi seslenir AYET'e, uydurduğu yeni bir cümleyle.)
Konuş baba, seni dinliyorum.

AYET : *(Derinden bir ses gelir.)* Dur, dur, acele etme, lüks lambası söndü. *(Bu hafif sesi sadece MÜCAP duyuyor. AYET, kulistedir; Hayalet'in konuşmalarını elindeki kâğıtlardan okumaktadır. Oyun durmuştur. Salonda kıpırdanmalar başlar. MÜCAP, şaşkınlık içinde, Hayalet'in sözlerini beklerken, bir an, Garnizon Komutanıyla göz göze gelir; Komutan, ne oluyor gibilerden sağ gözünü kırpıp hafifçe başını sallar. Bu arada kulisten AYET'in sesi yükselir, zor durumda kalınca o da MÜCAP gibi bir şeyler uyduruvermiştir.)*
Oğlum Hamlet çok uzaktasın, yakınıma gel, konuşamıyorum, ne kadar güç durumda olduğumu göreceksin! *(MÜCAP daha fazla sahnede kalamaz, kulise fırlayıp perdeyi kapatır, sonra da perde önüne çıkıp teknik bir arıza nedeniyle oyuna ara vermek zorunda kaldıklarını açıklayarak özür diler.)*

'Hamlet' başlıklı o anıda, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Tepebaşı Dram Sahnesinde (O güzelim yapı 1970'te yanmıştı) 1941'de oynanan Hamlet'te Hamlet rolündeki Talât Artemel'in başına gelen de Mücap'ın başına gelen kadar ilginç. Anımsarsınız, Hamlet'le Laertes düello ettikten sonra, Hamlet'e sunmak için hazırlanan iki kadeh zehirli şarabın bir kadehini bilmeden Kraliçe içer, öbür kadehi de Hamlet Kral'a içirir. Ama 'o pazar gecesi' şarap kadehleri ortada yoktur. (O kadehleri taşıyan Ferih Egemen izin alıp işini bir figürana devretmiş, figüran da işi iyice kavrayamadığı için sahneye zamanında girmemiştir.) Talât Artemel şöyle anlatmış Mücap'a: "Kraliçe içmesi gereken zehirli şarabı içemedi, öyle, çevresine bakınıp duruyor; Ferih yok, şaraplar yok. Kral da şaşkın, ne yapacağım diye bana bakıyorlar. Bir sıçrayışta, önce kraliçeyi, sonra da kralı boğarak öldürdüm..."

Bütün anılar böyle kahkahalarla güldürmüyor insanı tabii; daha ilk anıda, 'Üzülmez'de, hem başka bir dünyayı tanıyorsunuz, hem de Mücap'ın nerelerden geçerek bugünlere geldiğini öğreniyorsunuz. Birçok anıda, Mücap, çaktırmadan, tiyatro hakkında, oyunlar hakkında, tiyatro tarihimiz hakkında ilginç bilgiler veriyor.

'Doğan Nadi' başlıklı anıda, 'dublür' ve 'dublör' sözcükleri üzerinde duruyor Mücap, Ali Ulvi'nin bir sözünü, Doğan Nadi'yle tartışmasını aktarıyor. Mücap'ın dediği şu: "O sırada oynadığımız oyunda (Pepsi) dublür (Doublure) deyimi geçiyor. Bizde bu deyim dilimize dublör olarak geçmiştir. Baş oyuncunun yerine geçen oyuncu anlamına gelir." Tahsin Saraç'ın *Fransızca-Türkçe Sözlük*'ünde (Adam Yayıncılık, 1985) 'doubleur' için (tiyatro ve sinemada) 'yedek oyuncu' deniyor; 'doublure' içinse 'yedek oyuncu' dendikten sonra sözcüğün kullanılışıyla ilgili şu örnek veriliyor: "Bir filmin tehlikeli sahneleri için 'doublure'." Benim de bildiğim, tiyatrodaki yedek oyuncu için 'dublör', filmlerdeki tehlikeli sahnelerde asıl oyuncunun yerine oynayan oyuncu için 'dublür' dendiği. *Petit Robert*'de (1967 baskısı) sadece 'doublure' var; "gerektiğinde, oynaması gereken oyuncunun yerine geçen oyuncu" deniyor ve şu örnek veriliyor: "Bir filmin tehlikeli sahneleri için 'doublure'"; ayrıca, 'cascadeure'e gönderme yapılıyor: 'Cascadeure'ün üç anlamından biri, şu: "Bir filmin tehlikeli sahnelerini asıl oyuncu yerine çeviren cambaz."

Mücap Ofluoğlu, *Bir Avuç Alkış*'taki dizgi yanlışlarından dert yanıyordu; *Aynada*'da bol dizgi yanlışı var. En vahimleri, Darüşşafaka'nın Darülşafaka, Musahipzade'nin Müsahipzade olması. (Ama 22. sayfada, Refik Ahmet Sevengil'in kitabının adını ayraç içine almak, herhalde dizgi yanlışı değil!) Birçok sözcük de bitişik yazılmış.

Mücap Ofluoğlu'nun bu kitabını da, bulabilirseniz *Bir Avuç Alkış*'ı da okumanızı salık veririm. Tatlı tatlı okunan, bu arada tiyatromuzla ilgili bilgiler veren kitaplar bunlar; en önemlisi, bir insanın kendisine yontmadan da anılar yazabileceğini göstermesi...

'Kendine yontmadan anı yazabilmek', bir kişilik sorunu...

Mücap'ın kişiliğini en iyi belirten satırları Yaşar Kemal yazmış: "Ve Mücap çiçeği burnunda bir adamdır her zaman. Hiç yaşlanmayacak, hep öyle tatlı, insanca, alçakgönüllü gülecek, hep öyle karşısındakine önem vererek bakacak, yarı Osmanlı, yarı Karadenizli, iki yerin de en güzel huylarını, terbiyesini özünde taşıyarak davranacak, insanları kırmayacak, ince, kardeşçe, bir insanı kırmamak için elinden geleni de, gelmeyeni de yapacak..." (*40. Sanat Yılı Mücap Ofluoğlu*, 1983, s.45)

DUBLÜR

Doublure Fransızca *astar* demek.

Tiyatroda ve sinemada bir terim olarak kullanılıyor. Fransızcadan dilimize geçen bu terime biz *dublör* diyoruz. Sinemada tehlikeli rolleri üstlenen yedek oyuncu. Tiyatrodaysa daha çok klasik oyunlarda, başrol oyuncusunun herhangi bir nedenle sahneye çıkamaması halinde onun yerine rolü üstlenen oyuncu oluyor.

Bazı Fransızca sözlükler Doublure'ü salt sinemada tehlikeli sahneleri üstlenen oyuncu diye belirtiyor. Oysa bizim dublör dediğimiz Doublure'ün tiyatroda çok önemli hatta vazgeçilmez bir yeri vardır...

Yalnız ne ki, tiyatroda başrol oyuncusunun yerini alacak dublürün de aynı düzeyde, deneyimli bir oyuncu olması gerekir. Kimi oyunlarda başrolü iki oyuncu birden çıkarır ve dönüşümlü oynarlar. Bu da çok yapılan bir uygulamadır. Bu uygulama, daha çok, geniş kadrolu ödenekli tiyatrolarda yapılmaktadır.

*

NÜKLEER SANTRAL

İkiyüzelli bin imza toplamış Çevreciler, Gökova'yı Nükleer Santral'dan kurtarmak için. Bakalım kim görür, kim duyarlıkla ciddiye alır bu imzaları?

Yıl 1974 yılıydı. İlk kez Mavi Yolculuk denen o güzelim yolculuğa çıkmış, Gökova'yı tanımış, gecesinde büyülenmiş, oturup şiirini yazmıştım.

GÖKOVA GECESİ

Yıldızlar dökülmüş denize
Ateş parçaları örneğin
Deniz ayinidir oluşan
Eşini görmediğim gecede.

Dağların ardı gün ışık
Söyleyin ben neredeyim
Gökova serilmiş denize
Göğe bakma yıldızlar denizde.

Ay bir eski dost gecede
Uzaklığı yitik kimliği belli
İnsana yakın daha bir somut
İlk kez şaşkınım bu denli.

Büyümüş gözlerim seviden
Bir cümbüş bir oynaşı denizde
Yıldız dolu bir düş içindeyim
Benzerini bilmediğim gecede.

1980 yılında İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda gizliden dolaştırılan, Nükleer Santral'a evet mi, hayır mı? sorularını içeren bir araştırmaya ben "Hayır" demiştim. Nasıl mı, anlatayım.

Muhsin Ertuğrul hocamızla 1966'da ayrıldığımız İstanbul Şehir Tiyatrosu'na 1974'de CHP Belediye Başkanı Ahmet İsvan'm hocamızı görevine çağırmasıyla dönecektik.

Bu dönüş yerinde bir dönüştü de, bu yerindeliği hocamızın da onaylamadığı bir yerindesizlik izleyecekti: İstanbul Şehir Tiyatrolarında yerinden yönetim.

1976'da uygulanmaya başlanan bu Yerinden Yönetim pek yerinde bir iş olarak sonuç vermeyecekse de, hocamızın son kez tiyatrosundan ayrılmasına neden olacaktı.

Benim gibi birçok arkadaş da bu Yerinden Yönetim olgusuna karşıydı ama savaşı yitirdiler.

Yerinden yönetime boyun büküp yerimizde oturmaktan başka yapacak işimiz yoktu. Yalnız ne var ki, ben gövdemi saran romatizmadan anlatılamayacak ölçüde hastalanmıştım; bir süre dinlenip kendime gelmek için Bodrum'un havasına, güneşine kendimi bırakmak üzere, tiyatrodan ayrıldım. Nereye gidiyorsun diyen de olmadı. Dönüşte 1974 ile 1976 tiyatro mevsimleri arasında Adnan Giz'in *Ömür Satan Hüsam Çelebi*, Musahipzade Celâl'in *Pazartesi-Perşembe* oyanlarının başrollerini üstlendiğim gibi, Molière'in *Cimri*'sini, *Tartuffe*'ünü sahneye koyup başrollerini de üstlenmiştim. Yani ben işten değil, çalışamamaktan korkarak dinlenceye çekiliyordum.

1979 yılında, Şehir Tiyatrosunun başına Genel Sanat Yönetmeni olarak atanan Hayati Asılyazıcı arkadaşımız beni tiyatroya, çalışmalara katılmam için çağırdı. Üsküdar bölümünden sorumlu olarak, yönetim kuruluna alındım.

Hep *Meraki* adıyla sahnelenmiş, Ahmet Vefik Paşa'nın uyarlaması, Molière'in *Hastalık Hastası*'nı aynı adla *Hastalık Hastası* adıyla, Üsküdar Tiyatrosu'nda sahneye koydum...

Oyun ne yazık ki, Şehir Tiyatrosu'nun öbür sahnelerinde de dolaştırılmadan Üsküdar'da afişten kaldırıldı. Oysa çok iyi çıkmış, beğenilmiş bir oyundu ve de genç kuşağın görmesi gerekliydi.

İşte bu çalışmalar içinde, 1980 Ocak maaşımı almak için muhasebeye gittiğim bir gün, oyuncu arkadaşlardan Taner Barlas elinde üzerinde 'Nükleer Santral'a Hayır' yazılı bir çizelgeyle yanıma geldi, "Abi, ne diyorsun buna?" diyerek çizelgeyi bana uzattı. Çizelgenin üzerinde hiçbir imza yoktu. Ben, hayır diyerek, çizelgeyi imzaladım.

Arkadan gelen Çernobil faciası, Nükleer Santral'a hayır diyenleri o gün de bugün de haklı çıkarıyor kanımca. Hele bugün Gökova'ya sahip çıkanları!

Nisan 1980'de emekliliğimi isteyerek ayrıldım tiyatrodan...

MADRİD–TOLEDO–BARCELONA

Bir İberia uçağı ile, çağlar boyunca Flamenco'nun ana kucağı olmuş Madrid'e uçacağız. Biz öyle sanıyorduk. Oysa önce Barcelona'ya uğrayacakmışız. Uçağımız Türk turistlerle dolu. Oldukça kalabalık bir grup, Madrid'de bir gece kalıp, Rio'ya gideceklermiş, kıkır kıkır kahkahalar içinde çekiyorlardı kafaları. Önce Barcelona'ya ineceğimizi uçağa binerken öğreniyoruz. İstanbul-Barcelona üç buçuk saat sürüyor. Yarım saat kadar uçağın içinde bekleşiyoruz, dışarı çıkamıyoruz, yasak. Barcelona'dan Madrid 45 dakika. Madrid'e ulaşmamız beş saati buluyor demek.

Gece yarısı Gran Via'daki otelimize gelip odamıza yerleşiyoruz. Biz bir gruba bağlı değiliz; eşim Filiz'le nicedir merak ettiğimiz İspanya'yı biraz olsun tanımak istiyoruz.

Otuz aralık çarşamba günü sabahleyin Gran Via'da yürümeye başlıyoruz. Bu Gran Via, Madrid'in en geniş, en işlek ve de en uzun, on dört kilometre caddesiymiş. Gözümüze ilk çarpan, bazı afişlerde ve gene kimi binaların üstlerinde görünecek büyüklükte yazılmış, "1992, Madrid Avrupa'nın Kültür Merkezi" yazısı oluyor. Madrid'in Avrupa'nın kültür merkezi oluşunun başında, iki dünyanın birleşmesinin beş yüzüncü yıldönümünün kutlanması. İspanya'nın başkenti Avrupa ile Amerika Anakarasını birleştiriyor. Eski Linares Sarayı onarılıp yeni bir kültür merkezi olmuş; Kibele meydanı üzerinde yükseliyor. Kibele çeşmesi'nin mimarı Ventura. İspanyollar, Pisa kulesi Pisa için ne anlam taşıyorsa, Madrid için bu çeşme aynı anlamı taşır diyorlar. Oysa, Kibele, Frigya'da doğmuş, bir Anadolu tanrıçasıdır. Bereket tanrıçası olarak bilinir. Rahmetli, sevgili dostumuz Zühtü Müritoğlu Kibele'nin bir tutkunuydu; onu yontularla yaşatmak istemişti... Madrid cetvelle çizilmiş gibi, sokaklar ve caddelerle örülmüş, sarayları, yapılarıyla

da görülmeye değer, tarihsel, görkemli bir başkent. Madrid'de pek çok meydan var; bunların en ünlüleri Plaza de Oriente, ile Plaza Mayor.

Kral, 2800 odalı büyük sarayda oturmaktansa, sakin bir yaşam için daha küçük bir sarayı yeğlemiş; herhalde o sarayın da en az 1000 odası vardır! Franco bile o büyük sarayda oturmamış, öyle diyor Madridliler...

Madrid Flamenco'nun da başkenti. Geleneğini hiç kaybetmemiş. Tıpkı boğa güreşleri gibi, Flamenco şarkıcılarının da önce Madrid'de ünlenmeleri gerekiyormuş. Bu nedenle boğa güreşçileri de, şarkıcılar da, Madrid'de toplanıyorlar. Arenalar Mart ayında açılıyor, Ekim sonunda kapanıyormuş. Bu nedenle boğa güreşi göremedik.

Tablao'lar her gece dopdolu turistlerle. Flamenco söylenen, çalınan, dans edilen kahvelere Tablao deniyor. Flamenco, Endülüs inceliğiyle, çingene ruhunun karışımı oluyor. Endülüslülerin göç ettiği her yerde, o acılı, o hüzün dolu şarkılar sarmış çevreyi. İşçilerinden ozanına dek, bir maden parçası gibi yanan bu şarkılara sarılmışlar, dans etmişler, dünyaya meydan okumuşlar hep. En ünlü Flamenco şarkıcıları bile, kendilerini rahata erdirecek parayı kazanamamışlar, salt gururlarını ve ünlerini korumuşlar. Bunları yüzyıllık ünlü Café Gijon'da tanışıp sohbet ettiğimiz ressamlardan öğreniyoruz. Gijon saygın kişilerin, sanatçıların biraz da, orospuların, sahtekârların, serserilerin, aylakların ve de herşeyi merak eden çağdaş aydınların uğrak yeri. Paseo del Prado caddesi üzerinde. İki yıl önce bu ünlü Cafe'nin yüzüncü yılını kutlamışlar. Bu kahvede aranan tek şey, kültür zenginliği ile içilen içkinin bedelini ödeyecek kadar para. Aktörler, ressamlar, yazarlar orada toplanıp, dünyayı ve İspanya'yı eleştiriyorlar. Nasıl mı? Konferanslarla, söyleşilerle, panellerle. Bu kahveden üç yüz metre kadar ileride de, Circulo de Belles Artes (Güzel Sanatlar Merkezi) var. Bu merkezin Cafe de la Villa adında kahvesi de görülmeye değer; Gijon'dan daha ucuz; parası az bohemler,

sanatçılar burada toplanıyor, oldukça büyük bir lokal, kültür alışverişi yoğun bir yer.

Yılbaşını oldukça ünlü bir Tabloa'da geçirdik; adı Torres Bermijas. Danslar, şarkılarla dolu bir çingene düğünü sergilediler.

Madrid yazları sabahlara dek uyumazmış, sokaklar caddeler tıklım tıklım, cıvıl cıvıl olurmuş, ama kışları öyle değil, gece saat onikide koca başkent sessizliğe bürünüyor...

Bu arada, 18. yüzyılın sonlarında yapılmış görkemli Prado müzesini de gezmeyi unutmuyoruz. İnsanı alıp heyecan, güzellik, estetik dolu dünyalara götüren yapıtlarla dolu bir müze.

Madrid düzenli bir kent olduğu kadar temiz bir kent de.

Cervantes'in, yanında Don Kişot ve Sanşo Pançası ile bütünleştiği anıtı bir başka heyecan katıyor gezinize.

Franco'nun emri ile meydana getirilmiş modern Azca semtinde, Franco'ya teşekkür mü desem, yoksa otuz yıllık diktatörlüğünün anısı mı desem, general cenapları at üzerinde tunçlaşmış, meydana getirdiği çevreyi seyrediyor. Dikkatli bakınca generalin atının ayakları altına siyah bir çelenk bırakılmış olduğunu görülüyoruz; demek sevenleri de var, sevmeyenleri de çok...

1993 yılının ilk günü her yer kapalı; sokaklar, caddeler bomboş.

Bu boşluk içinde ne yapalım, diyoruz. Toledo'yu es geçmek olacak iş değil. Arapları, Yahudileri ve İspanyolları koynunda birarada yaşatmış bu tarih hazinesini yakından görmek, üç beş saatcik olsun konuğu olmak, çok ama çok güzel bir olay. Otelimizin resepsiyon müdürü aracılığı ile, Toledo'yu çok iyi bilen bir kişinin yönetimindeki Mercedes arabasıyla gidiyoruz Toledo'ya.

Yolunuz Madrid'e düşerse sakın Toledo'yu unutmayın. Çok da yakın Madrid'e, yetmiş kilometre. Rehberimiz bizi hem gezdirdi, hem de bildiklerini sıraladı döktü, Toledo üzerine. Şanslı bir gezi oldu.

Toledo 2000 yıl önce Romalılarca zaptedilmiş. Pek çok uygarlığın karıştığı bu kenti tanımak için o günden bugüne, ozanlar, arkeologlar, filozoflar, tarihçiler, hatta din adamları çeşitli araştırmalar yapmışlar, kitaplar dolusu yazılar yazmışlar. Sonuç, herkes kendi açısından yorumlamış Toledo'nun tarihini. Toledo, İspanya'nın kendine özgü kaynağıdır demişler çoğunlukla. Romalı tarihçi Livius şöyle diyor:

"Küçük ama konumu nedeniyle güçlü bir kent".

Tepeler üzerinde, daracık sokaklarla, görkemli taş yapılarla, kiliselerle örülmüş bir kent. Araplardan kalan camileri de kilise yapıp durmuşlar. Romalılar kente 35 km. uzakta yaptıkları bir depo ve 480 metre uzunlukta bir barajla içme suyu getirmişler. Bir de 25.000 kişi alan bir açık hava tiyatrosu yapmışlar. Romalılardan bugüne sadece birkaç mozaik kalmış. Arap dönemi sekizinci yüzyıllardan on birinci yüzyıla dek sürmüş. Kentin çevresini Araplar bir duvarla örmüşler. Onbirinci yüzyılda Hıristiyanlar Toledo'ya giriyor. Bundan sonra da Hıristiyanlarla Araplar içiçe yaşamışlar. Bu yaşantı, edebiyatı ve sanatları etkiliyor; bu etkileşimden Mozarab denilen yarı Araplar ortaya çıkıyor. Ortaçağ, gotik ve rönesans sanatı kiliselerde görülüyor. Yahudi mahallesi Aljama, eskiden çok görkemliymiş. En önemli sinagog Santa Maria la Blanca 13. yüzyılda yapılmış. 15. yüzyılda Yahudiler kovulunca 1492'de sinagoglar Hıristiyanların ele geçmiş. Bugün açık bir iki sinagog, kovulan Yahudilerin (bunlara Sefardi deniyor) müzesi var...

Toledo'nun en ünlü kişisi dünyaca ünlü ressam El Greco'dur diyebiliriz. Girit'te doğmuş,(1541), Bizans kültürü almış, kökende İtalyanmış ama Toledo'ya gelince artık kendini Toledo'lu saymış ve bu kentte 37 yıl kalmış; ölünce oturduğu evi müze yapmışlar. Şimdi yapıtlarıyla orada yaşıyor...

Sokak sokak dolaştığımız Toledo'dan biraz yorgun döndük ama görülecek önemli bir gösteriyi, bir müzikali

kaçırmak olmazdı. ABD'de ünlenip tüm dünyayı saran *Sefiller* müzikalini, Apollo tiyatrosunun en üst balkonunda iki yeri karaborsadan bulup, izlemeye koştuk. İlk günlerinde dört kez, ünlü tenor Domingo'nun başrolünü üstlendiği müzikal, sahneye konuş, dekor, ışıklandırma gibi teknik başarısının dışında, müzik yönünden yetersizliği mi desem, orta halli bulduk diyeceğim...

BARSELONA BİR KATALAN KENTİ

Akdeniz'e bağlılığından, Avrupa'ya biraz daha yakınlığından mı nedir, Madrid'den daha güleryüzlü, daha sıcak gibi geldi bana. Katalonlar hâlâ 25. Dünya Olimpiyatlarını nasıl başarıyla gerçekleştirdiklerini anlatıp duruyorlar.

Önce kısaca Katalon'ları tanıyalım diyorum.

Katalonya bir ulus, ama devlet değildir. Bir zamanlar Akdeniz'in kuzeyini, İtalya'nın bir bölümünü, Sardunya adasını kapsayan küçük bir imparatorlukmuş. Bazılarına göre Fransa'nın bir bölümü de Kuzey Katalonya'dır. 1992'de 25. Olimpiyatlar için Avrupa'nın en büyük şantiyesini kuran Katalonlar, kendilerini bugünden XXI. yüzyıla hazırlanmış bulunuyorlar; ama orta çağ tarihini de yitirmemiş olarak, Madrid'liler Katalonyayı yani Barselona'yı biz yarattık biz zenginleştirdik, diyorlar. Acaba Barselona'yı kıskandıklarından mı, anlamak güç. Şöyle özetlemek gerekirse, Barselona İspanyol toplumunun ilerici bölümüdür denebilir. Sanatta, modada, sosyal ve politik konularda, bu ilericiliğini korumakta da kararlı görünüyor. Franco'un diktatörlük yıllarında baskıya aldığı Katalonlar, demokrasiyle kişiliklerine kavuşup, yetenekleriyle atılıma geçmişler... Görülmeye değer bir yapıt var Barselona'da.

Font Magica (Sihirli çeşme) İspanya Meydanına bakan parkın içinde. Palau Nacional'a yakın. Ses ve ışıkla ilginç gösteriler yapılıyor. 260'su jet'i aydınlatıyor meydanı. Gran

Teatre del Liceu lüks opera binası, 4000 kişi alıyor, çok lüks bir bina. Limandaki Kolomb Anıtı, Kızılderililere olan utancından olacak, sırtını Amerika'ya dönmüş.

Sant Jordi Spor Sarayı. Barselona'nın azizi Sant Jordi'nin adını taşıyan bu bina 1992 Dünya Olimpiyatları için yapılmış. Ana yapı, 1990'da Japon mimar Arata İzozaki'nin elinden çıkmış. 17.000 kişi alıyor. Spor etkinliklerinin dışında Rock konserleri için de kullanılıyor... 1908'de yapılan ve çağdaş mimarlık başyapıtı denilen, Palau de Musica Katalonya'da her tür müzik konserleri düzenleniyor... Katalonya Meydanı Barselona'nın kalbi. Bu meydandan limana dek uzanan, ortası ağaçlarla kapalı, geniş caddenin adı Rambla. Rambla, "ağaçlarla çevrili yaya yolu" demek oluyormuş. Bu geniş Rambla caddesinde neler yok ki, gazete satıcıları, anı eşyaları satan dükkânlar, kitapçılar, kafeslerde satılık kuşlar, boş kafesler; ha, papağanlar, çiçekçiler, manavlar ve kahveler, barlar.

Turist dolu her yer, her dükkân, her sokak. İspanyollar da sokaklarda, yeni yılın ilk günlerini coşkuyla yaşıyorlar. Bu arada turistler sürekli uyarılıyor, yanınıza yanaşanlara hayır deyin, çantanızı kollayın; en komik uyarı da şu: "Gece sokağa çıkarsanız, paranızı pabucunuzun içine koyun." Anıtların hemen tümü görünen, yaşanılan yerlerde. Sarayların çoğunluğu çeşitli etkinlikler için kullanılıyor. Barselona'da kiliselerin yerleri de çok önemli. Örneğin ünlü mimar Gaudi'nin yapımına başladığı ve bitiremeden öldüğü Sagrada Familia Katedrali görülecek bir yapı, herkes acaba bir gün bitecek mi diye soruyor. 1929'da Uluslararası Fuar için yapılan ve 1992 Olimpiyatlarına dek bakımsız kalan 60. 000 kişilik Olimpik Stad'ın salt ön yüzü orijinalmiş, diğer bölümleri yeniden yapılmış... Barselona İspanyol olduğu kadar belki de biraz fazlaca Katalon'dur. Barselona'da dünyaca ünlü en büyük Katalon da Picasso olduğuna göre, çok önemli olmamakla birlikte, çocukluk yıllarının ürünlerini sergileyen, Picasso Müzesini de görmeden Barse-

lona'dan ayrılamazdık. Müzeyi gezdik, 16 yaşlarında Picasso'nun neler meydana getirdiğini biraz da şaşırarak izledik; büyük ressam daha o günlerde kendini belli etmiş... Madrid'de Reel Madrid, Barcelona'da Barselona futbol takımları da İspanyolların, Boğa güreşçileri ve Flamenco şarkıcıları, dansçıları kadar gözde. Stadyumlar Ole sesiyle inliyor. Öbür yanda, güzel sanatlar, şiir ve roman. İşte İspanya. Şöyle bir küçük geziden elde kalan notlar.

BUGÜN 2 TEMMUZ 1993

Birdenbire kara bulutlar örttü Türkiyemizi. Sivas'ta Pir Sultan Abdal'ı anma etkinlikleri yobazların gözünü döndürüyor, Cuma namazından çıkan kalabalık, bir avuç Cumhuriyetçi, ilerici aydının üzerine saldırıyor, kaldıkları oteli sarıp, "dinsizlere ölüm, yaşasın şeriat" naralarıyla oteli taş yağmuruna tutuyorlar. Yeterli olmayan güvenlik güçleri yobazları dağıtamıyor; işi daha da azıtan gözü dönmüşler, yazarların, şairlerin, sanatçıların kaldığı Madımak otelini ateşe veriyor. İnanılır gibi değil, otuz yedi güzel insan yanarak yaşamını yitiriyor...

31 Martlar, Kubilây olayları çok gerilerde kaldı derken, Atatürk'ün, Cumhuriyet'in temelini attığımız yer dediği Sivas'ta hortlayan şu şeriat vampirlerine ne dersiniz?

Bugün 6 Temmuz 1993 Salı.

Sivas'ta yakılanların yirmisi Ankara'da toprağa veriliyor. On binler tabutların peşinde, yobazlara, şeriata lânet yağdırıyor.

Memleketlerine gönderilenler, törenlerle, gözyaşları içinde gömülüyorlar...

Bugün 7 Temmuz 1993 Çarşamba.

Seksen iki yaşına yaza yaza, söyleye söyleye gelmiş bir yüce şair Rıfat Ilgaz'ın yüreği, dayanamıyor bu büyük acıya, duruyor.

Bugün 8 Temmuz Perşembe.

İstanbul'da Asım Bezirci'nin, Nesimi Çimen'in yanmış, kavrulmuş vücutları toprağa veriliyor. Yüz bin insan peşlerinde. "Ölmediniz, sizi öldüremezler, yaşayacaksınız; Almanya'da dazlaklar, Sivas'ta yobazlar!" diye bağırarak, şeriata olan hınçlarını dile getiriyor.

Bugün 9 Temmuz 1993 Cuma.

Bir haftadır komada yaşam savaşımı veren şair Metin

Altıok'u yitiriyoruz.

Bugün 10 Temmuz Cumartesi.

Rıfat Ilgaz'ımızı toprağa veriyoruz.

Bugün 11 Temmuz Pazar.

Sevgili şairimiz Metin Altıok da Ankara'da toprağa veriliyor.

Bugün 12 Temmuz 1993 Pazartesi.

2 Temmuz faciasından kırk üç yıl önce, Orhan Veli'nin çıkardığı YAPRAK dergisinin 1 Haziran 1950 günlü 27'ci sayısında yayımlanan "Nelere Bağlanmalı" başlıklı yazısını okumanızı istiyorum. Demokrat Parti seçimleri kazanalı henüz on sekiz gün olmuştu.

"Nelere Bağlanmalı?

Devrimizin bir inanç buhranı içinde çırpındığı söyleniyor. Birbiri ardı sıra gelen harpler, ihtilâller, sosyal ve ahlâki değerleri altüst etmiş. İnsanlar kime sarılacaklarını, neye inanacaklarını şaşırmışlar. Sağlam sandıkları bütün temeller çökmüş. Ahlâk kaideleri kimseye tesir etmez olmuş. Elbette ki böyle bir dünyada bir sürü fenalıkların ortalığı kasıp kavurmasına çare bulunamazmış. İnsan üstü bir kuvvet ruhlara hâkim oluncaya kadar bu böyle sürüp gidecekmiş.

Böyle bir buhran gerçekten var mı, yoksa zorla mı yaratılmak isteniyor? Bu ikinci ihtimale aklımız daha çok yatmaktadır, çünki bir inanç buhranından ısrarla bahsedenlerin belli bir gayeye hizmet ettiklerini, bazı özel menfaatleri savunduklarını görüyoruz. Meselâ Avrupa ve Amerika'da bu buhrandan şikâyet edenler, halk kitlelerinin gün geçtikçe şuurlandığını görerek telâşa düşenlerdir. Bunlar halkın yalanla doğruyu ayırd etmeye başladığını, kimin dost kimin düşman olduğunu her gün iyi öğrendiğini, böyle giderse kabağın kendi başlarında patlıyacağını anlamışlar ve ortalığı bulandırmak için kaleme, kağıda sarılmışlar. Dünyada inanacak bir şey kalmadığını var kuvvetleriyle ispata

çalışıyorlar.

Memleketimizde inanç buhranından söz açanların da taktikleri bazen değişik olmakla beraber gayeleri aynıdır. Onlar Türk gençliğini hedef tutmuşlar, gençliği över görünerek zihinlerine şüphe tohumları saçmaya çalışıyorlar. Diyorlar ki: «Cumhuriyetten önce dine inanılırdı, insanları fenalıklardan alıkoyan bir din korkusu vardı. Onu kaldırdılar, yerine de başkasını bulamadılar. Gençlik bugün neye inanacağını bilemiyor.»

Bu sözleri bilhassa din propagandacıları dillerine dolamışlardır. Dine gerektiği gibi değer vermediğimiz için bu hale düştüğümüzü, kötülüklerin kaynağının dinsizlik olduğunu ileri sürerek lâikliği baltalamak istiyorlar.

Sağlam, sıhhatli bir toplumda, ne istediğini nereye gittiğini bilen insanlar arasında bir inanç buhranından bahsedilebilir mi? Elbette ki edilemez. Buhran, göçmek üzere olan sistemlerin hastalığıdır. Buhrandan korkanlar, yıkılmaya doğru gittiklerini fark eden zümrelerin temsilcileridir. Kendilerini muhakkak bir ölüme sürükleyen buhrana başkalarını da ortak etmek isterler. Buna şaşmamalı. Fakat onların bozguncu tesirlerine kapılarak kendi kendilerine samimiyetle:«Acaba neye inanmalı?» sualini soracak gençler bulunabilir. Onlara da demeli ki:

İnsan hayatına doğru yolu gösteren tek pusula, bilgiye dayanan akıldır. Bilim yolundan ayrılmayan aklın vardığı netice: İşte inanılacak şey budur. Bilim hiçbir din veya dogmaya benzemez. Dinler, dogmalar ve fizik ötesi kaideleri, körükörüne, şuursuzca inanışlara dayanır. Bilim düşüncesi ise, devamlı bir oluş, ilerleyiş halinde bulunan dış dünyayı gerçek yüzüyle tanımamıza, toplum meseleleri karşısında nasıl bir durum takınmamız gerektiğini bize öğretmeye yarar. Bir kere bu anahtarı ele geçirdikten sonra artık ne aldanmaya razı oluruz, ne de başkalarını aldatmaya kalkışırız.

Fakat bilime inanmak, Allaha inanmak kadar kolay

değildir, bilime inanmak bütün peşin hükümlerden sıyrılarak gerçeklere sıkı sıkıya sarılmak ve onları cesaretle savunmak demektir. Bilime inanmak, halk kitlelerini devamlı ve sistemli şekilde aldatmak için uydurulmuş yalanlarla, zümre menfaatlerine uşaklık eden sahte bilginlerle kıyasıya savaşmak demektir. Bilime inanmak, barışı sevmek, insanlığın mesud geleceğine inanmak demektir.

Evet, bilime inanmak güç iştir; ama insan olmak için de başka yol yoktur."

Atatürkçü aydın çevrelerin tüm uyarılarına karşın, Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle, bir yıl içinde uykuya yatmış yobazlara ödün verilmeye başlanıyordu. Türkçe ezan Arapçaya çevriliyor. Önce yavaş yavaş, sonraları daha hızlı, ödünler birbirini izliyor. Giderek İmam Hatip okulları hızla yaygınlaşacak, din dersleri zorunlu kılınacak, felsefe dersleri kaldırılacak, genç kızlar çarşaflara, genç erkekler sarıklara, cüppelere sokularak sokaklarda dolaşmaya başlayacaklardır. Liselerde, üniversitelerde başörtüsü serbest bırakılıyor, Anayasanın değişmez dediği Laik Cumhuriyet, şeriat özlemcilerince hiçe sayılıyordu. Yalnız içeride mi? Dışarıda da sakalı bıyığına karışmış, karanlık, örümcek kafalı, sözüm ona müslümanlar örgütlenip, Cumhuriyete karşı eylem hazırlıklarına başlıyordu. 1980'den önceki sağ-sol çatışması, dışarıdan destekli yobaz-aydın çatışmasına dönüştürülmek isteniyordu. Laik Cumhuriyet ya ayakta kalacak, ya da şeriata teslim mi olacaktı? Demokrasi yasaları yobazları mı baş tacı edecekti?

NEDİR

Otuz yedi yanık aydına ve
Rıfat Ilgaz'a saygıyla.

Nedir bu ayrılık doğadan
Nedir bu uzaklık insandan
Nedir bu sevgiden kopukluk.

Nedir dünden bugüne gelen
Nedir yarına kalacak bugünlerden
Nedir çıkan anlam bu sezilerden.

Nedir sence benden beklediğin
Nedir insanı insan eden
Nedir güzeli güzel yapan, sevgiyi sevgi.

Nedir büyümek yerden göğe saygılı
Nedir yaşamak kocarcasına suçlu
Nedir ölmek suçsuz ve genç.

Nedir yürümek korkusuz karanlıklarda
Nedir türküler söylemek aydınlıklarda
Nedir bu nedirlerden nedirlere, nedir?

*

TİYATROSUZ GÜNLERDE YAZARLIK

1977-78-79 yıllarında, MİLLİYET Gazetesinin Mizah Sayfasında yayımlanmış yazılarımdan...

ADAM MIYIZ? YÜK MÜYÜZ?

Hepimizin başına gelmiştir. Çok kez taşıt araçlarında, özellikle, vapurlarda elimize yük bileti vermişlerdir. Şaşırarak, gülerek bakmışızdır elimizdeki yük biletine. Geçenlerde Beşiktaş iskelesinde bilet olarak, yük bileti satıyorlardı yolculara. Yalnız, yeni sevimli Genel Müdürümüz Nezih Neyzi beyefendi makamına oturmuş muydu, bilmiyorum!. Çünkü bildiğim kadarıyla kendisi bilet konusunda pek duygusaldır... Şehir hatlarındaki dört yüzden fazla bileti, iki yüze indirinceye kadar neler çektiğini bir toplantıda yana yakıla dostlarına anlatmış...Şimdi, sizlere anımsadığım bir Karadeniz fıkrasını geçip, yük müyüz, adam mıyız sorusunun yanıtı vermeye çalışayım.

Trabzonlu, yüklemiş karpuzu kamyonuna, Of'a gidiyor. Yolda bir Of'luya rastlamış, Oflu:

"Hemşerum ha penu da atıverir misun Of'a?"

"Pen adam deyul, yük çoturayrum, senu çoturemem."

"Etme, eyleme, pirakma penu yolda, nefesum kesildu."

"Çel oyleyse, kantara vuracağum senu!" Trabzon'lu kantara vurmuş Oflu'yu:

"Tamam tamamina altmiş okka çeldun, bin bakalum kamyona." Oflu karpuzların üzerine çıkıp oturmuş, yola çıkmışlar... Bi dönemeçte kamyonun tekerleği şarampola kaymış, karpuzlarla, Oflu da yere yuvarlanmış, kamyon da, fren miren, yarı devrik durmuş. Trabzonlu, yoldan geçen

kamyonlardan birinin yardımıyla kamyonunu yola çektirmiş toparlanmaya çalışıyor. Bu arada Oflu, çatlamış karpuzlardan birini almış bir köşede sessiz sedasız yiyip duruyormuş.Trabzonlu içerlemiş Oflu'ya:

"Hey Ofli, nedur bu halin? Haçen pen didinup dururçen, sen otirmiş da karpuz dişlersun, yardum etsene, adam deyil misun?"

Oflu kaldırıp başını karpuzdan, sırıtmış:

"Uy hemşerum, pen adam deyulum, yüküm pen yüküm!."

BİZİM SOKAK

Bizim sokak büyük bir otelin karşısında. Oturduğumuz apartman da sokağa girer girmez sağ kolda ilk apartman. Caddeye çok yakınız. On altı yıldır oturuyoruz bu sokakta... İki otomobil tamircisi vardı, biri kapadı dükkanını, Dolapdere'ye gitti. Öbürü, daha büyüğü, henüz iş başında; Allah versin harıl harıl çalışıyor. Sabahtan akşama dek gelen giden; aşağıdan geçen, yukarıdan inen arabaların homurtusundan, klakson zırıltısından başımız kazan. Derken, bir de telefonla taksi çağırma bürosu açtılar mı? Büroya bağlı üç taksi hemen sokağa yerleşti mi? Şoförler ehli keyif, lafazan vatandaşlar. Kahveler gelsin, çaylar içilsin; yüksek sesle, argomuzun en ince, yakası açılmamış sözcükleriyle, söyleşiler gırla gidiyor. Hani sanki garajda oturuyoruz, ya da otomobil montaj atölyesinde sığıntı gibi yaşıyoruz... Geçen gün, çoktandır görüşmediğimiz dostlarımız, öğle yemeğine konuk geldiler. Günlerden Cumartesi. Oturma ve yemek odamız sokak üzerinde.

Saat on iki, yemeğe birde oturacağız. Konuklarımızla şurdan burdan söyleşiyoruz. Ankara'dan geldikleri için, daha çok oradan Ankara'dan konuşuyoruz. Eşim şöyle bir soru yöneltti konuklarımıza.

"Ankara'da sokak içlerinde otomobil tamircileri var mı?"

"Belki vardır ama, bizim sokakta yok," diye yanıtladı, hanım konuğumuz.

"Ulan, o inek bi daha bana ceza yazarsa, inan göbeğine imzamı atarım annadın mı?" Sokaktaki şoförlerle bizim konuşmalarımız birbirine karışmaya başlamıştı.

"Ne iyi. Bizim sokak çok fena," dedim... Dışarda bir kahkaha bir gülmedir gidiyor. Kalın, çatlak bir ses odanın içinde gürledi birden.

"Bana bak söyle ona, pantolonun üstünden konuşmasın." Konuğumuz:

"Evet anlıyorum, durumunuz çok nazik. Hakkınız, var güç iş böyle iç içe yaşamak." Nezle görmemiş bir başka ses, kulağımızda patladı.

"Ulan kaşer, sen de her gördüğün hıyara tuzla koşma!" Gülelim mi, ağlayalım mı, yoksa evden çıkıp gidelim mi? Şaşkın, yarı sırıtık birbirimize bakıyoruz. Kendi evinde, kendi dört duvarının içinde rahat konuşamamak, sinirini bozuyor adamın. Sokaktan gelen sesleri bastırmak için, yüksek sesle konuşmaya başlıyoruz ister istemez. Farkında olmadan bağırıyorum konuklara:

"İşte gördüğünüz gibi, rahat konuşamıyoruz artık." Eşim, daha sakin.

"Ne bağırıyorsun, delirdin mi?" Konuklarımız gülüyorlar hafif hafif.

"Ense tıraşını göstermeden bizim yüzlüğü elden gel!"

"Bırak bu blucin ayaklarını da, kıçına bir Sümerbank çek!"

"İşi reklama dökmeye başladılar galiba", diye bağırıyorum yeniden.

"Boğaza bir müşteri çıksa da, o dümenlen iki tek atsam Hristo'da."

"Gündüzcülüğü kes artık, gece demlendiğin yetmiyor mu?" Dayanamadım, kalktım, pencereyi açtım.

"Çocuklar biraz sessiz konuşsanız nasıl olur?" diye seslendim. Arabasını yıkayan başını kaldırdı.

"Ulan ağır olun biraz, Hicap abi bozuk çalıyor." Yemeğe oturduk; yarı işaretle, yarı kesik cümlelerle konuşmaya çalışıyoruz... Henüz yemekten kalkmıştık; boğuk bir ses yankılandı.

"Bu öğlen, kahveler benden."

HIYARLI BİR GÜN

Eşimle çıktık evden, şöyle bir deniz gezintisi yapalım dedik, sandalların, motorların bulunduğu iskeleye yöneldik. Deniz kıyısı yol boyunca özel arabalarla dolu. Sıram sıram, arka arkaya dizilmişler. Arabaların yanından yürüyoruz. Bir ara, birden bir hıyar kabuğu düştü yere. Büyükçe, uzunca bir hıyar kabuğu. Derken, bir hıyar kabuğu daha, bir daha, bir daha, yan yana uzandılar yolun üzerine... Durduk, nereden düşüyor, nereden atılıyor bu hıyar kabukları diye, bir aşağı, bir yukarı, bir sağa bir sola bakındık ve hıyar kabuklarının çıkış noktasını bulduk... Arka arkaya dizilmiş özel arabaların üçünün açık pencerelerinden hıyar kabukları atılıyordu. Hıyar kabuklarından biri de burnuma çarpıp yere düşünce dayanamadım gari... Ege'nin şirin bir ilçesindeyiz. Hani neredeyse, Ege ağzıyla bağıracağım: "Utanmaz mısınız? Soyup duru, atıp durusunuz hıyar kabuklarını suratımıza?" Yanında durduğumuz otomobilin açık perceresinden içeri baktım, orta yaşlı, yarı çıplak, şişmanca bir adam, bir elinde koca bir hıyar, bir elinde bıçak, suçüstü yakalanmış gibi, bana sırıtıyor...

"Beyefendi, sokak hıyar tarlasına döndü maşallah. Vatandaşların ayağının altına hıyar kabuğu döşemek, sizin gibi kelli felli bir zata yakışır mı hiç?" Hıyarsever özel otolu, iç donuyla oturuyordu direksiyon başında. Hıyarın bulucusu, ortalığı pisletmenin hakkına sahip, bir eli bıçaklı yılışıklığıyla, alaylı alaylı konuşarak gevşedi:

"Yürü aslanım yürü, hıyar kabuklarının altında, üstünde yürümek yeşillik hasretini giderir. Hıyar kabuğunda idman

yaparsan, karpuz kabuğuna basıp düşmezsin." Adamı, elinde hıyarı ve bıçağıyla bırakıp yürüdük... Aklınca kendisine akıl öğreteni bozum etmişti, gevrek gevrek gülüyordu... Biraz ileride, tezgâhı hıyarla dolu bir isportacı, çevresini saranlara hıyar soyuyordu. İşportacının yamağı elinde tuzluk, müşterilerin soyulmuş hıyarlarını tuzluyor... O sırada, başıma bir hıyar kabuğu düştü. Hoppalaaa, bu da nesi? Başımı kaldırıp baktım, sarı saçlı dolgun ve olgun bir bayan, balkonda oturmuş, hıyar soyuyor. Soyduğu hıyar kabuklarını da sokağa fırlatıyor. Hıyar kabukları şuraya buraya, onun bunun başına iniyor. Gökten, turfanda hıyar yağıyor sanki.

Şöhret takma adıyla tanınan delikanlının motoruna bineceğiz. İskeleye çıktık, bir de ne görelim, bizim Şöhret, motorun içinde oturmuş, hıyar soyuyor, kabuklarını da denize atıyor. Beni görünce elindeki hıyarı olduğu gibi denize attı "Buyur abey" diye yerinden fırladı... Şöhret'in motoruyla iskeleden ayrılırken, bir başka tekne de öbür iskeleden denize açılıyordu...

Yirmi kişi vardılar teknenin içinde, yarısından çoğu hıyar soyuyor ve soyduğu hıyar kabuklarını denize atıyordu... Bir ellerinde hıyar, bir ellerinde bıçak, güzelim denize çıkıyorlardı... Güneşli bir gün hıyar kabukları altında kararıyordu...

GENEL MÜDÜR VE ORDUSU

Yeni genel müdür ilk kez geliyordu makamına. Yanında sekreteri ile görünür görünmez, makam odasının önünde oturan yedi hademe birden, genel müdürün üzerine seyirttiler... Biri elindeki çantayı kaptı, biri başından şapkasını aldı, öbürü paltosuna yapıştı, dördüncüsü cebinden bir bez çıkarıp ayakkabılarının tozunu silmeye başladı, beşincisi arka cebinden çıkardığı tarakla, genel müdürün saçını taramak istedi ama, yeni genel müdürün saçsız olduğunu görüp,

kendi saçlarını tarayarak çekildi. Altıncısı, makam odasının kapısını açtı, yedincisi, görülmemiş bir çabuklukla yazı masasının, koltuğun tozunu alıp, genel müdürü koltuğuna buyur etti.

Yeni genel müdür şaşırıp kalmıştı. Henüz iktidara gelmiş bir partinin çiçeği burnunda, idealist bir genel müdürüydü. Çok şeyler yapacağım, diyerek atanmıştı bu makama... Tek kusuru saçsız olması, bir de sol gözünün seyirmesiydi. Sinirlendiği anlar, sol gözü, sol kaşı bir süre titrerdi... Daha makam koltuğuna oturmadan bu hademe baskınına fena halde bozulmuştu, sol gözüyle sol kaşı titremeye başladı... Önce sekreterine döndü:

"Nedir bu hal, bu makama kaç hademe bakıyor?" diye sordu. Sekreter başı önünde yanıtladı yeni genel müdürü:

"Efendim, eski genel müdür bey çok hademeyle çalışmayı severlerdi."

"Ben sevmem. Bana bir hademe yeter." Bu sırada odanın içinde yan yana dizilmiş hademeler birbirlerine bakıp, bıyıklarını oynattılar, ne olacağız gibilerden omuzlarını, kaşlarını kaldırdılar. Yeni genel müdür, en büyük bıyıklısından başlayarak hademeleri sorguya çekti.

"Sen ne iş yaparsın bakiim?" Hademeler esas vaziyetinde duruyorlardı.

"Begim ben, müdür begim tozini alirem..." Genel müdür kızardı:

"Ne tozu bu?"

"Üstinin başinin tozi!." Bıyık boyuna göre, sorularını sürdürdü müdür:

"Sen ne yaparsın haaa?"

"Ben efendim, ibrik tutarım...!" Sekreter hafiften sırıttı... Müdür:

"Ne ibriği tutarsın?" İbrikçi hademe, sağına soluna baktı.

"Beyciğim, sular akmaz da hani, abdeshanede galmayasınız diye ibrik tutarım..." Yeni genel müdürün ilk kez iki gözü de seyirmeye başlamıştı.

"Sen ne iş görürsün?" diye sordu, kumral bıyıklı şişmancasına.

"Ben Babaeskili eski bir pehlivanım. Yağlı güleş tutardım, baş altında, masaç bilirim iyice, eski genel müdür beye masaç yapardım."

Geriye dört küçük bıyık kalmıştı. Dördüne birden, bağırarak sordu:

"Ya sizler ne işler görürsünüz?"

"Ben, Malboro bulamazsam, Samsun bulurum, Maltepe garantidir beyim."

"Ben aganigi, beğenege işlerini görürüm. Eski müdür bey öğretmişti..."

"Vizita kartlarını toplarım."

"Ben kahveciyim beyim, çay da demlerim." Yeni genel müdür koltuğuna güç oturdu, çıplak başını ellerinin arasına aldı, yazı masasına dayandı. Derinlerden gelen bir sesle, sekretere:

"Götürün bu adamları, bana bir hademe yeter," diyebildi... Kapı açıldı, kapı kapandı, oda boşalmıştı... Yeni genel müdür başını kaldırdı. Babaeskili eski pehlivan hademeyle göz göze geldiler.

"Ben kaldım beyim, masaja başlayalım mı?..."

PARA GÜBRE GİBİDİR YAYILMASI GEREKİR

Veznedar Veli Yitik, tahsildar Natuk Katık, taksici Sefer Yol, banka memuru Neşeli Neşet'in şerefine kadehlerini kaldırdılar ve,

"Neşeli Neşet'in sağlığına," diye, içkilerini yuvarladılar... Neşeli Neşet, konuklarının kadehlerini yeniden doldurdu, içkisini üç dostunun sağlığına içti... Veznedar Yitik girdi söze.

"Neşet abi, biraz önce Sefer'in arabasıyla gelirken buraya, PARA nedir diye, bir konu attı ortaya bizim Natuk... Hepimiz bir şeyler söylemeye başladık kendimizce. Ben dedim ki:

Para adamı zengin de eder, deli de. Bu sebeple, paran olmasın da, meselâ aklın olsun. Sonra da, parasız akıl ne yapar dedik, işte orada takıldık."

"Müsaadenizle," diye başladı söze Natuk. "Veli veznedardır, tanrının günü parayla oynar, iyi mi? Bendeniz deseniz hâkezâ, tahsildar olmam nedeniyle parayla oynarım sabah akşam, gelin görün ki, ay başı geldi mi, aldığım ne ki?... Aldığımın yarısı gider vergiye, yarısı kalır sergiye!... Kiraya, bakkala, çakkala, dingala yavrum dingala, öbür ayı bekle, kabak çala çala!... Para kader işidir, gelir gider, demiş bir ermiş..."

"Ah beyler, vah beyler!... Bugün'ün dünyasında benim gibiler neyler? Otuz yıldır direksiyon sallıyoruz. Yaş geldi ellibeşe, emin ol Neşet'ciğim, bir gün konamadık beleşe. Benzin koklamaktan gül koklamaya vakit bulamadık... İki arabacığım var, Allah'a şükür... Gel gelelim nasılsın desen, kem küm eder susarım. Yedek parça yengeniz; para da düştü mü elden ayaktan, vergiler de bindirdi mi karakucak'tan! Paranın eski fiyakası nerede? Ah nerede, vah nerede? Boğulmamak için yüzüyoruz derede... Bana sorarsanız para da şaşkına döndü, ne yapsın fukara?... Ha! Bakın ne mi yapsın? Biraz gözlük takmaya başlasın. Evet, paraya gözlük takmalı. Yüz liranın üstündeki banknotları götürmeli göz dokturuna, miyop mu, astigmat mı baktırmalı, zafiyete göre gözlük taktırmalı. Belki o zaman kendine muhtaç olanları daha iyi görmeye başlar."

Neşeli Neşet, Sefer'in gözlük esprisine çok güldü:

"Parayla saadete erilmez, parasız da, yenilmez içilmez ve de dalga geçilmez," diye başlayıp sürdürdü konuşmasını.

"Dalga geçebilmek için paralı olacaksın. Bakın ünlü filozof Bacon para için ne demiş biliyor musunuz?"

"Para gübre gibi yayılmazsa, işe yaramaz!. demiş... Yani parayı yayacaksın, işleteceksin, çoğaltacaksın... Gübre toprağı besler, gübresiz mahsul alınmaz. Peki, parasız ne alınır? Gübreyi almak için para, parayı almak için mahsul

gerek!...İş döndü dolaştı, gübreye kaldı karımca, ne dersiniz? Hadi, hep beraber gübrenin sağlığına, şerefine içelim!..."

Hep beraber gübrenin şerefine içtiler...

SAKIN GELMEYİN SİNEMİZ TATİLE GİRDİ...

Sine, Farsça göğüs demek... Sine'ye çekmek, göğüslemek oluyor. Sine-i millet, ulusun göğsü anlamına geliyor... Sine-i millete gidiyoruz derseniz, ulusun göğsüne sığınacağız, ulusun göğsüne yükleneceğiz, ulusun göğsünde tutunacak yer arayacağız, ulusun göğsünde oturacağız, ulusun göğsünde yerleşeceğiz, ulusun göğsünde yatacağız, ulusun göğsünde uyuyacağız, ulusun göğsünde barınacağız, rahatımız için ulusun göğsüne tırmanacağız, ulusun göğsünde perende atacağız, anlamına yorumlanabilir!

At meydanı

Oysa, sine-i milletten güç alıyoruz, sine-i milletten akıl istiyoruz, sine-i milletten yardım bekliyoruz, sine-i milletten sabır diliyoruz, sine-i milletten dost arıyoruz, sine-i milletten tahammül bekliyoruz, derseniz, belki sine-i millet sizi ciddiye alır, bu insanlara gerçekten sine gerek, onlara sinemi açayım der! Değil mi efendim. Sizler de bilirsiniz ki, sine-i millet at meydanı değildir. Aldatma, aldatmaca meydanı da değildir. Havlamaca, horlamaca, yutturmaca, kaptırmaca, vurmaca, vurdurmaca, ölmece, öldürmece, çalmaca çırpmaca meydanı hiç değildir... Bir an oturun da bu sine'nin nefes alabilmek, biraz olsun sine gibi yaşayabilmek için neler çektiğini düşünün. Bu sine, sine olalı, neler çekmedi ki sineye!...

Göbek atılmaz

Eliniz boş, kafanız bomboş gelmeyiniz!... Ben ben ben, oy

oy oy, diye diye, milletin sinesine gire gire, millete çektire çektire, caka satılmaz, fiyaka yapılmaz, göbek atılmaz!...Bu sine, yol geçen hanı da değildir. Bu sineye saygı duyulur. Hattur huttur, ağzı yoktur, gözü toktur, gibilerden lafazanlıklarla, modası geçmiş tuhaflıklarla, yutturmaca saflıklarla gelmeyiniz sineye. Bu göğüs, tavuk göğsü müdür ki, kaşıklamak istiyorsunuz!

Olmaz ilaç

Bu göğüs, ulusun göğsüdür. Bu yürek, insan yüreğidir, memleket yüreğidir. Sine sözcüğünü biraz olsun önemseyiniz. Gazinolarda, plaklarda dinlediğiniz sine sözcükleri, başka anlam taşır. Ulusun göğsünü yavuklu göğsüyle karıştırmamak gerekir, di mi efem?

Olmaz ilâç sine-i sad pâreme.

Çare bulunmaz bilirim yâreme, şarkısıyla ahlı, oflu kafa çekilir, ama, milletin sinesiyle vakit geçirilmez; dikkat buyurunuz! Sakın, gelmeyiniz!. Sinemiz tatile girdi, kapalıdır!...

DİYALOG KURAMAZSAK MONOLOG YAPACAĞIZ

Son yıllarda siyasal yaşamımızda sık sık kullanılan sözcüklerden biri de DİYALOG... İkili konuşma, karşılıklı konuşma... İkili konuşmaları, karşılıklı söyleşileri yapabildiğimiz sürece, sürtüşmeleri ortadan kaldırıp, anlaşamadığımız konularda, karşıtlarımızla daha bir anlaşabilme, dost olabilme olanağını yaratmış oluyoruz. Koltuksuz vatandaşımızdan, makam arabalı, makam koltuklu politikacılarımıza değin, diyalog peşinde koşuyor, diyalog kurmadan birbirimizi anlayamayacağız diye yerinip duruyoruz. Yerinmek, gerinmek, oflamak, puflamakla da karmaşık konuları çözmek olanaksız. Hepimizin bildiği bu gerçeği Dildar bey de biliyordu. Dildar bey'in çok iyi bildiği

ve ilkokuldan beri fırsat buldukça kendini gösterdiği bir becerisi de monolog'culuktu. Bir sabah dairede, arkadaşları ile kahvelerini, sigaralarını içerken ayağa kalktı ve "Arkadaşlar" diye söze başladı:

"Diyalog olmayan yerde, monolog başlar. Şayet monolog yapamıyorsanız, vantrolog olur karnınızdan konuşmaya başlarsınız ki, işte o zaman sizi kimse dinlemez. İnsan için akıl birse, dil ikidir. Yalnız şunu unutmamak gerekir: İki dilden küçüğüyle değil büyüğüyle dilbazlığa ulaşabilirsiniz. Batının monolog dediği kendi kendine konuşmanın üstadı olmuş kişi de, dilbazlığa yükselmiş olur ki, onu herkes, ister istemez, can kulağı ile dinler. Bir perendebaz, cambaz, hokkabaz, sihirbaz nasıl dikkatle izlenirse, bir dilbaz da aynı dikkatle izlenir ve dinlenir. Diyalog, diyalog diye vakit geçirip süre kaybetmektense, monolog'a başlayıp içini dökmek, gelecek hastalıkları önler, bunalıma girenleri girdikleri yerden çıkarıp, rahat nefes almalarını sağlar. Şimdi ben, bu ay evin kirasını arttıran ev sahibiyle diyalog kuramıyorsam saçımı başımı mı yolacağım?. Bakkal, kasap veresiyeyi kesti diye, bakkalla, kasapla, diyalog kuralım, karşılıklı oturup konuşalım, biraz pastırma, sucuk kokusu koklayalım gibilerden yüz göz mü olacağım?. Bütün bunları düşüne düşüne kırkımda solacağım arkadaşlar. Solmalı mıyım?. Otobüse girilmez, dolmuşa hiç binilmez, taksiye el sürülmez, yolda yürünmez, Maltepe'den Sultanahmet'e üç saatte gelinmez. Üstte yok, başta yok, karın boş, kafa dolu sanma, diyaloga aldanma mı diyelim yani!...?

En iyisi, en güzeli dilbazlık. Nasıl tatlı konuşuyor, nasıl da atıyor, atlatıyor derlerse de, ev sahibinin, bakkalın, kasabın elinden belki kurtulursunuz ."

Müdür kapıda görünmüştü. Dildar'ın son cümlelerini dinledikten sonra;

"Dildar Bey, siz bugün evinize gidip biraz dinlenseniz nasıl olur?."

"Çok iyi olur efendim, dinlenmeliyim efendim, dinlenme-

lisiniz efendim, dinlenmelidirler efendim."

POLİTİKANIN YAŞI YOK...

"Kutlarız Razâki Bey, politika yaşamına atılıyormuşsunuz!.?"

"Efendim, yaşam kırkında başlar, demiş frenkler... Demek insan kırk yaşına dek pek yaşamıyor. Yahut buna da yaşamak mı diyeceksiniz!?"

Eğitim, meğitim. Diploma, miploma. Yanılıp veya aşkla evlenme, mevlenme. Eveleme, geveleme, çocuk, mocuk derken kırk yaşını bulur hatta geçeriz, geçersiniz, geçerler... Bir dalken, olur musunuz bir ağaç?... Herkes bakmaya başlar mı size!... Bakalım bu ağaç ne meyva verecek diye!?. Her ne kadar ağacın tohumu eğitim yıllarında atılıyorsa da, ağacın oluşması, tomurcukla doluşması kırk yılı rahat buluyor... Bu susuzluk, bu enerjisizlik içinde, bir de hava kirliliği ciğerlerinizi sıkıştırmaya başladı mı, işte o zaman hapı yuttuğunuzun resmidir... Şimdi göz birliğiyle resme bakalım... Yaşım ilâ maşallah elliyi geçti... Frenk sözüne göre, kırkında yaşamaya başlayan insan, bendenize göre de ellisinde politikaya atılabilir. Ne yani olmaz mı bey kardeşim, efem?"

"Olur da nasıl olur, açıklar mısınız?"

"Hayat tavla oyununa benzer bey biraderim. Kapıları tuttun mu, ne alâ, tutamadın da kaptırdın mı, iyot gibi açıkta kalırsın. Ondan sonra da at babam at, ne kapı vardır girecek, ne su var içecek... Bugüne kadar attığımız her gele, bizleri döndürdü pergele. Pergelle çizdiğimiz de ne? Daire. İşte bu fasit dairenin içinde dönüp dolaşıyoruz. Artık dairelerimizin dışına çıkıp, biraz dil oynatmaya, soluk almaya başlamalıyız Gözümüz görmek, dilimiz konuşmak içindir... Dedemin bir sözü vardı. Gözlüğümü takarım, bakarım sözlüğe, konuşa konuşa çıkar insan düzlüğe. Yalnız bu söze bir ekleme ya-

pacağım... Boş lafla çıkılmıyor düzlüğe, sen gene bak sözlüğe!... Nasıl?"

"Hangi partiye gireceksiniz Razâki bey?"

"Bütün partilerimiz çok yaşasınlar, kusura bakmasınlar ben bağımsızlar partisinden kalacağım, kendi kendime boyumun ölçüsünü alacağım... Önce de mahalle muhtarlığından başlayacağım. Ömrüm yeterse çıkarım merdivenleri... Unutarak attığımız geleleri."

"Politikaya atılmanızın asıl nedinini sorabilir miyim?"

"Memurduk, görmedik, duymadık, konuşmadık, yıllar yılı oturduk, sonunda emekli olduk. Şimdi tırnak yiyip,oturmaktansa, sustuğumuz yılların deneyleriyle, görmek, duymak, konuşmak istiyoruz."

"Bugünkü durum nedir sizce?"

"Bir büyük düşünür, bir mahallede bilmem ne olursa, bilmemiz şart olur, demiş. Eşim de ne zamandır, şu bizim Salkım Mahallesi'nin haline bak Razâki, deyip duruyor. Söz verdim, Salkım Mahallesini, salkım saçaklıktan kurtaracağım, önümüzdeki seçimlere adaylığımı koyacağım... Yalnız bana söyleyin, doğru mu yapacağım?"

MUHALİFİN ARİFİ BEYANATIN TARİFİ

Şapkası arkaya itilmiş, paltosunun, ceketinin önü açık, kravatı çarpık, göbekli, bıyıklıydı... Elinde tesbihi, önemli bir toplantıdan çıkıyordu. Otomobiline binerken, basın habercileri çevresini sardı.

"Efendim, toplantı hakkında düşüncelerinizi alabilir miyiz?"

"Toplantı bildiğiniz vechile gayet muntazam divam etmiştir. Bu intizam ve açık gönüllülük içinde toplanıldığı müddetçe toplantının bir zararını görmeyiz, bilâkis en güzel toplantılardan birini yapmış oluruz."

"Konunun çözümü ve yaklaşım üzerinde ne

düşünüyorsunuz?"

"Bakınız argadaşlar, beni sıkıştırmayın. Ben sıkışıklığı sevmem. Muhalefette olduğumuza göre, arife tarif gerekmez gibime geleyor. Muhallefetin arifini tarife galkarsak, muhalif beyanatın tarifi çıkar ki, bunu da, siz bize zıt basmcılar, hoş garşılamaz, ileri geri yazarsınız, eyisi mi beni fazla gonuşturmayın."

"Yaklaşım üzerinde görüşlerinizi almak istiyorduk."

"Yaklaşım yaklaşımsa, uzaklaşım uzaklaşımdır. Aradaki mesafeyi açmadan, havayı soğutmadan, konuşmayı durdurmadan, meseleyi güftügû ile demgüzar etmeyip, halletmek icap eder derim."

"Muhalefet olarak bu konuda ne düşünüyorsunuz?"

"Muhalefet olarak bir tek düşüncemiz, vakit gaybetmeden iktidar olmaktır. Görüyoruz ki, bunlar, bu garışık işleri bizim gibi, iyice garıştırdıktan sonra temize havale edemeyecekler. Böyle garışık mavzuları Arap saçını açar biçimde açmak, olmazsa gaçmak bize has marifetlerdir. Eli kulağındadır, bir gelelim, işte o zaman halli hamur olup selâmete çıkarız."

"Paramızın yeniden düşürülmesi konusunda fikrinizi alabilir miyiz?"

"Ah! Sizi sizi, yakaladınız sorun bakalım!; Para düşer de galkar da... Düşmez galkmaz bir Allah vardır. Bunlar parayı bu kadar düşürmekle, daha da büyük ayıp ettiler. Çünkü bey gardaşım, paranın düşeceği bir yer vardır ki, işte oradan daha aşağıya düşerse, vay benim köse sakalım!... Allah virmesin, çocuğu düşüren anaysa, parayı düşüren babadır. Anayla baba elele verip aileyi teşkil iderler. Biraz gulak gabartırsanız, bugun ailelerin feryadına şahit olursunuz. Yeter gayri çekilen! Gabahatin tümü kimdedir? En azından yarısı bizdedir mi diyecektim? Hava alırsınız, dimem... Teşekkür ederim..."

ARTIK ÇUKUR TEMELİ ATIYORUZ

Tüm kalabalık elli atmış kişiyi geçmiyordu... Baş büyük, uydurma bir kürsü üzerinde, şapkası başında, tombul yanakları sarkmış, bel kıvırarak, elini kolunu yerli yersiz sallayarak, tükürüklerini saçarak bağırıyordu...

"Ey muhtirem koylü gardaşlarım. Yanık koyün ivlatları, hemşehrülerim!... karşınızda konuşmanın ne gadderen keşifli olduğunu anlatmam gabili mümkün diyeldir... Bugün de dün diyeldir. Bugün Cuma'dır. Bugünü yaşar iken, dünün, gazabını unutmak ister iken, istikbalin fikir, gültür timellerini atar iken, Allaha şükür, keyiften gaşyolmaktayız. Yani keyfimize pâyân yoktur...

Bilmeyor değülüz, bize atılan laflar da çoktur. Onlar laf atarlar, biz ise gördüğünüz gibi timel atarız. Onlar uyku uyumazlar, biz ise sırt üstü, rahavet içinde yatarız. Gördüğünüz veçile, elimizde gazma kürek, timel timel üstüne atarız, böylece timellere timel katarız... Bu gordüğünüz çukura; çimento diğel, çakıl diğel, toprak hiç diğel, şakır şakır fikir akıtacaaz. Bu guççümen çukur, gultür ve fikir sahalarımızın mütevazi çukurlarmdan biridir. Bu derin ve serin, latif çukurdan, neler neler de ne meydanozlu fikirler fışkıracak, fışkırdıkları anda da, muhaliflerimiz şaşırıp kalacaklardır... Yaaa, işte böyle gardaşlarım!. Baktığınızda guççük gibi görünen, ama baktıkça büyüyen, haddi zatında, şimdilik kendi halinde bir timel çukuru olan bu çukur, fikirlerimizi guççümsiyenlerin gıskandıları bir gultür ve fikir çukuru olacaktır... Bu çukurdan feyiz alaraktan çıkıp kendilerini kurtaranlar, bizi de kurtarmış, fikirlerini istikbale fetih ve iman heyecanı içinde tespit etmenin yolunu açmış lalübalilikten gaçmış olacaklardır... Ey Yanık koylü hemşerilerim istediğiniz mektep diyel mi?. İşte mektep! Hoca nirede demeyin! Hocalar üşenmeden etrafınızı saracaklar, çarpık kafalıların kafalarını yaracaklardır... Bu çukur

öyle bildiğiniz çukurlardan diyeldir. Bu çukur, cümlemizin içinden çıktığımız ve de çıkacağımız memlüket çukurudur... Şu alnımdaki teri bir sileyim de, lafa geleyim!."

Kocaman bir mendil çekti çebinden, terini silerken, yardımcıları köylülere de işaret ederek, alkış tutuyorlar,"Yaşa varol, baş büyük çok yaşa!" diye bağırıyorlardı. Baş büyük terini sildikten sonra, köylülerin ön sırasında, anasının eteğini tutmuş ürkek ürkek bakan dört beş yaşlarında bir çocüğun üzerine yürüyüp, kucağına almak istedi; çocuk bağırmaya başladı, anası, "Bey, bırak çocuğu ürktü senden" diye yakındı... Baş büyük, çocuğu zorla aldı kucağına, çukurun başına götürdü:

"İşte bu guççuk yavru da, bu çukurdan gultürlenecektir."

Çocuk korkudan Baş büyüğün elini ısırınca, Baş büyük fırlattı çocuğu anasına:

"İstemez lanet olsun, çukurumuzdan korkan veletler, fikir gultürümüzü hazmedemezler!... Gözünüzü açın yanık köylüler!..."

Yanık köylüler gözlerini açtılar, çukurları gördüler...

SON

İÇİNDEKİLER

1 - Başlarken, 5
2 - Bir Avuç Alkış (Şiir), 6
3 - Bonjur'lu Beyoğlu'ndan The Beyoğlu'na, 7
4 - Sanat Dostları, 22
5 - Nevin Seval ve... , 25
6 - Rıfat Ilgaz, 33
7 - Kimi Şairlerimiz ve Oyun Yazarlığı, 38
8 - Baron Osman Ve... , 40
9 - O Günlerde Çevremiz, 44
10 - Degüslasyon'dan Çizgiler, 48
11- Bin Dokuz Yüz Altmışlara, 54
12- Küçük Sahne, 67
13- Bin Dokuzyüz Yetmişlere , 72
14- İstanbul'dan Münihe, 88
15- Paris'te Özgürlük Bayramı, 91
16- Pigalle ve Theatre Atelier, 92
17- Muhsin Ertuğrul'u Tanımak, 95
18- Tiyatroda Eleştiri, 111
19- Eleştirmenlerimizin Eleştirileri, 116
20- Tiyatromuzun Sorunları, 153
21- Tiyatromuzun Önemi, 173
22- Yaşar Nabi, 177
23- Tanıdığım Nadir Nadi, 180
24- Vasfi Rıza Zobu, 183
25- Sevgili Saahattin Kudret Aksal, 186
26- James Balwin ve Bir Yaz, 189
27 - Nureyev'le Söyleşi, 191
28- Mektuplar, 196
29- Dostum Fethi Naci, 203
30- Nükleer Santral, 208
31- Madrid-Toledo-Barcelona, 211
32- Bugün 2 Temmuz 1993, 218
33- Tiyatrosuz Günlerde Yazarlık, 223

Beyoğlu, Kulis Kulüp (1952). Fikret Adil, M. Ofluoğlu, Samim Ankara.

"Babayiğit"- Küçük Sahne (1953).
Bastonlu M. Ofluoğlu. (Yöneten: M. Ertuğrul)

"Hamlet" (1954), Küçük Sahne, M. Ofluoğlu, Nur Sabuncu
Foto: Ara Güler

Adana Şehir Tiyatrosu (1957) Salih Tozan, Cahit Irgat, Nevin Seval, Saim Alpago

"Çayhane" - Küçük Sahne. (1955) Foto: Ara Güler

Ara Güler'in
evinde (1957)
Foto: Ara Güler
Salih Tozan,
Orhan Kemal,
M. Buyrukçu,
M. Ofluoğlu,
Samim Kocagöz,
H. Bozok.

"M.lle" Julie"
(1958-59)
Yön? M. Ofluoğlu
Lale Oraloğlu,
Saime Bekbay

"Erkeklerin Gecesi", (1959) Oda Tiyatrosu, Cahit Irgat, M. Ofluoğlu

"Tersine Dönen Şemsiye", (1959) Oda Tiyatrosu, Yön. M. Ofluoğlu

"Kral Lear", (1960-61), M. Ofluoğlu, İsmet Ay

"Sinekler", 1961, Şehir Tiyatrosu,
M. Ofluoğlu, Avni Dilligil

"Fizikçiler", 1963, Şehir Tiyatrosu, M. Ofluoğlu, S. Hün, K. Yıldızgülü, E. Ener

"Kaktüs Çiçeği", 1966-67, M. Ofluoğlu Tiyatrosu
M. Ofluoğlu, N. Damcıoğlu, S. Ustan, Y. Gruda

"Dolap Beyginri", 1967, M. Ofluoğlu Tiyatrosu,
Sema Savaş, M. Ofluoğlu, Suzan Ustan

Rumelihisarı, 1966,
M. Ofluoğlu,
James Baldwin,
Yeşim Güvemli,
Beauford (ressam)
Oturanlar
Zahir Güvemli, Sedat

"Hamlet", 1965,
Rumelihisarı,
M. Ertuğrul
M. Ofluoğlu

"Cimri", 1965, Şehir Tiyatrosu, Filiz Toprak, Coşkun Tunçtan (Yön.), Nur Sabuncu, M. Ofluoğlu, Selmin Barutçu, Aslan Altın, Ferih Egemen (önde)

"Pepsi", 1967-68, M. Ofluoğlu Tiyatrosu,
Küçük Salih, Suzan Ustan, M. Ofluoğlu

"Diplomatik Bagaj", 1966-67, Suzan ustan, E. Gökyüzü
M. Ofluoğlu, O.Alburk, (Yön. Yılmaz Gruda)

"Pepsi", 1967-68, 150. gösterimini kutlama A. Kavala, S. Ustan, F. Ofluoğlu, S. Savaş, M. Ofluoğlu, T. Savaş

M. Ofluoğlu, Elif Naci, Agop Arad, Hasan Pulur, 1968

1968, F. Ofluoğlu, Bedia Muvahhit, M. Ofluoğlu

Birleşmiş Milletler'de 1970, Kadeş Antlaşması metni önünde, Sara Korle, Perihan Bereket, Sinan Korle, M. Ofluoğlu

"Ömür Satan Hüsam Çelebi", 1974, Şehir Tiyatrosu,
Ersan Barkım, M. Ofluoğlu, Aliye Uzunatağan

"Tartuffe", 1975-76, Şehir Tiyatrosu, Fuat İşhan,
Atacan Arseven, M. Ofluoğlu, (Yön. M. Ofluoğlu)

"Pazartesi-Perşembe", 1975, Şehir Tiyatrosu
Birsen Kaplangı, M. Ofluoğlu

"Cyrano de Bergerac", Kayhan Yıldızoğlu, M. Ofluoğlu

MUHSİN ERTUĞRUL

"Bir Tren Yolculuğu", TV filmi

"Satılık Kent", 1972, M. Ofluoğlu Tiyatrosu,
N. Tuncay, Şirin Devrim, M. Ofluoğlu

Kadıköy Gençlik Kitabevi imza gününde 23. . 1985
Arif Damar, Oktay Akbal, M. Ofluoğlu, S. Kudret Aksal,
Naim Tirali, Recep Bilginer, Cemal Süreya

"Hanımlar Sizin İçin", TV dizisi, 1986, M. Ofluoğlu,
Ani İpekkaya, Raik Alnıaçık, Alev Sezer, Nedret Güvenç

"Bizi Güldürenler"
TV dizisi, 1987,
Yön. Yavuzer Çetinkaya
ve M. Ofluoğlu

Perşembe Toplantısı, 1990,
Tarabya, M. Cevdet Anday,
N. Nadi, G. Barlas, (ayaktakiler) Merih Sezer, D. Akünal
M. Ofluoğlu

"Ağaçlar Gibi Ayakta", 1990, TV filmi,
M. Ofluoğlu ile filmin yazarı ve yönetmeni T. Dursun K.

Sevgili Okurlar, Sevgili Dostlar,

BİR AVUÇ ALKIŞ ve AYNADA adlı anı kitaplarıma gösterdiğiniz ilgiden cesaret alarak bir üçüncü kitapla çıkıyorum karşınıza.

Bu kez, televizyonsuz bir dönemin tiyatroyla ilgili konularını ayrıntılarıyla açıklayabilmek için belgelere çokça yer verdim. Genç tiyatro sanatçılarının ve tiyatroseverlerin ilgiyle karşılayacaklarını umarım.

Mücap OFLUOĞLU

ISBN 975-7468-62-2

9 789757 468622

Foto. İsa Çelik